

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

František Vetešník

Kapitoly ze života pozapomenutého buditele

Diplomová práce

Bc. Kryštof Kouřil

Vedoucí práce: Mgr. Jana Oppeltová, Ph.D.

V Hulíně 1. prosince 2015

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci zpracoval samostatně a na základě citovaných pramenů a literatury.

V Olomouci dne 9. prosince 2015

.....
Podpis autora práce

*Jako autor této práce
sí dovoluji s potěšením a poctou
využít nepsaného práva věnovat jí
svému drahému kolegovi,
mému vzoru a mému příteli
mgr. Michalu Járošovi,
hybskému rodákovi,
historikovi a archiváři.*

Bc. Kryštof Kouřil

Přestože je to jen drobné zadostiučinění za velkou pomoc, již se mi dostalo, rád bych na tomto předním místě své práce poděkoval a vzdal svou úctu lidem, bez jejichž pomoci by tato práce nevznikla, a jejichž přístup mi byl velkou podporou během jejího vzniku.

Rád bych tímto poděkoval a děkuji především:

- Paní doktorce **Mgr. Janě Oppeltové, PhD.** z Katedry historie Univerzity Palackého v Olomouci, vedoucí této práce, za její nedocenitelnou vstřícnost, trpělivost a laskavost, jakož i za vedení a cenné rady, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.
- Paní magistru **Mgr. Michalu Járošovi** z Katedry historie Univerzity Palackého v Olomouci, mému dobrému příteli, v němž jsem našel velkou morální podporu při vzniku této práce, a jemuž děkuji za cenné rady a pomoc s překlady z ruštiny.
- Panu magistru **Mgr. Martinu Barusovi** z Archivu Biskupství litoměřického za projevenou vstřícnost a nedocenitelnou pomoc se sháněním materiálů.
- Panu magistru **Mgr. Karlu Bílkovi** z Literárního archívu Památníku národního písemnictví v Praze za jeho vstřícný a laskavý přístup, jemuž bych tímto rád vzdal svou úctu za jeho historiografickou práci věnovanou městu Sobotce.
- Paní magistře **Mgr. Radce Janků** ze Státního okresního archívu v Jičíně za vstřícný a laskavý přístup, jakož i za poskytnuté cenné materiály k práci.
- Paní magistře **Mgr. Emě Tomáškové** z Katedry historie Univerzity Palackého za její cenné doporučení týkající se literatury.

A také rodině za podporu a vytvoření vhodných studijních podmínek.

Obsah

Část úvodní

1 Úvod.....	10
2 Prameny a literatura	
2.1 Osobní fond Františka Matějoviče Vetešníka	12
2.2 Pamětnice markvartická	15
2.3 Edice listů Vetešníkových přátel	18
2.4 Vedlejší prameny a edice.....	19
2.5 Literatura	19
3 Zabývali se Vetešníkem	
3.1 Josef Alexandr Bernard	22
3.2 Josef Pícek	22
3.3 Miroslav Vlach	23
3.4 Karol Bílek	24
4 Několik poznámek k práci	
4.1 Citace pramenů	25
4.2 Zástupné názvy	25
4.3 Zkratky	26

Část vlastní

1 Vetešník a jeho doba	
1.1 Vetešníkova doba	29
1.2 Vetešníkovo rodiště	30
1.3 Vetešníkova rodina	31
2 Dětství a studentská léta	
2.1 Farní škola v Krnsku	33
2.2 Gymnázium v Mladé Boleslavi	34
2.3 Vysoká učení pražská	36

2.4 Kněžský seminář v Litoměřicích	39
3 Kaplanem v Mcelích	
3.1 První léta	43
3.2 Toužení po Markovi	44
3.3 Mezi básníky a vlastenci	46
3.4 Kněz slavjanofil	50
3.5 Slovanské jazyky	53
3.6 Poslední rok v Mcelích	55
4 Kaplanem v Dolním Bousově	
4.1 Kaplan dolnobousovský	58
4.2 Boj o Belizara	61
4.3 Proces s bolzanisty	65
4.4 Na cestě k faře	68
5 Farářem v Markvarticích	
5.1 Správa farnosti	72
5.2 Slovanské sněmy	73
5.3 Z cest do Libuně	77
5.4 Překladatelské projekty	79
5.5 K osvětě mladých i dospělých	86
5.6 Vetešník a národní život	92
5.7 Jungmannův Slovník česko-německý	97
5.8 Literární aktivity	101
6 Děkanem v Sobotce	
6.1 Přijetí v Sobotce	105
6.2 Badatelem soboteckým	107
6.3 Setkání se Srezněvským	108
6.4 Arcivévoda v Sobotce	112
6.5 Sociální uzavření	113
6.6 Vetešníkova sobotecká knihovna	119
6.7 Nemoc a úmrtí	122

Tři vzpomínky na Františka Vetešníka

Pohled Damiána Šimůnka	125
Pohled Antonína Učíka.....	126
Pohled Josefa Václava Friče.....	127

Část závěrečná

1 Závěr.....	129
2 Seznam pramenů a literatury	132
3 Review.....	149

„Ze Sobotky se teprve nyní dovidáme, že 19. ledna běžícího roku zemřel tamní děkan pan František Vetešník. Vetešník se narodil 1. prosince 1784 ve Vtelně, 23. dubna 1808 byl vysvěcen na kněze a povolán k pastýřské službě do Mcel. Roku 1829 obdržel farní úřad v Markvarticích, poté se dostal za děkana do Turnova a konečně téhož roku 1838 do Sobotky. Současně Vetešník pomáhal osívat pole české literatury. Psal pro Krameriova a Tomsova Čechoslava, pro Hromádkovy Vídeňské české noviny, pro Chmelův almanach Novoročenka (1824), pro Jindy a nyní, pro Časopis českého duchovenstva a jiné. Pro české vydání spisů van der Velda přeložil román Johanita. V jeho literární pozůstalosti se našla mimo jiné Historie hradu Kost a Dějiny Palestiny. Pan vikář A. Marek, zasloužilý veterán české literatury, převzal oboje k prohlédnutí. Hlavním předmětem Vetešnikova bádání byl výpočet roku narození a úmrtí Krista; tvrdil, že v obecně přijímaném letopočtu našel chybu celé dva roky. Bohatou knihovnu, pro niž nechal ještě za svého života vyhradit nezbytné prostory ve věži kostela, pozůstavil zesnulý dle své poslední vůle městu Sobotce. Jímavý proslov nad hrobem tohoto důstojného a farníky vysoce ctěného kněze pronesl pan vikář Antonín Marek.“

Autorský překlad zprávy o úmrtí soboteckého děkana Františka Matějoviče Vetešníka dne 19. ledna 1850, uveřejněné v německém zábavníku Bohemia dne 21. března t. r.

(Lokalzeitung. Bohemia, 23, 1850, č. 46, s. 4.)

Černobílá fotoreprodukce portrétu Františka Matějoviče Vetešníka jako děkana soboteckého z roku 1846 od malíře Josefa Mádleho z Nové Paky.

(LA PNP, fond Miroslav Vlach)

1. Úvod

Čeho musí člověk dosáhnout, aby se vepsal nesmazatelným písmem do historie vlastního národa? Vybojovat pro něj slavné bitvy? Sepsat literární dílo básnické či prozaické? Anebo snad zvěčnit historii národa a uchovat ji pro další generace?

František Matějovič Vetešník, sobotecký děkan, byl v tomto ohledu, byť v menším měřítku, doslova renesančním člověkem - sváděl boje s cenzurou, skládal a publikoval básně, sepisoval odborná pojednání do časopisů různorodého charakteru, odvedl mimořádný kus práce pro zvěčnění dějin svého regionu, podporoval vydávání knih a tím i veřejnou osvětu, a konečně své dílo završil vybudováním rozsáhlé děkanské knihovny v Sobotce o téměř šestnácti stech svazcích knih z rozličných oborů, o něž se Vetešník ochotně podělil s každým, kdo přišel hledat vzdělání a poučení.

Přesto jeho tvář poznáme z jediného portrétu, který si sám dal v posledních letech života zhotovit, a jeho úmrtí v lednu roku 1850 zaregistroval jediný český list - *Včela* Josefa Bojislava Pichla - a i ten byl zastíněn mnohem podrobnější zprávou o děkanově úmrtí v německém zábavníku *Bohemia*.¹ To vše navzdory přátelským vztahům a úzkým kontaktům, které Vetešník udržoval s „patriarchou“ českého národního hnutí Josefem Jungmannem a svým někdejší spoluzákem Antonínem Markem, libuňským děkanem.² Vždyť téměř v každém třetím listu v korespondenci mezi Jungmannem a Markem nacházíme byť alespoň pozdrav adresovaný „panu Vetešníkovi“, „Františku markvartickému“, „našemu Františkovi“, „soboteckému“.³

Této skutečnosti si bylo vědomo vícero regionálních badatelů, vesměs rodáků ze Sobotecka, usilujících o nalezení místa v české historii pro Vetešníka a jeho ukotvení mezi předními českými obrozenci Jungmannova či Markova typu, a tak se nedá říci, že by postava soboteckého děkana byla zcela opomíjena. O tom, zdali se jim tento úmysl podařil nebo ne,

¹ Pro ilustraci jsou oba zahrnuti jako součást úvodu. Viz předchozí strany.

² Výrazem „patriarcha“ či „báťuška“ označovali Jungmanna sami obrozenci.

MACURA, Vladimír: *Znamení zrodu. České obrození jako kulturní typ*. Praha 1983, s. 268.

³ Jak bude ještě řečeno, edice Jungmannovi a Markovi korespondence vycházela na pokračování v osmdesátých a devadesátých letech 19. století v *Časopisu Musea království českého*. Badatel Miroslav Vlach, který si z ní zapisoval zmínky týkající se Vetešníka, vypočítal, že z 258 takto uveřejněných listů Josefa Jungmanna Antonínu Markovi obsahuje zmínku o Vetešníkovi, byť by šlo pouze o pozdrav, rovných 75 listů, což je téměř jedna třetina z celkového počtu. Samozřejmě musíme vzít v potaz, že i těchto 258 listů představuje pouze dochované torzo korespondence mezi Markem a Jungmannem.

LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), složka Z listů Jungmannových Markovi, *strojopisná poznámka Celkový přehled*.

---

svědčí jediná obsáhlejší práce, která o Vetešníkovi vznikla, avšak ta zůstala pouze ve formě nikdy nevydaného rukopisu. Jedná se o životopisný medailon nazvaný *Sobotecký jemnostpán* z pera Josefa Pícka, generála zdravotnictva, který ve své práci vytvořil značně romantizovaný obraz duchovního, odpovídající spíše Píckově představě než realitě. Opět nám tedy vysvítá nastolená otázka - ovšem mírně pozměněná - čeho musí obrozenec dosáhnout, aby se postavil vedle Jungmanna, Marka, Čelakovského či dokonce Palackého.

Najít odpověď na tuto otázku ale nebude předmětem naší práce. Její zodpovězení zůstane zcela na badateli, jemuž se tato práce dostane do rukou. Stejně tak není předmětem této práce podat ucelený Vetešníkuv životopis od kolébky až ke hrobu, což by vzhledem ke stavu (ne)dochovaných pramenů ani nebylo možné, pokud bychom se nechtěli příliš odchýlit od historické práce k beletristické formě, k jaké ve svém rukopisu sáhl Josef Pícek, autor rukopisu *Sobotecký jemnostpán*.

Tato práce se chce pokusit na základě dochovaných, nám dostupných pramenů - torzovitě Vetešníkovy pozůstalosti, Vetešnickových prací, drobných zmínek rozestých v pramenech a literatuře, i vzácně dochovaných vzpomínek současníků - rekonstruovat jednotlivé etapy Vetešníkova života v kontextu jeho obrozenecké činnosti; tato práce si klade za cíl pohlédnout na jeho aktivity - dosud ukryté v slovníkových heslech a stále se opakujících frázích - v širších souvislostech; tato práce chce také zjistit, jak se prolínala Vetešníkova duchovní a buditelská role; a v neposlední řadě usiluje o rozšíření povědomí o osobě a činnost buditelského kněze Františka Matějoviče Vetešníka. Pokud se přitom podaří „polidštit“ obraz „soboteckého jemnostpána“, jak jej idealisticky vykreslil Pícek, bude úkol naší práce bezezbytku splněn.

Skrovnost dochovaných pramenů však není jediným problémem, který vznik této práce provázel. Značnou svízeľ představovala - a potenciálním badatelům stále představuje - roztržitost Vetešníkovy pozůstalosti spojená s územně-správními změnami z počátku šedesátých let 20. století. Část Vetešníkovy pozůstalosti byla totiž původně uložena v Městském archívu v Sobotce, který fungoval jako autonomní instituce pod dohledem Státního okresního archívu v Mnichově Hradišti až do roku 1960. Tehdy došlo vlivem územně-správní reformy ke zrušení archívu v Mnichově Hradišti a tím jako instituce zanikl i Městský archív v Sobotce. Archiválie včetně části Vetešníkovy pozůstalosti byly převezeny do Státního okresního archívu v Jičíně, delimitovány a rozptýleny do více fondů, z nichž ne všechny jsou

dosud plně zpracovány, a je tedy velmi obtížné dohledat konkrétní písemnosti z původní ucelené Vetešnickovy pozůstalosti.⁴

Zdali jsme se s problémy souvisejícími se vznikem této práce vypořádali, to nechť zhodnotí badatel, jemuž se tato práce dostane do rukou.

2. Prameny a literatura

2.1 Osobní fond Františka Matějoviče Vetešníka

Základním stavebním kamenem této práce je Vetešnickova osobní pozůstalost, jejíž hlavní část - osobní fond Františka Matějoviče Vetešníka - je uložena v Literárním archívu Památníku národního písemnictví v Praze (dále jen LA PNP).⁵ Časový rozsah fondu pokrývá rozmezí let 1811–1850, což zahrnuje téměř celé období jeho pastoračního působení (Mcely, Dolní Bousov, Markvartice, Sobotka). Vetešníkuv osobní fond sestává z korespondence, básní, pracovních poznámek a jednoho rukopisného spisku.

Z korespondence se bohužel dochovalo pouze torzo, přičemž část Vetešnickových listů přešla do Vetešnickova fondu z pozůstalosti soboteckého rodáka, učitele a regionálního badatele Františka Věnceslava Jeřábka.⁶ Vhodně ji proto doplňuje rukopisná edice listů Vetešnickových přátel pořízená učitelem Josefem Alexandrem Bernardem.⁷ Dochované listy můžeme rozdělit jednak na zdvořilostní korespondenci a pozdravy (více méně pouze Jungmann a Marek), jednak na listy týkající se zasílaných knih a bádání (Šír, Mařan, Krolmus, Náhlavský a j.). U obou kategorií se bohužel potýkáme se specifickými problémy. Listy první kategorie pro nás nemají příliš velkou informační hodnotu, leč poskytují nám alespoň doklad Vetešnickových úzkých vztahů s Jungmannem a Markem.⁸ Listy kategorie druhé naopak představují výborný doklad o předmětech Vetešnickova zájmu a mají vysokou výpovědní hodnotu, avšak v pozůstalostech odesílatelů se nedochovaly potřebné listy od Vetešníka, takže nemůžeme blížeji vysledovat vzájemnou spolupráci mezi Vetešníkem a jeho korespondenty.⁹ Co však obzvláště postrádáme, jsou listy týkající se politického charakteru či náboženského přesvědčení, a tak zatímco z Jungmannovy a Markovi vzájemné korespondence

⁴ JANKŮ, Radka: *Městský archiv Sobotka /1928/ 1943–1960. Inventář*. Jičín 1999, s. IV–V.

⁵ Najdeme ji zde jako osobní fond František Matějovič Vetešník.

⁶ Listy pocházející z Jeřábkovy pozůstalosti jsou označeny.

⁷ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, *Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka* (opis Vetešnickovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem).

⁸ Z této skutečnosti vyplývá, že si Vetešník uschoval pouze listy od nejbližších přátel, a to ještě ne všechny.

⁹ Vetešnickovy listy nacházíme v pozůstalostech Antonína Marka, Václava Hanky, Karla Vinařického a Josefa Myslimíra Ludvíka. Jedná se bohužel o jednotliviny, jejichž obsah s listy ve Vetešnickově pozůstalosti nespojuje.

- byt' ne zcela dochované - můžeme bez nadsázky poskládat takřka celý ideový program jungmannovců, v případě Vetešníka se musíme spolehnout pouze na drobné zmínky sestřádané z více zdrojů.¹⁰

Důvodů, proč se dochovalo tak málo z Vetešnickovy korespondence (navíc spíše zdvořilostního charakteru) je vícero. Jednak Vetešník sám své listy, jejichž zadní strana zůstala nepopsána, stříhal a používal ke svým výpiskům.¹¹ Takto „zpracované“ listy se nám dochovaly pouze v podobě fragmentů. Dalším důvodem, který nám zároveň vysvětluje, proč se tak málo listů dochovalo i v podobě zmíněných fragmentů, je ten, že Vetešník jako přesvědčený slavjanofil velkou část svých listů úmyslně zničil v obavě před policejním vyšetřováním.¹² Stejná opatření bohužel svého času nebyla výjimečná ani kvůli cenzuře.¹³ Třetí skutečnost vyplynula v průběhu práce samotné. Jak lze průběžně vypořádat z korespondence mezi Jungmannem a Markem, Jungmann nechával Vetešníkovi velkou část vyřizovat právě přes Marka a nejednou Vetešníkovi nechával vzkazovat své omluvy, že mu neodepisuje kvůli nedostatku času. Navíc pokud vynecháme období Vetešnickova působení v odlehlejších Mcelích, měl možnost se s Markem pravidelně navštěvovat a přijímat zprávy od Jungmanna. Zároveň z některých listů víme, že je psal Marek v přítomnosti Vetešníka, takže i Vetešník mohl prostřednictvím Marka vyřizovat Jungmannovi své vzkazy.¹⁴

Básně, které v pozůstalosti nacházíme, časově odpovídají Vetešnickovu kaplanskému působení ve Mcelích a Dolním Bousově.¹⁵ Jsou vedeny v češtině, nenacházíme žádnou báseň psanou německým nebo latinským jazykem. Tomu odpovídá i jejich zápis vedený humanistickým písmem, ačkoliv jednu výjimku představuje Vetešnickova modlitba *Otče na Tvé dávné výše* z let 1816–1817, kterou si Vetešník zapsal kurentem.¹⁶ Některé z básní rovněž

¹⁰ O Jungmannově a Markově edičně uveřejněné korespondenci bude pojednáno níže.

¹¹ Na tuto skutečnost upozorňuje již zpracovatel Vetešnickova fondu Karol Bílek a my mu z vlastní zkušenosti nemůžeme než dát za pravdu.

BÍLEK, Karol: *František Matějovič Vetešník (1784–1850). Literární pozůstalost*. Praha 1975, s. 3.

¹² Naši domněnku potvrzuje Milada Macounová, která měla rovněž možnost se s Vetešnickovou pozůstalostí seznámit blíže. My k tomu dodejme, že tyto obavy eskalovaly v letech 1831–1832, kdy na sebe Vetešník přitáhl nežádoucí pozornost úřadů přechováváním polských emigrantů po porážce polského povstání. Více o tom bude pojednáno dále.

MACOUNOVÁ, P. *František Matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 79.

¹³ Připomeňme si pro dokreslení slova Vetešnickova přítele Josefa Jungmanna mladšího adresovaná Jánú Kollárovi 25. září 1824, jimiž ho vybízel k ničení k ničení listů politického charakteru: „*Po poště nerádno psáti, poněvadž, z[v]láště kdy[ž] často listy docházejí, pozornými se stávají; a rádi čtou listy. Vůbec listy všechny tak se psáti musejí, aby je každý čísti mohl. Přepadávají mnohého a celou korespondenci vizitují. Nejlépe list, jak se přečte, zničit, spálit; je-li třeba, co důležitého se vypsati může.*“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga (ed.): *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*. Praha 1956, s. 79.

¹⁴ Částečně naše pozorování vysvitne z ukázek citovaných v textu práce.

¹⁵ Na většinu básní si Vetešník poznamenal datum.

¹⁶ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Otče na Tvé dávné výše...*

nesou poznámky a posudky psané Jungmannem.¹⁷ Pro nás mají vysokou výpovědní hodnotu, neboť doplňují to, co se nedovídáme z korespondence - přibližují nám Vetešníka nejen jako básníka, ale také jako člověka. Vypovídají jednak o Vetešníkovi vnitřním prožívání (zejména *Toužení po příteli*, ale také např. *Zastaveničko* či *Ku měsíčku*), jednak o Vetešníkovi důkladnosti a důrazu na jejich vnitřní strukturu - u některých básní si totiž přesně zaznamenával i časomíru.¹⁸ Unikát pak představuje Vetešníkův opis básně ruského básníka Vasilije Andrejeviče Žukovského *Певец в стане русских воинов* neboli *Pěvec v staně ruských vojinov*, kterou si Vetešník přepsal v azbuce a připojil i vlastní básnický překlad.¹⁹

Vetešníkovi poznámky a záznamy nacházíme rozdělené ve dvou celcích. První část v počtu přibližně 150 lístků s výpisky je uložena společně s Vetešníkovi korespondencí v LA PNP v Praze.²⁰ Jedná se především o výpisky historického a biblického charakteru, přičemž pocházejí z české, německé i latinsky psané literatury. Druhá zůstala ve Vetešníkovi pozůstalosti uložená v někdejší Městském archivu v Sobotce a dnes je součástí fondu Děkaný úřad v Sobotce. Jedná se převážně o poznámky týkající se historie Sobotecka a kosteckého panství. Zde sdílí dva kartony společně s poznámkami a výpisky Vetešníkovi předchůdce Františka Schauera.²¹ Důvod rozdělení tkví patrně v tom, že se část Vetešníkovi poznámek ocitla po jeho smrti v rukou přírodovědce Antonína Friče. Ten ji roku 1869 věnoval Společnosti Musea království českého, předchůdkyni Společnosti Národního muzea, odkud později přešla do LA PNP.²²

O charakteru poznámek bude pojednáno průběžně v kapitolách této práce. Poznamenejme však alespoň dva charakteristické rysy Vetešníkovi výpisků. Prvním je důsledné dodržování citací - u každého výtahu z textu uvádí podrobně zdroj, svazek, rok i konkrétní stranu. V případě, že nenahrazuje název díla jménem autora (na což narážíme také) není těžké dohledat originál a porovnat text. Druhým rysem je vedení poznámek jazykem, v němž byl původní pramen napsán, nicméně není to pravidlem. Příkladem můžeme uvést výpisek z německého časopisu *Das Ausland*, dochovaný mezi Vetešníkovi poznámkami, z něž si

¹⁷ Ruku identifikoval Josef Alexandr Bernard, který jejich opis zároveň připojil ke zmíněné edici.

¹⁸ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, básně *Ku měsíčku*, *V netoci Délie*, *Mému soužáku A. B-wi*.

¹⁹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Певец в стане русских воинов*.

²⁰ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Rukopisné poznámky o historických událostech.

²¹ SOKA Jičín, fond Děkaný úřad Sobotka, karton č. 11, Ilustrační materiál - výpisky a opisy dokumentů týkající se minulosti i současnosti děkanství (od F. Schauera a od F. Vetešníka).

SOKA Jičín, fond Děkaný úřad Sobotka, karton č. 12, Ilustrační materiál - výpisky a opisy dokumentů týkající se minulosti i současnosti Kosteckého panství a města Sobotky (od F. Schauera a od F. Vetešníka).

²² *Zpráva o Museu král. českého od 1. září do konce listopadu 1869*. ČMKČ, 43, 1869, sv. 4, s. 417.

přepsal v českém jazyce zprávu o nálezu zkamenělých lidských kostí v brazilské oblasti Minas Gerais.²³

Jediný rukopis ve Vetešnickově fondu představuje spisek *Sňatkové novohradští*, sepsaný Vetešníkem počas jeho působení v Markvarticích.²⁴ V práci z něj bude citováno, proto prozatím poznamenejme, že se jedná o historicko-romantickou, mravní povídku, jejíž úvod věnoval Vetešník poučnému, byť značně romantizovanému pojednání o svatebních zvycích starých Slovanů z Velkého Novgorodu. Po Vetešnickově odchodu do Sobotky zůstal uložen v markvartické školní knihovně (sám ji založil), která jej roku 1870 věnovala sbírce rukopisů Společnosti Musea království českého. Odtud se podobně jako Vetešnickovy poznámky dostali i *Sňatkové novohradští* do LA PNP.²⁵

K pozůstalosti Františka Vetešníka byly vypracovaný a vydány hned dva inventáře. Starší z roku 1966, vypracovaný Františkem Bařhou, obsahuje prostý výpis části pozůstalosti uložené ve zmíněném Vetešnickově fondu v LA PNP.²⁶ Novější z roku 1975 (jedná se de facto o druhé, rozšířené vydání), vypracovaný Karlem Bílkem, je naopak mnohem důkladnější a představuje cenného průvodce pozůstalostí Františka Vetešníka.²⁷ Oproti staršímu Bařhovu inventáři totiž nejen stručně charakterizuje pozůstavitele, ale také obsahuje inventární záznamy k části pozůstalosti uložené mimo LA PNP, přesněji v někdejší Městském archivu v Sobotce. Ty jsou sice z důvodů již zmíněných organizačních změn v 60. letech neplatné, přesto však pro badatele cenné, a to především jako svědectví o existenci Vetešníkem založené pamětnice markvartické a jím vedené pamětnice sobotecké.²⁸

2.2 Farní pamětnice markvartická

Vetešník po sobě bohužel nezanechal deníky ani paměti, jaké po sobě zanechali jeho přátelé Jungmann či Marek. Přesto nejsme odkázáni výhradně na Vetešnickovu korespondenci. Výborný pramen narativní povahy, psaný přímo Vetešníkem, představuje pamětnice markvartická, kterou sám Vetešník založil během svého farářského působení v Markvarticích

²³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Poznámky a výpisky o historických událostech, lístek *Nowý odkrow kopaninských lidských kostí (fossiler Menschenknochen)*. Srovnej s *Neue Entdeckung fossiler Menschenknochen*. Das Ausland. Ein Tagblatt für Kunde des geistigen und fittlichen Lebens der Völker, 15, 1842, č. 267, s. 1068.

²⁴ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, rukopis *Sňatkové novohradští*.

²⁵ *Zpráva o Museu král. českého od 1. září až do konce listopadu 1870*. ČMKČ, 44, 1870, č. 4, s. 401.

²⁶ BAŘHA, František: *František Vetešník (1784–1850)*. Literární pozůstalost číslo 794a. Praha 1966.

²⁷ BÍLEK, Karol: *František Matějovič Vetešník (1784–1850)*. Literární pozůstalost. Praha 1975.

²⁸ Totéž bohužel nelze říci o portálu archivních fondů a sbírek České republiky www.badatelna.eu, který dosud uvádí starší a zavádějící informace doslova přepsané z Bílkova inventáře.

a až do roku 1838 vedl.²⁹ Co je důležité zdůraznit především, zápisy sice začínají rokem 1819, tedy rokem příchodu Vetešníka do Markvartic, ale vyplývá z nich, že knihu založil později a je psána retrospektivně.³⁰ Co naši pozornost na těchto zápisech upoutá, je styl, jakým jsou vedeny. Vetešník užívá čtivý a podmanivý styl, oslovuje čtenáře a užívá tzv. plurál skromnosti, takže se kniha místy jeví doslova jako monolog směřovaný ke čtenáři.

Předně je třeba určit její povahu. Běžně se totiž setkáváme s pojmem farní kniha markvartická, avšak toto označení není zcela přesné, neboť druhem svých záznamů naplňuje zároveň znaky osobního deníku.³¹ V tomto ohledu nám dává za pravdu pozdější markvartický farář Antonín Učík, bývalý Vetešníkův kaplan, který po prozkoumání Vetešnickovy pamětnice markvartické hned na první stranu připsal: „*Pamětní kniha farářova není žádným důkazem, poněvadž v sobě pouze zápisky soukromé obsahuje a nemá ráz úřední neb veřejný.*“³² A vskutku. Nemalá část Vetešnickových zápisů skutečně naplňuje charakter jakési „*osobní knihy farářovy*“ - záznamy o Vetešnickových zásluhách, přepisy pochvalných zpráv generálních vikářů, výpisky z knih a časopisů různorodé povahy, osobní vzpomínky.³³

Ale ani s Učíkem nemůžeme bezvýhradně souhlasit kvůli rozsáhlému spektru událostí, jimž Vetešník věnoval svou pozornost. Vetešnickovy zápisy můžeme na základě charakteru pomyslně rozčlenit do pěti kategorií - **osobní** (jednak pocty a pochvaly vikářů, jednak vlastní zážitky a poznámky), **lokální** (jednak záležitosti obecní, jednak záležitosti farní), **všeobecné** či poněkud vzletným názvem **světodějné** (události širšího dosahu, např. smrt Napoleona, úmrtí papeže, ale také perzekuce jezuitů v Rusku apod.), **historické** (zejména Vetešníkem vyhotovené soupisy farářů a učitelů působících v Markvarticích nebo pojednání o Jičínsku v době Albrechta z Valdštejna), a konečně **statistiky** (pravidelně se opakující rubriky týkající se lidnosti a mravnosti).

---

²⁹ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*.

³⁰ Např. po zápisech z roku 1833 se zpětně vrací k událostem roku 1831. To by nebylo až tak divné, pokud by se nejednalo o tak významnou událost, jakou představovala porážka polského povstání a tzv. velká emigrace, kdy tisíce Poláků přecházeli přes území Čech a sám Vetešník mnohým z nich poskytoval na markvartické faře přístřeší. Sám tomu věnuje ve své pamětnici značný prostor. Zároveň pamětnice začíná historií markvartické fary a přehledem zde působících farářů a učitelů, nad čímž musel Vetešník strávit nemalý čas.

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 61–66.

³¹ Míňeno ve vztahu k zápisům Františka Matějoviče Vetešníka.

³² SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 1.

³³ Nacházíme zde dokonce i drobnou anekdotu, kterou si Vetešník vypsál, aniž po svém způsobu uvedl zdroj: „*Nekatoličtí predikanti v Americe, kamkoli schází se a shrne zástup lidu, na tom místě hlásávají všelicos poučitedlného. Tohoto roku v jižní Karolině podobný řečník, tuším, vstoupiv na sud plný sirupu, jal se hlásati zástupu o mrákotách a temnostech zevnitřních. Domlouvaje, v horlivosti prořekl ta slova: „Tak i vy všickni odedtete se ve hlubině mrákot těchto!“ přičemž zapomenuv na čem stojí, dupl silněji nohou a odedtl se - ne sice ve mrákotách pekelných, ale až po pás ve sirupu.*“

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 86.

Pozoruhodné jsou zejména záznamy o mravnosti, kdy Vetešník zapisoval poměr mezi nově narozenými manželskými a nemanželskými dětmi. Z přísně matematického vyjádření poměru mezi počestně narozenými a levobočky s užitím zlomků se místy neubráníme dojmu jisté komičnosti. V záznamu o mravnosti z roku 1826 tak například čteme: „*Tohoto roku k $6\frac{4}{5}$ dítkám řádně zplozeným vezdy příkradl se také jeden boček.*“ V jiném, tentokrát z roku 1828, zase vidíme následující zápis: „*K $7\frac{1}{3}$ dítkám z řádného manželství plozeným vezdy připlichtil se jeden poboční ouhonek z lidnosti od rychtářů udané na 1804 osoby, mezi nimiž stojí 2 osoby helvetské a 6 osob židovských.*“ A konečně uveďme ještě jeden příklad, tentokrát z roku 1831, ale neméně kuriózní: „*Mravnost neprospěla, anobř spiše hloub klesla, an již ke $5\frac{4}{11}$ dítkám manželským přirazil se jeden boček nemanželský v lidnosti od rychtářů udané na 1818, z kteréhožto počtu jedna židovka vymřela a jiná se přirodila.*“³⁴ Zajímavá je též skutečnost, že si sám zprávy vyptával od rychtářů, jak vyplývá z citovaných zápisů.

V souvislosti se zápisy týkajících se světodějných, ale i regionálních událostí je třeba zmínit jedno - u Vetešníka neshledáváme nešvar některých soudobých kronikářů v podobě prostého, doslovného opisování celých pasáží z nejdostupnějších periodik.³⁵ Tato skutečnost nám může posloužit jako drobné, byť výmluvné svědectví Vetešníkovy důslednosti a skutečnosti, že Vetešník s informacemi pracoval, dával jim formu a do pamětnice vkládal vlastními slovy, nežřídka připojoval osobní úsudek a své vlastní myšlenky. Počet využívaných zdrojů se u zápisů různí, ale nežřídka se setkáme s užitím více pramenů než s jedním jediným. Navíc, pokud se Vetešník uchýlil k doslovnému přepsání textu, vždycky důsledně uvedl zdroj s přesným odkazem na konkrétní strany. Bylo by samozřejmě pošetilé domnívat se, že šlo ze strany Vetešníkovy o jakési dodržování citačních norem ve smyslu dnešním - s ohledem na charakter pamětní knihy je zřejmé, že si zdroje důsledně zapisoval jako pomůcku pro potřeby své a snad i k ulehčení práce svých následovníků a budoucích badatelů.³⁶

Vedle toho pro nás má markvartická pamětnice mimořádnou hodnotu i díky jiné skutečnosti. Na Vetešníkovy zápisy navázal po jeho odchodu do Sobotky roku 1838 nový farář Jan Palánek, který je dovedl až do roku 1850, kdy se po Vetešníkově úmrtí sám stal děkanem soboteckým. Vedení markvartické pamětnice převzal následně nový farář Antonín Učík, Vetešníkův bývalý kaplan v Sobotce. Právě Učík opatřil některé z Vetešníkových zápisů marginálními poznámkami, jimiž nekriticky okomentoval Vetešníkovo počínání a

³⁴ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 27, 30, 52.

³⁵ Zde se autor odkazuje na osobní zkušenost.

³⁶ Styl vedení pamětnice markvartické naznačuje, že Vetešník s jejím dalším využitím budoucími generacemi badatelů počítal.

přísně zkonfrontoval Vetešníkovu sebereflexi s vlastními osobními zkušenostmi ze Sobotky. I tyto přípisky nám Vetešníka nikoli jako kněze, nikoli jako buditele, nýbrž jako člověka se svými slabostmi a nedostatky. Blíže o nich bude pojednáno přímo v práci. Podrobněji se těmto přípiskům věnujeme v teoretické části naší práce.

2.3 Edice listů Vetešnickových přátel

Co se nedovídáme z torza Vetešnickovy pozůstalosti, to se nacházíme alespoň v drobných zmínkách rozestých v korespondenci Vetešnickových nejbližších přátel - Antonína Marka, Josefa Jungmanna a jeho syna Josefa Josefoviče Jungmanna.³⁷ Vazby, které spolu pojily Vetešníka, Marka a Jungmanna, vyplynou v průběhu této práce, proto postačí alespoň stručně poznamenat, že počas Jungmannova profesorského působení na semináři v Litoměřicích patřili Vetešník s Markem k jeho nejbližším studentům.³⁸

Z tohoto důvodu a potřeby jsou pro nás nepostradatelné edice Jungmannových a Markových listů, které v osmdesátých a devadesátých letech předminulého století průběžně uveřejňoval v *Časopise Musea království českého* Josef Emler. Nejprve bylo v letech 1881–1884 a 1886 uveřejněno 245 listů Jungmannových Markovi, následně v letech 1889–1890 a 1892 na 112 listů Markových Jungmannovi.³⁹ K nim později připojil Rudolf Havel z LA PNP Další patnáct listů Jungmannových a třináct listů Markových, které Emler neuveřejnil.⁴⁰

Pokud jde o mladého Josefoviče, ten sehrál v komunikaci mezi Jungmannem a jeho přáteli na venkově klíčovou roli. Vyřizoval za otce korespondenci, zejména agendu spojenou s objednávkami knih, a vedl Markovi s Vetešníkem účetnictví - oba mu pravidelně zasílali peníze, a pokud se v Praze objevily knihy, o něž měl Marek či Vetešník zájem, Josefovič je obstaral a odeslal.⁴¹ Takto získáváme přehled o knihách, které si Vetešník objednával, a o jeho zájmech eventuelně předmětech jeho práce v jednotlivých letech jeho života. Jeho

³⁷ Partonym neboli *otčesvo* Josefovič přijal sám mladý Josef Jungmann (stejně jako Vetešník jméno Matějovič) vlivem svého obdivu k Rusku a ruské kultuře.

³⁸ SAK, Robert: *Josef Jungmann Život obrozence*. Praha 2007, s. 48.

³⁹ EMLER, Josef (ed.): *Ještě několik listů Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 60, 1886, č. 3, s. 434–444.

Tentýž: *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*. ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 151–169; č. 3, s. 385–405; 63, 1889, č. 2, s. 264–274; 66, 1892, č. 2, s. 292–304, č. 3, s. 457–482.

Tentýž: *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 499–530; 56, 1882, č. 1, s. 26–44; č. 2, s. 161–184; č. 3, s. 445–476; 57, 1883, č. 1, s. 45–59; č. 2, s. 330–353; č. 3, s. 496–512; 58, 1884, č. 1, s. 54–70; č. 2, s. 285–297; č. 3, s. 405–425.

⁴⁰ HAVEL, Rudolf (ed.): *Ze vzájemné korespondence Josefa Jungmanna a Antonína Marka*. In: Literární archiv. Sborník Památníku národního písemnictví. 8–9. Praha 1974, s. 5–34.

⁴¹ O tomu bude blíže pojednáno v práci.

korespondenci uspořádala a tiskem roku 1956 vydala Jungmannova vnučka Olga Votočková-Lauremannová.⁴² Dodejme, že ze dvou zde uveřejněných listů Vetešníkovi se v originále dochoval pouze jeden.⁴³

3.4 Vedlejší prameny a edice

K vedlejším pramenům patří Vetešníkovy odeslané listy, které nacházíme ve fondech adresátů uložených v LA PNP. Bohužel se jedná pouze o jednotliviny v pozůstalostech Antonína Marka, Karla Vinařického, Václava Hanky a Josefa Myslimíra Ludvíka. Nejzajímavějším z nich je pro nás Vetešníkuv list Hankovi z roku 1827, z něhož se dovídáme o Vetešníkově zájmu o historii jeho rodiště, Jizerního Vtelna.⁴⁴

Vedle edic Jungmannových, Markových a Josefovičových listů práce čerpá také z edic dalších českých obrozenců, jmenovitě kováňského faráře a redaktora *Časopisu pro katolické duchovenstvo* Karla Vinařického, křešického faráře a jednoho z předních spolupracovníků téhož časopisu Vincenta Zahradníka či mladšího Jungmannova žáka Františka Ladislava Čelakovského.⁴⁵ Nacházíme zde však jen drobné zmínky, tudíž pro nás mají spíše ilustrační charakter.⁴⁶

A konečně vzhledem k tomu, že po sobě Vetešník zanechal v Sobotce rozsáhlou knižní sbírku, která svého času patřila k největším v dalekém okolí, neobejdeme se bez inventáře vypracovaného roku 1850 po Vetešníkově smrti.⁴⁷ Poskytuje nám nejucelenější představu o podobě Vetešníkovy knihovny sobotecké, z níž nám dnes zbylo jen torzo, neboť vedle soupisu uložených knih se zachováním jejich vnitřní organizace nám také popisuje celkové vybavení knihovny, mobiliář a výzdobu. Jelikož bude Vetešníkovi knihovně věnována příslušná podkapitola, prozatím od bližšího seznámení s ním upustíme.

3.5 Literatura

⁴² VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga (ed.): Josef Josefovič Jungmann. Korespondence. Praha 1956.

⁴³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, nedatovaný fragment listu Josefa Josefoviče Jungmanna („*adresu račte psáti...*“).

⁴⁴ LA PNP, fond Václav Hanka, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Františka Matějoviče Vetešníka Václavu Hankovi z roku 1827.

⁴⁵ ČÁDA, František (ed.): *Filosofické spisy Vincence Zahradníka. Díl III. Zahradníkovy dopisy z let 1831–1836*. Praha 1915.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav: *F. L. Čelakovského sebrané listy*. Praha 1869.

SLAVÍK, Václav Otakar (ed.): *Karla Aloisa Vinařického korespondence a spisy pamětní. I. Korespondence od roku 1820–1833*. Praha 1903.

⁴⁶ Výjimku z uvedených představuje edice listů Karla Vinařického obsahující důležitou korespondenci mezi Vetešníkem a Vinařickým ohledně *Časopisu pro katolické duchovenstvo*. Vinařický je zde uvedený, neboť se tato korespondence dochovala v originále, a tudíž má pro nás vedlejší význam.

⁴⁷ Biskupství litoměřické - archiv, sbírka inventářů, Sobotka - inventář z roku 1850.

Jelikož dosud nebyla vydána žádná ucelená publikace o Františku Matějoviči Vetešníkovi, přední místo mezi použitou literaturou zabírají životopisy Vetešnickových nejbližších přátel. Nejstarší a zároveň obsáhlejší práce pocházejí z poslední třetiny 19. století. Právě v nich objevujeme nejvíce informací o Vetešníkovi z literatury jako takové. Z nejstarších jmenujme životopis Josefa Jungmanna od Václava Zeleného z roku 1873, dále Antonína Marka od Jana Jakubec z roku 1896 a Františka Šíra od Františka Truhláře z roku 1882.⁴⁸

Ve všech třech případech se setkáváme alespoň se základním poznámkovým aparátem, což je jejich nespornou výhodou. Úskalí dobových životopisů představuje větší či menší vnášení subjektivního prvku do práce a nezdůvodněná snaha o apologetiku zpracovávané osobnosti. Samozřejmě záleží na osobě životopisce. Například Václav Zelený se v předmluvě své práce, vysloveně distancuje od dosavadního jednostranného pohledu na postavu Josefa Jungmanna, zvláště pak na spor mezi ním a Nejedlým, nechťce „*dodávati mu velikosti zmenšováním jeho protivníků*“.⁴⁹

K novějším pracím patří sbírka básní Antonína Marka opatřená rozsáhlejším životopisem od Jaromíra Plcha z roku 1974 a konečně nejnovějším počinem je práce historika Roberta Saka věnovaná Josefu Jungmannovi z roku 2007.⁵⁰ Ve vztahu k osobě Františka Vetešníka nepřináší nic nového, avšak pomáhá nám osvětlit a lépe pochopit jeho vztahy s Jungmannem.

Druhým typem použité literatury je literatura regionálně historická. Jedná se především o práce historika a archiváře Karla Bílka, a sice *Kdo je kdo v dějinách Sobotecka* z roku 1995, *Malé dějiny Sobotecka* z roku 2008 a *Dolnobousovsko v literatuře a kultuře* z roku 2014.⁵¹ Poskytují nám základní přehled o dějinách i osobnostech regionu, v němž Vetešník působil. V první jmenované nacházíme též Vetešníkův stručný profil.

Z prací uveřejněných v časopisech a sbornících uvedme tři přednější práce. Ucelenější životopisný článek o Františku Vetešníkovi představuje pojednání Milady Macounové nazvané *P. František Matějovič Vetešník*, uveřejněný roku 1948 ve sborníku uspořádaném ku příležitosti oslav 450. výročí povýšení Sobotky na město.⁵² Příspěvek je pro nás obzvláště hodnotný díky pozornosti věnované Vetešnickově knihovně, kterou ve své práci nereflektoval

⁴⁸ JAKUBEC, Jan: *Antonín Marek. Jeho život a působení i význam v literatuře české*. Praha 1896.

TRUHLÁŘ, Antonín: *František Šír. Pokus životopisný*. Jičín 1882.

ZELENÝ, Václav: *Život Josefa Jungmanna*. Praha 1873.

⁴⁹ Tamtéž, s. II–III.

⁵⁰ PLCH, Jaromír: *Antonín Marek*. Praha 1974.

SAK, Robert: *Josef Jungmann. Život obrozence*. Praha 2006.

⁵¹ BÍLEK, Karol: *Dolnobousovsko v literatuře a kultuře*. Dolní Bousov 2014.

BÍLEK, Karol: *Kdo je kdo v dějinách Sobotecka*. Sobotka 1995.

BÍLEK, Karol a kol.: *Malé dějiny Sobotecka*. I. díl. Sobotka 2008.

⁵² MACOUNOVÁ, Milada: *P. František Matějovič Vetešník*. In: Sobotka. Jubilejní sborník k 450. výročí povýšení na město. 1498–1948. Sobotka 1948, s. 76–79.

ani Vetešníkův životopisec Pícek. V souvislosti s Vetešníkovou knihovnou bychom neměli opomenout zprávu o pořádání knihovny litoměřické kapituly vypracované Milošem Kolovratníkem, Janou Oppeltovou a Věrou Slavíkovou, která nás obeznamuje se stavem dochovné části původní Vetešníkovy knižní sbírky, nyní uložené v knihovně litoměřické kapituly.⁵³ A konečně postavy Františka Vetešníka se ve svých člancích dotkl také Karel Rýdl, který se zabíral pedagogickou činností katolických duchovních v Podkrkonoší. I on se při tom potýkal s problémem nedostatku archívních materiálů, nicméně podal nám drobné, leč zajímavé informace o Vetešníkovu vztahu ke školství a jeho vlivu na výuku.⁵⁴

Zde je třeba také poopravit jistý omyl, s nímž se můžeme setkat zejména ve starší, ale i novější literatuře, která označuje Vetešníka také jako děkana turnovského, kterýžto úřad měl údajně zastávat v období mezi působením na faře v Markvarticích a děkanským působením v Sobotce. Tuto zmínku nacházíme poprvé ve zprávě o Vetešníkově úmrtí roku 1850, z níž jsme citovali v úvodu naší práce.⁵⁵ Následně ji shledáváme v Riegrově *Slovníku naučném*, přesněji devátém svazku z roku 1872, v obsáhlém životopisném hesle věnovaném Františku Vetešníkovu, jehož původcem je historik a archivář Antonín Rybička.⁵⁶ Následně ji přejali i někteří další autoři včetně literárního historika Jaromíra Plcha, lingvisty Ctirada Kučery či historika Roberta Saka, autora relativně nedávné monografie o Josefu Jungmannovi. Nejspolehlivějším zdrojem nám však v tomto případě bude přímo Vetešníkova pamětnice. Jak se dovídáme ze zápisu Vetešníka i následujícího faráře markvartického Jana Palánka, po Vetešníkově pastoračním působení v Markvarticích už následovalo pouze děkanské působení v Sobotce.⁵⁷ Žádnou takovou informaci nenacházíme ani v dobové korespondenci. Za pravdu nám dávají také Pícek, Bílek a Macounová, kteří ve svých pracích informaci o domnělém Vetešníkovi působení v Turnově neuvádějí.

⁵³ KOLOVRATNÍK, Miloš – OPPELTOVÁ, Jana – SLAVÍKOVÁ, Věra: *Zpráva o pořádání knihovny litoměřické kapituly. Několik poznámek k historii knihovny, jejímu uspořádání a skladbě fondu*. In: Litoměřická kapitula. 950 let od založení. Ústí nad Labem 2007, s. 81–100.

⁵⁴ Zároveň poukázal na svízele práce s neúplnou Vetešníkovou pozůstalostí: „*Další dva buditelé, Vetešník i Vacek, jsou postavy dnes již téměř zapomenuté a jejich činnost můžeme rekonstruovat jen díky pečlivému studiu skromných archívních materiálů a starých čísel časopisů.*“

RÝDL, Karel: *Pedagogické úsilí podkrkonošských buditelů v první polovině 19. století*. Pedagogika. Časopis pro pedagogické vědy, 32, 1982, č. 2, s. 69–75.

Tentýž: *Vlastenecká výchovná činnost na jičínském gymnáziu v 1. pol. 19. století*. Tamtéž, s. 179–195.

⁵⁵ *Lokalzeitung*. Bohemia, 23, 1850, č. 46, s. 4.

⁵⁶ *Vetešník, František (heslo)*. In: RIEGER, František Ladislav: *Slovník naučný*. Díl devátý. Š–Vzývání svatých. Praha 1872, s. 1033.

⁵⁷ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 167.

3. Zabývali se Vetešníkem

3.1 Alexandr Josef Bernard

(1859–1912)

Z historiků a badatelů, kteří ve své práci výrazněji reflektovali postavu Františka Vetešníka, jmenujme na prvním místě Alexandra Josefa Bernarda, rodáka ze Sobotky a profesora na gymnáziu v Táboře. Bernard po sobě zanechal řadu převážně přírodovědných prací, ale také článků o svých spolurodácích publikovaných v regionálních časopisech. Mimořádnou hodnotu pro nás má především jeho pracně sesbíraná, rukopisná edice Vetešnickovy korespondence nazvaná *Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka*, dokončená Bernardem roku 1896.⁵⁸ Obsahuje totiž Vetešnickovy listy, které ve Vetešnickově pozůstalosti nenajdeme. Výborně tak doplňuje Vetešnickovu torzovitou korespondenci uloženou v Literárním archívu Památníku národního písemnictví.

Pro zajímavost zmiňme také Bernardovo aktivní členství ve spolku Jizeran, založeným roku 1871, v němž se sdružovali akademici bývalého mladoboleslavského kraje s úmyslem šířit osvětu zakládáním knihoven v pojizerských obcích.⁵⁹ Kromě toho mívali na pravidelných měsíčních schůzkách vybraní členové přednášky a příspěvky týkající se především dějin mladoboleslavského regionu. Není nezajímavé, že jednu z těchto přednášek vedl Bernard právě o Františku Vetešníkovi co buditelském děkanovi ze Sobotky.⁶⁰

3.2 Josef Pícek

(1874–1950)

Největší pozornost věnoval osobě Františka Vetešníka další sbotecký rodák, Josef Pícek, generál zdravotnictva, avšak zapálený regionální badatel.⁶¹ Zájem projevoval především právě o život soboteckého děkana, jemuž věnoval hned několik životopisných článků v regionálním i celostátním tisku. Nejucelenější a nejrozsáhlejší dílo však představuje jeho rukopis

⁵⁸ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, *Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka* (opis Vetešnickovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem).

⁵⁹ *Jizeran, spolek akademiků býv. kraje mladoboleslavského [...]*. Jizeran, 1, 1880, č. 1, s. 4.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ *Pícek Josef (heslo)*. In: Kdo je kdo v dějinách Sobotecka. Sobotka 1995, s. 89–90.

Sobotecký jemnostpán, opatřený podtitulem *Památeční medailon k počtě buditele P. Fr. M. Vetešníka*.⁶²

Pokud se podíváme na Píckovu práci blíže, zjistíme, že nese nápadné znaky starých monografií poslední třetiny 19. století, pojímaných mnohdy jako apologie toho kterého buditele. Již název práce představuje analogii k uctivému oslovení, jakého se dostalo Antonínu Markovi, působímu jako děkan v Libuni.⁶³ Spatřujeme v něm tendenci vydobýt pro Vetešníka místo na výsluní vedle jeho přátel, Jungmanna a Marka.

Píckova práce je organizovaná do devíti kapitol nesoucích názvy částí katolické mše - *Introitus, Kyrie, Gloria, Epištola, Evangelium, Kredo, Offertorium, Agnus dei a Ite missa est*. V nich shrnul Vetešníkův život, stručně charakterizoval a okomentoval Vetešníkovy práce a nešetřil ukázkami z Vetešníkovy tvorby. Co je zajímavé, setkáváme se v Píckově práci se dvěma extrémami - na jednu stranu některé pasáže Pícek doslova opsal, čímž vynahrazoval nedostatek pramenů.⁶⁴ Na druhou stranu se mu podařilo shromáždit velké množství informací z místních kronik, úředních dokumentů a regionálního tisku. Bohužel se části z nich nemůžeme dopátrat. Ačkoliv použitou literaturu uvádí v soupisu na konci knihy, necituje průběžně zdroje svých informací, jako to činily jeho vzory - Zelený a Jakubec. Zároveň neuvádí konkrétní prameny, z nichž vycházel, a tak se nemůžeme dopátrat původu (a věrohodnosti) zajímavých a unikátních zmínek. Totéž co se týká svědectví Vetešníkoviých současníků, na jejichž svědectví se v práci odvolává, avšak neuvádí jejich jména.

I přes beletristický styl a drobné faktografické chyby je nám Píckova práce mimořádně nápomocná.⁶⁵ A to především díky snešení informací, jichž je dnes již jen velmi obtížné, ne-li nemožné se dopátrat.

3.3 Miloslav Vlach

(1896–1968)

Píckův spis vhodně doplňují poznámky a výpisky v pozůstalosti Miroslava Vlacha, plukovníka československé armády a po krátký čas zaměstnance Vojenského historického ústavu.⁶⁶ Ten trochu vybočuje z řady soboteckých rodáků, neboť se narodil ve Vinařicích u Kladna, ale se Sobotkou je přesto spojen kořeny svých rodičů. Jako regionální historik se

⁶² LA PNP, fond Josef Pícek, oddíl Rukopisy vlastní, *Sobotecký Jemnostpán. Památeční medailon k počtě buditele P. Fr. M. Vetešníka*.

⁶³ BENEŠ, Luděk: *Mladoboleslavsko v proměnách času*. Mladá Boleslav 1997, s. 107.

⁶⁴ Např. pasáž o Vetešníkoviých studiiích v Praze je doslova opsaná z Jakubcova životopisu Antonína Marka. JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 16–17.

⁶⁵ Např. záměna data úmrtí s datem pohřbu Vetešníkovi matky Anny.

⁶⁶ *Vlach Miroslav (heslo)*. In: *Kdo je kdo v dějinách Sobotce*. Sobotka 1995, s. 130–131.

věnoval dějinám Sobotecka, zejména divadla, ale poté, co se mu dostal do rukou Píckův rukopis *Sobotecký jemnostpán*, se začal zajímat také o osobu Františka Vetešníka.

Mezi Vlachovými poznámkami nacházíme zejména výpisky týkající se Vetešníka z Jungmannových listů Markovi, uveřejňovaných Emlerem v letech 1881–1884 a 1886 v tehdejší *Časopisu Musea království českého*. Obsáhlé poznámky si Vlach vedl také z Jungmannova životopisu od Zeleného a Markova od Jakubce. Kromě toho Vlach shromažďoval materiály týkající se Vetešnickovy doby, a to jak z literatury, tak z novinových článků. Množství nastřádaných poznámek nám dávají tušit, že sám připravoval obsáhlejší práci o Vetešníkovi, avšak nestačil ji již realizovat.

Z Vlachovy pozůstalosti jsou pro nás důležité především dvě položky - Vlachův strojopisný přepis Píckova rukopisu *Sobotecký jemnostpán* a opis obzvláště cenného listu Damiána Šimůnka, Vetešnickova kaplana ze Sobotky, badateli a regionálnímu historikovi Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878.⁶⁷ Šimůnkův list je nenahraditelný, neboť nám představuje jedno z mála svědectví Vetešnickových současníků, hovořících přímo o postavě soboteckého děkana. Hodnota listu narůstá se skutečností, že Šimůnek si sám, jak v listu píše, žádné poznámky o Vetešníkovi nevedl.⁶⁸ Význam strojopisu Píckova rukopisu vyhotovený Vlachem nespočívá v přepisu samém, nýbrž v kritickém doslovu, o který Vlach de facto rozšířil Píckův původní spisek. V tomto doslovu Vlach kriticky zhodnotil Píckovo dílo poukázal na negativní stránky Vetešníka (včetně odkazu na Šimůnkův list) a na Píckovu snahu je v průběhu práce zamaskovat.⁶⁹ Vlach tím tak vyvažuje zidealizovaný pohled, který k Vetešníkovi zaujal Pícek.

3.4 Karol Bílek

(1939)

Řadu soboteckých rodáků (počítejme k nim i Vlacha s jeho kořeny v Sobotce) uzavírá historik a archivář Karol Bílek. Jméno dlouholetého pracovníka Literárního archivu Památníku národního písemnictví není současnému badateli neznámé. Sám jistý čas vedl soboteckou městskou kroniku a působil jako správce Městského archivu v Sobotce, později působil ve Státním okresním archivu v Jičíně a následně se ujal vedení oddělení Staré Hrady Literárního archivu Památníku národního písemnictví.⁷⁰

⁶⁷ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*.

⁶⁸ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878*.

⁶⁹ Více k tomu v teoretické části práce.

⁷⁰ NAVRÁTIL, Ivo: *Karol Bílek sedmdesátiletý*. Archivní časopis, 59, 2009, č. 2, s. 182–185.

Ve svých pracích se dosud věnuje obzvláště regionální historii Českého ráje a Sobotecka, přičemž mezi jeho pracemi bychom našli publikace a články věnované soboteckým cechům a podnikům, ale také divadlu či legionářům pocházejícím ze Sobotecka. Především však rodákům a osobnostem spjatým se Sobotkou - Damiánu Šimůnkovi, Václavu Šolcovi, Fráňovi Šrámkovi a jiným.⁷¹ Vetešníkem se blíže zabíral při zpracování jeho osobní pozůstalosti, přičemž nám zanechal cenného průvodce, o jehož významu jsme se již zmínili. Ačkoliv obsáhlejší práci věnovanou Vetešníkově dosud nenapsal, vynecháním jeho jména by náš přehled nebyl kompletní.

4. Několik poznámek k práci

4.1 Citování pramenů

Pro bližší obeznámení se smýšlením Františka Matějoviče Vetešníka je v práci hojně citováno z jeho dopisů, pamětnice, básní, poznámek i pojednání. Jelikož se dochovalo z Vetešníkovy korespondence tak málo potřebných pramenů, jsme nuceni je do jisté míry nahradit zmínkami z korespondence mezi Markem a Jungmannem, a proto velká část citovaných listů pochází právě od nich. Tyto citace zároveň představují snešení nejdůležitějších zmínek týkajících se Vetešníka, které by mohly napomoci budoucímu badateli. Citované texty z Vetešníkovy pozůstalosti jsou transkribovány dle Šťovíčkových pravidel přepisu historických textů od 16. století do současnosti z roku 2002.⁷² Citace z německých zdrojů jsou přeloženy do češtiny autorem.

4.2 Zástupné názvy

V práci se také setkáme s četným využitím zástupných názvů. K tomuto užití bylo přikročeno jednak ze stylistických příčin, jednak ze skutečnosti, že se názvy časopisů a institucí v průběhu 19. století i několikrát po sobě měnily. Využité zástupné názvy jsou převzaty z dobové korespondence a svého času byly v praxi běžně užívány. *Časopis pro katolické duchovenstvo* se například označoval jako *Teologický časopis*, případně jen *Časopis*.

---

⁷¹ Součástí Vetešníkovy medailonu je i rozsáhlá bibliografie prací Karla Bílka.

KÁBOVÁ, Hana: *Mladý sedmdesátník Karol Bílek*. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší*. Vlastivědný sborník. 22. Semily – Turnov 2009, s. 279–291.

⁷² ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*. Praha 2002.

Zvláštním případem zástupných názvů užitých v textu jsou označení pravidelných čtvrtěných setkávání jungmannovců - Marka, Vetešníka a Šíra - a jim blízkého okruhu buditelů z Podkrkonoší v Libuni. Jelikož nešlo o oficiální, úřady posvěcený spolek, neměli ani vlastní název. Zároveň se však vyskytla praktická potřeba tyto „sněmy“ pojmenovat souborným označením. Proto se tato práce drží označení, s nimiž se v literatuře setkáváme nejčastěji, a sice *libušské sněmy*, *slovanské sněmy*, případně *sněmy podkrkonošských kozáků*. Všechny tyto pojmy, které „účastníci sněmů“ sami používali.⁷³

Zástupné názvy užitě v práci jsou následující:

Dědictví	Dědictví svatojánské
Hlasatel	Hlasatel český
Muzejník	Časopis Společnosti vlastenského musem (do r. 1830) Časopis Českého musem (do r. 1855) Časopis Musea království českého (do r. 1920)
Muzejní spolek	Společnost Vlastenského musem v Čechách
Prvotiny	Prvotiny pěkných umění (do r. 1815) Literární přílohy k c. k. Vídeňským novinám (od r. 1815)
Společnost	Společnost Vlastenského musem v Čechách
Telogický časopis	Časopis pro katolické duchovenstv

4.3 Zkratky

Se zkratkami se setkáme v práci ponejvíce v poznámkovém aparátu, v textu samotném spíše výjimečně (tam se setkáme s výše zmíněnými zástupnými názvy). Z praktického důvodu jsou zkracovány delší názvy opakujících se zdrojů (zejména *Časopis pro katolické duchovenstvo* a *Časopis Musea království českého*) a institucí (Literární archiv Památníku národního písemnictví, Státní okresní archiv). Zkratky užitě v citovaných pramenech jsou rozepsány. Výjimku představují zkratky měny, které jsou ponechávány nerozepsané jako autentické dobové označení. Nerozepsané rovněž zůstávají zkratky užitě v literatuře.

⁷³ Srovnej Plchovy „*slovanské sněmy*“ PLCH, Jaromír: *Antonín Marek*, 1974, s. 84; Sakův „*literární a slovanský sněm*“ SAK, Josef Jungmann, 2007, s. 84; Kučerovy „*podkrkonošské kozáky*“ KUČERA, *Cesty daleké i blízké*, 1986, s. 44; či Rýdlovy „*slovanské sněmy*“ RÝDL, *Pedagogické úsilí podkrkonošských buditelů v první polovině 19. století*. 1982, s. 74.

Zkratky užívané v práci jsou následující:

ČKD	Časopis pro katolické duchovenstvo
ČMKČ	Časopis Musea království českého
LA PNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví
SOKA	Státní okresní archiv
SOA	Státní oblastní archiv
K. č. / k. m.	konvenční částka / konvenční měna
R. č. / r. m.	rakouská částka / rakouská měna
V. č. / v. m.	vídeňská částka / vídeňská měna
Zl.	zlatý
Kr.	krejcar
M. p.	manu propria (vlastní rukou)
Nro. (2. pád Nra.)	číslo

..

ČÁST

ŽIVOTOPISNÁ

1. Úvod

1.1 Vetešnickova doba

Psalo se datum 1. listopadu 1784, když se v Jizerním Vtelně, nevelké vísce v malebném kraji středočeského Pojizeří, ozval poprvé pláč malého Františka. Českým zemím vládl již čtvrtým rokem osvícený monarcha Josef II. Již tři roky uplynuly od doby, co zrušil nevolnictví, a stejný čas byl v platnosti i jeho průlomový toleranční patent, který oslavil ve své písni *Veselost rolí boží hybské pod rakouským skřivánkem* hybský kněz Augustín Doležal.⁷⁴

Období, v němž František Vetešník přišel na svět, nebylo jen obdobím tereziánsko–jozefínských reforem, nebylo jen obdobím nástupu josefínské germanizace poháněné úmyslem centralizovat říši prostřednictvím jazykové homogenizace obyvatelstva, ani nebylo zkrátka jen obdobím vytoouženého míru v zemi po nedávné válce o bavorské dědictví. Vetešnickovu dobu je třeba vnímat jako období velkých a komplexních procesů, jež předznamenaly budoucí vývoj podunajské monarchie. Pozvolná transformace raněnovověké feudální společnosti v národní společnost moderního typu uvolnila prostor novým elitám, jejich myšlenkám a jejich ideovým konceptům. Konceptům českého národa a jejich uvádění do praxe - českému národnímu obrození.

Pojem národ v moderním slova smyslu se nicméně teprve rodil, studium češtiny a příbuzných slovanských jazyků bylo dosud v plenkách, koncepce českého národa a jeho národní program v nedohlednu. Většina z představitelů konsolidační fáze národního obrození se ještě nestačila plně projevit a Josef Dobrovský, kterého později poznáme jako jednoho z nejvýznamnějších českých buditelů své generace, byl tehdy ještě mladým, jednatřicetiletým jáhnem čekajícím na své kněžské svěcení.⁷⁵ Přestože již pilně redigoval svou *Böhmische*

---

⁷⁴ Citace básně z Tablicovy sbírky *Slovenští veršovci* není náhodná, jak vyplývá později z textu.

DOLEŽAL, Augustín: *Weselost rolj božj Hybské pod rakauským sskřiwánkem. Zpěw při přjležitosti wydané od cýsaře Jozeffa II. tolerancy L. P. 1781 složený od Augustýna Doležala*. In: *Slowensstj Werssowcy. Collecta revirescunt*. Skalica 1805, s. 92–100.

⁷⁵ Výjimku představovali piaristický duchovní Gelasius Dobner (1719–1790) se svým dílem *Monumenta historica Bohemica* (1764) či František Martin Pelcl (1734–1801) se svou prací *Kurzegefasste Geschichte der Böhmen von den ältesten bis auf die itzigen Zeiten* (1774).
VODIČKA, Felix a kol.: *Dějiny české literatury II. Literatura národního obrození*. Praha 1960, s. 33, 36.

Litteratur a úzce spolupracoval s Františkem Martinem Pelclem na edici *Scriptores rerum bohemicarum*, svá největší díla měl teprve před sebou.⁷⁶

1.2 Vetešníkovo rodiště

Jizerní Vtelno tehdy náleželo svobodnému velkostatku stránovskému, jenž se toho času nacházel v držení hraběte Antonína Příchovského z Příchovic, arcibiskupa pražského a nositele úřadu komorníka na panovnickém dvoře ve Vídni.⁷⁷ Setkáváme se sice také s označením velkostatku jako Nový Stránov (Neu Stranow), ale budeme se držet pojmu, který se běžně užíval v soudobých matrikách, čili velkostatek Stránov. Pojem Starý Stránov (Alt Stranow) se pak váže k původnímu hradu, který původně stával u Lhoty, a z něhož v čase, kdy malý Vetešník přišel na svět, zbyly už jen rozvaliny.⁷⁸

Vedle Jizerního Vtelna se ke stránovskému panství čítaly obce Černovka, Libichov (jehož větší část ovšem přináležela k Dobrovicím, Kosmonosům a Luštěnicím), Malá Lhota, Písková Lhota, Nový Stránov, Strašov, Voděrady a Zámostí.⁷⁹ Centrum velkostatku se sídlem vrchnostenských úřadů představoval zámek Stránov.

Co se historie stránovského velkostatku týká, netřeba zacházet příliš do detailů. Přesto ohlédneme-li se do historie, spatříme mezi držiteli Stránova Michala Slavatu z Chlumu.⁸⁰ Na začátku 18. století drželi stránovský velkostatek páni z rodu Líšovských, kteří svého času patřili k vlivným rodům a držitelům zemských práv v království českém.⁸¹ Členové rodu se kromě rodového přídomku z Líšova (von Lissau) titulovali také pány na Novém Stránově a

⁷⁶ Hovoříme zejména o dějepisném pojednání *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* (1792), české mluvnici *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache* (1809) či dvousvazkovém německo-českém slovníku s celým názvem *Ausführliches und vollständiges deutsch-böhmisches synonymisch-phraseologisches Wörterbuch* (1821).

HOMOLOVÁ, Květa a kol.: *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století. Slovníková příručka*. Praha 1982, s. 50–52.

⁷⁷ SCHALLER, Joseph Franz Jaroslaus: *Topographie des Königreichs Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlößer, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlößer und Städte unter den ehemaligen, und jetzigen Benennungen samt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden*. Vierter Theil. Bunzlauer Kreis. Prag 1786, s. 145.

⁷⁸ NOVOTNÝ, František: *Kronyka Mlado-Boleslawská od přjsstj Čechů do země České až do nyněgssjch časů pomocj rukopisů y giných spisů a paměťj podlé let provedená s některými na mjstech svých poznamenánjmi prach Frantisska Nowotného z Luže, fáráře v Lusstěnicých bliž města Boleslawy shromážďugjcyho auda Českého národnjho muzeum*. Praha 1822, s. 44.

⁷⁹ RIEGGER, Joseph Anton: *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*. V. Heft. Leipzig – Prag 1788, s. 199.

⁸⁰ NOVOTNÝ, *Kronyka Mlado-Boleslawská*, s. 268.

⁸¹ SCHALLER, Joseph Franz Jaroslaus: *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigsten Merkwürdigkeiten*. Zweyter Band. Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag. Prag 1795, s. 352.

Vtelně (auf Neu Stranow und Wtelno).⁸² Po smrti hraběte Josefa Líšovského roku 1746 zdělila stránovský velkostatek jeho dcera Rozina Příchovská z Příchovic, čímž velkostatek včetně Jizerního Vtelna přešel do držení nového hraběcího rodu, který jej držel v době Vetešníkova narození.⁸³

Jizerní Vtelno, jemuž protékající řeka Jizera propůjčila své jméno na odlišení od Vtelna na Mělnicku a Vtelna na Mostecku, nepatřilo sice k největším obcím na Mladoboleslavsku, přesto se svými 44 domy a více než 260 obyvateli představovalo největší obec velkostatku stránovského.⁸⁴ Vlastní kostel ovšem Vtelno nemělo, a tak místní docházeli k bohoslužbám do kostela sv. Jiří v nedalekém, asi půl hodiny chůze vzdáleném Krnsku, k němuž bylo Vtelno přiřazeno.

1.3 Vetešníkova rodina

Františkovi rodiče sami z Vtelna nepocházeli. Oba se sem přistěhovali ze Sedlce, malé vsíky na Mladoboleslavsku, od Jizerního Vtelna nepříliš vzdálené. Otec, Matěj Vetešník, se narodil 1. ledna 1737 poddaným Jakubovi a Anně.⁸⁵ Matka, Anna Veronika Čapková, byla o dvanáct let mladší, narodila se 21. března 1749 a pocházela z manželství poddaných Martina a Anny.⁸⁶ Mezi oběma rodinami, Vetešníků a Čapků, se zřejmě již déle udržovaly užší vztahy, neboť Matějova matka Anna Vetešníková byla zároveň kmotrou jeho budoucí nevěsty Anny Veroniky. O mladých letech obou Františkových rodičů v Sedlci nevíme více než to, že měl Matěj údajně vykonávat službu pojízdného u hraběte Příchovského, majitele panství a někdejšího arcibiskupa pražského.⁸⁷ Sňatek uzavřeli Matěj a Anna 25. února 1770 ještě v Sedlci, odkud se však téhož roku odebrali do Jizerního Vtelna, kde Matěj zakoupil dům č. 28 a pronajal hospodu.^{88 89}

---

⁸² Viz *Consignation des sammentlichen hohen Adels männlichen Geschlechts im Königreich Böhmeim pro anno MDCCXXII*. Wien 1722.

⁸³ SOMMER, Johann Gottfried: *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt von Johann Gottfried Sommer*. Zweiter Band. Bunzlauer Kreis. Prag 1834, s. 136–137.

⁸⁴ SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen*, 1786, s. 146.

⁸⁵ SOA Praha, sbírka matrik, Benátky nad Jizerou 05, *matrika narozených (1722–1771)*, fol. 202[r].

⁸⁶ SOA Praha, sbírka matrik, Benátky nad Jizerou 05, *matrika narozených (1722–1771)*, fol. 312[v].

⁸⁷ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 7.

⁸⁸ SOA Praha, sbírka matrik, Benátky nad Jizerou 13, *matrika oddaných (1722–1797)*, fol. 168[v].

⁸⁹ Nejstarší dítě Matěje Vetešníka, dcera Kateřina, se narodilo ve Vtelně v domě č. 28. Otec je uváděn jako *caupo* neboli hostinský.

Taktéž LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 7.

Ve Vtelně se Vetešnickovým dařilo. Pohostinství v nevelké obci nevynášelo mnoho, ale dost na to, aby mohl otec Matěj přikoupit k hospodě i několik rolí.⁹⁰ Záhy si také vybudoval slušnou pověst a získal respekt sousedů, o čemž svědčí jeho jmenování rychtářem ve Vtelně.⁹¹ Jak můžeme zjistit z matrik, mnohé rodiny si zvaly Matěje za kmotra a jeho ženu Annu za kmotru, ovšem nejužší vztahy udržovali Vetešnickovi se selskými rodinami Křováčkových, Kuchtových, Čechlovských a Žantovských.⁹²

Ve Vtelně se Vetešnickovým narodilo celkem deset dětí, z nichž dospělosti se dožily jen čtyři, vyššího věku jen tři. Nejstarší Kateřina (1771–1805) se dožila dospělosti a provdala za chalupnického syna Jana Žantovského, ale v čtyřiatřicátém roku svého života podlehla tuberkulóze.⁹³ Alžběta (1772–1793) zemřela neprovdaná ve dvaceti letech na stejnou příčinu jako sestra.⁹⁴ Josef (1775), první chlapec, který se Vetešnickovým narodil, skonal v devátém měsíci.⁹⁵ Václav (1776–1793) zemřel šestnáctiletý na údajnou vodnatelnost.⁹⁶ Anna Barbora (1778–1779) se stejně jako její bratr Josef nedožila více než devíti měsíců.⁹⁷ Jan Vetešník (1780–1851) se jako první z dětí dožil vysokého věku, založil rodinu a ve Vtelně rolničil.⁹⁸ František Vetešník (1782–1783), první toho jména, žil necelý rok, zemřel v jedenácti měsících.⁹⁹ František Vetešník (1784–1850) se později stane soboteckým děkanem. Josef Vetešník (1787–1844) se jako třetí z bratrů dožil vyššího věku a po otci převzal hospodu.¹⁰⁰ A konečně Antonín Vetešník (1789), poslední z dětí Vetešnickových, se rozstonal a podlehl chorobě již v prvním měsíci svého života.¹⁰¹

---

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Poprvé jako rychtář vtelenský (iudicis ex pago Wtelno) figuruje Matěj Vetešník při zápisu o úmrtí jeho dcery Anny 9. srpna 1779.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika zemřelých (1754–1785)*, s. 96.

⁹² Jak vyplývá ze vtelenské matriky narozených, zvali se členové jmenovaných rodin za kmotry takřka pravidelně.

⁹³ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, s. 110.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika oddaných (1785–1814)*, fol. 3[v].

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika zemřelých (1785–1814)*, fol. 72[r].

⁹⁴ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, s. 118.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika zemřelých (1785–1814)*, fol. 66[v].

⁹⁵ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, 133.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika zemřelých (1754–1785)*, s. 85.

⁹⁶ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, s. 143.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika zemřelých (1785–1814)*, fol. 66[v].

⁹⁷ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, 136.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika zemřelých (1754–1785)*, s. 96.

⁹⁸ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, s. 164.

⁹⁹ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, s. 175.

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika zemřelých (1754–1785)*, s. 106.

¹⁰⁰ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika narozených (1785–1814)*, fol. 24[v].

¹⁰¹ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika narozených (1785–1814)*, fol. 27[r].

SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika zemřelých (1785–1814)*, fol. 65[v].

Obrátme však svou pozornost k Františkovi, budoucímu děkanovi soboteckému, ústřední postavě naší práce. Na svět přišel, jak už bylo řečeno, 1. listopadu 1784, kdy jej v krnském kostele pokřtil tamní kněz Jan Václav Nečada.¹⁰² Jméno František obdržel patrně po svém zemřelém bratrovi, který zemřel o rok dříve v kojeneckém věku. Za kmotry mu přišli sedlák Jan Seidl a selka Dorota Křováčková, oba sousedé z Vtelna. Ve svém životopisu Vetešník uvádí i přesný čas, jak se jej patrně dozvěděl od rodičů - světlo světa spatřil o desáté hodině dopoledne.¹⁰³

2. Dětství a studentská léta

2.1 Farní škola v Krnsku

(1790–1798)

Jaké bylo dětství Františka Vetešníka a zda bylo šťastné nebo ne, nevíme. Ve stručném životopisu ve své pamětní knize markvartické o dětství nehovoří. Zcela veselé být jistě nemohlo s ohledem na již zmíněná četná úmrtí v rodině. Jen tři z jeho sourozenců se dožili vyššího věku, a jelikož se o třináct let starší sestra Kateřina záhy provdala za Jana Žantovského, syna místního chalupníka, vyrůstal malý František jen ve společnosti svých dvou bratrů - Jana, o čtyři roky staršího, a Josefa, o čtyři roky mladšího.

Roku 1790 začal Vetešník co šestiletý chlapec navštěvovat nejprve farní školu při kostele sv. Jiří v nedalekém Krnsku.¹⁰⁴ Jak již bylo řečeno, Vtelno postrádalo vlastní kostel a nemělo ani filiální školu, do níž by případně učitel s katechetou docházeli z Krnska vyučovat. Triviální školy, mezi něž se farní školy řadily, představovaly nejnižší stupeň školské soustavy v rakouské monarchii a bývaly zřizovány zejména v menších městech a vesnicích s kostelem. Přesto se ještě v šedesátých letech 19. století takovéto školy udržely zejména v méně přístupných a řídko obydlených hornatých regionech. Jednalo se o malotřídky o jedné až třech třídách a vyučování probíhalo zpravidla v jedné učebně společné pro chlapce i dívky. Rozdělení podle pohlaví nebývalo u triviálních škol časté.¹⁰⁵

Triviální školy se ve Vetešníkově době řídily tereziánským školním řádem. Jejich úkolem bylo především vychovat z žáků poslušné, zbožné, ale i soběstačné poddané, čemuž byly uzpůsobeny vyučované předměty.¹⁰⁶ Během školní docházky se tak žáci učili nejen číst, psát a

¹⁰² SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 2, *matrika narozených (1754–1785)*, s. 184.

¹⁰³ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

¹⁰⁴ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

¹⁰⁵ LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha 2013, s. 197

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 198.

počítat, jak se někdy v případě triviálních škol zjednodušuje. Jazyková výuka probíhala v mateřském jazyce a František se během ní nejprve naučil poznávat litery a správně hláskovat, záhy si osvojil mluvnici, a než školu opustil, dokázal nejen přečíst psací i různé druhy tiskacího písma, ale sám také psát krasopisně humanistickým i kurentním písmem. Vedle toho výuka vštěpovala žákům také praktické dovednosti jako sestavování dopisů či základních právních písemností. Matematika neboli počty zahrnovala základní matematické úkony včetně práce se zlomky. V náboženství se pak učil základům katolického katechismu, seznamoval se s výkladem evangelií a epištol, a se zaujetím naslouchal příběhům z Bible v rámci biblického dějepisu. Mimo to si žáci osvojili nezbytné znalosti z přírodovědy a polnohospodářství, vlasteneckého dějepisu a zeměpisu, a také pěstovali zpěv.¹⁰⁷

Františkovi se během školních let dařilo, prospíval, vynikal bystrostí a zřejmě i poslušností, neboť jako jeden z nejpilnějších žáků měl upoutat pozornost majitele panství, arcibiskupa hraběte Příchovského. Ten navrhl rodičům, aby František pokračoval s jeho podporou ve studiu na gymnáziu a snad jim i předložil úmysl nechat Františka studovat na kněze.¹⁰⁸ Rodiče, vědomi si nadání prostředního ze svých synů, s jeho návrhem souhlasili a rozhodli se syna přihlásit na gymnázium v Mladé Boleslavi. Od svého záměru neupustili ani poté, co Františkův patron, starý arcibiskup hrabě Antonín Petr Příchovský z Příchovic, 14. dubna 1793 zemřel, aniž se dočkal Františkových studentských let mladoboleslavských.

2.2 Gymnázium v Mladé Boleslavi

(1798–1804)

V době, kdy Vetešník zahájil svá studia na piaristickém gymnáziu v Mladé Boleslavi, podléhalo gymnaziální školství v monarchii reorganizaci na základě systému piaristického duchovního Gratiana Marxe.¹⁰⁹ Mladoboleslavské gymnázium tak bylo stejně jako jiná gymnázia v monarchii pětileté a dělilo se na tři třídy nižší neboli gramatikální - *principium*, *gramatika* a *syntax* - a dvě třídy vyšší neboli humanistické - *poesie a rétorika*. Pro každou třídu byl ustanoven jeden profesor, přičemž v době Vetešníkova studia v *principii* vyučoval Theodor Visner, v *gramatice* Erhard Müller, v *syntaxi* Fabian Hohn, v *rétorice* Friedrich

¹⁰⁷ *Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in sammtlichen kaiserl. königl. Erbländern d. d. Wien den 6ten December 1774*. Wien 1774.

¹⁰⁸ LA PNP, fond Josef Pícek, oddíl Rukopisy vlastní, spis *Sobotecký jemnostpán. Památeční medailon k počtě buditele P. Fr. M. Vetešníka*, fol. 15[r].

¹⁰⁹ SCHLECHT, Leopold: *Gratian Marx, Studien-Reformator in Österreich*. Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst, 2, 1830, č. 89, s. 701–705.

Brzezina a v *poesii* Christian Schneiderla. Na chod gymnázia dohlížel prefekt Bernard Solery.¹¹⁰

Nastoupit na gymnázium ovšem nebylo jednoduché, natož pak z triviální školy. Nezbytnou podmínkou pro přijetí na gymnázium byla dobrá znalost vyučovacího německého jazyka. František se tedy musel nejprve naučit obstojně německy, a tak před nástupem samotným nejprve absolvoval ve školním roce 1797–1798 čtvrtou třídu neboli *IV. klassi* měšťanské školy a ve školním roce 1798–1799 přípravný ročník neboli *praeparandu* při mladoboleslavském gymnáziu. Zde se posílil v německém jazyku, doplnil vědomosti a osvojil to, na co jej triviální škola nemohla připravit. Teprve poté mohl Vetešník řádně nastoupit a absolvovat ve školním roce 1799–1800 *principii*, 1800–1801 *gramatiku*, 1801–1802 *syntax*, 1802–1803 *rétoriku* a 1803–1804 *poesii*.¹¹¹

Vetešník si zde během svého studia osvojil jak znalost latinské řeči a literatury, což byla hlavní náplň výuky, tak vedlejších předmětů v podobě řečtiny, matematiky, zeměpisu a dějepisu. Učení šlo pilnému studentovi mimořádně dobře, neboť studia ukončil nejen s prospěchem *cum eminentia*, který nadějnému studentovi otevřel cestu na vyšší studia v Praze, ale jako premiant si také odnášel knižní dary.^{112 113}

Z osobního života mladého gymnazisty je třeba zmínit alespoň dva zásadní okamžiky. Tím prvním je seznámení a navázání přátelství s o dva roky starším spolužákem Václavem Károu, sirotkem studujícím s podporou mladoboleslavského děkana Václava Beránka.¹¹⁴ Ve své pamětnici markvartické později Vetešník vzpomíná, jak spolu s ním „*Boleslav, Prahu a Litoměřice šlapával, moudrost onde, tam i zde sotně sbíraje*.“¹¹⁵ Když se stal Kára později kanovníkem litoměřickým, držel nad Vetešníkem takřikajíc ochrannou ruku. Neobvyklou přátelskou službu prokázal Kára Vetešníkovi, tou dobou faráři markvartickému, roku 1828, kdy tehdejší litoměřický biskup Milde zahájil vizitaci na kosteckém panství. Vetešník byl tehdy i s osadou povolán do Dolního Bousova, avšak díky Kárově přímlově biskup změnil plány, do Dolního Bousova se v určený den dostavil jen Vetešník a následující den se biskup i se svým doprovodem vypravili do Markvartic, kde si za vzornou duchovní správu vysloužil

¹¹⁰ *Kaiserlich Königlich Schematismus für das Königreich Böhmeim auf das Jahr 1795*. Prag 1795, s. 201–202.

¹¹¹ Průběh svého studia shrnul Vetešník ve svém stručném životopisu v pamětnici sobotecké. Cituje z ní i Macounová.

MACOUNOVÁ, P. *František Matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 77.

¹¹² LA PNP, fond Josef Pícek, oddíl Rukopisy vlastní, *Sobotecký jemnostpán*, fol. 15[r].

¹¹³ MACOUNOVÁ, P. *František Matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 77.

¹¹⁴ Stručný životopis Václava Káry (1782–1859) uveřejnil spolu se správou o jeho úmrtí roku 1859 almanach *Lumír*.

Z Mladé Boleslavi. Lumír. Belletristický týdeník, 9, 1859, č. 51, s. 1220.

¹¹⁵ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 157.

od biskupa pochvalu.¹¹⁶ Snad i díky Kárově přímě také později Vetešník, ještě v Markvarticích roku 1836, obdržel osobní titul děkana, neboť vedle biskupa Hilleho a turnovského vikáře Nigrina je to právě jeho přítel Kára, jemuž skládá v pamětnici markvartické své poděkování.¹¹⁷

Druhým zásadním okamžikem Vetešnickových gymnaziálních let je úmrtí jeho matky Anny dne 15. května 1802.¹¹⁸ Kněz Josef Vecka, který ji zaopatřil svátostmi a pohřbil, uvedl do matriky jako příčinu „*schnilou zimnici*“.¹¹⁹ Dva dny nato, 17. května, se konal pohřeb, jehož se nepochybně zúčastnil i tehdy sedmnáctiletý Vetešník. V pamětnici markvartické, v níž nám zanechal svůj životopis, si stručně poznamenal: „*U její smrti byl jsem syntaxista.*“¹²⁰ Když později, 18. března 1819 zemřel i otec Matěj, zhostil se sám Vetešník vyhotovení veršovaného epitafu na hrob obou rodičů.¹²¹

2.3 Vysoká studia pražská

(1805–1806)

Do Prahy se Vetešník dostal roku 1805 a strávil zde na studiích filozofie pouze rok.¹²² Sám se ve svém stručném životopisu v pamětnici markvartické k tomuto období blíže nevyjádřuje, takže nevíme, jak intenzivní dopad mělo pražské studium jako takové na formování myšlenkového světa mladého studenta. Podobně jako gymnázium mladoboleslavské i pražská univerzita prošla vlivem tereziánsko–josefínských reforem rozsáhlou reorganizací, která podstatně rozšířila vyučované předměty. Na základě studijního řádu Josefa II. z roku 1784 se na filozofické fakultě nově vyučovaly všeobecné světové dějiny, přírodní dějepis, fyzikální geografie a technologie, praktická geometrie a jí příbuzné matematické vědy, vyšší matematika, astronomie, diplomatika, heraldika a numismatika.¹²³

¹¹⁶ Tamtéž, s. 30–32.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 157.

¹¹⁸ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika zemřelých (1785–1814)*, fol. 70[v].

¹¹⁹ Svěho času šlo o relativně častou nemoc uváděnou jako příčinu úmrtí. V dobových lékařských slovnících figuruje též jako *shnilivka* či *hnilá zimnice*. Paulizky ji popisuje následovně: „*Shnilivka není vlastní zimnice, nýbrž toliko obrodek hlavničky, majíc to za vlastní znamení, že při veliké ochablosti životní moci šťávy ke hnití jsou náchylny a tuhé částky na mrlinu přecházejí.*“ Měla se též projevat výskytem tmavých skvrn na těle.

PAULIZKY, Heinrich Felix: *Domácj lékař, aneb kniha o ssetřenj zdrawj, zwlásstě pro lid wenkowský, w nž se ukazuge, gak obyčegně nemoci snadně a lehkými léky, přede wssjm pak dobrým chowánjm odwráceny a léčeny býti mohau.* Praha 1833, 82–83.

¹²⁰ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

¹²¹ Více k tomu později.

¹²² SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

¹²³ TOMEK, Václav Vladivoj: *Geschichte der Prager Universität. Zur Feier der fünfhundertjährigen Gründung derselben.* Prag 1849, s. 337.

Z dobových schematismů poznáme jména význačných osobností, které na pražské filozofické fakultě tehdy působily. Pomocné vědy historické - diplomatiku, heraldiku, starověké vědy a numismatiku - vyučoval Franz Anton Steinsky. Profesor August Gottlieb Meißer zase učil klasické literatuře a estetice. Přednášky z praktické astronomie vedl profesor Alois David, z přírodních věd Franz Schmidt, z ekonomických věd Andon von Zürchauer a ze všeobecných dějin Franz Niklas Titze. Vetešník rovněž mohl navštěvovat přednášky Johanna Christiana Mikana z všeobecného přírodního dějepisu a fyzické geologie, a také Františka Xavera Němečka (s nímž se setkáme později jako s cenzorem odmítnuvším vydání Vetešníkova překladu) z teoretické a praktické filozofie. Konečně jmenujme působení Františka Josefa Gerstnera, který zde vedl lekce z vyšší matematiky, a Jana Nejedlého, jedné z předních osobností první fáze českého národního obrození, přednášejícího studentům o literatuře české.¹²⁴

Z uvedených profesorů právě Jan Nejedlý, tehdy třicetiletý profesor české řeči a literatury, „*vysoké, štíhlé postavy, pohledu pronikavého, očí jiskřících*“, zapůsobil na Vetešníka ať už přímo prostřednictvím lekcí nebo nepřímo prostřednictvím svého literárního almanachu *Hlasatel český*, který tou dobou začal v Praze vydávat.¹²⁵ Pravděpodobnější je možnost druhá, neboť Vetešníkův přítel Antonín Marek, který tou dobou v Praze rovněž studoval, Nejedlého přednášky téměř nezaregistroval. Jak napsal ve svých vzpomínkách: „*Omámen neobyčejem předmětův, nezběhlý a nezkušený, obmezený tím, co se v síních filosofických přednášelo, neuměl jsem prohlédnouti za obrubu svého těsného žití.*“ K Nejedlému dodává: „*Že Nejedlý českém jazyku učí, buď jsem úplně nevěděl, anebo se domýšlel, že jen některých vyvolených a výhradně Němcův se toto učení týká. Bezpochyby, kdyby se bylo čtení o českém jazyku J. Nejedlého všem veřejně bylo ohlásilo a pozvání učinilo, že bych horlivě hodiny české byl navštěvoval.*“¹²⁶

Jisté je, že na Vetešníka musel zapůsobit mnohem silněji nežli na Marka, neboť s ním Vetešník i později po svém vysvěcení na kněze a zahájení kaplanské služby v Mcelích alespoň krátký čas udržoval písemný kontakt.¹²⁷ Zvláště již zmíněný Nejedlého almanach

¹²⁴ *Schematismus für das Königreich Böhmen für das Jahr 1805, welches ein gemeines Jahr ist, und 365 Tage hat.* Erster Theil. Prag 1805, s. 69–70.

¹²⁵ HNĚVKOVSKÝ, Šebestián: *Život Jana Nejedlého*. In: NEJEDLÝ, Vojtěch: Wáclaw. Praha 1837, s. 18.

¹²⁶ Z Markových pamětní uvádí ve svém životopisu Antonína Marka Jakubec obsáhlé citace.

JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 16.

¹²⁷ Máme pouze jeden dochovaný list, ale jeho obsah nasvědčuje, že nešlo o jediný. Naopak z něj vyplývá, že mu posílal své první práce ke kritice a potenciálnímu uveřejnění v Nejedlého časopisu *Hlasatel*.

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkova korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *list Františka Matějoviče Vetešníka Janu Nejedlému z 28. dubna 1811*.

Hlasatel český, vydávaný v letech 1806–1808 za přispívání Nejedlého bratra Vojtěcha, Františka Jana Tomsy, Josefa Rautenkrance i Josefa Jungmanna.¹²⁸ Nejedlý jej začal vydávat s úmyslem povzbudit český národ ku lásce k vlasti a především podnítit jeho zájem o český jazyk.¹²⁹ Hned ve svém prvním ve *Hlasateli* uveřejněném pojednání - nazvaném *O lásce k vlasti* - Nejedlý zdůraznil vlastenectví nejen jako potřebu pro rozkvět národa, ale též jako svatou povinnost vůči předkům: „*Ó, pomnětež, Čechové slovútní i všeckeren slavný národe slovanský, z jakých přeslavných předků jste pošli, čím vlasti své, té obecné dobrotivé matce, jste povinnováni, i jaká sláva v tovaryšství nesmrtdelnosti vás i vašich potomků očekává, jestliže radymé poslechnete. Pakli ní pohrdnete, tedy za nevděčné a nezdárné syny matyky své vlasti odevšech národů jmíni, a v věčnou hanbu a po tupu uvržení a pohřížení budete!*“¹³⁰

Jak mocně na Vetešníka almanach a jeho národně ideový obsah zapůsobily, vylíčil sám o několik let později v listu Nejedlému, a sice v době, kdy už Nejedlého *Hlasatel* nevycházal: „*Utěšený Hlasatel, zdalipak ten nám opět něco ohlásí, čímž bychom se těšili a ducha češtiny tím více sobě oblibovati mohli? Zajisté obrátil mnohé na víru; alespoň i já pomocí jeho jsem smetl a oprášil žravý prach německý z obuvi svých a přilnul se k vlasti. O, bych jen se jí hodným státi mohl! Žel, až příliš dlouho jsem ouhořil; odtud neschopná nejapnost, jenž z mé práce vyniká.*“¹³¹

Těmito slovy Vetešník vlastně popsal to, co historik Rak výstižně nazývá „*náhlym obrácením na víru vlasteneckou*“ (v analogii k obrácení sv. Pavla na cestě do Damašku), a co definuje jako okamžik, kdy si budoucí národovci „*se studem uvědomili své nedostatečné znalosti češtiny*“.¹³² Dodejme k tomu jen, že podobné „*procitnutí*“ zažili i Jungmann s Markem, avšak s tím rozdílem, že na Marka zapůsobil almanach *Český poutník* a Jungmanna zase „*probudil*“ stud z ponížení.¹³³ ¹³⁴ V každém případě, pokud bychom se

¹²⁸ BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Praha 2011, s. 82–83.

¹²⁹ Úmysl Nejedlý deklaroval hned v úvodu prvního ročníku *Hlasatele*: „*Beř se, Hlasateli milý, z Prahy k krajanům svým [...] hlásej jim svatou povinnost k vlasti, upevňuj a rozněcuj neuhasitedlným ohěm ušlechtilých vlastenců neporušenou horlivost, zvadlá a vyprahlá nevlascenců pak srdce občerstvuje [...] okaž jim cestu k nesmrte-dlnosti i k věčného blahoslavenství přerozkošného požívání!*“ NEJEDLÝ, Jan: *Promluwenj k Hlasateli*. *Hlasatel český*, 1, 1806, č. 1, s. 3–4.

¹³⁰ NEJEDLÝ, Jan: *O lásce k vlasti*. *Hlasatel český*, 1, 1806, č. 1, s. 42.

¹³¹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *list Františka Matějoviče Vetešníka Janu Nejedlému z 28. dubna 1811*.

¹³² Jak k tomu Rak dodává, svého času šlo mezi obrozenci o oblíbený motiv. RAK, *Bývali Čechové...*, 1994, s. 144.

¹³³ Jak Marek vyjádřil ve svých pamětech (z nichž cituje Jakubec obsáhlé pasáže): „*Náhodou mi tehdaž Český poutník přišel do ruky, a to byla první kniha česká, jenž zaňala mysl mou, že jsem, vida v ní pojednány rozličné předměty, jakby hrdě zaradoval se. Nerozuměl jsem v ní všemu - právě ale zatmělost tato probudila moje úsilí a dodala vyšší cenu knize, že jsem o jazyku lepšího nabyt ponětí, an jsem se domníval, že toliko všední prosté věci ním se vyjádřiti dají, nikoli pak umělecké nebo vědecké.*“

s Rakem ztotožnili, znamenalo by to, že Vetešníka ovlivnil mnohem více, byť nepřímo, Nejedlý než Jungmann, který dále Vetešníkovo národní přesvědčení už pouze formoval.

2.4 Kněžský seminář v Litoměřicích

(1806–1808)

Svou cestu ke vzdělání a konečně vysvěcení na kněze zakončil Vetešník na kněžském semináři v Litoměřicích, mezi jehož zdmí strávil v letech 1806–1808 tři roky studia.¹³⁵ Litoměřický seminář měl tehdy již nové sídlo - kvůli nedostatečné kapacitě nechal biskup Václava Leopolda Chlumčanského z Přestavlk přenést seminář do budovy dominikánského kláštera, uvolněného po přestěhování dominikánů do prostor zrušeného minoritského kláštera. Seminář za Chlumčanského působení vzkvétal, neboť sám biskup hojně podporoval vzdělávání nových duchovních, zvláště nemajetných; jen na podporu 25 chudých studentů vydal deset tisíc zlatých.¹³⁶

Z Vetešníkových profesorů jmenujme alespoň Jana Tachecího, profesora biblických nauk, od roku 1808 kanovníka litoměřického. Tachecí svého času patřil v Litoměřicích k předním buditelským duchovním a později se stal aktivním členem Společnosti Vlastenského museum v Čechách.¹³⁷ Více však Vetešníka ovlivnil Tachecího blízký přítel Josef Jungmann, který na litoměřickém semináři od roku 1806 vedl s biskupovým svolením hodiny českého jazyka a literatury, pořádané ve třetím ročníku, tedy pro nejstarší studenty.¹³⁸ Právě s jeho působením je Vetešníkovo litoměřické studium spojeno ponejvíce. Přednášky charismatického, tehdy asi třiatřicetiletého profesora se začaly mezi studenty velmi záhy těšit značné oblibě, údajně je navštěvovali i studenti mladších ročníků, a okolo Jungmanna se začal formovat kruh nejbližších stoupců a budoucích spolupracovníků - včetně Vetešníka.¹³⁹

Na jeho hodinách se Vetešník blížeji seznámil s Antonínem Markem, o dva roky mladším studentem bohosloví, rodákem z Turnova. Oba mladí studenti k sobě úzce přilnuli a navázali pevné přátelství na celý život. Našel v něm také vzor a podněcovatele k literární činnosti. Výmluvně vztah mezi oběma studenty vyjádřil Markův životopisec Jakubec: „*Čím byl*

JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 21.

¹³⁴ Ve svých zápiscích Jungmann vzpomíná, jak za časů svých studií při rodinné sešlosti s obtížemi pokoušel vést plynule rozhovor v češtině, což neušlo pozornosti hostů a jejich poznámkám. Tehdy si uvědomil svoje nedostatky: „*Všecko se zamlčelo, já se pýřil hanbou a zlostí, a cítiv nedostatek mateřštiny hned jsem sobě umínil, jí se lépe přiučiti. Od té doby jsem v pravdě stal se Čechem, aspoň vůlí upřímnou.*“

EMLER, Josef (ed.): *Zápisky Josefa Jungmanna*. Praha 1872, s. 38–39.

¹³⁵ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

¹³⁶ MACEK, Jaroslav: *Biskupství litoměřické*. Kostelní Vydří 2005, s. 65–66.

¹³⁷ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna, 1873*, s. 117.

¹³⁸ SAK, *Josef Jungmann*, 2007, s. 47.

¹³⁹ Tamtéž, s. 83

Jungmann Markovi, tím byl Marek Vetešníkovi, povzbuzuje jej k různým pracím literárním.“ Jak také Jakubec dodává, vedle přátelství sdílel Vetešník s Markem i ideovou rovinu: „*S Markem i Jungmannem spojovala jej horlivá láska k české věci a myšlenka slovanská. Byl podobně jako Marek oddaným rusofilem.*“¹⁴⁰

Patrně právě Jungmannovým prostřednictvím se oba studenti blíže obeznámili a především ztotožnili s myšlenkami německého filozofa Johanna Gottfrieda Herdera, jak je shrnul ve svém spisu *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, na něž Jungmann navázal vytvořením své koncepce národního společenství sjednoceného společným jazykem.¹⁴¹ Stejně tak se, jako Jungmann, ztotožnili s Herderovým přesvědčením, že se Slovanům jednou podaří vyprostit „*z německých klepet*“.¹⁴²

Vetešníkovo slavjanofilské přesvědčení vysvítá z jeho dalšího působení od Mcel až po Sobotku. Jako uvěřil Marek v pevnost „*Rurikova žezla*“ a v Rusku viděl nikým nepřemoženého ochránce Slovanů, tak i Vetešník spatřoval v „*Rurikově kmeni*“ jediný slovanský národ, který dokázal svou „*svobodu a nezávislost*“ obhájit před výpady „*bojovných Skandinávců*“, „*svířepých Němců*“ i „*syrových Mongolů*“.^{143 144}

Vetešníkovo politické přesvědčení k nám zřetelně promlouvá z rukopisu nazvaného *Sňatkové novohradští*, sepsaného počas jeho pozdějšího působení v Markvarticích dle Marmontelových *Sňatků samnitských* (Les mariages samnites). Již Herder ve svém díle vyzdvihl města Kyjev na Dněpru a Novgorod na Volchovu jako starobylá centra kultury a obchodu slovanského světa.¹⁴⁵ Odraz této myšlenky spatřujeme ponejvíce právě v uvedeném spisku, v němž vylíčil Novgorod (či Veliký Novohrad, jak on sám jej nazval) nejen jako starobylé město odolávající útokům neslovanských kmenů, ale také jako předobraz ideální slovanské společnosti.¹⁴⁶

Stejně tak v souladu s Herderem, který slovanskou domovinu rozprostřel „*od Karpat až k Jadranu, od ruského veletoku Donu až k německé řece Muldě*“, tak i Vetešník ve svém obsáhlém pojednání o jezeře Bajkal, uveřejněném roku 1831 v Preslově naučném časopisu

¹⁴⁰ JAKUBEC, Antonín Marek, 1896, s. 45-46

¹⁴¹ HROCH, Miroslav: *Na prahu národní existence. Touha a skutečnost*. Praha 1999, s. 156.

Též PATOČKA, Jan: *Náš národní program*. Praha 1990, s. 44-45, 61.

¹⁴² SAK, Josef Jungmann, 2007, s. 80.

¹⁴³ PRAŽÁK, České obrození, 1948, s. 32.

¹⁴⁴ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, rukopis *Sňatkové novohradští*, s. 1.

¹⁴⁵ HERDER, *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*, 1791, s. 33

¹⁴⁶ O Novgorodu, „*té věkodávné obci, jenž obrazována již a ustrojena před svým dějepisem, vynikajíc ze šedých mrákot dřevních neznámostí, mnoho vlévala do ruského osudu*“, Vetešník napsal: „*...a ti barbárové, plenivše Evropu mečem a ohněm téměř až po Vindobonu, nikdy neuviděli Velikého Novohradu. V něm se nesla vždycky péče o to, aby šlechtným vlastnostem přičena byla nejdůstojnější cena lásky. Tudy dospívající Novohradčan dělal se vlastencem, hrdinou, mužem, neulovitedlným cností v jakémkoliv pokušení.*“

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, rukopis *Sňatkové novohradští*, s. 1.

Krok, hovoří o jednotné, mohutné slovanské vlasti. Vetešník dokonce hned v úvodu píše: „*Již nám Slovanům to neštěstí, že učíme se znáti takměř každý koutek cizého světa, majíce nevědomostí zastřeno, co vlast chová ohromnokrásného. Až k nám z Ameriky ječí Niagara, v Evropě vidáme, kterak Karaibové zežírají překonané vrahy, každé pěkné oudolí, všeliký matný potůček německé Helvecie máme v obraznosti, ale jakými zraky udivila přirozenost Slávií, nemnoho tušíme.*“¹⁴⁷ Ona Slávie v očích Vetešnickových představovala mocnou slovanskou pravlast, nad jejímž rozpadem, zaviněným nesvorností Slovanů, projevil lítost i ve své básni *K vlasti*, sepsané ještě v Dolním Bousově okolo listopadu 1818.¹⁴⁸

Z korespondence mezi Vetešníkem a Jungmannem se nám bohužel dochovalo naprosté minimum, a tak nejvýmluvnějším svědectvím o jejich vzájemném vztahu je báseň *Podliska mému Jungmannovi*, uveřejněné později i tiskem v *Prvotinách pěkných umění* roku 1814. Báseň Vetešník složil zřejmě po vzoru Marka, který sám podobnou složil pod názvem *Marek Jungmannovi*. Více autorů se shodují na tom, že právě tato báseň výrazně zapůsobila i na Vetešníka a ovlivnila jeho vlastní tvorbu.¹⁴⁹ Vztah k profesoru vyjádřil ve své básni Vetešník následovně:¹⁵⁰

<i>Nehoršiž Tě věnovaný</i>	<i>V zahrádce jen prosté vyšel</i>	<i>Nuž mým Tys mlhu setřel očím,</i>
<i>špatnou kvítek cenou svou,</i>	<i>do nedávna zpuštěné,</i>	<i>sad bych český pěkný zřel;</i>
<i>jímž mé srdce, milovaný,</i>	<i>jíž jen každý tupit' slyšel,</i>	<i>semenas dal, bych, kde kročím,</i>
<i>cackou ctít' chce duši Tvou.</i>	<i>niž se ujal znectěné.</i>	<i>chovat kvítky české vřel.</i>

Motiv, který Vetešník v básni užil, není svého času mezi obrozenci ojedinělý a souvisí s analogií české literatury jako dlouhý čas nepěstované, ale rozkvétající zahrádky. Navíc užití květinového motivu podléhalo rozvinuté symbolice.¹⁵¹ Nahlédnutí tímto prizmatem na Vetešnickovu báseň nás přivádí k domněnce, že si podlisku (což je vlastně lidový název pro rostlinu podléšku) zvolil pro její hojně rozšíření co symbol prostoty a pokory vůči osobnosti

¹⁴⁷ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Baikal, aneb swaté gezero*. Krok. Weřegný spis wšenaučný pro wzdělance národu česko-slowanského, 2, 1831, č. 3, s. 420.

¹⁴⁸ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *K vlasti*.

¹⁴⁹ HANUŠ, Josef: *Literatura česká devatenáctého století. Od josefínského obrození až po českou modernu*. Díl I. Praha 1902, s. 631.

JAKUBEC, Jan: *Dějiny literatury české. Od nejstarších dob do probuzení politického*. Praha 1911, s. 45.

Těž PLCH, Antonín Marek, 1974, s. 11.

¹⁵⁰ Báseň o osmi slokách byla roku 1815 uveřejněna v *Prvotinách pěkných umění*, literární příloze Hromádkových *Vídeňských novin*. Více k tomu bude hovořeno níže. Uvedené verše pocházejí z první, třetí a páté sloky.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Podliska mému Jungmannovi*. Literární přílohy k císařským královským Vídeňským novinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 6, s. 45.

¹⁵¹ MACURA, *Znamení zrodu*. 1995, s. 21–30.

oblíbeného profesora. Zároveň však podléška figuruje v lidových tradicích v Čechách i na Moravě jako rostlina léčivá a ochranná.¹⁵² Je tedy možné, že podléšku si Vetešník zvolil ze všech nabízejících se druhů kvítků právě jako symbol důvěry a ochrany, pod níž se mohl v časech potřeby uchýlit. Tedy jakýsi symbol důvěry a ochrany, jež v osobě Jungmanna mohl spatřovat.

Jungmann si byl Vetešnickovy náklonnosti vědom a zůstal s ním, stejně jako s Markem, v kontaktu i po odchodu obou studentů z Litoměřic. Vetešník mu zase poté, co se jako kaplan v Mcelích hlouběji ponořil do básnické tvorby, předkládal některé kousky ze své tvorby na posouzení. Jungmann mu na jejich okraj připisoval své poznámky a doporučení. Lepší z nich potom uveřejňoval v literární příloze Hromádkových *Vídeňských novin* nazvané *Prvotiny pěkných umění*.¹⁵³

Slavnostní den Vetešnickova kněžského svěcení nadešel 23. dubna 1808, kdy jej po složení přísahy slavnostně obdržel z rukou litoměřického biskupa Chlumčanského.¹⁵⁴ Marek obdržel kněžské svěcení jen čtyři měsíce po svém příteli.¹⁵⁵ Snad oba studenty provázela při odchodu Jungmannova výzva: „*Baladujte, pište, shromažďujte*,“ jak ji čteme v jednom z prvních listů Markovi.¹⁵⁶ Ještě po Vetešnickově odchodu do Mcel, kde se stal záhy kaplanem, vyzýval Jungmann Marka: „*Nenechte zaškoudnouti duchu jeho, a zbud'te ho, aby se pustil do statistiky české, kterouž p[an] Dobrovský již dávno vydati radí; a p[an] Vetešník jest k takovým věcem narozen*.“¹⁵⁷

---

¹⁵² Dle lidových tradic se užívala především k léčení nemocného zraku. Dochovala se různá zařikávadla, která měl nemocný odříkávat, zatímco si květem třel oblasti okolo očí. V Čechách se též věřilo, že vyrůstá na místech, kudy chodil svatý Prokop. Čeští Němci zase poznali podléšku neboli *Leberblume* co ochrannou rostlinu, jejíž vykuřování jim mělo přinášet ochranu proti čarodějnicím.

SOBOTKA, Primus: *Rostlinstvo a jeho význam v národních písních, pověstech, bájích, obřadech a pověrách slovanských. Příspěvek k slovanské symbolice*. Praha 1879, s. 275–276.

¹⁵³ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 14.

¹⁵⁴ Datum Vetešnickova vysvěcení je zaznamenáno v *Catalogu cleri* z roku 1837, ale uvádí jej i Vetešník ve svém stručném životopisu v pamětnici markvartické.

Catalogus universi cleri Dioecesei Litomericensis, 1837, s. 57.

¹⁵⁵ *Catalogus universi cleri Dioecesei Litomericensis*, 1837, s. 48.

¹⁵⁶ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 5. října 1807.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 500.

¹⁵⁷ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 15. listopadu 1808.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, 55, 1881, č. 3, s. 501–502.

3. Kaplanem v Mcelích

3.1 První léta

(1808–1814)

Mcely, nevelká obec nedaleko Nymburka, náležící ke svobodnému panství dětetnickému, od Vetešníkova rodiště asi sedmnáct kilometrů vzdálená. Dle staré Schallerovy topografie obec s necelou sedmdesátkou domů, kostelem sv. Václava a pěkným venkovským zámečkem.¹⁵⁸ Zde Vetešník dne 28. září 1808 co nový kaplan zahájil svou pastorační službu.¹⁵⁹ O svém příchodu do Mcel Vetešník podal v listopadu téhož roku zprávu Jungmannovi, jak čteme z Jungmannova listu Markovi z 15. listopadu 1808, v němž stojí: „*Pan Vetešník mi psal dnes, z čehož poznávám, že i on svůj úřad nastoupil.*“¹⁶⁰ Tou dobou zde působil jako farář starý, téměř osmdesátiletý kněz František Ferdinand Tachecí.¹⁶¹ Vetešník vystřídal jeho kaplana Josefa Kramáře, svého staršího spolužáka z Litoměřic, který byl po krátkém čase v Mcelích přeložen do Vysoké nad Jizerou.¹⁶²

Jak vidno ze mcelských matrik, Vetešník zcela převzal agendu týkající se křtů, sňatků i pohřbů, a jen zcela výjimečně nacházíme zápisy faráře Tachecího. První Vetešníkuv zápis nacházíme v matrice zemřelých - dne 7. října pochoval šafáře Jiřího Hammerschmidta, který o dva dny předtím „*náhle umřel, mající velký průtrž*“.¹⁶³ Na první křest si musel Vetešník počkat až do 15. listopadu téhož roku, kdy pokřtil malou Annu, jednodenní dceru baráčníka

¹⁵⁸ Schallerova topografie z roku 1790 popisuje Mcely následovně: „*Mzell, Mczell, ein Dorf von 69 N. mit einem schönen Lustschlosse, und einer Kirche unter dem Tit. des h. Wenzel M., und Patronatsrechte der Grundobrigkeit, die im J. 1759 durch den obgenannten Grafen Karl Bathiany mit einem Administrator versehen worden ist.*“

SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen*, Bunzlauer Kreis, 1790, s. 44.

¹⁵⁹ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

¹⁶⁰ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 15. listopadu 1808.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 501–502.

¹⁶¹ Narodil od jeho známějšího synovce Jana Tachecího, kanovníka litoměřického, s nímž udržoval Jungmann přátelské vztahy, nemáme o Františku Ferdinandovi Tachecím v soudobé literatuře žádné zmínky. O jeho působení víme pouze z mcelských matrik.

¹⁶² Později nacházíme Josefa Kramáře, faráře ve Vysokém nad Jizerou, ve schematismech jako vikáře semilského.

Kaiserlich königlicher Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1827. Prag 1827, s. 353.

¹⁶³ SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 04, *matrika zemřelých (1784–1883)*, s. 65.

Jiřího Mikolašíka a jeho ženy Kateřiny rozené Smrčkové.¹⁶⁴ Jen o den dříve, dne 14. listopadu, přitom požehnal poprvé sňatku. Baráčník Ignáce Žiška si tehdy bral Lidmilu, dceru tesaře Martina Kubiny.¹⁶⁵

O vzazích kaplana Vetešníka s farářem Tachecím zprávy nemáme. Jak již bylo řečeno na základě studia matrik, letitý kněz přenechal mladému kaplanovi většinu kněžských povinností. Snad se Vetešník jako kaplan účastnil i pravidelných poutí na den narození Panny Marie, které místní každoročně vykonávali k posvátnému obrazu Panny Marie ve Staré Boleslavi. Těchto poutí se účastnily zástupy věřících laiků i někteří zástupci duchovenstva (např. děkan z Bezna) a často se stávalo, že se k poutníkům přidružili i cestující do Prahy z Moravy, Slezska či Slovenska.¹⁶⁶ Dá se předpokládat, že během svého kaplanování v Mcelích měl Vetešník nejednu příležitost se takové poutě zúčastnit. Jinak nám jeho kaplanské působení v Mcelích zůstává z větší části skryté.

3.2 Toužení po Markovi

(1809–1814)

Ne tak ovšem Vetešníkův soukromý život. V nedalekých, asi šest kilometrů vzdálených Rožďalovicích, se shledal se svým přítelem a spolužákem z litoměřických studií Antonínem Markem, vysvěceným na kněze čtyři měsíce po Vetešníkovi, dne 30. srpna 1808.¹⁶⁷ Již počas studií si k sobě oba vypěstovali velmi úzký vztah, a díky tomu, že byl Marek v říjnu téhož roku poslán za kaplana do blízkých Rožďalovic, mohli spolu oba přátelé udržovat kontakt i nadále. Vzájemné návštěvy a toulky po okolí jejich přátelství jen utvrdilo, takže když byl Marek 1. prosince 1809 přeložen do vzdálené Libuně za kaplana tamnímu děkanu Karlu Jelínkovi, Vetešník odloučení nesl velmi těžce.¹⁶⁸ Listy mezi Vetešníkem a Markem z této doby se nám sice nedochovaly, takže si nejsme jistí, jak intenzivně udržovali písemné kontakty, víme však o tom, že se Vetešník se svým steskem svěřil Jungmannovi. V Jungmannově listu Markovi z 30. prosince téhož roku čteme: „*Psal mi včera [Vetešník], že*

¹⁶⁴ SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 02, *matrika narozených (1784–1844)*, s. 85.

¹⁶⁵ SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 09, *matrika oddaných (1784–1905)*, s. 24.

¹⁶⁶ Onen obraz poznáme také jako Palladium země české. Vedle Mcel pořádaly podobné pravidelné pouti do Mladé Boleslavi např. Doubravice, Vinařice, Sobotka, Luštěnice či Sázava.

HORČICE, Josef Prokop: *Historické popsání milostného obrazu a pautnického chrámu blahoslavené Panny Marie w Staré Boleslavi; s přidanými modlitbami ranními, ke mssi sw., k sw. zpowědi, k swatému přigjmánj, s pjsněmi a ostatnj pobožnostj, kteráž se na tom sw. mjstě vykonává*. Praha 1837, s. 28–32.

¹⁶⁷ *Catalogus universi cleri Dioecesis Litomericensis*, 1837, s. 48.

¹⁶⁸ JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 32.

jest smuten po Vás, ostatně jak vidím, pilně pracuje a neustává milovati toho sirotka, jež vlastní jmenujeme.“¹⁶⁹

Útěchu nacházel Vetešník obzvláště ve skládání básní. Není vyloučeno, že své první, menší literární počiny tvořil již za dob studií, nicméně ponejvíce je s jeho básnickou činností spjato právě období mcelské. Jednu ze svých básní věnoval Vetešník právě Markovi a ne náhodou ji nazval *Toužení po příteli*. V celkem sedmnácti slokách zavzpomínal na chvíle prožité v jeho společnosti a zároveň vyjádřil bolest z odloučení. Později se dočkala svého uveřejnění i tiskem pod názvem *Vetešník Markovi*, avšak původní verze, která se dochovala v rukopisu, je mnohem intimnější a niternější. Nám zůstává dokladem, jak intenzivně své odloučení od Marka prožíval:¹⁷⁰

<i>Příteli, ach, roztomilý,</i>	<i>K luži jsme se procházeli</i>	<i>Veta - zavzněl osud krutý</i>
<i>na vždy-lis mi uchvácen?</i>	<i>jako anjel s anjelem.</i>	<i>ke mně řka: „Bud' bez něho!“</i>
<i>Tebeť kvílím zkormoutilý,</i>	<i>Ve všem moudrost nacházeli,</i>	<i>Pak tě vzdálil nepohnutý</i>
<i>nebudeš mi navrácen?</i>	<i>byla krásná všecka zem.</i>	<i>zůstaviv mne samého.</i>

¹⁶⁹ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 30. prosince 1809.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 507.

¹⁷⁰ Uvedená je první, sedmá a devátá sloka. Pro porovnání celé rukopisné a publikované verze viz příloha č. 4.

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Touženj po příteli*.

Jungmanna, jenž měl možnost seznámit se s originálem - Vetešník mu báseň poslal na posouzení - báseň zaujala. Vetešníkovi na okraj básně připsal, že „zvláště pěkná jest, jen to se odříknouti musí, co jest jako rozjímání neb raději v potah na přítele.“ Jak dále Jungmann Vetešníkovi vysvětlil: „Básniř lyrický vydává pouze city a nedogmatizuje, nevyučuje. To náleží jinému. To pak není jen pravidlo, nýbrž přirozenost žádá citedlnosti, která nemá kdy filosofovati.“¹⁷¹

Vetešníkova básně si musel povšimnout i farář Tachecí. Roku 1812 totiž Vetešník složil hned dvě básně určené k veřejnému deklamování. První z nich složil jménem mcelské mládeže na přivítání vikariátného sekretáře Josefa Fialy.¹⁷² Nazval ji prozaicky - *D. p. Josefovi Fialovi D. L. D. S. od mládeže mcelské 1812* - a později ji uveřejnily *Prvotiny pěkných umění*.¹⁷³ Druhou, *Ku příští vysoce důstojného pána pana Jana Tachecího, kanovníka litoměřického, do Mcel*, jak název napovídá, složil Vetešník při příležitosti návštěvy litoměřického kanovníka, svého bývalého profesora biblických nauk, ve Mcelích u svého strýce, faráře Tachecího.¹⁷⁴ Oproti první jmenované se této básni dostalo také vytištění ve formě letáku.¹⁷⁵ Jediné, co není v obou případech jasné, zdali tak Vetešník učinil sám nebo na výzvu faráře Tachecího.

3.3 Mezi básníky a vlastenci

(1814–1815)

Až do roku 1813 však neměl Vetešník prakticky možnost svou tvorbu veřejně publikovat. Poté, co roku 1809 přestal Nejedlý (ke značné nelibosti Jungmanna) kvůli válce a drahotě

¹⁷¹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovi korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *posudek básní Vetešnickových*.

¹⁷² Ve schematismu z roku 1815 nacházíme Josefa Fialu také jako faráře v Železném Brodě.

Schematismus für das Königreich Böhmen auf das gemeine Jahr 1815. Erster Theil. Prag 1815, s. 274.

¹⁷³ VETEŠNÍK, František Matějovič: *D. p. Josefovi Fialovi D. L. D. S. od mládeže m. 1812*. Literární přjlohy k císařským královským Wjdeckým novinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 3, s. 21–22.

¹⁷⁴ V soupisu kléru rakouské monarchie z let 1800–1844 nacházíme Tachecího mezi diecézními školdozorci (Diöcesan-Schulenaufseher) a kanovníky (Domcapitularen).

AUDERSKY, Eduard: *Der hohe Clerus der österreichischen Monarchie. Nach seiner Gradual-Vorrückung vom Jahre 1800 bis auf die neuesten Zeiten*. Wien 1844, s. 43.

¹⁷⁵ V tištěné *Kronice mladoboleslavské* od luštěnického faráře Františka Novotného z roku 1822 čteme následující zápis: „*Léta 1812 vytištěno skládání veršovské od Františka Vetešníka, toho času kaplana v Mcelých: „Ku příští vysoce důstojného pána, pana Jana Tachecího, kanovníka litoměřického, do Mcel“; kdežto jeho strejc, stařec Tachecí, zasloužilý o vlast, muž bojovný, podsetník bývalý, farářem byl. Jest na dvou listech v čtvero složeno.*“

NOVOTNÝ, František: *Kronyka mlado-boleslawská, od přjssstj Čechů do země české až do nyněgssjch časů pomocý rukopisů y giných spisů a paměťj podlé lét provedená s některými na mjstech swých poznamenánjmi pracý Frantisska Nowotnýho z Luže*. Praha 1822, s. 264.

papíru *Hlasatele českého* vydávat, představoval pro české literáty jedinou možnost, jak své práce beletristického charakteru publikovat v češtině, slovenský *Týdenník* vydávaný v Bratislavě v letech 1812–1818 profesorem zdejšího Evangelického lycea Jurajem Palkovičem.^{176 177} Avšak mezi přispěvateli bychom, alespoň v začátcích, našli spíše veterány typu Jungmannova než začínající básníky typu Vetešníkova.

Takovou možnost Vetešníkovi poskytly až *Prvotiny pěkných umění*, které začal roku 1813 vydávat vídeňský nakladatel Jan Nepomuk Hromádka jako literární přílohu ke svým *Vídeňským novinám*.¹⁷⁸ Právě Hromádkovy *Prvotiny pěkných umění* poskytly Vetešníkovi, tak jako jiným starším i začínajícím literátům své doby, široké pole působnosti pro veřejné publikování své tvorby, a zároveň mu doslova otevřely vstupní dveře mezi české obrozence; Macura k tomu hovoří: „Už samo užití češtiny jako jazyka literárního, jazyka „vysoké literatury“, bylo přímo polemikou s protivníky literární češtiny, mělo získat a přesvědčit čtenáře a současně vyvrátit a zdiskreditovat argumenty protivníky.“¹⁷⁹ Z tohoto důvodu de facto neexistovala ani kritika, která by posuzovala kvalitu jednotlivých básní. Podstatné bylo, že autor vůbec tvořil v češtině, čímž se přihlásil ke svému vlastenectví.¹⁸⁰ Je třeba si uvědomit, že se nacházíme v době, kdy byla čeština vnímána jako řeč venkovského lidu, jazyk nižších vrstev a téměř společenské stigma, od něhož se měšťanská a učená společnost distancovala.¹⁸¹

První dvě básně, které v *Prvotinách pěkných umění* nacházíme, už vlastně poznáme. První je Vetešníkova óda na Marka, nazvaná původně *Toužení po příteli*, avšak uveřejněná pod názvem *Vetešník M*кови* v čísle 15 z 18. srpna 1814.¹⁸² Druhá, *D. p. Josefovi Fialovi D. L. D. S. od mládeže mcelské 1812*, následuje v čísle 3 z 9. dubna 1815, kdy *Prvotiny pěkných umění* začaly vycházet pod pozměněným názvem jako *Literární přílohy k císařsko královským Vídeňským novinám*.¹⁸³

V čísle 4 ze dne 13. dubna 1815 nacházíme mravokárnou báseň *Lebka*, zasazenou do orientálního prostředí, v níž Vetešník nechává mocného despota Žoldána dojít ústy moudrého

¹⁷⁶ Se slovenským obrozencem, básníkem a překladatelem Jurajem Palkovičem (1769–1850), zakladatelem Katedry řeči a literatury česko-slovanské při Evangelickém lyceu v Bratislavě, udržoval udržoval sám Jungmann úzké literární kontakty. Jejich vztahy však zejména kvůli pravopisnému sporu postupně ochladly. SAK, *Josef Jungmann*, 2007, s. 136.

¹⁷⁷ BRTÁŇ, *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*, 1970, s. 213.

¹⁷⁸ BEDNAŘÍK – JIRÁK – KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, 2011, s. 77.

¹⁷⁹ MACURA, *Znamení zrodu*, 1995, s. 15.

¹⁸⁰ HÝSEK, Miloslav: *Jungmannova škola kritická*. Listy filologické, 41, 1914, č. 1, s. 235.

¹⁸¹ KOČÍ, *České národní obrození*, 1978, s. 146–147.

¹⁸² VETEŠNÍK, František Matějovič: *Wetessnjk M*кови*. Prvotiny pěkných vměnj neb liternej přjlohy k cýsařským král. Wjdeňským novinám na rok 1814, 2, 1814, č. 15, s. 118–119.

¹⁸³ Tentýž: *D. p. Josefovi Fialovi D. L. D. S. od mládeže m. 1812*. Liternej přjlohy k cýsařským královským Wjdeňským novinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 3, s. 21–22.

derviše k poučení o pomíjivosti moci a světské slávy.¹⁸⁴ Naopak zcela v kontrastu k ní se nese báseň *Gela* z následujícího čísla z 16. dubna, která zároveň dokládá, že se Vetešník ve svých počátcích nezaobíral pouze vlasteneckou, romantickou a mravokárnou poezií, ale také lehkým, žertovným veršováním.¹⁸⁵ Báseň o mladé, zamilované dívce Gele, která se odebrala do sadu, kde ji spící a samotnou našla nedůvěřivá matka, potěšená nečekanou cudností své dcery, končí Vetešník verši: „*Skrze matky políbení / vytržena jsoucí v snění / zkríkne dívka: „Milete, / vyť dnes dlouho nejdete!“*“

Báseň *Podliska mému Jungmannovi* z čísla 6 z 20. dubna 1815, kterou Vetešník věnoval svému bývalému profesoru, již poznáme.¹⁸⁶ Překročíme proto k číslu 17 z 28. května 1815, v němž nacházíme epigram *Přísnému kritikovi nestrannému*.¹⁸⁷ Ten představuje jeden ze tří Vetešníkove složených epigramů a zároveň první ze dvou v *Prvotinách* uveřejněných. Vetešník jej věnoval přímo Jungmannovi, k němuž se obrací s výzvou k přísné kritice: „*Sud' přísně, kárej, neváhej vad říci, / tím zmoudřím aspoň matných mdlob se stříci.*“ Jungmann originální myšlenku ocenil, ale se samotným epigramem příliš spokojen nebyl, jak Vetešníkovi sdělil: „*Na přísného soudce (kterýž zajisté já jsem, an Vy tak poroučíte) má dobrou myšlenku, ale zlé verše a poslední proti syntaxi.*“ Epigram se nám bohužel v originále nezachoval. Jungmannův posudek známe z Bernardovy rukopisné edice Vetešníkovy korespondence.¹⁸⁸

Hned v následujícím čísle ze 4. června 1815 nacházíme lyrickou báseň *Siný holoubek*, sepsanou na motivy blíže nekonkretizované básně nejmenovaného ruského autora.¹⁸⁹ V básni o holoubkovi, který zahynul žalem, nemohouce se dočkat své družky, je zajímavé zvláště opětovné užití osobního jména Gela, jímž Vetešník holubici pojmenoval. Navíc nejde o jedinou báseň s milostnou tematikou, kterou Vetešník ve Mcelích a později v Dolním Bousově napsal. Ve Vetešníkove pozůstalosti se můžeme dopátrat více básní s až intimními náměty jako *Ke měsíčku*, *Nině*, *V nemoci Délie* či *Zastaveničko*, z nichž pouze poslední jmenovanou nenacházíme otištěnou v soudobých periodících.¹⁹⁰ K úvahám o potenciálním

¹⁸⁴ Tentýž: *Lebka*. Tamtéž, 3, 1815, č. 4, s. 28–29.

¹⁸⁵ Tentýž: *Gela*. Tamtéž, 3, 1815, č. 5, s. 37–38.

¹⁸⁶ Tentýž: *Podliska mému Jungmannovi*. Tamtéž, 3, 1815, č. 6, s. 45.

¹⁸⁷ Tentýž: *Přísnému kritikovi nestrannému*. Tamtéž, 3, 1815, č. 17, s. 103.

¹⁸⁸ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *posudek básní Vetešnickových*.

¹⁸⁹ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Siný holoubek. Dle ruského*. Literární přílohy k cýsařským královským Wjdeňským novinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 18, s. 108–109.

¹⁹⁰ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Ke měsíčku*.

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Nině*.

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *W nemoci Délie*.

Vetešníkovi milostným vzplanutí či alespoň „obdobím pochybností“, jakým procházel svého času Marek, jemuž musel Jungmann opuštění duchovního stavu rozmlouvat, však podobných zmínek nemáme, a tak netušíme, zdali v nepublikované básni *Zastaveníčko* směřuje Vetešníkovo intimní vyznání ke konkrétní nebo fiktivní milence: „*V lůžku-li, milenko, již? / Vždyť že tě miluji, víš! / Hvězdy se vyjasnily, / z domu mne vyloudily. / Měsíček spanile teď / směje se na tvoji pleť.*“¹⁹¹ ¹⁹²

Veršovanou bajku *Medvěd v cizích jazycích zběhlý*, uveřejněnou ve spojeném čísle 19 a 20 z 8. a 11. června 1815, namířil Vetešník proti odrodilství.¹⁹³ Příběh pojal Vetešník prozaicky - staří medvědi nechali vyučit medvídku cizím jazykům, aby mu otevřeli cestu do lepší společnosti, což se zadařilo, leč medvídku svým druhům zcela odcizilo. Bajku uzavírá lamentování starého medvěda: „*Hm, hm, což tu ještě ku podivu vám,*“ / - *medvěd stařík dí - „vždyť nerozumí nám!“* Ačkoliv se před publikováním dostala do rukou Jungmannovi, který o ní prohlásil, že „*s malým povybroušením pěkná bude*“, opět se nám nedochoval její originál a Jungmannův přípisek tak poznáme jen díky Bernardově edici.

Druhý z Vetešníkovi epigramů, *Náhrobek chudému advokátovi*, nalzáme v čísle 25 z 29. června 1815.¹⁹⁴ Ústřední myšlenka se dotýká nevděku a nespravedlnosti, již se dočkává za svou nezištnou pomoc druhým chudý advokát. Motiv pokřivené spravedlnosti nacházíme také v posledním z Vetešníkovi epigramů, byť v *Prvotinách* nepublikovaném. Vetešník jej nazval *Na spravedlnost*, přičemž personifikovanou Spravedlnost vylíčil jako slepou a zkorumpovanou.¹⁹⁵ Oba tyto jmenované epigramy pojal Jungmann do své *Slovesnosti* jako vzor epigramu.¹⁹⁶ Zmiňme také, že podobný námět užil i Marek ve svém epigramu *Útrpné právo*, uveřejněném již v prvním ročníku *Prvotin*, v čemž mohl Vetešník nalézt inspiraci.¹⁹⁷

Nejvýpravnější a zároveň nejrozsáhlejší Vetešníkovi práci uveřejněnou v *Prvotinách* představuje balada *Hněvsa ze Stránova*, o níž již dříve Jungmann prohlásil, že „*Vetešníkovi čest přinese*“.¹⁹⁸ Nacházíme ji ve spojeném čísle 36 a 37 z 10. srpna 1815 a Vetešník v ní zpracoval Hájkovu pověst o vzniku hradu Starý Stránov nedaleko Jizerního Vtelná,

¹⁹¹ PLCH, Antonín Marek, 1974, s. 41–42.

¹⁹² LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Zastaveníčko*.

¹⁹³ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Medvěd w cizjch gazycjch zběhlý*. Liternej přjlohy k cýsařským královským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 19–20, s. 121–122.

¹⁹⁴ Tentýž: *Náhrobek chudému adwokátowi*. Tamtéž, 3, 1815, č. 25, s. 149.

¹⁹⁵ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Na sprawedlnost*.

¹⁹⁶ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Na sprawedlnost*. In: JUNGSMANN, Josef: *Slowesnost aneb zbjrka přjkladů s krátkým pagednánjm o slohu*. Praha 1820, s. 162.

Tentýž: *Náhrobek chudému adwokátowi*. Tamtéž, s. 161–162.

¹⁹⁷ MAREK, Antonín: *Vtrpné právo*. Prwotiny pěkných vměnj, neb liternej prjloh k cýsařským král. Wjdeňským nowinám na rok 1813, 1, 1813, č. 33, s. 136.

¹⁹⁸ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 5. září 1811.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 522.

Vetešníkova rodiště.¹⁹⁹ Podle Hájka obdrželi vrazi knížete Václava, družiníci Hněvsa a Štyrsa, za odměnu každý jednu ves. Stránov měl obdržet Štyrsa, ale Vetešník zřejmě poznal jinou verzi nebo jména omylem zaměnil.²⁰⁰ Hněvsu vykreslil jako tyrana a modláře, utiskujícího vlastní poddané, jemuž se dostane zaslouženého Božího trestu (pohltní jej země) poté, co zabije svatého muže.

Báseň *V. Károvi příchozímu z Litoměřic 29. května 1811*, otištěnou v čísle 40 z 20. srpna 1815, jak název napovídá, věnoval Vetešník svému příteli a spolužákovi Václavu Károvi.²⁰¹ V tom čase působil jako kaplan v Mladé Boleslavi.²⁰² Jungmannův posudek se nám opět dochoval, žel opět díky Bernardovu opisu.²⁰³ Z něj víme, že Vetešníkovi doporučil pojat báseň jako rozjímání. Vytkl sice prozaické prvky a individuální charakter básně, kterému nezasvěcený čtenář neporozumí, ale potěšilo jej, že v textu Vetešník zmínil jeho jméno.²⁰⁴

Vůbec poslední Vetešníkův příspěvek v *Prvotinách*, báseň *Na lakomce*, nacházíme v čísle 42 z 27. srpna 1815.²⁰⁵ Jde o Vetešníkovu variaci na Horáciovu osmnáctou ódu *Non ebur neque aureum* z druhé knihy Horáciových ód.²⁰⁶ Vetešník se sice drží Horáciovu původní myšlenky, ale dává jí vlastní podobu.

Co je třeba říci, postupně Hromádkovy *Videňské noviny* začaly kvůli nezájmu upadat a v roce 1818 kvůli nedostatku předplatitelů zanikly zcela a s nimi i jejich literární příloha *Prvotiny pěkných umění*.²⁰⁷ Přesto kolem sebe svého času sdružovaly celou řadu českých i slovenských literátů, a svým literárním obsahem, podobně jako někdejší Nejedlého *Hlasatel*, výrazně zapůsobily na mladší generaci zosobňovanou Čelakovským a Kamarýtem.^{208 209} Pro

¹⁹⁹ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Hněvsa ze Stránova*. Liternj přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 36–37, s. 211–216.

²⁰⁰ Srovnej s HÁJEK, Václav: *Kronyka česká*. S. I. 1819, list LXXVI[v].

²⁰¹ VETEŠNÍK, František Matějovič: *W. Károwi přjchozjmu z Litoměřic 29. kwětna 1811*. Liternj přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 40, s. 238–239.

²⁰² ČÁNOVÁ, Eliška: *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848–1918*. Praha 1995, s. 40.

²⁰³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *posudek básní Vetešníkových*.

²⁰⁴ Viz poslední sloka: „*Měj si, prv co srdce pocítilo, / s Jungmannem jak ladně hovořilo, / toho v dílu mém buď seznání.*“

²⁰⁵ Tentýž: *Na lakomce. Wedlé Horácowy ody 18te, z knihy II*. Tamtéž, 3, 1815, č. 42, s. 254

²⁰⁶ Srovnej s HORATIUS: *Ode XVIII*. In: WALKER, William Sidney (ed.): *Corpus poetarum latinorum*. Londini 1849, s. 534.d

²⁰⁷ BEDNAŘÍK – JIRÁK – KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, 2011, s. 77.

²⁰⁸ Z českých básníků jmenujme vedle Jungmanna, Marka a Vetešníka také Mílotu Zdirada Poláka (1788–1856), Václava Hanku (1791–1861) či Josefa Miloslava Rautenkrance (1776–1817); ze slovenských Samuela Rožnaye (1787–1815), Pavla Jozefa Šafárika (1795–1861), Fridricha Daniela Šimka (1796–1867) či Bohuslava Tablice (1769–1832).

BRTÁŇ, *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*, 1970, s. 213.

²⁰⁹ RYBIČKA, Antonín: *Přední křisitelé národa českého. Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*. Díl první. Praha 1883, s. 252.

nás zároveň představují jediný časopis, v němž Vetešník souvisle uveřejňoval svou básnickou tvorbu, díky čemuž vstoupil mezi svými současníky do širšího povědomí jako básník a vlastenec.²¹⁰

3.4 Kněz slavjanofil

(1812–1815)

O Herderově vlivu na Jungmanna a skrze něj na Marka a Vetešníka jsme si již řekli. Tento zárodek Vetešníkova slavjanofilství však ještě posílily napoleonské války, především Napoleonův neúspěšný vpád do Ruska roku 1812 a válka šesté koalice, a které Vetešníka zastihly během jeho působení v Mcelích. K této epizodě máme ve vztahu přímo k Vetešníkovi jen kusé zmínky; víme, že společně s Jungmannem a Markem intenzivně sledoval vývoj událostí na bojištích, a přesto nemůžeme pochybovat o jejím dopadu na Vetešníkovo politické smýšlení. Postupný vývoj situace - od prvotních porážek Rusů přes zastavení francouzského postupu až po Napoleonovo vytlačení z Ruska - zároveň napomáhal mezi jungmannovci formovat a utvrzovat představu o nezdolnosti Ruska a jeho postavení na evropské politické scéně jako první slovanské velmoci.²¹¹

Na korespondence mezi Markem a Jungmannem nejlépe vidíme, jak se zprávy z bojiště čile přetřásaly, jak se jungmannovci vzájemně informovali o každém byt' jen dílčím úspěchu ruských šiků, jak jejich morálka klesala při zprávách o ruských neúspěších a jak narůstala víra ve vítězství Ruska při zvěstech o Napoleonově ústupu.²¹² Zprávy se šířily jak prostřednictvím tisku, tak ústně, přičemž jejich poslem se stával i Vetešník, jak vidíme v Jungmannově listu Markovi z 19. listopadu 1812: „*P[an] Vetešník u mne nedávno byv, pravil, že Vám brzo psáti chce, a sice po poště o novinách příjemných - kteréž, ó by se potvrdily! - že se Rusům poštětilo Francouze z Moskvy vytlačiti, že Španělé do Francie vrazivše Bajonne vyvrátili, tulonské loďstvo vzali a j[iných] v[íce]. Snad psaní na poště uvízlo.*“²¹³

Obrat válečné situace a vývoj napoleonských válek ve prospěch koalice - vytlačení Francouzů z Ruska (a údajný útěk Napoleona z Moskvy v převlečení za žida), postup Rusů na

²¹⁰ Již roku 1820 nacházíme ve vídeňských literárních listech *Erneuerte vaterländische Blätter* soupis žijících českých autorů, v němž je jako básník jmenovaný i Vetešník (pod zkomoleným jménem *Weteschny*). *Verzeichniß der jetzt lebenden czechischen Schriftsteller*. Erneuerte vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat, 12, 1820, č. 105, s. 418.

²¹¹ PRAŽÁK, Albert: *Duch naší obrozenské literatury*. Praha 1938, s. 40.

²¹² Viz zejména Jungmannovy listy Markovi z 16. srpna 1812, 19. listopadu 1812, 2. ledna 1813, 24. září 1813 a 4. května 1814.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 528, 529–530; 56, 1882, č. 1, s. 26, 29–30, 37–38, 41–42

²¹³ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 19. listopadu 1812.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 26.

Berlín, bitva u Lipska a vstup Rusů do Paříže - podnítil široké spektrum českých básníků této doby, od ikonických až po dnes již takřka neznámé, k tvorbě oslavných veršů na Rakousko, ale i Rusko.²¹⁴ Marek ve své tvorbě soustředil svou pozornost na glorifikaci ruských úspěchů a jednoznačně přisoudil Rusům - tedy Slovanům - hlavní podíl na vítězství koalice.²¹⁵ Ve své *Písni k pokoji* jako vítěze válek proti Napoleonovi vyzdvihl nad císaře Františka ruského cara Alexandra, jímž „*probuzen byl od půlnoci národ velký s námi sbratřený*“, který vytlačil „*z Moskvy Franka na zábřehy Rejna*“.²¹⁶

Vetešník napoleonské války reflektoval ve své tvorbě také, a sice v básni *K příteli z vojny k právům se vracujícímu*. Její přesné datum bohužel neznáme, Vetešník si jej na rukopisu nepoznamenal.²¹⁷ Stejně tak neznáme jméno přítele-vojáka, jemuž Vetešník báseň složil, a ku kterému promlouvá: „*vystoupils oděnc se pluky Cézara / před Lipskem pokořit Brennovy nádhery, / genž Evrópu sevíral / za drahných pět Olympiad.*“ Báseň také nese biografické prvky, Vetešník vzpomíná své „*zaslíbení chrámu*“, avšak pro nás je důležité, že za vítěze a pokořitele Napoleona považuje - stejně jako Marek - „*vítěznou družinu Slávie*“ bojující po boku „*Teutonů*“. Dodejme, že Jungmanna musela oslovit, neboť ji také nacházíme jako jeden z příkladů lyrické ódy v jeho *Slovesnosti* z roku 1820.²¹⁸ Jak je z toho patrné, pro jungmannovce - a Vetešníka nevyjímaje - porážka Francouzů nepředstavovala jen vítězství Rusů jako národa, ale vítězství všech Slovanů.²¹⁹

Snad se v této době zrodil snad nejzajímavější projev Vetešníkova rusofilství. Tak, jako sám po ruském zvyku začal užívat patronym neboli *otčestvo* Matějovič, stejným způsobem zapisoval i jména svých farníků v dokumentech osobní i úřední povahy. S tímto jevem se setkáváme nejen v soboteckých matrikách, ale i ve Vetešníkově pamětnici. Ideální příklad za všechny najdeme v zápisu o vojenských odvodech roku 1828, kde jednoho každého odvedece zapsal i s patronymem:

„*Dvoji odvod k vojsku: z jara KostECKO odvedlo 17 mužů a 11. srpna 23; markvartické osadě jest nimi odjat: z Markvartic z n[ume]ra 52 Josef Johannovič Pažout, narozen*

²¹⁴ PRAŽÁK, Albert: *Duch naší obrozenské literatury*. Praha 1938, s. 40.

²¹⁵ Tentýž: *České obrození*. Praha 1948, s. 32.

²¹⁶ MAREK, Antonín: *Pjseň k pokoji*. Prvotiny pěkných vměnj neb liternej přjlohy k cýsařským král. Wjdeňským nowinám na rok 1814, 2, 1814, č. 8, s. 49–50.

²¹⁷ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Mému soužáku A. B-wi P. u S. P. K. K. an dage výhost wálkám znowa se poswětil právům*.

²¹⁸ VETEŠNÍK, František Matějovič: *K příteli z wogny k právům se wracugjcjmu*. In: JUNGSMANN, Josef: *Slovesnost aneb zbrjka přjkladů s krátkým pagednánjm o slohu*. Praha 1820, s. 12–13.

²¹⁹ ŠVANKMAJER, Milan: *Ohlas války roku 1812 v Čechách*. In: Kapitoly z dějin vzájemných vztahů národů ČSR a SSSR. Svazek 2. Praha 1960, s. 132.

*dne 25. listopadu 1807, a z n[ume]ra 59 Matěj Matějovič Klíma, narozen dne 18. ledna 1808; ze Spárenec z n[ume]ra 11 Jan Václavovič Tilichtr, narozen dne 10. ledna 1810; ze Zajakor z n[ume]ra 2 Matěj Matějovič Kocourek, narozen 18. května 1799; z Leštiny z n[ume]ra 9 Jan Josefovič Čuban.*²²⁰

Přesto Vetešníkovi nelze upřít i jisté sympatie projevené k osobě francouzského vojevůdce, jak můžeme soudit z jeho pozdějšího záznamu v pamětnici markvaritické o Napoleonově úmrtí na ostrově Svatá Helena roku 1821, v němž vzpomenul jeho nesporné velitelské schopnosti: „1821 v sobotu po sv. Filipu a Jakubu přede druhou nedělí velikonoční, totiž dne 5. května, večer o 6 hodině na výspě sv. Heleny umřel veliký hrdina, klasický vojevůdce našeho věku, někdejší francou[z]ský císař Napoleon.“²²¹ Tento Vetešníkuv zápis se nám sice může jevit v kontextu toho, co bylo o českém zemském patriotismu a zvláště o rusofilství jungmannovců řečeno výše, poněkud rozporuplný a překvapující. Přesto je odůvodnitelný a pochopitelný. Obraz Napoleona totiž vlivem historicko-sociálních událostí procházel v lidovém prostředí rychlou proměnou a postupně se formoval se z obrazu zemského škůdce přes personifikaci Bohem potrestané pýchy až po obraz „přece jen“ talentovaného vojevůdce, proti němuž se musela spojit takřka celá Evropa.²²²

3.4 Slovanské jazyky

(druhé desetiletí 19.

století)

Hovoříme-li o Vetešníkově vztahu k Rusku a Slovanům, pak je třeba věnovat prostor také jeho znalosti slovanských jazyků a způsobu, jakým si je osvojil. Bohužel jsme zde odkázáni pouze na drobné zmínky a z nich vykonstruované teorie. O Vetešníkovi víme, že vedle nezbytné němčiny a latiny ovládal také francouzštinu, ruštinu, polštinu a snad i některé z jihoslovanských jazyků.²²³ Francouzštinu si patrně osvojil - stejně jako Jungmann - během svého studia v Praze.²²⁴ O poznání nejistější jsme ve věci jazyků jinoslovanských. Stojíme tak zde před stejnou otázkou, jakou si před námi kladl již Masaryk ve svém spisu *Česká otázka*:

²²⁰ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 30.

²²¹ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 10.

²²² Kutnar se k problematice vnímání Napoleona (a napoleonských válek) v soudobé české společnosti vyjadřuje následovně: „*Přiznání statečnosti napoleonským vojákům, soucit s trpící decimovanou velkou armádou na Rusi a obdiv nad vojenskými činy i v závěru životního osudu Napoleonova [...] dávají tušit, že v lidovém prostředí zakotvily i sympatie s císařem Francouzů.*“

KUTNAR, *Sociálně myšlenková tvářnost obrozeneckého lidu*, 1948, s. 146–148

²²³ MACOUNOVÁ, P. *František matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 78.

²²⁴ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 19.

„Bylo by zajímavé vědět, jak se tenkrát učilo slovanským jazykům.“²²⁵ Masaryk si totiž dobře uvědomoval, že se první jinoslovanské gramatiky v době Vetešníkově teprve vznikaly a byly vedené v němčině, takže pokud se chtěl kdokoliv naučit alespoň základům jinoslovanského jazyka, musel umět obstojně německy.²²⁶

Přitom potřebu dokonalého ovládnutí slovanských jazyků zdůrazňoval už Jungmann svým posluchačům v Litoměřicích: „Hleďte pomaličku i jiným jazykům slovanským se přiučiti, zvláště ruskému a polskému, bez jejich známosti dokonalými Čechy Vám státi se nelze; jejich ale známost světlo v českém jazyku Vám jasné otevře a v nový svět Vás uvede, svět slovanský, již pro své jméno Čechovi sladký, svět rozšířený a na všeliké spisy a literární umění bohatý, jehož Germánů oko nevidalo, něho neslychalo a o němž na srdce Němcům nikdy nevstoupilo, ač že jim veliký Schlötzer, Herder a Jenisch a jiní výborní mezi nimi mužové dosti hlasitě volají, aby se slovanštiny pilněji chápali.“²²⁷ Byl přesvědčen, že přijde čas, kdy se celá Evropa bude učit rusky tak, jako se nyní učí francouzsky.²²⁸

Nikoliv nevýznamným vodítkem nám může být pojednání *O slovanských nářečích a prostředcích jim se naučiti*, uveřejněné roku 1813 v *Prvotínách pěkných umění*, seznamující čtenáře nejen s předpokládanou genezí jednotlivých slovanských jazyků a literatur, ale také s již existujícími jinoslovanskými gramatikami a slovníky, které by čtenář mohl využít k osvojení patřičné jazykové znalosti.²²⁹ Ačkoliv je jeho autor neuveden, víme, že jde o Jungmannův překlad původního pojednání slovinského jazykovědce a buditele Jerneje Kopitara.^{230 231}

Právě od Kopitar je autorem německy psané *Gramatiky slovanského jazyka v Kraňsku, Korutanech a Štýrsku* z roku 1808, první učebnice slovinského jazyka.²³² Jungmann na ni

²²⁵ MASARYK, Tomáš Garrigue: *Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození*. Praha 1895, 50.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Zkrácený projev Josefa Jungmanna ke svým posluchačům z listopadu 1810 pojal do svého spisu o Jungmannovi Zelený.

ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 36–40.

²²⁸ Tamtéž, s. 36.

²²⁹ Autor rozsáhlého pojednání rozlišuje dvě skupiny (resp. větve) slovanských nářečních skupin - severozápadní (Čechové a Slováci, Poláci, lužičtí Srbové) a jihovýchodní (Rusové a Rusňáci, Srbové, Slovinci) - přičemž každému národu (resp. kmeni) a jeho literatuře věnuje pozornost zvlášť. Toto pojednání je uvedeno především proto, neboť se s ním Vetešník, sám do *Prvotin* spolu s Markem a Jungmannem přispívající, měl příležitost setkat a z něj i vycházet.

O slowanských nářečích, a prostředcích jim se navčiti. *Prvotiny pěkných vměnj*, 1, 1813, č. 22, s. 83–86; č. 23, s. 89–90.

²³⁰ VLČEK, Jaroslav: *Dějiny české literatury IV. K letům čtyřicátým století devatenáctého*. Druhé, doplněné vydání. Praha 1931, s. 15.

²³¹ S Jernejem Kopitarem (1780–1844), slovinským obrozencem a jazykovědcem, udržoval z jeho českých protějšků literární kontakty především Dobrovský.

ŽÁČEK, Václav a kol.: *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918*. Praha 1975, s. 245.

²³² Tamtéž.

hned po jejím vydání upozorňoval Marka s tím, že ji viděl v Praze a „*jest velmi dobrá a zkoumatelům slovanského jazyka dělaná*“.²³³ Marek si ji skutečně pořídil a učil se podle ní, v čemž mu velice napomohlo i seznámení s rodilým mluvčím, srbským důstojníkem působícím v Jičíně.²³⁴ V korespondenci Jungmannovi to vzpomíná hned několikrát, poprvé v listu z 28. srpna 1816: „*Onehdy jsem se sešel se Srbem - jsoucím nyní ředitelem vojanských chovanců v Jičíně; čtli jsme spolu srbská přísloví, z nichž některá vyložil Dobrovský - nad mnohým slovem jsem se zradoval - u p. snaga u nich sluje úsilí, odtud naše snažím; - nikati užívají o vcházení obilí.*“²³⁵ Zdali ji měl v rukou i Vetešník, sice s jistotou říct nemůžeme (v každém případě o ní musel být informovaný), avšak víme o jeho pozdějším zájmu o jihoslovanskou historii, zvláště o srbskou revoluci.²³⁶

Jiná je otázka ruského a polského jazyka. Výborně oba jazyky ovládal - alespoň v písemné podobě - Marek, a to dokonce ještě v době, kdy se sám Jungmann s ruštinou a polštinou teprve potýkal. Již v listu z prosince 1808 vyjadřuje Jungmann potěšení nad Markovou znalostí ruského písma: „*I tím jste mi udělal radost, že jste ruského písma užil v milém listu svém, a tím dovedl býti se pilnějšího v slovenštině, než jsem já, kterému, že týmž neodepsal, laskavě odpustíte.*“²³⁷ I později, v listu z 9. února 1810, skládá pochvalu Markovi, píšícímu „*Crhovou literou*“, a omlouvá se, že sám neuvívá cyrilici, poněvadž „*pan Puchmajer dav nám tištěné písmo ruskočeské do rukou, sám snad nevěděl, jak vyhlíží běžné Rusův písmo.*“²³⁸ Svou roli mohla sehrát i skutečnost, že Marek strávil pět let na gymnáziu ve slezském Grüssau, kde se mohl poprvé seznámit s polštinou a snad i ruštinou prostřednictvím svých spolužáků.²³⁹

Podobné informace o Vetešníkovi nemáme, a tak jsme odkázáni pouze na náznaky a indicie v korespondenci, tvorbě a literatuře. Není vyloučeno, že právě od Marka, a nímž se alespoň jistý čas v Mcelích pravidelně vídával, mohl Vetešník pochytit alespoň základy, ačkoliv důkazů o tom není. Další možnost je, že se Vetešník ruštině přiučil od ruských

---

²³³ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, s. d. [okolo 1810]

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 513.

²³⁴ PAUL, Karel: *Z listů doby národního obrození*. Československo-jihoslovanská liga, 1, 1921, č. 7–8, s. 50.

²³⁵ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 28. srpna 1816.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 157.

²³⁶ ŽÁČEK a kol., *Češi a Jihoslované v minulosti*, 1975, s. 239.

²³⁷ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 30. prosince 1808.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 502.

²³⁸ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 9. února 1810.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 508.

²³⁹ Cistericiácké gymnázium v Grüssau (dnes polský Krzeszów) se těšilo ve svém okolí značné oblibě, neboť mniši poskytovali vzdělání i chudším studentům. Ti na oplátku zpívali v chlapeckém chóru. JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 16.

vojáků, kteří od srpna 1813 táhli přes střední a severní Čechy na Drážďany.²⁴⁰ Jungmann se takto - prostřednictvím důstojníků u něj ubytovaných - nejen zdokonalil v ruštině, ale sám v srpnu 1813 vybízí Marka: „*Vy tam prý Rusy máte, pogovorite s nimi!*“²⁴¹ ²⁴² Později také píše o seznámení s ruským duchovním, s nímž si měl v úmyslu dopisovat.²⁴³

Třetí možnost je, že se Vetešník naučil ruštině tak, jako se jí naučil František Šír, jeden z jeho přátel. Toho Jungmann nabádal k tomu, aby si ruštinu cvičil překladem jednoduchých textů z ruštiny do češtiny.²⁴⁴ Snad mu v tom napomohl Puchmajerův *Pravopis rusko-český* z roku 1805, podle nějž se učil základům ruského písma i Jungmann.²⁴⁵ Vedle toho existovaly dvě německy psané ruské gramatiky - Heimova *Russische Sprachlehre für Deutsche* z roku 1804 a *Russische Lesebuch* od téhož z roku 1805 - které nacházíme později i ve Vetešníkově děkanské knihovně v Sobotce.²⁴⁶ Mezi jungmannovci také kolovaly opisy azbuky, které si nechali pořizovat od ruských vojáků.²⁴⁷

Vetešník se s ruskými vojáky mohl setkat také, v jeho pozůstalosti nacházíme Vetešníkův vlastnoruční přepis básně ruského básníka Vasilije Andrejeviče Žukovského, účastníka ruské vlastenecké války, nazvaný *Pěvec v staně ruských vojinov* (Певец в стане русских воинов).²⁴⁸ Báseň je psána Vetešníkovou rukou na levé straně listu, zatímco na pravé straně nese Vetešníkův překlad s přípisem: *Psáno po vzdání Moskvy v ruských stanech před bitvou u Tarutina.*²⁴⁹ Jistota, jakou vykazuje Vetešníkova cyrilice, svědčí o nacvičené písařské ruce. V každém případě je jisté, že již okolo let 1813–1815 ovládal ruštinu natolik, že své překlady veřejně publikoval.²⁵⁰

²⁴⁰ ŠVANKMAJER, Milan – VEBER, Václav – SLÁDEK, Zdeněk – MOULIS, Vladimír: *Dějiny Ruska*. Praha 1995, s. 386.

²⁴¹ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 143–144.

²⁴² Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 14. srpna 1813.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 36.

²⁴³ Jak se svěřuje Markovi listem z 30. listopadu 1813: „*Byl zde protopop ruský, s kterým jsem se seznámil. On mi chce dopisovati i z Rusie. Bude-li pravda? - Tuto přikládám opis azbuky, opět prositi budu, nemaje jich originálů více.*“

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 39.

²⁴⁴ TRUHLÁŘ, *František Šír*, 1882, s. 10.

²⁴⁵ Viz list Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 9. února 1810.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 508.

²⁴⁶ Archiv Biskupství litoměřického, Archiv far I, karton č. 133, Sobotka – *inventář z roku 1850*.

²⁴⁷ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 145.

²⁴⁸ Vasilij Andrejevič Žukovskij (1783–1852), jeden z nejvýznačnějších představitelů ruského raného romantismu, se po Napoleonově vpádu do Ruska přidal k moskevské domobraně. Báseň, v níž vyjádřil své patriotické nadšení, složil před bitvou u Tarutina, kterou Rusové s Francouzi úspěšně svedli 18. října 1812.

PAROLEK, Radegast – HONZÍK, Jiří: *Ruská klasická literatura*. Praha 1977, s. 47, 50.

²⁴⁹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Певец в стане русских воинов*.

²⁵⁰ Viz již zmíněná báseň *Siný holoubek z Prvotin pěkného umění*.

Co se týká polštiny, až do vydání Hankovy *Mluvnice polského jazyka podle Dobrovského* z roku 1839 mohla Vetešníkovi posloužit německá Vogelova *Polnische Grammatik* v osmém vydání z roku 1805, na níž bychom jako v případě zmíněných ruských gramatik narazili ve Vetešníkově sobotecké knihovně.²⁵¹ Zajímavou zmínku nacházíme u Josefoviče., Ten se roku 1822 svěřil Markovi, že se učí polsky od svého spolužáka z Polska, juristy, který přišel do Prahy studovat české zemské právo.²⁵² Zdali se Vetešník učil polštině podobným způsobem, s pomocí rodilého mluvčího, nevíme, nicméně i on měl své vazby na Poláky. Z Josefovičovy korespondence víme o jistém Polákovi Antoninu Rybickém z Plocka, který okolo roku 1830 navštívil Vetešníka a zanechal mu své verše.²⁵³

Pokud některými knihami - ať už gramatikami či knihami psanými v jiných slovanských jazycích - Vetešník nedisponoval, mohla mu posloužit bohatá slovanská knihovna Karla Jelínka, turnovského vikáře a libušského děkana, u něhož Marek v letech 1809–1813 kaplanoval. Jelínek ochotně své knihy půjčoval jak Markovi, tak Jungmannovi, a dá se předpokládat, že i Vetešníkovi.²⁵⁴ Ten k němu choval obzvláštní respekt, popsals jej jako muže „sličného těla, pěkné duše, mnohého vtipu, hluboké učenosti, výtečných mravů“; a když Jelínek 19. května 1823 tragicky zemřel, věnoval jeho úmrtí obsáhlou zprávu i s životopisem.²⁵⁵

Tyto výše jmenované skutečnosti nás přivádějí k domněnce, že zásadní prostředek učení slovanským jazykům se u jungmannovců stali praktický nácvik prostřednictvím četby jiných slovanských literatur, následná komparace a nacházení analogií mezi češtinou a jinými slovanskými jazyky, a konečně překlad jednodušších textů do češtiny - to vše ve spojitosti s využitím prvních slovanských gramatik. Osobní kontakt s rodilými mluvčími pak jejich znalosti jen upevnil.

3.6 Poslední rok v Mcelích

(1814–1815)

²⁵¹ Archiv Biskupství litoměřického, Archiv far I, karton č. 133, Sobotka – inventář z roku 1850.

²⁵² Viz list Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 23. května 1822.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 29.

²⁵³ Dovídáme se tak hned ze dvou Josefovičových listů Markovi z let 1830–1831, v nichž přes Marka žádá Vetešníka, aby mu onu Rybického báseň zapůjčil. Cituje z nich i krátké verše: „*Tak dumni są, potęga swą, / że prawa ludzi swą.*“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 177, 188

²⁵⁴ JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 28.

²⁵⁵ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 13.

Když mcelský farář Tachecí dne 19. března 1814 ve věku 84 let zemřel, stal se Vetešník dočasně administrátorem fary a zůstal jím až do ustavení nového faráře Jana Haudta.²⁵⁶ Ten po Vetešníkovi převzal veškerou agendu spojenou s udělováním křtů, oddáváním a pohřby. Poslední Vetešníkovi zápisy, které v mcelských matrikách nacházíme, pochází z 20. července v matrice narozených, 17. května v matrice oddaných a 11. července v matrice zemřelých.²⁵⁷ Přesto zůstal Vetešník ve Mcelích jako kaplan až do konce téhož roku, kdy byl přeložen do Dolního Bousova.²⁵⁸ Po šesti letech a dvou měsících tak Vetešník Mcely opustil.

Drobná zmínka v jednom z Jungmannových listů nám však prozrazuje, že se měl původně dostat snad na faru do Řitonic, k Markově působišti v Tatobitech, kde tou dobou kaplanoval, jen o něco málo blíže než Mcely. V listu Markovi z 11. října 1814 Jungmann vyjadřuje lítost nad Vetešnickovým údělem: „*P[ana] Vetešníka mi velice líto, jest hoden lepšího osudu. P[an] Tachecí komus znova dal komisi po něm se poplati a chce mu dohoditi u jakéhos děkana místo (jména jsem zapoměl). Půjdu co nejdřív k němu a o jeho novém obydlí v Řitonicích jemu zprávu dám.*“²⁵⁹ Leč osud (či zásah z vnější) zavelel jinak.

4. Kaplanem v Dolním Bousově

4.1 Kaplan dolnobousovský

(1808–1814)

Dolní Bousov, městečko přináležející k panství kosteckému, od Sobotky na severovýchodě odtud asi dvě hodiny cesty vzdálené. Roku 1815 bychom zde našli mýtní úřad a kostel sv.

²⁵⁶ Jak se dočítáme v matričním zápisu, pohřeb faráře Tachecího vykonal dne 22. března Vojtěch Pirstinger, vikář a děkan osenický, který do matriky připsal: „*[Zemřel] věkem, hájiv 17 let 4 měsíce vlast v boji, 45 lét vzdělávav vinici Páně.*“ Se zápisy nového faráře Haudta se poprvé setkáváme až v průběhu srpna 1814.

SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 04, *matrika zemřelých (1784–1883)*, s. 79.

²⁵⁷ SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 02, *matrika narozených (1784–1844)*, s. 102.

SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 09, *matrika oddaných (1784–1905)*, s. 28.

SOA Praha, sbírka matrik, Mcely 04, *matrika zemřelých (1784–1883)*, s. 79.

²⁵⁸ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

²⁵⁹ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 11. října 1814.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 43.

Kateřiny s farou.²⁶⁰ Vetešník se sem dostal po smrti zdejšího faráře Antonína Zwitteringera, který zemřel ve svých dvaasedmdesáti letech dne 30. prosince 1814.²⁶¹ Novým farářem se stal po krátkém období administrování jeho někdejší kaplan Jan Grossinger a Vetešník nastoupil na jeho bývalé místo. Hned začátkem ledna 1815 spatřujeme v dolnobousovských matrikách proměnu na první pohled - německé, kurentem vedené zápisy kaplana Jana Grossingera vystřídaly české zápisy humanistickým písmem Františka Vetešníka. Zatímco křty a sňatky vykonával spíše Vetešník, pohřby vedl přibližně stejným dílem farář Grossinger osobně. Co je však zajímavé, Vetešník vedl zápisy i za něj.²⁶²

První Vetešníkův křtěnec v Dolním Bousově, malý Václav, se narodil mlynáři Václavu Hubalovskému a jeho ženě Anně rozené Holmanové, dcery sedláka až z Vestce. Křest vykonal Vetešník 10. ledna 1815.²⁶³ Hned následující den, 11. ledna, pochoval malou Marii, půlroční dceru Kateřiny Suché.²⁶⁴ A konečně 23. ledna oddával Vetešník poprvé v Dolním Bousově, a sice nádeníka Josefa Klabana s Kateřinou rozenou Buršovou.²⁶⁵

Vetešníkovo období strávené v Bousově představuje etapu relativně krátkou, ale již od začátku poznamenanou dvěma významnými skutečnostmi, které výrazně ovlivnily i Vetešníkovo další působení v Markvarticích a v Sobotce.

Jednak se na konci října roku 1815 přestěhoval Jungmann se svou rodinou - manželkou Kateřinou, čtrnáctiletým synem Josefem a mladšími dcerami Johannou, Annou a Kateřinou - z Litoměřic do Prahy, kde začal učit na Staročeském gymnáziu.²⁶⁶ Tím se dostal do kulturního centra Čech s největší koncentrací knihkupectví a antikvariátů, a zároveň mohl vstoupit do bližších kontaktů s buditelskými kruhy působícími v Praze.²⁶⁷ Takové centrum jungmannovci působící na venkově, převážně duchovní spjatí se svými farami, postrádali. Museli se potýkat jednak s menší koncentrací nebo přímo absencí knihoven a knihkupců, jednak s omezeným přísunem informací. Tuto potřebu se sice venkovským buditelům podařilo umenšit vynuceným řešením v podobě zakládání vlastních knihoven, ať už školních nebo farních

²⁶⁰ RAINOLD, Karl Eduard: *Verzeichniss aller im Königreich Böhmen befindlichen Ortschaften. Bunzlauer Kreis*. Prag 1820, s. 7.

²⁶¹ SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 07, *matrika zemřelých (1784–1841)*, s. 51.

²⁶² V matričních zápisech svátostí udělovaných Vetešníkem i Grossingerem rozeznáváme stejnou písařskou ruku a sice Vetešníkovo.

Porovnej SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 03, *matrika narozených (1803–1841)*, s. 39.

²⁶³ SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 03, *matrika narozených (1803–1841)*, pag. 38[v].

²⁶⁴ SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 07, *matrika zemřelých (1784–1841)*, s. 51

²⁶⁵ SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 04, *matrika oddaných (1784–1841)*, s. 19.

²⁶⁶ SAK, *Josef Jungmann*, 2007, s. 41, 92.

²⁶⁷ Jungmann navázal vztahy a začal se pravidelně setkávat s Janem Evangelistou Purkyněm, Janem Svatoplukem Preslem a Václavem Hankou, záhy též s Pavlem Jozefem Šafárikem a Františkem Palackým. JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 47.

eventuelně děkanských, ale nikoli zcela eliminovat, neboť stále se museli spoléhat na dodavatele knih „z vnějšku“.²⁶⁸

V tomto ohledu si jungmannovci vybudovali efektivní distribuční systém, v němž vedle Jungmanna samotného sehrál klíčovou roli především jeho syn Josef Jungmann mladší. Ten se narodil 13. srpna 1801 a jeho dětství a dospívání mohli Vetešník s Markem sledovat takřka od kolébky - pyšný otec alespoň Marka pravidelně informoval o synových prvních krůčcích.²⁶⁹ Tak například v listu Markovi z 30. prosince 1808 oznamuje Jungmann, že jeho „Pepíček“ již „čte a píše - česky“.²⁷⁰ Josefovič - jak jej později po ruském způsobu začali jungmannovci pro jeho obdiv k Rusku nazývat - si byl zase vědom silného přátelství Vetešníka a Marka k otci. Jim jediným byl - vedle svého přítele Šíra - ochoten roku 1828 svěřit se svým úmyslem požádat o místo auskultanta v Haliči nebo Ilyrsku.²⁷¹ O Vetešníkovi a Josefovičově vztahu svědčí i to, že jej Vetešník oslovoval - stejně jako otec Jungmann - familiárně „Pepí“.²⁷²

V Praze vystudoval práva a začal působit jako úředníkem v kanceláři zemských desk. Z té doby se nám dochoval fragment listu, v němž Josefovič napomíná Vetešníka, aby familiární oslovení „Josefovič“ neuváděl v adrese dopisů, které se mu donášejí do kanceláře, neboť se mu jeho kolegové smějí.²⁷³

V době, kdy byl otec příliš zaměstnaný školskými povinnostmi a zpracováváním nashromážděných materiálů pro *Slovník*, převzal za něj Josefovič vyřizování korespondence s přáteli a vedení „účetnictví jungmannovců“.²⁷⁴ Josefovič svým přátelům na venkově podával pravidelně zprávy o nejnovější literatuře, inventářích pražských knihkupců a výhodných koupích, a Vetešník, Marek a Šír zase Josefovičovi pravidelně zasílali peníze na obstarávání knih. Ten si je ukládal, a pokud se objevila kniha, o níž projevil Vetešník, Marek nebo Šír

²⁶⁸ LENDEROVÁ – JIRÁNEK – MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, 2013, s. 331–336.

Též ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin. VI. Doba probuzenského katolicismu (1848–1918)*. Olomouc 2009, s. 66–67.

²⁶⁹ VOTOČKOVÁ–LAUERMANNOVÁ, Olga: *Bolestné vánoce Josefa Jungmanna*. Národní listy, č. 3, 3. ledna 1939, s. 1.

²⁷⁰ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 30. prosince 1808.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 503.

²⁷¹ Viz list Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 26. března 1828.

VOTOČKOVÁ–LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 137.

²⁷² Tvar „Pepí“ užil Vetešník v listu Markovi z 20. března 1828 hned dvakrát: „Odpovědi jsem z Prahy nedostal. Co se mne týče, já psal, aby Pepí mně neodpisoval, až po exameně; ale předce jsem myslel, že pro Tebe odpoví slůvko s strany peněz, kteréš přiložil. Že tam vozka byl, jisto, an vyřizoval, že Pepí právě zkoušku znihl, o čemž by jinak nemohl vědět.“

LA PNP, fond Antonín Marek, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Františka Matějoviče Vetešníka Antonínu Markovi z 20. března 1828.

²⁷³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, *nedatovaný fragment listu Josefa Josefoviče Jungmanna Františku Matějoviči Vetešníkovi*.

²⁷⁴ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 291–292.

zájem, Josefovič ji obstaral a poslal po vozkovi do Libuně, u nějž si ji Vetešník se Šírem mohli vyzvednout.²⁷⁵ Navíc udržoval literární kontakty s předními českými a slovenskými obrozenci, čímž se Vetešníkovi přístup k české i jinojazyčné literatuře značně rozšířil.²⁷⁶

Druhá a neméně významná skutečnost je ta, že se dostal z panství dětenického, k němuž Mcely náležely, na panství kostecké, které již během svého pastoračního působení neopustil.²⁷⁷ Majitel kosteckého panství a Vetešníkův patron, hrabě Evžen Vratislav Netolický z Mitrovic, tehdy ani ne třicetiletý mladý aristokrat, si musel Vetešníka oblíbit, neboť jej časem pověřil výukou svých dvou neteří.²⁷⁸ Za výukou osmileté Eleanory a šestileté Marie, dcer Netolického sestry Marie Terezie provdané Pozzo di Borgo, Vetešník pravidelně docházel na zámek ve Vlčím Poli nedaleko Dolního Bousova.²⁷⁹ Oběma slečnám také Vetešník věnoval báseň *Eleonoře a Marii, vysoce urozeným slečenkám Pozzo di Borgo 22. pros. 1818*; spolu s básní *K Nině* ji uveřejnil roku 1824 v almanachu *Dennice aneb Novoročenka*, vydávaném v Hradci Králové gymnaziálním profesorem Josefem Chmelou.²⁸⁰ O Vetešníkových vztazích s hrabětem Netolickým a snad i o jeho zájmu o slovanskou literaturu také vypovídá Markovo psaní Jungmannovi z konce března 1819: „*Jeho hrabě (Vetešníkův, pozn. autor) Vratislav jest přijel na panství, a jak se nám projádril v rozmluvě s ním, polské knihy čítá.*“²⁸¹

A především nezapomínejme, že se zde Vetešník opět shledal se svým přítelem Markem, toho času lokalistou na Hrubé Skále, s nímž se mohl konečně zase vídat častěji než dříve.²⁸² A stejně jako dříve, šlapávat společně s Markem cestami po Hruboskalsku, jak o tom napsal Marek Jungmannovi: „*Byl u mne Vetešník, chystá se v květnu na konkurs. Šli jsme spolu do*

²⁷⁵ Viz Josefovičova korespondence s Markem, např. list z 22. prosince 1823.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 61

Podobně nechával doručovat po Josefovičově smrti knihy do Libuně Jungmann, viz např. list z 28. května 1840.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 58, 1884, č. 3, s. 405.

²⁷⁶ VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Bolestné vánoce Josefa Jungmanna*, Národní listy, č. 3, 3. ledna 1939, s. 1.

²⁷⁷ Dolní Bousov, Markvartice i Sobotka náležely k panství kosteckému (přesněji panství Kost a Rakov).

Viz např. PALACKÝ, František: *Popis království českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, měst, městeček a vesnic [...]*. Praha 1848, s. 109–110.

²⁷⁸ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 23–24.

²⁷⁹ Starší Marie Eleonora se narodila 18. dubna 1811, mladší Marie Nicola 6. prosince 1813. Když jejich matka, hraběnka Marie Terezie Pozzo di Borgo 31. prosince 1829 při návratu z Čech domů do Itálie zemřela, sestrojil Vetešník v knize markvartické na její paměť rodokmen, v němž jsou zaznamenány i obě její dcery.

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 44

²⁸⁰ BORECKÝ, Jaromír: *Almanahy české 1820–1848*. Pokroková revue. Měsíčník pro politiku, národohospodářství a život kulturní, 6, 1909, č. 3, s. 182.

²⁸¹ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 19. března 1818.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 163.

²⁸² JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 33.

*Semil, tam on přednášel Vaši Elegii na Vydru a já také něco, a tím jsme jeden druhého podobnými rozkošmi bavili.*²⁸³

Z Vetešnickových aktivit se období bousovské pojí zejména s prací na překladu Marmontelovy francouzské historické novely *Belizar* a s Feslovou aférou, která v letech 1818–1821 zachvátila litoměřický seminář.

4.2 Boj o Belizara

(1811–1821)

Bohužel nevíme a z (ne)dochovaných pramenů zřejmě už ani nezjistíme, kde a jak se Vetešník s dílem francouzského spisovatele Jeana-Françoise Marmontela setkal.²⁸⁴ Zdali snad ještě za dob studií v Praze nebo později. Jisté je, že jej postava byzantského vojevůdce Belizara musela mimořádně oslovit. Ve Vetešnickově pozůstalosti totiž nacházíme nedatovanou báseň *Gelimír, král vandalský, na papuanské hoře Belizárem obležen*, v níž Vetešník promlouvá ke čtenáři ústy Belizárem poraženého krále.²⁸⁵ Také mezi jeho poznámkami z období soboteckého působení nacházíme několikastránkový *Belizarův životopis*, který si Vetešník přepsal z německého časopisu *Archiv für Natus, Kunst, Wissenschaft und Leben*.²⁸⁶

První zmínku o tom, že Vetešník začal pracovat na překladu Marmontelova *Belizara*, nacházíme v Jungmannově listu Markovi z 11. dubna 1811, v němž čteme: „*P[an] Vetešník mi poslal ondy cestu Gamova z Kampe a včera částku Belizara z frančtiny.*“²⁸⁷ Všimněme si, že již necelé tři roky po dokončení studií a vysvěcení na kněze Vetešník ovládal francouzštinu natolik, že se odvážil do překladu takovéto práce většího rozsahu. To by svědčilo jednak o

²⁸³ List je bohužel nedatovaný, ale dle Havla časově odpovídá období kolem roku 1815. Ze soudobých semilských matrik víme, že v Semilech v tu dobu působil farář Jan Machek a kaplani Jan Nosek a Josef Nečásek. Co je však pro nás záhadou, o jaký konkurs šlo.

HAVEL, *Ze vzájemné korespondence Josefa Jungmanna a Antonína Marka*, LA, 8–9, 1974, s. 25.

²⁸⁴ Kniha francouzského historika a spisovatele Jeana-Françoise Marmontela (1723–1799) byla již před svým vydáním tiskem přijata značně kontroverzně - zatímco na pařížské Akademii se setkala s úspěchem, mezi teology na Sorbonně vyvolala pohoršené reakce. Jak Marmontel vzpomenu ve svých pamětech, jen s velkými obtížemi se mu podařilo dílo „přenést“ pařížskou cenzurou. Co je rovněž zajímavé, první překlad do němčiny z roku 1768 vznikl na popud samotné Marie Terezie.

MARMONTEL, Jean-François: *Memoirs of Marmontel, Written by Himself. Containing His Literary and Political Life, and Anecdotes of the Principal Characters of the Eighteenth Century*. Vol II. London 1826, s. 39.

SCHLOSSER, Friedrich Christoph: *Neuere Geschichte*. Neunter Theil. Frankfurt am Main 1855, s. 89–90.

²⁸⁵ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Gelimír, král vandalský, na papuanské hoře Belizárem obležen*.

²⁸⁶ SOkA Jičín, fond Děkaný úřad Sobotka, karton č. 12, ilustrační materiál - obecné historické výpisky (od děkana Fr. Vetešníka a jiných - genealogické vývody, rodokmeny, srovnávací tabulky, poznámky, výpisky), *rukopis Belisar*.

Srovnej s *Belisar*. *Archiv für Natur, Kunst, Wissenschaft und Leben*, 3, 1837, č. 5, s. 17–20.

²⁸⁷ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 11. dubna 1811.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 519.

dobrych základech, které si z pražských škol odnesl, a jednak o tom, že se sám ve francouzském jazyce v průběhu svého kaplanského působení v Mcelích zdokonaloval.

Na překladu pokračoval i později po svém přeložení do Dolního Bousova, kde jej i dokončil, neboť další zmínka o Belizarovi se nám vynořuje až 29. prosince 1817, v němž Jungmann informuje Marka o odmítnutí Vetešníkova Belizara u pražské cenzury.²⁸⁸ Také uvádí příčiny zamítnutí - cenzor údajně „*náramně žehral na sloh prý nucený, plný neologismů a archaismů. To slovo čacký tam několikrát přichází, to prý zle vyzní atd.*“ Zároveň Vetešníkovi prostřednictvím Marka doporučil, aby podal rekurz ke dvorské cenzuře ve Vídni.

Vetešník se podle Jungmannovy rady zařídil a rukopis skutečně do Vídně poslal, na což poukazuje Markova odpověď z 3. února 1818: „*Vetešník své věci do Vídně odeslal. Ten trouplivý Němeček jistě by s mou Logikou lépe nenaložil, když takovou zaduslivostí jest naražen.*“²⁸⁹ Co je však patrné, Jungmannovi na Vetešníkovi a osudu jeho spisu velmi záleželo, neboť se ještě 24. února 1818 táže Marka, zdali již Vetešník poslal rekurz do Vídně. Zároveň dodává: „*Zdejší cenzor patrně nespravedlivě posoudil jeho Belizara, a bylo by škoda, aby se tím odstrašiti dal; jestliže i dvorská censura ho zavrhne, teprv potom čas jest, na výtah z něho mysliti, ale dříve ne. My budeme museti brzo všeho do Vídně odesílati, tak nám zpřísněla ta zdejší censura.*“²⁹⁰

Jungmannova slova o zpřísnění cenzury rozhodně nebyla nadnesená. Vnitropolitické poměry v monarchii se v důsledku vídeňského kongresu a zejména tzv. karlovarských usnesení z léta 1819 zásadně změnilly.²⁹¹ Nad čím v *Prvotinách pěkných umění* roku 1813 tehdejší cenzura shovívavě přivírala oči, to nyní nová, zostřená cenzura odmítala připustit k tisku jako projev revolučních myšlenek a sympatií s panslavistickým hnutím.²⁹²

Navíc tou dobou zastával cenzorský úřad v Praze nechvalně známý František Xaver Němeček, který svým obávaným *non imprimantur* odepřel vydání nejednomu slibnému dílu

²⁸⁸ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 29. prosince 1817.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 180.

²⁸⁹ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 3. února 1818.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 161

²⁹⁰ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 24. února 1818.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 3, s. 445.

²⁹¹ Tzv. karlovarská usnesení, přijatá na schůzi deseti ministrů států Německého spolku svolané kancléřem Metternichem v létě 1819 do Karlových Varů, představovala soubor protireakčních opatření zaměřených na potírání „*revolučních rejdů a demagogických spolků*“. Impuls k jejich vydání zvdala vražda známého německého literáta a dramatika Augusta von Kotzebue radikálním „*buršákem*“ Karlem Sandem v Manheimu dne 23. března 1819. Vedle zostřeného státního dozoru nad univerzitami zahrnovala tato usnesení také nový cenzurní zákon, jehož aplikace měla potlačit jakékoliv projevy radikálnějších myšlenek v tisku.

KOČÍ, Josef: *České národní obrození*. Praha 1978, s. 273–274.

²⁹² Tato skutečnost vyplývá z politiky rakouské vlády v období napoleonských válek, směřující k udržení loajality českého obyvatelstva i za cenu drobných ústupků v rámci protinapoleonské propagandy. Tamtéž, s. 250–251.

včetně Šafárikova překladu *Marie Stuartky* či sebraných básní Čelakovského.²⁹³ Toho tehdy Němečkovu nekompromisní rozhodnutí tak nahněvalo, že si v listu svému příteli Kamarýtovi nedokázal neulevit: „*Látro hromů do Němečka uhoď! Aby mu ruka zdřevěněla, řiť otekla, měděný nos v sejr se obrátil.*“²⁹⁴ Proti cenzuře však ani Jungmann, navzdory možnému Vetešnikovu očekávání, nemohl nic zmoci; nedokázal od jejich zásahů týmž časem uchránit ani Markovu báseň s názvem *Má vlast*, kterou cenzor osekal a pozměnil natolik, že ji Jungmann navrhl raději „*schovat k jiné příhodě*“.²⁹⁵

Patrně však netušil o změně poměrů a obratu, k němuž v cenzuře došlo, že Němeček roku 1820 odešel do Vídně, kde přijal místo u dvorské cenzury, a na jeho místo u pražské cenzury nastoupil neméně horlivý Jan Nepomuk Zimmermann, člen křížovnického řádu, obzvláštní odpůrce anonymních spisů a užívání pseudonymů.^{296 297} Bez nadsázky je tak možno prohlásit, že Vetešník vyšel se svým *Belizarem* na světlo v nesprávný čas. O dalším osudu *Belizara* se můžeme pouze dohadovat ze střípků skrytých v korespondenci mezi Markem a Jungmannem.

Podle všeho tedy Vetešník uposlechl Jungmannovu radu a poslal rukopis do Vídně, odkud mu ale zřejmě přišel nazpět s tím, aby jej opětovně předložil pražské cenzuře, což Vetešnika nahněvalo a vinu za „špatnou radu“ přisoudil Jungmannovi. Můžeme tak usuzovat z pohnutých slov Jungmanna v listu Markovi z 18. února 1819, v němž stojí: „*František náš mi snad dobře nerozuměl, nebo já ničeho urážlivého neobmyslel a miluju ho jako oko v hlavě. Jeho Belisara jako zločina posílají z Vídně do Prahy a zase do Vídně - co z toho vypadne, nevím. Pan censor jeho má veliký titul a veliké slovo u policie - trudno proti palici šermem.*“²⁹⁸

²⁹³ Méně známý je František Xaver Němeček (1766–1849) - alespoň v českém prostředí - jako autor prvního životopisu Wolfganga Amadea Mozarta, vydaného v Praze roku 1798 pod názvem *Leben des k. k. Kapellmeisters Wolfgang Gottlieb Mozart nach Originalquellen beschrieben*.

KEEFE, Simon P.: *Mozart's Requiem. Reception, Work, Completion*. Cambridge 2012, s. 15.

²⁹⁴ Z listu Františka Ladislava Čelakovského Vlastimilu Kamarýtovi, 9. prosince 1820.

ČELAKOVSKÝ, F. L. *Čelakovského sebrané listy*, 1869, s. 48.

²⁹⁵ O Markově básni a o činnosti pražské cenzury píše Jungmann Markovi v listu z 14. července 1819: „*Ten známý censor N[ěmeček] přetrhl mi Vaši Vlast' (z Hlas[atele]) a poslední strofu z Velíše (kterou když vezmeme pryč, vzat jest duch celé elegii, a protož ji raději schovám k jiné příhodě), z Poslání básnického 4 verše Murat přijď neb Muštaffa etc., ba sám již nevím, co ještě, jen říceniny mi nechal. Celou tragedii Klicperovu také zavrhl (ač to strká na Tvrdého), protože se tam jeden zabil!!*“

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 3, s. 459.

²⁹⁶ Zjišťujeme tak z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi z 21. prosince 1820.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 17.

²⁹⁷ V Barákově politickém listu *Svoboda* k tomu najdeme kuriózní historku: „*Jednou se mu dostal k censorování spis, na němž co spisovatel naznačen byl vážený učitel p. Bačkora. „Toť už je až příliš! Kdopak si takovéhle jméno dává? Bačkora!“ Slovem, vadilo mu to a nepropustil spis, až zvěděl, že to není pseudonym.*“

Bývalá censura. *Svoboda*. Politický časopis, 3, 1869, č. 4, s. 116–117.

²⁹⁸ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 18. února 1819.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 3, s. 457.

Jak se zdánlivé nedorozumění mezi Vetešníkem a Jungmannem dále vyvíjelo, není z dochované korespondence patrné, nicméně necelých pět měsíců později v listu Jungmanna Markovi už nalézáme jen pomyslnou tečku ohlašující nenaplněný osud Vetešníkova rukopisu o byzantském vojevůdci, a sice Jungmannovo lakonické konstatování na adresu Vetešníka: „*Nad jeho Belizarem zvítězila tupost censorská.*“²⁹⁹ Přesto se pokusil Vetešníkův rukopis od nevydání uchránit a v témže listu mu po Markovi navrhl poslední možnost: „*Má rada jest, aby posečkal as rok, potom některé slovo změniv, zvláště co těm hlupákům příliš ruského jest, a pod jménem Fr[antiška] Vtelenského poslal jej do moravské censury, a činil, jakoby to jeho práce nebyla. Tak vždy vyjda.*“

Leč nevyšel. Existují tedy dvě možnosti - buď Vetešník, odražený neúspěchem u pražské i vídeňské cenzury, nedal na Jungmannovo doporučení a celou záležitost s Belizarem nechal raději slehnout, anebo se zařídil podle Jungmanna a po roce rukopis skutečně jako František Vtelenský odeslal do Brna, avšak zamítla jej i moravská cenzura, což naději na vydání spisu zcela pochovalo. V listu z dubna 1821 sice Vetešníkovi s náznakem optimismu vzkazuje: „*O Belisara se postaráme,*“ avšak jde již jen o labutí píseň.³⁰⁰

Zajímavé ovšem je, že v Šafárikových německy psaných *Dějínách slovanské řeči a literatury dle všech nářečí* z roku 1826 najdeme Vetešníka představeného jako básníka a překladatele Marmontelova *Belizara*.³⁰¹ Nutně nás zde napadá otázka, proč Šafárik uvedl ve svém přehledu dílo cenzurou zakázané, které tiskem nikdy nespátrilo světlo světa? Zřejmě se už nedovíme, zda tak Šafárik učinil z nevědomosti (přece jen šlo o práci vyžadující několikaleté střádání materiálu) nebo úmyslně. Okolnosti nasvědčují spíše druhé možnosti, neboť Šafárik patřil k blízkým přátelům Jungmannovým a o osudu Vetešníkova *Belizara* musel být jistě dobře zpravený právě skrze Jungmanna.³⁰² A poznal se koneckonců i s Vetešníkem, kterého, jak ještě uslyšíme, později navštěvoval v Sobotce.³⁰³ Buď jak buď, po nezvěstném rukopisu *Belizara* nemáme ani stopy a z nedostatku písemných pramenů tento oříšek nebudeme s to rozlousknout.

²⁹⁹ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 6. června 1819.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 3, s. 458

³⁰⁰ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, duben 1821.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 3, s. 470.

³⁰¹ Šafárik doslova uvádí: „*Franz Wetešnjak aus Gizerno Wteln (geb. 1784), Pfarrer in Markwantic, übers. Marmontels Belisar, verfasste mehrere Gedichte u. s. w.*“

ŠAFÁRIK, Pavol Jozef: *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Ofen 1826, s. 368.

³⁰² ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 218–219.

³⁰³ Ačkoliv není jisté, zda se osobně poznali již v této době. Později se o této skutečnosti ještě zmíníme blíže.

4.3 Proti bolzanistům

(1818–1821)

Řešitelná je pro nás však jiná záhada. V jednom z dopisů ve Vetešníkově pozůstalosti nacházíme zmínku o sporu, který měl někdy kolem roku 1819 propuknout mezi ním a Vincentem Zahradníkem, sekretářem, *sacellanem* a bibliotekářem litoměřického biskupa Hurdálka. V onom listu z 5. března 1819 se Vetešníkův přítel Kára, toho času již děkan mladoboleslavský, přimlouvá za Zahradníka, který měl Vetešníkovi způsobit „*nemalé uražení*“. Tak čteme: „*Jak velice ranil list Tvůj Zahradníka, z přiložených řádků poznáš, jakož i jeho ospravedlnění. V předešlém nařikal mnohem více - já sem ho však tím upokojil, že muselo zajisté nemalé býti uražení, které Tě tak pohnulo a pohoršilo.*“³⁰⁴ Samotný obsah listu nám neprozrazuje podstatu onoho sporu, avšak dochoval se nám původní Zahradníkův list, kterým se 1. března 1819 - tedy čtyři dny před odesláním Károva listu Vetešníkovi - obrátil na Káru s žádostí o přimluvu u Vetešníka, který nám do celého sporu vnáší mohem více světla.³⁰⁵

Dovídáme se z něj, že měl Vetešník vytýkat Zahradníkovi „*hanbu činěnou náboženství a vlastní filosofii*“, pohoršovat se nad „*výpady na Jungmanna*“, kterých se měl údajně dopustit, a kárat ho za nedostatek „*přísnosti a důtklivosti*“, které náleží „*k povaze ctného a šlechtného člověka.*“ Kromě stížností nechává zároveň Vetešníkovi skrze Káru oznámit, „*že co se skutků týče a zvláštních poklísk a pádů, žádného přísně nesoudím, a s každým srdečnou útrpností mám, vědom jsa jak obecné křehkosti lidské, tak vlastních nedostatků svých; co se ale tkne jistého způsobu smejšení, to že mi nikoli jednostejné býti nemůže.*“

Bohužel nám z fragmentů korespondence nevysvítají příčiny onoho sporu, což ovšem neznamená rezignovat a nepokusit se o hledání jeho příčiny v kontextu událostí, které v letech 1818–1821 otřásl litoměřickou diecézí, a v nich sehrál svou roli i Zahradník. Do historie vstoupili jako *proces s bolzanisty*.³⁰⁶

Pro pochopení celé aféry se musíme vrátit zpět do roku 1816, kdy se úřadu biskupa litoměřického, uprázdněného po jmenování stávajícího biskupa Chlumčanského arcibiskupem pražským, ujal Josef František Hurdálek, toho času děkan litoměřické kapituly.³⁰⁷ Správa o Hurdálkově jmenování představovala pro nejednoho českého obrozence radostný okamžik,

³⁰⁴ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Václava Káry Františku Matějoviči Vetešníkovi z 5. března 1819.

³⁰⁵ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Vincenta Zahradníka Václavu Károvi z 1. března 1819.*

³⁰⁶ HROCH, *Na prahu národní existence*, 1999, s. 178.

³⁰⁷ Biskup Hurdálek (1747–1833) obdržel biskupské svěcení 18. prosince 1815 a do úřadu byl slavnostně uveden 19. března následujícího roku. MACEK, *Biskupství litoměřické*, 2005, s. 68.

nový biskup se totiž těšil nejen pověsti výtečného učence, ale rovněž upřímného vlastence a podporovatele českého jazyka.³⁰⁸ Sám Jungmann, když se zprávu o Hurdálkově jmenování dozvěděl, vybízel Marka k složení oslavné ódy na nového biskupa, prohlašující o Hurdálkovi, že je „*mudrc to pravý, všecek výborný*“.³⁰⁹ Dá se říci, že podobný postoj sdílel i Marek s Vetešníkem.³¹⁰

Situace se ovšem změnila poté, co biskup postavil do čela semináře svého oblíbence Michala Fesla, bývalého žáka Bernarda Bolzana a oddaného stoupence jeho myšlenek.³¹¹ Ty stály přímo v kontrastu k myšlenkám jungmannovců, neboť bolzanisté nenacházeli oporu ve slovanství jako jungmannovci a nesdíleli jejich koncept jazykového vymezení národa; pro bolzanovce představovali Češi i Němci, byť hovořící dvěma rozdílnými jazyky, jeden politický národ, přičemž v jazyku nespatořovali více nežli pouhý instrument k vyjádření myšlenky.^{312 313} Nepřekvapí nás tak Markova stížnost na poměry v Litoměřicích, jak ji čteme necelý rok od biskupova jmenování: „*Ta semper fidelis konsistoř pražská věrna i tehďáz zůstala své starodávní mrzkosti - ti páni břichopáskové nechť se namáhati češtinou - litoměřičtí jsou těla bez duše a za kus chleba ovšem prodejní, ačkoli bych do biskupa a jeho pobočnika Fesla lepšího ducha se nadál, an nejednou jsem naslechl, že svých bohoslovců láskou k jazyku českému narážel.*“³¹⁴

Na nebezpečnou plochu Fesl vykročil ve chvíli, kdy společně s několika studenty utvořil na půdě semináře tajný spolek sdružující stoupence bolzanovských duchovně reformních

³⁰⁸ Jak později Zahradník vzpomíná v Hurdálkově životopisu: „*Češtinu si velmi liboval a vážil si materské své řeči, ačkoli se nikdy českou literaturou obzvláště neobíral.*“

ZAHRADNÍK, Vincenc: *O životu a powaze zesnulého w Pánu, býwalého litoměřického biskupa, Josefa Františka Hurdálka*. ČKD, 7, 1834, č. 1, s. 104.

Též MACEK, Jaroslav: *Biskupství litoměřické*. Kostelní Vydří 2005, s. 71.

³⁰⁹ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 1. července 1815.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 168.

³¹⁰ MACEK, *Biskupství litoměřické*, 2005, s. 72

³¹¹ HROCH, *Na prahu národní existence*, 1999, s. 179.

³¹² Více k ideovým střetům jungmannovců a bolzanistů viz PATOČKA, Jan: *Náš národní program*. Praha 1990, s. 61–63.

Též LOUŽIL, Jaromír: *Bernard Bolzano, Josef Jungmann und die Anfänge der tschechischen Nationalbewegung*. In: RUMPLER, Helmut (ed.): *Bernard Bolzano und die Politik. Staat, Nation und Religion als Herausforderung für die Philosophie im Kontext von Spätaufklärung, Frühnationalismus und Restauration*. Wien – Köln – Graz 2000, s. 186–189.

³¹³ V tomto ohledu je příznačný Bolzanův projev *O lásce k vlasti* (Über die Vaterlandsliebe) pronesený k jeho posluchačům v Praze roku 1810: „*Pryč s těmi překážkami! Češi i Němci! Musíte vytvořit jeden národ; jen zesílíte, pokud se přátelsky sjednotíte; jako bratři na sebe nahlízejte a sebe objímejte; nechť se jeden každý učí jazyku druhého, aby se mu tím více rovnal; nechť každý sdílí své myšlenky a poznatky bratrsky a bez zábran!*“

BOLZANO, Bernard: *Erbauungsreden an die akademische Jugend*. Zweiter Band. Prag 1850, s. 155.

³¹⁴ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 19. listopadu 1816.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 158.

myšlenek, tzv. Christenbund.³¹⁵ Údajně měl držet zvláštní statuta, mít ustanovené funkce jednotlivých členů, pořádat zasedání a organizovat peněžní sbírky.³¹⁶ Spolek, jehož členem byl i Zahradník, ovšem nezůstal dlouho utajen; na základě žalob podaných do Říma zaslal papež Pius VII. biskupovi Hurdálovi breve nařizující Feslovo odvolání, čemuž Hurdálek vyhověl.³¹⁷ Tím ovšem celá aféra neskončila, neboť záhy se do aféry vložila Vídeň a zahájila v litoměřickém semináři vyšetřování namířené proti členům Feslova Christenbundu. Přetože se záhy podezření z politické činnosti nenaplnilo, Fesl byl zatčen, převezen do Vídně a až do roku 1834 internován ve zdejší klášterě. Biskup se sice proti nařčením ohradil v pastýřském listu z roku 1821, ale v říjnu následujícího roku na nátlak Říma i Vídně, údajně „*pro své stáří a nemoc*“, rezignoval.³¹⁸

Jungmannovci celou kauzu sledovali. I Jungmannův syn Josef Josefovič, tehdy devatenáctiletý student, píše Markovi novinky o tom, kterak „*Fesl pryč má býti kriminálu odevzdán.*“³¹⁹ Vetešník se k celé události vyjádřil v pamětnici markvartické a Fesla označil za „*pražského poněmčilce a ouhlavního nepřítele Slovanstva*“.³²⁰ Právě Feslovi Vetešník přisuzoval vinu za diskreditaci litoměřického semináře a nemohl mu odpustit, že zapříčinil vynucenou rezignaci tolik oblíbeného, oslavovaného, a především českého biskupa Hurdálka. Zároveň za celou kauzou spatřoval komplot protestantských Němců: „*Člověk tento nezběhlý, duši i tělem zněmčený, při mnohé vědomosti nádherné neopatrný, seznámil se a, tuším, jaksi i spolčil se zahraničními protestantskými křiklouny, žvanivými a bryndavými Němci...*“ Ovšem „*zněmčení*“ není všechno, co mu Vetešník vytyká, neboť jak dále pokračuje: „*dle jejich zásad začal o své újmě mudrovati některé sady duchovního práva, vymejšleti zdokonalení (die Perfectibilität) katolického náboženství a těm podobné hejble, jimž i žákovstvo pilně vyučoval...*“³²¹

Do své pamětnice si Vetešník přepsal i celý Hurdálkův pastýřský list, v němž biskup oznámil svou rezignaci, a vyjádřil nad uvedenými příčinami své pochybnosti: „*V listu tomto za příčinu svého dvolení udává sešlý věk, jednapadesátiletou prací oslabené síly a nestatečnost k církevnímu dozírání. Tomu již buď jak buď, ctihodný stařec vystoupiv z ouřadu,*

³¹⁵ HROCH, *Na prahu národní existence*, 1999, s. 179.

³¹⁶ Frindovo tvrzení je ovšem třeba brát kvůli jeho proněmeckému a konzervativnímu přesvědčení s rezervou. FRIND, Anton: *Kurze Geschichte der Bischöfe von Leitmeritz*. Komotau 1867, s. 33.

³¹⁷ HROCH, *Na prahu národní existence*, 1999, s. 180.

³¹⁸ MACEK, *Biskupství litoměřické*, 2005, s. 74.

³¹⁹ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 21. prosince 1820.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 18.

³²⁰ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 11–12.

³²¹ Tamtéž.

*odebral se do Prahy, kde o 4000 zl[atých] stříbrných, z náboženského ústavu ročně mu vyhozených, prožilještě až do 27. prosince roku 1833, kde život dokonal...*³²²

Právě této události se zřejmě týkal spor mezi Vetešníkem a Zahradníkem. Na toho totiž celá aféra dopadla rovněž. Jako jeden ze členů Christenbundu byl suspendován ze všech funkcí a poslán do ústraní na venkovské fary. Přesto zůstal nadále tajným bolzanistou.³²³ Není nezajímavé, že když Hurdálek 27. prosince 1833 zemřel, byl to právě Zahradník, kdo pro *teologický časopis* sestavil obšírné pojednání o životě zesnulého hodnostáře, v němž se kromě oslavy Hurdálka pokusil očistit Feslovo jméno a celou aféru prezentovat jako výsledek intrik a falešných obvinění.³²⁴

4.4 Cesta k faře

(1819)

Vetešník strávil v Dolním Bousově jako kaplan více než čtyři roky. Když k tomu připočteme léta strávená v Mcelích - celých 6 let a dva měsíce - vyjde nám více než deset let kaplanování. Dá se předpokládat, že s přibývajícím věkem jako kaplan projevoval stále větší zájem o dosažení vlastní fary. Minimálně ze střípků korespondence víme, že se svým současným stavem spokojen nebyl. Zmínka v Jungmannově listu Markovi z 29. prosince 1814 poukazuje snad dokonce na Vetešníkův úmysl ucházet se o místo profesora na semináři v Litoměřicích: „*Vetešník tedy mezi nás! Já bych rád, aby mu to sedlo; ale poprvé to ztěží půjde, poněvadž, jak mi psáno, ve všem deset kandidátů jest.*“ Že Jungmann nehovoří o faře, vyplývá z dalšího kontextu: „*Vám zajisté lípe nějaké dobré fary se dočkati, an i profesorové po ní touží; ku př. Fichtner, prof. matematiky, kterýž snad co nejdříve z profesury do fary vystoupí.*“³²⁵ Jak z toho vidno, Jungmann tedy Markovi profesuru rozmlouval s tím, že výhodnější pro něj bude vlastní fara. Není jisté, zdali Vetešník na konkurzu neuspěl nebo ze svého úmyslu sám ustoupil, nicméně myšlenka na profesuru v Litoměřicích jej provázela ještě okolo roku 1824.³²⁶

Jiskra naděje se Vetešníkovi zablýskla v březnu roku 1819, kdy se k němu donesla zvěst o jistém starém, nemocném faráři „nad hrobem“, jehož fara by mohla být Vetešníkovi -

³²² Tamtéž, s. 15–16.

³²³ MACEK, *Biskupství litoměřické*, 2005, s. 73.

³²⁴ Viz výše citovaný Zahradníkův článek *O životě a povaze zesnulého w Pánu, bývalého litoměřického biskupa, Josefa Františka Hurdálka*, uveřejněný v *Časopisu pro katolické duchovenstvo* roku 1834.

³²⁵ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 29. prosince 1814.

EMLER, Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi, ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 161.

³²⁶ V nedatovaném listu Jungmannova syna Josefoviče Antonínu Markovi, sepsaném patrně okolo roku 1824, čteme: „*Je-li pak to pravda, že se velebný pán Vetešník do Litoměřic za profesora dostati má? To bych si přál!*“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 70.

za předpokladu souhlasu jeho patrona - k dispozici. Alespoň tak čteme v Markově listu Jungmannovi z 19. března téhož roku: „*Vetešník jest můj nejčastější host. On se také tak jako já před půl létem naději krmí, že co jen starý jeden farář po kraji hrobu svého šlapající s vrtlou nohou dolů sklouzne a věčné koruny se chopí, na místě jeho pozůstalou časnou šťastně uchvátí.*“³²⁷

Bylo by zajímavé vědět, zdali Marek tušil, jak rychle se Vetešníkova předpověď naplní. Jen rovný týden po odeslání Markova listu zemřel starý, šestaosmdesátiletý markvartický farář Tobiáš Svoboda; aneb jak Vetešník predikoval, skutečně „*do hrobu sklouzl a věčné koruny se chopil*“.³²⁸ Dočasným administrátorem markvartické fary byl dne 4. dubna téhož roku jmenován dolnobousovský kaplan František Vetešník.³²⁹

Dne 24. března naposled pokřtil v Dolním Bousově novorozence, a sice Anny Marie, dcery zdejšího městského pokladníka Josefa Dráždila a jeho ženy Anny rozené Doškářové.³³⁰ Poslední Vetešníkův zápis v matrice oddaných je z 15. února, avšak jde de facto o záznam sňatku vedeného farářem Gorssingerem, leč zapsaný Vetešníkovou rukou.³³¹ A konečně poslední pohřeb v Dolním Bousově vykonal Vetešník 29. března 1819, kdy pochoval Jana Hanuše, osmiměsíční syna zdejšího ševcovského mistra.³³² Dolní Bousov opustil dne 3. dubna téhož roku.³³³

Poslední dny v Dolním Bousově ještě poznamenala smrt Vetešníkova otce Matěje dne 19. března 1819. Dle úmrtní matriky skonal „*bývalý šenkýř a rychtář vtelenský*“ ve věku dvaosmdesáti let na „*umdlení*“.³³⁴ Na pohřbu, který o tři dny později odvedl kněz Josef Vecka, se Vetešník shledal pouze se svými dvěma bratry, Janem a Josefem. Sestra Kateřina, provdaná za chalupníka Jana Žantovského, zemřela během Vetešníkovicích studií v Praze.³³⁵ Jako nejučenější z nich se zhostil složení veršovaného epitafu na hrob svých rodičů, kteří se - básnický řečeno - opět sešli.³³⁶

³²⁷ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 19. března 1818.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 163.

³²⁸ SOA Zámorsk, sbírka matrik, sign. 5037, *matrika zemřelých (1784–1859)*, s. 25.

³²⁹ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

³³⁰ SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 03, *matrika narozených (1803–1841)*, pag. 55[v].

³³¹ SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 04, *matrika oddaných (1784–1841)*, s. 22.

³³² SOA Praha, sbírka matrik, Dolní Bousov 08, *matrika zemřelých (1819–1851)*, s. 1.

³³³ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

³³⁴ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 10, *matrika zemřelých (1814–1858)*, fol. 173[v].

³³⁵ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 9, *matrika zemřelých (1785–1814)*, fol. 72[r].

³³⁶ Verše epitafu si Vetešník zapsal do své pamětnice k životopisu. Citoval jej i Píček ve svém *rukopisu Sobotecký jemnostpán*, ale tomu se dostal do rukou původní Vetešníkův koncept. LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 25.

Srovnej s SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

*Ačkoli rozkazuješ, smrti, rozchody srdci bolestné,
vroucí láska pojí věčně zemi s nebesy.
Do hrobu nechť v slzení pochovány zvlčky milenců:
K vlasti duchů blažených bránu odemkne rakev,
kdež [s]loučí Stvořitel chotě věrného k druží věrné.
Tam blahodějně vnuk sladce obejmě dědy.*

V této souvislosti bychom se měli zmínit o Vetešnickových příbuzných, o nichž jsme se zmínili při Vetešnickově odchodu na studia do Mladé Boleslavi, a kteří mezitím ve Vtelně založili vlastní rodiny. Vetešník s oběma bratry zřejmě jisté kontakty udržoval, neboť si jej roku 1834 vyžádal mladší bratr Josef za oddávajícího své neplnoleté dcery Veroniky a jejího nastávajícího Jana Moudrého, učitele z Řepína. Vtelenský farář Josef Línek otcově žádosti vyhověl a svatba se tak uskutečnila v markvartickém kostele sv. Jiljí, kde novomanželům požehnal František Vetešník.³³⁷ Zajímavé na této svatbě je, že proběhla po jediné ohlášce se svolením krajského úřadu, jak se dovídáme z matričního zápisu. Navíc nevěsta byla neplnoletá, takže sňatek musel schválit otec Josef Vetešník.³³⁸

Na mladšího bratra Josefa se nám také z pozdější doby dochovala unikátní vzpomínka jeho současníka Františka Karla Krouského.³³⁹ Krouský pocházel z nedalekého Zámostí, které rovněž náleželo pod velkostatek Nový Stránov, a Josefa Vetešníka, téměř o dvě generace staršího vtelského hostinského, si pamatoval z dob svého mládí. Poznal jej jako muže spořádaného a poctivého, ale i svérázného. Ačkoliv po otci podědil hostinskou živnost, tíhnul spíše k péči o hospodářství. Údajně měl být jmenován správcem panství, ale odmítnul se slovy, že tím „*taškářem nebude*“. Ve Vtelně se těšil uznání a oblibě, neboť ve volných chvílích svým hostům a sousedům čítával knihy a vyprávěl o událostech z českých dějin. Knihy poté nechával vyložené volně na stole, aby si v nich ostatní mohli číst a vzdělávat se

³³⁷ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 10, *matrika oddaných (1814–1858)*, fol. 9[r]–10[v].

³³⁸ Zde je ovšem nutno upozornit na jeden rozpor v matrikách. Ve vtelské knize oddaných při zápisu o sňatku Veroniky Vetešnickové a Jana Moudrého čteme: „*Dne 23. září po jediném prohlášení s povolením k[rálovského] krajského ouřadu dtto 19. Sept[ember] oddal velebný pán František Vetešník, farář markvartický, ve farním chrámu Páně sv. Jiljí v Markvarticích, k čemuž jsem svolil já, Josef Línek, vlastní farář.*“ Z markvartické matriky oddaných se však dovídáme, že manžele „*sdal Antonín Marek, děkan libunský*“. Ačkoliv otázku patrně nezodpovíme, je jisté, že byl Vetešník osobně obřadu přítomen.

SOA Zámorsk, sbírka matrik, sign. 5035, *matrika oddaných (1784–1859)*, s. 26.

³³⁹ František Karel Krouský (1823–1909), spisovatel a publicista, projevoval od mladí bouřlivého ducha. Za své revoluční postoje a politické angažování v letech 1848–1849 byl zatčen a žalářován. Svě vzpomínky na revoluční roky a následné žalářování publikoval v časopise *Svoboda* roku 1873. Tamtéž vzpomíná i Josefa Vetešníka.

KROUSKÝ, František Karel: *Vojanský soud v Praze roku 1849*. Svoboda. Politický časopis, 7, 1873, č. 8, s. 225–230; č. 9, s. 258–263.

podle libosti. Své vzpomínky na Josefa Vetešníka Krouský zakončuje: „*Takových mužů, jakýmiž byli Mikoláš a Vetešník, zajisté hodno zpomínati v národě našem.*“³⁴⁰

Na staršího bratra Josefa, rolníka, podobné vzpomínky nenacházíme. Nevíme o něm prakticky nic. Zato však víme, že Vetešník udržoval písemný kontakt s jeho potomkem, svým synovcem a zároveň jmenovcem Františkem Vetešníkem, narozeným ve Vtelně dne 20. května 1814.³⁴¹ Ve Vetešnickově korespondenci nacházíme blahopřejný list ke svátku, který František, tehdy šestnáctiletý student, poslal svému strýci, markvartickému faráři, z Prahy dne 16. října 1830. V blahopřejném listu jej mladý jmenovec ujišťuje o vzorném plnění svých povinností:³⁴²

„*K Jejich mne vždy radostí a vděčností naplňujícím jmenovinám nic trpššího přátí nemohu, anž když přislíbím, že všemožně se vynasnažím moje povinnosti, jak náleží, vyplnititi, dobře věda, že Jim, vysoce důstojný pane strýčku, to nejmilejší bude, a nejen přislíbím, ale i věrně splním. K tomu připojím želání ouplného zdraví, stálé spokojenosti s prosbou, by mě i budoucně Jejich náklonností podělití ráčili.*“

V témže listu strýci také oznamuje, že se mu v Praze podařilo sehnat u antikvářů dvě ze čtyři vyžádaných knih, načež připojuje výpis z Ptolemaiova spisu *Geographiae libri VIII graeco-latini*, jímž ho Vetešník pověřil.³⁴³ List je zajímavým dokladem svědčícím o tom, že Vetešník do své badatelské činnosti zapojoval i (některé) své příbuzné. Je proto velká škoda, že se nám dochoval pouze tento jediný. Pokud jde o Vetešnickova synovce, český schematismus z roku 1842 vzpomíná jistého Františka Vetešníka jako auskultanta při magistrátu města Staré Boleslavi.³⁴⁴

³⁴⁰ Mikoláš, na něhož Krouský vzpomíná spolu s Josefem Vetešníkem, působil jako hospodský v Bezně. Podobně jako Josef Vetešník i Mikoláš „*čítával a vykládal shromážděným hostům noviny i knihy a neminul se dobrého ovoce.*“

Tamtéž, s. 260.

³⁴¹ SOA Praha, sbírka matrik, Krnsko 10, *matrika narozených (1814–1858)*, fol. 55[r].

³⁴² LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, *list Františka Vetešníka (synovce) Františku Matějoviči Vetešnickovi z 16. října 1830.*

³⁴³ Výpis pořízený pro Vetešníka se týká geografie severní Afriky, zvláště města Sicca Veneria, dnes známého jako El Kef v Tunisku. Celá oblast včetně jmenovaného města byla po vyplundrování Říma dobyta barbarským kmenem Vandalů. Ti oblast kontrolovali až do roku 534, kdy se jejich král Gelimer poddal byzantskému vojevůdci Belizarovi. Charakter poznámek tedy opět poukazuje na Vetešníkův zájem o postavu byzantského vojevůdce. Vzpomeňme na již zmíněnou Vetešnickovu báseň *Gelimír, král vandalský, na papuanské hoře Belizárem obležen.*

Le Kef (heslo). In: International Dictionary of Historic Places. Volume 4. Middle East and Africa. Chicago – London 1996, s. 456–457.

³⁴⁴ *Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1842.* Prag 1842, s. 148.

5. Farářem v Markvarticích

5.1 Správa farnosti

(1819–1838)

Markvartice, ves na pomezí Českého ráje náležející ke kosteckému panství, s farním kostelem sv. Jiljí, od Sobotky jen hodinu a čtvrt cesty vzdálená.³⁴⁵ Dle údajů zaznamenaných Vetešníkem čítala lidnost v Markvarticích i přířazených osadách roku 1819 celkem 1633 osob včetně čtyřčlenné židovské rodiny z Příchvoje. Vedle ní bychom mezi přířazenými osadami našli také Mrkvovjedy, Spařence, Rakov, Hřmenín, Skušinu, Zajekury, Leštinu a Netolice.³⁴⁶ Vetešník se sem dostal sice již 4. dubna, avšak trvalo ještě nějakou dobu, než byl potvrzen farářem.³⁴⁷ V matrice zemřelých u zápisu pohřbu z 18. dubna 1819 figuruje Vetešník ještě jako administrátor.³⁴⁸ Teprve 25. lipna se stal farářem.³⁴⁹ Farskou hospodyní našel Vetešník v Andule Švorcové z Rakova, kterou později popsal jako „dobrou sice, ale sprostou osobu“.³⁵⁰

Těžko říci, zdali neuspokojivý stav fary a přilehlých hospodářských stavení odpovídal Vetešníkovi počáteční představě. Roku 1810 byla fara vykradena a jediná cennost, která na faře zůstala díky nepozornosti zlodějů, bylo malé stříbrné ciborium, k němuž navíc chyběl křížek.³⁵¹ O Svobodově správě farnosti rovněž nelichotivě vypovídá přípisek pozdějšího markvartického faráře Antonína Učíka ve farní pamětnici, doplňující Vetešníkův záznam o Svobodově působení v Markvarticích: „*Nezanechal po sobě žádnou fundaci - jmění jeho užily 3 provdané pokrevní ženské, sám ničeho pozůstav.*“³⁵² Svobodova pohřbu se tehdy turnovský vikář Karel Jelínek nezúčastnil, a tak jej musel zastoupit sobotecký děkan František Schauer.³⁵³

Vynucené opravy, které musel Vetešník v nejbližších letech provést - zmiňuje se o nich v pamětnici - nasvědčují tomu, že byla fara delší dobu neudržovaná, neřkuli v dezolátním

³⁴⁵ RAINOLD, *Verzeichniss aller im Königreich Böhmen befindlichen Ortschaften*, 1820, s. 59.

³⁴⁶ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 7.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 3.

³⁴⁸ SOA Zámorsk, sbírka matrik, sign. 5037, *matrika zemřelých (1784–1859)*, s. 25.

³⁴⁹ Údaj uvádí Vetešník v pamětnici markvartické. Není jasné, zda jde o červen nebo červenec. Výklady se liší. SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 3.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 62.

³⁵¹ O vykradení fary se Vetešník zmiňuje v zápise o zakoupení křížku k onomu ciboriu roku 1827. Tamtéž píše i o předcházejícím, „*jenž byl přede mnou jaksí přišel ke ztracení*“. Činí tím zjevně narážku na správu předcházejícího faráře.

Tamtéž, s. 25.

³⁵² Tamtéž, s. 2.

³⁵³ Vetešník tuto skutečnost uvádí tamtéž, ačkoliv nemusel. Snad tím chtěl decentně naznačit Svobodovu pověst.

stavu. Ještě v listopadu založil novou matriku narozených.³⁵⁴ Její pořízení přišlo Vetešníka na celých 24 zlatých v. č. neboli 9 zlatých na stříbře, a i tak nebyl s jejím provedením spokojen, jak si poznamenal: „*Věru dosti předraha při své špatnosti.*“³⁵⁵ V létě následujícího roku nechal Vetešník znovu postavit „*zmizelé*“ ploty a vrata k hospodářským stavením fary, a také opravit dlažbu ve chlévě. Dřevo mu na to poskytl majitel panství a patron, hrabě Netolický.³⁵⁶ Mnohem nákladnější se ukázala oprava varhan provedená roku 1822, za níž zaplatil varhannímu mistru Josefu Gottwaldovi 104 zlatých a 24 krejcarů v. č.³⁵⁷ Na kolik Vetešníka přišlo pošíť střech na hospodářských budovách farnosti - chlévech, kůlně a stodole - na jaře roku 1824 se z jeho zápisů sice nedovídáme, zjišťujeme však, že na zakoupení formy na hostie téhož roku vynaložil celých 18 zlatých v. č.³⁵⁸

O Vetešníkově praktickém myšlení svědčí způsob, jakým přišel k novému lustru pro markvartický kostel. Vetešník se o tom zmiňuje ve své pamětnici: „*Ve čtvrtek dne 10. září čině návštěvu panu hraběti zahlédl jsem, an komorníkem z pokoje nechává vyvrhnouti starý, stlučený lustr a velí prodati jej židu. Nejsa huby líné, požádal jsem oň pro chrám Páně a pan hrabě ochotně vešel učiniti mi ním degout (to jest nechutenství) a věru - k lepšímu téměř se nehodil, jsa příliš zpeskován.*“ Jak dále Vetešník pokračuje, nachomýtl se kolem kostecký vrchní Limbeck, který mu nabídl lustr jiný, v lepším stavu. Vetešník přijal lustry oba a následně oslovil dolnobousovského sklenářského mistra Václava Koberu, který z obou starých lustrů vyhotovil za 9 zlatých v. č. během čtyř dnů lustr nový. Ten nechal Vetešník zavěsit v chrámu Páně 11. října 1829.³⁵⁹

5.2 Libuňské sněmy

(20. a 30. roky 19.

století)

Záhy po Vetešníkově jmenování farářem v Markvarticích se stal farářem i jeho přítel Marek. Nejprve od března 1820 v Týně nad Rovenskem a od září 1823 v Libuni.³⁶⁰ Příznivá vzdálenost mezi Libuní a Markvarticemi - asi deset kilometrů vzdušnou čarou - umožňovala, aby se oba přátelé navštěvovali pravidelně. Dvojici Vetešník–Marek záhy doplnil František Šír, rodák z Budyně nad Ohří a profesor jičínského gymnázia, s nímž se Vetešník seznámil

³⁵⁴ SOA Zámorsk, sbírka matrik, sign. 5032, *matrika narozených (1819–1842)*.

³⁵⁵ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 7.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 10.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 12.

³⁵⁸ Tamtéž, s. 18.

³⁵⁹ Tamtéž, s. 43.

³⁶⁰ JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 43,

prostřednictvím Marka.³⁶¹ Šír byl sice o dvanáct let mladší než Vetešník, ale stejně jako on a Marek též žákem Josefa Jungmanna, ačkoliv neprošel litoměřickým seminářem, nýbrž tamním gymnáziem, kde Jungmann - stejně jako na semináři - vyučoval až do roku 1815 v nepovinných hodinách češtinu.³⁶² Šírův životopisec Truhlář označil Šíra za nejoblíbenějšího z mladších žáků Jungmannových, často ho prý vodil s sebou domů, půjčoval mu knihy a podněcoval v češtině.³⁶³ Když roku 1818 dokončil filozofická studia v Praze a v dubnu 1820 začal vyučovat humanitní předměty na gymnáziu v Jičíně, měl již mezi buditeli slušné jméno, neboť sám začal publikovat drobné práce již od roku 1817.³⁶⁴ Odtud docházel společně s Vetešníkem každý čtvrtek do Libuně, kde se diskutovalo o národním životě a slovanských literaturách, a zároveň sám zval Marka s Vetešníkem o útercích k sobě do Jičina.³⁶⁵

Vetešníkovi mohla imponovat Šírova znalost slovanských jazyků - vedle francouzštinu, angličtiny a italštiny ovládal totiž ruštinu, polštinu i jihoslovanské jazyky.³⁶⁶ Jak vidno z Vetešníkovy korespondence a z některých literárních prací, Vetešník našel v Šírovi pomocníka a konzultanta. Velmi nápomocný byl Šír Vetešníkovi zejména ve věci překladu Marmontelovy sentimentální povídky *Pastýřka z Alp* (La Bergere des Alpes), uveřejněné roku 1825 v almanachu *Denice aneb Novoročenka*.^{367 368} Ačkoliv spíše než o překlad jde o variaci, neboť Vetešník značně pozměnil pozadí předlohy - původní děj se odehrává na pomezí Francie a Itálie, kdežto Vetešník jej zasadil do Tauridu v oblasti Tatarska a z hlavních postav nadělal Rusy a Poláky.³⁶⁹ Ve Vetešníkově korespondenci se nám dochoval v souvislosti s touto povídkou Šírův list z 21. prosince 1824, v němž mu společně s přiloženou pomocnou literaturou poskytl zajímavé etymologické konstrukty: „*Myslel bych jméno Taurier přeložiti jménem horáci, jako taurák = turák, hůrák, horák, z čehož povstalo i jméno Tyrák nebo*

³⁶¹ TRUHLÁŘ, František Šír, 1882, s. 30.

³⁶² SAK, Josef Jungmann, 2007, s. 47.

³⁶³ TRUHLÁŘ, František Šír, 1882, s. 6.

³⁶⁴ František Šír. Světozor, 3, 1869, č. 19, s. 159.

³⁶⁵ TRUHLÁŘ, František Šír, 1882, s. 31.

³⁶⁶ Tamtéž, s. 10.

³⁶⁷ Povídka, kterou Vetešník použil jako předlohu, vyšla jako součást Marmontelových *Moralistických povídek* (Contes moraux) pod názvem *Pastýřka z Alp* (La Bergère des Alpes). Roku 1825 ji anonymní slovenský překladatel přeložil do bernolákovštiny pod názvem *Amalia, krásna pastírka* s podnázvem *Príhoda čnostlivá, ktorá človeka ne len včilajše, ale aj na budúce veci rozpamatá a cit'udlného učiní*. Vetešník téhož roku uveřejnil svůj překlad pod názvem *Pastýřka v Tauridském údolí*.

BEDNÁROVÁ, Katarína: *Rukoväť dejín prekladu na Slovensku I. (18. a 19. storočie)*. Bratislava 2015, s. 39.

³⁶⁸ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Pastýřka v Tauridském údolí. Podle Marmontela*. In: *Dennice aneb Novoročenka*. Hradec Králové 1825, s. 90–136.

Srovnej s MARMONTEL, Jean-François: *La Bergère des Alpes. Pastorale en trois actes et en vers, mêlée de chant*. Paris 1766.

³⁶⁹ Na tuto skutečnost upozornil v listu Juraji Palkovičovi z 15. června 1825 slovenský spisovatel a buditelský kněz Ján Hollý (1785–1849).

AMBRUŠ, Jozef (ed.): *Korešpondencia Jána Hollého*. Martin 1967, s. 34.

*Thrák. [...] Tak i Rhiphejské hory máme v českém jméně Říp, Rép; Němci vykládají sice Taurické neb Tawrické hory od nějakého kořene Taw - hora, z jaké řeči nevím - ale i ten máme v slovu Tab (tabor = taborit)...*³⁷⁰

Zpátky však k libuňským setkáním. K základní sestavě tvořené Markem, Vetešníkem a Šírem se postupně přidružily návštěvy více či méně pravidelných hostů z okolí, a tak vznikly proslulé *slovanské literární sněmy*.³⁷¹ Zpravidla se účastnili Markův kaplan Jan Křtitel Šolc, Šírovi kolegové z jičínského gymnázia Karel Macháček a Antonín Fähnrich, jičínský úředník Josef Hollmann či miletínský farář Josef Černý.³⁷² Jistý čas se *libuňských sněmů* účastnil i František Ladislav Rieger.³⁷³ Později přiváděl Šír svého syna Vladislava a Marek synovce Michala Kotlera.³⁷⁴

Sám Jungmann se sice kvůli školním povinnostem a vzdálenosti Prahy od Libuně pravidelných *slovanských sněmů* neúčastnil, ale prázdninové pobyty u svých přátel na venkově - ať už Marka v Libuni nebo Vetešníka v Markvarticích, později Sobotce - vítal, neboť jak si oběma přátelům v korespondenci opakovaně stýskal, život v rušné Praze jej skličoval. Tak se svěřoval v listu Vetešníkovi z 30. září 1832 poté, co se navrátil z pobytu v Markvarticích domů do Prahy: „Čas byl svrchovaný, že jsme se z toho Vašeho ráje jednou vybrali, neboť by se nám do toho městského, zdmi obličeného a sevřeného života nijak nechtělo. Dcery mé ještě v duchu u Vás a v Libuni obcují, a já sám bych byl pracovati u stolíku byl zapomněl.“³⁷⁵ Zvláště po smrti nejstarší dcery Johany či Hanenky, jak jí Jungmann říkával, vyhledával přítomnost svých nejbližších přátel více než když předtím (snad s výjimkou smrti syna Josefoviče).³⁷⁶ Roku 1830 se Jungmann vyjádřil Šírovi o svém přátelství k Vetešníkovi a Markovi: „Jsem šťastný, že tak přešlechtné přátele svými

³⁷⁰ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Františka Šíra Františku Matějoviči Vetešníkovi z 21. prosince 1824.

³⁷¹ MACOUNOVÁ, P. *František Matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 76.

³⁷² JAKUBEC, Antonín Marek, 1896, s. 46–47; též RÝDL, *Pedagogické úsilí podkrkonošských buditelů v první polovině 19. století*, Pedagogika, 1982, s. 74.

³⁷³ Stalo se tak v době, kdy byl mladý Rieger (1818–1903) nucen dočasně přerušit svá studia v Praze a ujmout se za nemocného otce hospodářství v rodných Semilech. Aby se i nadále účastnil národního života, odkázal jej Jungmann na svého přítele Marka v Libuni, kam začal Rieger pravidelně docházet na *slovanské sněmy*. ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ, *Vzpomínky z mladých let dr. F. L. Riegra*, Osvěta, 33, 1903, č. 7, s. 584.

Též JAHN, Jiljí Vratislav: *František Ladislav Rieger*. Praha 1889, s. 15.

³⁷⁴ Mladý Vladislav Šír (1830–1889) se později stal lékařem. O Michalu Kotlerovi (1800–1879) bude řečeno na jiném místě.

M. U. Dr. Vladislav Šír, český spisovatel. Národní listy, č. 114, 26. dubna 1889, s. 2.

³⁷⁵ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, dva fragmenty listu Josefa Jungmanna Františku Matějoviči Vetešníkovi z 30. září 1832.

³⁷⁶ VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga: *Nejmilejší dítě Jungmannovo. Sto let od úmrtí Johanky Jungmannovy*. Národní listy, č. 342, 15. prosince 1939, s. 2.

*jmenovati mohu, jako jest dům Váš a milý můj Marek i Vetešník, u kterých obývati byla by největší potěcha moje.*³⁷⁷

Příležitostných návštěv a pobytů svého učitele Jungmanna v Markvarticích i později v Sobotce si Vetešník vážil a vnímal je jako poctu, o čemž svědčí zápis v pamětnici markvartické o Jungmannově pobytu v září 1835, k němuž Vetešník připojil i doslovný opis děkovného listu, který záhy od Jungmanna obdržel.³⁷⁸ Zápis začíná tradičními slovy: „*V outerý o narození blahoslavené Panny Marie dne 8. září po polední stalo se milé mi navštívení a u mne přenocování od blahorodého pana Jungmanna, prefekta pražského staroměstského akademického gymnasium, vracujícího se z Libuně do Prahy, odkudž dne 14. poctěn jsem následujícím listem...*“ Následuje přesný opis listu, který se nám ve své původní podobě nedochoval, a tak je jediným svědectvím jeho existence právě tento Vetešníkův prozíravý přepis v pamětní knize.³⁷⁹ V něm Jungmann děkuje Vetešníkovi „*za vsí mně prokázané úcty a hostinství*“, zve jej do Prahy na „*delší čas než obyčej míváte*“ a vyřizuje pozdravy domácích.

Tyto *libuňské sněmy* se, alespoň v základní sestavě Marek–Šír–Vetešník, udržely až do první poloviny čtyřicátých let, kdy Vetešník začíná docházet nejprve nepravidelně a později se přestává účastnit zcela, ať už příčinou postupující dny či jeho uzavírání s vnějším světem.³⁸⁰ Z teoretického pohledu má vznik podobných shromáždění, vesměs komorního charakteru, hluboké opodstatnění. Konstituovaly se jednak z potřeby suplovat kulturní zázemí, jaké poskytovala větší města, obzvláště Praha, a jednak z absence oficiálních spolků.³⁸¹ Proto je přirozené, že se k umělému vytváření vlastních „literárních center“ uchýlovali převážně právě duchovní působící na venkově, úzce sepijatí se svým pastoračním působištěm.³⁸²

Třeba také zmínit, že se na území litoměřické diecéze nejedná o ojedinělý případ. Poté, co roku 1833 tehdy třicetiletý kněz Karel Vinařický - mimochodem jeden z Vetešníkoviých přátel

³⁷⁷ Z listu Josefa Jungmanna Františku Šírovi, 2. září 1830. List citoval Šírův životopisec Truhlář. TRUHLÁŘ, *František Šír*, 1882, s. 33.

³⁷⁸ Již sama skutečnost, že si Vetešník list do pamětnice opsál, naznačuje, že si jej velmi cenil. Jak bylo řečeno v úvodu práce, většina přepsaných listů v pamětnici markvartické se týká poct a pochval udělených Vetešníkovi autoritami.

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 132.

³⁷⁹ Úplné znění listu pojal do svého životopisu Josefa Jungmanna i Václav Zelený, ale i v tomto případě, jak Zelený sděluje, vycházel z Vetešníkova přepisu v pamětnici markvartické.

ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 366.

³⁸⁰ Více k tomu později.

³⁸¹ Spolkový život v první polovině 19. století byl značně omezený a v podobě, v jaké se záhy vytvořil v Libuni, výjimečný. Blíže se této problematice věnuje Lenderová, Jiránek a Macková.

LENDEROVÁ – JIRÁNEK – MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, 2013, s. 317–318.

³⁸² JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 45.

- obdržel faru na Kováni, etabloval se obdobný literární okruh i zde.³⁸³ Stejně jako v Libuni i v Kováni u Vinařického se rokovalo o české literatuře a jejích nejnovějších přírůstcích, o národním životě a jeho potřebách, byť kvůli odlehlosti Kováně méně frekventovaně. Přesto se i zde se mimořádně objevovali i hosté z Prahy včetně Šafárika, Palackého či Čelakovského.³⁸⁴

Účastníci libuňských *slovanských sněmů* se zpravidla scházivali již dopoledne, načež se podával oběd, který Markova hospodyně pro početnou společnost připravila. Na podzim a v zimě se po obědě obvykle servírovaly mísy s ovocem. Poté se v přátelské a otevřené atmosféře hovořilo o literárních novinkách, probíraly se zprávy a zvěsti z Prahy, a řešilo se, jakým způsobem by se mohlo co nejlépe přispět ke vzdělávání národa. V zimě bývala obvykle setkání kratší a někteří hosté z odlehlejších končin se vydávali domů již po obědě.³⁸⁵ Nezapomínalo se ani na Jungmanna, který se kvůli vzdálenosti nemohl libuňských *literárních sněmů* účastnit. Někdy se předčítaly listy od Jungmanna nebo jeho syna Josefoviče, případně Marek vyřizoval vzkazy, které mu Jungmann nebo Josefovič z Prahy zasílali v listech s žádostí o jejich předání Vetešníkovi nebo Šírovi.³⁸⁶

Možná nás napadne otázka, proč byly vzájemným setkáním *podkrkonošských Čechů* vyhrazeny právě úterky a čtvrtky. Na to najdeme snadno odpověď, vezmeme-li v potaz Šírovy omezené časové možnosti vyplývající z jeho profesorského působení na jičínském gymnáziu. Šír si mohl dovolit k společným setkáním vyhradit jen volné neboli feriální dny, a ty v případě jičínského gymnázia připadaly právě na úterky a čtvrtky. Zatímco o útercích se v Jičíně vyučovalo pouze dopoledne, o čtvrtcích se nevyučovalo vůbec.³⁸⁷ To Šírovi umožnilo věnovat volné úterní odpoledne přijetí Marka s Vetešníkem alespoň u sebe v Jičíně, zatímco celé čtvrtky zůstávaly vyhrazeny dlouhým cestám z Jičina do Libuně a zpět.

5.3 Z cest do Libuně

(1834)

Do Libuně, jak již bylo řečeno, chodíval Vetešník pěšky, ačkoliv vlastnil i *obkroček*.^{388 389} Údajně patřil ke zdatným chodcům a hravě podnikal i několikahodinové cesty, „*maje přitom*

³⁸³ Karel Al. Vinařický. Časopis katolického duchovenstva, 10, 1869, sv. 1, s. 57.

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ, Marie: *Vzpomínky z mladých let dr. F. L. Riegra*. Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice, 33, 1903, č. 7, s. 584–585.

³⁸⁶ TRUHLÁŘ, František Šír, 1882, s. 31.

³⁸⁷ Toto rozložení feriálních dnů fungovalo na jičínském gymnáziu v období 1807–1849.

VITKE, Josef: *K dějinám gymnasia jičínského. II.* (samost. čísl. příl.) In: Výroční zpráva c. k. stát. vyššího gymnasia v Jičíně za školní rok 1902-3. Jičín 1903, s. 18.

³⁸⁸ Na tento neobvyklý výraz narážíme v Markově listu Jungmannovi ze 4. ledna 1826, v němž se Marek omlouvá, že se ještě neukázal v Praze: „*Jedna výmluva při tom také už jest s krku, totiž že sem si po*

hlavu obyčejně nepokrytou“.³⁹⁰ K jedné takové *libušské cestě* se pojí kuriózní příhoda, která se odehrála ve čtvrtek 3. června 1834, zrovna když se Vetešník večer vracel ze *slovanského sněmu* domů do Markvartic.³⁹¹

Jdouce po cestě, nedaleko Příchvoje narazil na pobíhajícího, zmateného poslíka, jazykem a národností Čecha, s nímž Vetešník zapředel rozhovor. Jak se záhy dozvěděl, poslal jej „vojenský spížírnik, Němec do bačkory,“ doručit psaní jistému kamenáři „do Libenau“. Že je Libenau vlastně německý název pro Hodkovice však netušil ani poslík, ani místní, jichž se marně snažil doptat na cestu. Bezradně jej odkazovali na Libáň, odkud ho místní poslali do Libuně, od Libáně notně vzdálené. Slovy Vetešníka: „*Chud'as, místo Hodkovic letěl do Libáně, tam opět nikdo nevěděl, že Libenau jsou Hodkovice, nébrž poslán jest do Libuně, kamž také rychle spěchal.*“

Právě na cestě do Libuně narazil zoufalý poslík na Vetešníka, který konečně jeho tragikomickou anabázi šťastně ukončil. Jaké překvapení zažíval, když mu markvartický farář sdělil příčinu jeho bloudění, i o tom se nám Vetešník zmiňuje: „*Ubohý vyvalil na mne oči, ze hluboka vzdechl, zažehral na němého spížírnik, v čemž upřímně jsem mu pomohl, vyptal se na cestu, a učiniv slovanské zdvořile poděkování obrátil voj k Samšiné a Mladějovem k Turnovu...*“ Vetešník následně pokračoval v cestě domů, ale příhoda, zdánlivě nevýznamná, v něm utkvěla natolik, že si ji poznamenal i do své pamětnice, v níž zároveň vystavil „*přísnou káru drzým Němcům, jenž všecko netvoří, hyzdí, nešvaří a beze všeho ustydnutí vytrubují světu, že jej osvěcují.*“³⁹²

Pravidelné čtvrtetní návštěvy Vetešníka v Libuni ovšem neznamenaají, že Marek tu a tam nevážil cestu k příteli do Markvartic. V Markově pozůstalosti nacházíme Vetešníkův list, v němž markvartický farář vytyká svému libušskému příteli, že jej nenavštívil, a tak jej

libánským faráři kus kolesnice koupil, na které bych se něco pohodlněji nežli na voze pod plachtou sem a tam přerachotiti mohl. A kdybych i já neměl, má Vetešník v témže čase slušný obkroček.“

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 3, s. 386.

³⁸⁹ Patrně jde o tzv. *draisinu*, předchůdce dnešního jízdního kola. V českém prostředí nebyla neznámá. Již Ján Kollár se během svých studií v Jeně v letech 1817–1819 seznámil s *draisinou* a používal ji k cestám za svou milou do Lobdy. Také v básni roku 1817 popsal její výhody: „*Draisina se volá od nálezce; / za půl hodiny lze přijeti / z Jeny k Lobdě v přípravě té hezce.*“ Markův počestěný název *obkroček* je zřejmě odvozen od způsobu jízdy - jezdec seděl obkročmo a odrážel se nohama.

LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha 2013, s. 352.

³⁹⁰ TRUHLÁŘ, *František Šír*, 1882, s. 30.

³⁹¹ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 91.

³⁹² Ačkoliv nám Vetešníkova příhoda může připadat nedůležitá, z jeho barvitého zápisu můžeme soudit, že ji naopak vnímal velmi intenzivně. Zároveň nám z ní zřetelně vysvítá Vetešníkův postoj vůči němčině, zvláště užitě v jazykově českém prostředí.

očekává příští týden: „*Očekával jsem Tě, jako ženich nevěstu, ale zklamals; na druhý týden, bude-li pohodlno, těš se na domluvu od svého Františka.*“³⁹³

V Josefovičově pozůstalosti se nám také dochovaly dva listy Markovi, z nichž je patrné, že je Marek psal u Vetešníka v Markvarticích. V listu Markovi ze dne 12. března 1829 čteme následující řádky psané Josefovičem s nelíčeným potěšením: „*Velikou radost nám všem ráčili způsobiti s milým listem svým v Markvarticích psaným; a já si nežádám, než aby je štěstí hodně často do Markvartic k tomu stolku zavedlo, anebo ten stolec všudy za Nimi neslo.*“³⁹⁴

V podobném duchu se nese i Josefovičovo psaní Markovi z 5. června téhož roku. Těžko říci, jaké zprávy psané Markem u Vetešníka v Markvarticích potěšily mladého Josefoviče natolik, že svou radost vyjevil v odpovědi adresované Markovi následujícími slovy: „*Ó blahoslavený to stolec markvartický, blahoslavené pero, blahoslavený papír a inkoust markvartický, že milým dopiskám Vašnosti tak přeje, a ty drahé tahy pod oči mi přivádí, nimiž zaplesává srdce útěchám odvyklé. Jak velebný pán Vetešník do Prahy přijde, budu s ním o to jednati, aby ten jeho stolec do Libuně byl přenesen.*“³⁹⁵

5.4 Překladatelské projekty

(20. léta 19.

století)

Právě mladý, vlastenecky nadchnutý Josefovič přišel roku 1824 s návrhem projektu, k němuž přistoupili především účastníci zmíněných *slovanských sněmů* - Vetešník, Marek, Šír, Šolc, Hollmann a Chmela. Jednalo se o návrh na utvoření okruhu překladatelů módních německých povídek, které měly vytlačit z rukou mládeže německou literaturu a přivést ji zpět k české či alespoň česky psané literatuře.³⁹⁶

Josefovič jako mladý člověk žijící v centru dění dobře znal potřeby mládeže, stejně jako „trendy“ své doby - značné popularitě se těšily romány a novely Scotta, Schillera, Goetheho či Jeana Paula.³⁹⁷ Uvědomoval si, že pokud chce mládeho člověka odvrátit od německé literatury přimět jej ke čtení českých knih, musí mu nabídnout to, co chce číst.

³⁹³ LA PNP, fond Antonín Marek, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Františka Matějoviče Vetešníka Antonínu Markovi z 20. března 1828.

³⁹⁴ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 12. března 1829.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 151.

³⁹⁵ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 5. června 1829.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 156.

³⁹⁶ VODIČKA a kol., *Dějiny české literatury II*, 1970, s. 159.

Též VLČEK, *Dějiny české literatury IV*, 1931, s. 166.

Též POLÁK, Josef: *Česká literatura 19. století*. Praha 1990, s. 85.

³⁹⁷ MÁCHAL, Jan Hanuš: *O českém románu novodobém*. Praha 1902, s. 16.

Zároveň dobře věděl, proč se obrátit i na Vetešníka. Jednak musel být obeznámen s překladem (a osudem) Vetešníkova *Belizara*, a jednak jej jistě neminul Vetešníkův překlad již zmíněné Marmontelovy novely *Pastýřka v Tauridském údolí*, uveřejněný roku 1825 v almanachu *Dennice aneb Novoročenka*.³⁹⁸ Zároveň si Josefovič na Vetešníkovi cenil nejvíce jeho romantický sloh, spatřoval v něm ideálního překladatele románů Waltera Scotta, které ho doslova očarovaly. Sám jej o to nechtěl požádat, ale pobízel Šíra, aby k tomu Vetešníka motivoval: „*Velebný pán Vetešník má dobrý sloh romantický - mějte ho k tomu, by od Scotta něco do práce vzal, ale o mně nic neříkejte*“³⁹⁹ Pokud by se k tomu dal Vetešník namluvit, přislíbil Josefovič uspořádání sbírky na nákup potřebných knih. Paradoxní je, že Josefovičovo přání nakonec vyplnil Šír sám, když od Scotta přeložil a roku 1865 vydal historický román *Ivanhoe*.⁴⁰⁰

O svém úmyslu se Josefovič nejprve svěřil v listu z 25. září 1824 Kollárovi: „*Myslel jsem, aby se více vlastenců sestoupilo a bibliotéka cestopisná se vydala; mohli by se Campe, Zimmermann a jiní novější překládati, aby naše menší mládež co čítati měla. Práce není těžká, a každý knihkupec to rád podnikne vydávat. Spojenou silou znamenité dílo by se vyvésti dalo.*“⁴⁰¹ Jak dále pokračuje: „*Velmi nám podobných zábavných spisů třeba, nebo naše vyšší publikum, míním všeliké slečinky a jonáky studující, pro zábavu v českém nic nenacházejí; a jen pro zábavu čítající, německých kněh se chytati musejí.*“

Později svůj úmysl předložil Markovi a specifikoval tak, že by se nejprve okruh překladatelů pustil do méně náročných, ale mezi mládeží oblíbených povídek německých autorů Karla Heuna (Klaurena) či Karla Franze van der Velda, a poté do složitějších románů od anglického romanopisce Waltera Scotta.⁴⁰² S ohledem na skutečnost, že Klaurenovy povídky již začal překládat František Bohumil Tomsa, padla volba na povídky německého spisovatele van der Velda.⁴⁰³

³⁹⁸ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Pastýřka v Tauridském údolí. Podle Marmontela*. In: *Dennice aneb Noworočenka*. Hradec Králové 1825, s. 90–136.

³⁹⁹ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Františku Šírovi, 8. ledna 1825.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 89.

⁴⁰⁰ *František Šír*. Světozor, 3, 1869, č. 19, s. 159.

⁴⁰¹ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Jánů Kollárovi, 25. září 1824.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 75.

⁴⁰² Jak píše Josefovič Markovi v blíže nedatovaném listu z roku 1826: „*Myslím tehdy, bychom s Klaurenem nebo s van der Veldem začali, a pak do Scotta se pustili.*“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 97.

⁴⁰³ Jméno německého spisovatele Karla Franze van der Velda (1749-1824), svého času označovaného jako „*německý Walter Scott*“, v době Vetešníkově rozhodně nepatřilo k neznámým. Z jeho pera vzešla řada populárních historických novel, těšících se značně oblíbě zejména mezi mládeží; své místo našly v nejedné *biedermeierovské* domácnosti. Poněkud méně úspěšnější se jeví jeho dramatická tvorba - pro své libreto k opeře *Der Zaubermentel*, do nějž vkládal mnoho nadějí (doufal, že osloví známého skladatele Webera), se mu nepodařilo sehnat skladatele. Zajímavá se nám může jevit van der Veldova fascinace staročeským

Po dalších konzultacích s Markem Josefovič sestavil seznam van der Veldových knih ponejvíce vhodných k překladu a jejich rozdělení ponechal volnému výběru jednotlivých překladatelů, ačkoliv projevil přání, aby si Marek, o jehož překladatelských schopnostech nepochyboval, vzal k překladu van der Veldův román *Das Liebhabertheater* nebo *Arwed Gyllenstierna*.⁴⁰⁴ Na Marka s Vetešníkem se obrátil přednostně, neboť jak sám tvrdil, „*básník musí básniře překládat*“.⁴⁰⁵ A tak zatímco Marek vyplnil Josefovičovo přání a ujal se překladu *Divadla z ochoty* (pod tímto názvem Markův překlad humoresky *Das Liebhabertheater* vyšel), sáhl Vetešník po *Johanitovi*.⁴⁰⁶ K projektu se také připojili Markův kaplan Jan Křtitel Šolc, jičínský úředník Josef Hollmann a Josef Chmela, profesor královéhradeckého gymnázia.⁴⁰⁷

Na zakoupení knih mezi sebou sami překladatelé následně uspořádali sbírku, jak Josefovič navrhoval, jejíž celkový výnos činil 18 zlatých 15 krejcarů v. č. Co je zajímavé, Vetešník přispěl pouhými 45 krejcarý. Naopak nejvíce přispěl Jan Svatopluk Presl, ač sám nepřekládal, a sice 7 zlatých 30 krejcarů. Marek s Josefovičem složili každý po 5 zlatých. Zjišťujeme tak z cenného přípisu, který se dochoval ve Vetešnickově korespondenci, přičemž jej Vetešníkovi poslal František Šír.⁴⁰⁸ Nacházíme v něm také soupis knih zakoupených k překladu, jejich cenu a jména stanovených překladatelů:

1. <i>Das Liebhabertheater</i>	3 zl.	p[an] Marek
2. <i>Die Tartarenschlacht</i>	1 zl. 30 [kr.]	p[an] p[áter] Šolc
3. <i>Der Maltheser</i>	3 zl.	p[an] Vetešník
4. <i>Arwed Gyllenstierna</i>	4 zl. 30 [kr.]	Josefovič
5. <i>Eröber[ung] v[on] Mexiko</i>	4 zl. 30 [kr.]	p[an] p[ro]f[esor] Chmela
6. <i>Gesandtschaftsreise [nach China]</i>	1 zl. 30 [kr.]	Hollmann

mýtem o dívčí válce, který zpracoval nejen v románu *Der böhmische Mägdekrieg* z roku 1824, ale také v romantické dvouaktovce *Die böhmischen Amazonen*, vydané až tři roky po jeho smrti.

Van der Velde, Carl Franz (heslo). In: LACY, J. Norris (ed.): *The New Arthurian Encyclopedia*. New Edition. 2013 (digitální verze), s. 486.

⁴⁰⁴ Viz Josefovičův blíže nedatovaný list Markovi z března roku 1826.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 99.

⁴⁰⁵ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Jánu Kollárovi, 25. září 1824.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 76

⁴⁰⁶ Z nedatovaného Josefovičova listu Markovi, pravděpodobně z roku 1826, můžeme soudit, že Vetešníkovi překlad *Johanity* nebyl přidělen, ale sám o něj projevil zájem.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 100

⁴⁰⁷ TRUHLÁŘ, Antonín: *Josef Chmela. Pokus životopisný*. ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 196.

⁴⁰⁸ Přípis (návěští) je uložen ve složce společně s listem Františka Šíra z 7. června 1846, nese jeho podpis a je nedatováno.

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, odíl Korespondence vlastní, přijatá, list Františka Šíra Františku Matějoviči Vetešníkovi z 7. června 1846 (návěští, s. d.).

Když přesně začal Vetešník na překladu pracovat, není jisté. Soudě podle příběhu zvolené povídky, zřejmě odpovídala Vetešníkovi zájmům. Van der Veldův *Johanita* se odehrává na Maltě, sídle řádu maltézských rytířů, a jeho hrdinou je mladý chlapec, který nejprve jako zbrojnoš a později jako rytíř řádu svádí vnitřní boje, válčí s Turky a čelí opakovaným zrádným úkladům svého přítele, křesťansky vychovávaného, avšak „od podstaty zkaženého“ Turka, aby nakonec ubránil Maltu před mohutným osmanským útokem.⁴⁰⁹

Pokud porovnáme Vetešníkův překlad s originálem, můžeme se snadno dobrat základních změn, které Vetešník jako překladatel provedl. Patrně aby přiblížil knihu českému čtenáři, změnil národnost ústřední postavy - hrdinou Vetešníkova překladu není *mladý Němec* (ein junger Deutscher) jako u van der Velda, ale *mladý Slezan*.⁴¹⁰ Také jeho jméno prošlo ve Vetešníkovi podání radikální proměnou - německy znějící jméno Paul von Flamming pozměnil na Ivana Plamenského.⁴¹¹ Zůstává spíše řečnickou otázkou, proč místo jména Paul nedosadil českou alternativu Pavel, nýbrž Ivan.

Práce na překladu Vetešník dokončil patrně roku 1827, neboť 15. ledna 1828 nechává Josefovič po Markovi Vetešníkovi konečně vyříditi: „*Velebnému pánu Vetešníkovi se uctivě poroučena činím. Dám si na tom zvláště záležet, aby jeho práce správně a čistě byla vydána.*“⁴¹² Po Josefovičově korektuře šla práce do tisku a v lednu 1830 Vetešník obdržel dva autorské výtisky.⁴¹³ Pokud jde o honorář, Vetešník nedostal zapláceno v hotovosti, nýbrž si dle úmluvy s Josefou Fetterlovou, majitelkou arcibiskupské tiskárny v Praze, která *Johanitu* vytiskla, mohl zdarma vyzvednout knihy podle vlastního výběru.⁴¹⁴

U jungmannovců překlad vyvolal nejen pozitivní ohlas, ale otevřel také diskuzi, do jaké míry je v české literatuře užívání archaismů a neologismů a rusismů přípustné. Užívání neobvyklých vyjadřovacích prostředků, jaké užíval i Vetešník, se totiž ukazovalo jako překážkou pro běžného, průměrně vzdělaného čtenáře, jemuž se podobné výrazy zdály

⁴⁰⁹ Všimněme si později v textu Vetešníkovi pojednání *Ukrutnost národu tureckého (Jindy a nyní, 1833) a Bitva u Jarmúku (Časopis pro katolické duchovenstvo, 1836)*. V obou Vetešník prezentuje obdobné pohledy.

⁴¹⁰ VAN DER VELDE, Karl Franz: *Der Maltheser*. Zweite verbesserte Auflage. Dresden 1822, s. 7.
Srovnej s VETEŠNÍK, František Matějovič: *Johannita. Powjodka z druhé polowice sedmnáctého stoletj*. Praha 1829, s. 5.

⁴¹¹ VAN DER VELDE, *Der Maltheser*, 1822, s. 19.
Srovnej s VETEŠNÍK, *Johannita*, 1829, s. 12.

⁴¹² Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 15. ledna 1828.
VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 132.

⁴¹³ Viz list Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 28. ledna 1830.
VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 167–168

⁴¹⁴ Viz list Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 4. února 1830.
VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 169.

nesrozumitelné.⁴¹⁵ Tuto skutečnost nemohli nereflektovat ani Vetešníkoví přátelé; Josefovič si již roku 1828 postěžoval Markovi na Vetešníka, že si „[nová] slova tvoří a z ruského [jazyka] bere prachzbytečná“.⁴¹⁶ Ne že by se Jungmann s Markem používání rusismů stranili. Naopak. Některé listy v jejich vzájemné korespondenci se přímo hemží rusismy i polonismy - tak Marek oznamuje, že „povtoré“ čte Niemczewicze, žehrá na „bolšu dorogu“ do Prahy a prosí za „vybačenie“, zatímco Jungmann jej vyzývá, aby „pogovoril“ s ruskými vojáky - a nezřídka užívali v korespondenci i celé ruské věty psané cyrilicí.⁴¹⁷ A stejně tak i Jungmannův syn Josefovič v listech Markovi.⁴¹⁸ Problém tví v tom, že tak činili převážně v soukromé korespondenci, kdežto Vetešník své rusofilství ventiloval ve své tvorbě bez nejmenší opatrnosti.⁴¹⁹

Tak Vincent Zahradník, nám již známý bývalý biskupský *sacellan* a nyní farář v Křešicích, který se v listu Karlu Vinařickému, redaktoru *Časopisu pro katolické duchovenstvo*, vyjádřil o Vetešníkovi překladu decentně, avšak kriticky: „*Lito mně jest, že p [an] Vetešník při výtečné známosti svého mateřského jazyka toliko romány překládá. Jeho přeložení van der Veldova Johanity velmi se mi líbí, ač jisto jest, že se příliš učená čeština jeho lidu nehodí. Jestliže mimo Johanitu ještě něco přeložil, tedy mně to, prosím, buď zjednejte, anebo aspoň oznamte.*“⁴²⁰

O kritice užívání rusismů v české literatuře se zmiňuje i Josefovič v listu Markovi z 26. listopadu 1832. Josefovič zde píše, jak musí odrážet výpady namířené vůči užívání rusismů v literatuře: „*Proti užívání ruských slov, neuvedných v naší mluvě, vůbec všichni dovádějí, a musí se s tím velmi opatrně zacházeti, třeba by to slovo i ziskem bylo pro řeč naši.*“ Jak se v listu dále dočítáme, kritika své neúprosné oko upřela i na Vetešníka s Markem, jimž vytýkala nedostatek vlastenectví: „*Kam ta ruština vede, říkají, to vidíme na panu děkanu Markovi a p[anu] faráři Vetešníkovi, kteří se do ruštiny zakopali, a českého nic nepiší.*“⁴²¹

⁴¹⁵ OTRUBA, Mojmir: *Tylova vlastenecká povídka ve vývoji české prózy*. Česká literatura, 5, 1957, č. 1, s. 119.

⁴¹⁶ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 24. prosince 1828.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 144–145.

⁴¹⁷ Viz Markovy listy Jungmannovi z let 1819–1820, 27. října 1824 či 24. ledna 1834.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 167 a 169; č. 3, s. 399.

Z Jungmannovy korespondence Markovi jmenujme listy z 20. června 1809 či 14. srpna 1813.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 504; 56, 1882, č. 1, s. 36.

⁴¹⁸ Viz Josefovičovy listy Markovi z 9. ledna 1822, 21. února 1822 či blíže nedatovaný list cca z roku 1827.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 24, 26, 116.

⁴¹⁹ To konečnou úškodilo jeho *Belizarovi*, který nikdy tiskem nevyšel.

⁴²⁰ Z listu Vincenta Zahradníka Karlu Vinařickému, 1. prosince 1830.

SLAVÍK, *Karla Aloisa Vinařického korespondence a spisy pamětní*, 1903, s. 196.

⁴²¹ Z listu Josefa Josefoviče Jungmanna Antonínu Markovi, 26. listopadu 1832.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 210.

Marka tato narážka značně nahněvala, jak vidno z jeho odpovědi Josefovičovi z 11. ledna 1833: „Nyní k tomu švihnutí, kterým mne a p[ana] V[etešníka] ve Vašem listu kárají Čechové! Sebe brániti nebudu, ale p[anu] V[etešníkovi] skoro trochu ublíženo tím úsudkem.“ Jak dále Marek pokračuje na Vetešníkovo obhajobu: *P[an] V[etešník], mohu ubezpečiti, nebo v té blízkosti se mi snad uvěří, není nikoli tak hluboko v ruštině zakopán, aby v českých dolích rejpati a kutiti přestal. [...] Vlastenectví jeho jest na tom nejchvalitebnějším směru, není tak ouzké jako Frankočpavých Varšavanů a jim v sled se hrnoucích Vltavanů...*⁴²²

Vetešníkovo užívání rusismů ještě více vyplývá z jeho nejrozsáhlejšího překladu z francouzštiny, a sice historicko-romantické povídky *Alžběta aneb vypovězenci siberští* od francouzské spisovatelky Sophie Ristaud-Cottinové.⁴²³ Na překladu pracoval patrně souběžně s *Johanitou*, případně ji měl rozpracovanou z dřívějšíka, neboť vyšla roku 1830 v Jičíně nákladem tamního tiskaře Františka Kastránka.⁴²⁴

Romantická povídka o sibiřském vyhnanci - polském šlechtici - a jeho dceři, která je odhodlána putovat napříč Sibiří k ruskému carovi a požádat jej o milost pro otce, musela Vetešníka zaujmout především prostředím, v němž se děj odehrává. Knihu totiž opatřil rozsáhlou předmluvou, v níž obšírně popisuje lokalitu, v níž se děj odehrává - její geografii, administrativní členění i historii jejího osídlení sibiřskými kmeny.⁴²⁵ O své zálibě v geografii

⁴²² Zkrácené znění listu Markovy odpovědi Josefovičovi z 11. ledna 1833 uveřejnil Jakubec v Markově životopisu.

JAKUBEC, Antonín Marek, 1896, s. 218–219

⁴²³ Jméno francouzské novelistky Sophie Ristaud-Cottinové (1773–1807) známé jako *Madame Cottin* není v českém prostředí narozdíl od anglosaského příliš známé, stejně jako její tragický životní příběh. Alespoň pro krátké představení autorky, po jejíž knize Vetešník sáhl, uveďme, že se narodila do protestantské rodiny roku 1773 ve francouzském Tonneis na jihozápadě Francie. V sedmnácti letech se provdala za bankéře z Bordeaux a krátce nato se oba manželé odstěhovali do Paříže. Poté, co v pouhých dvaceti letech ovdověla, odřekla se luxusu a odstěhovala na venkov, kde se začala věnovat psaní drobných poémů, od nichž přešla k romanticko-historickým novelám. Z nich patří k nejznámějším *Claire d'Albe*, *Malvina*, *Amélie de Mansfield* a konečně *Elisabeth ou les Exilés de Sibérie*, což je zároveň její poslední dílo. Roku 1807 podlehla po tříměsíčním utrpení chorobě.

COTTIN, Sophie Ristaud (heslo). In: The Encyclopædia Americana. A popular dictionary of arts, sciences, literature, history, politics and biography, brought down to the present time; including a copious collection of original articles in American biography; on the basis of the 7th ed. of the German Conversations-Lexicon. Vol. III. Boston 1854, s. 571–572.

Též KAVANAGH, Julia: *French Women of Letters. Biographical Sketches*. Leipzig 1862, s. 267–274.

⁴²⁴ DOUCHA, František: *Douchův knihopisný slovník česko-slovenský. Seznam knih, map, obrazů a hudebnin. 1774–1864*. Praha 1865, s. 285.

⁴²⁵ Viz např. pasáž, v níž se Vetešník věnuje etymologii názvu Sibiře: „Tato východní částka, rozlehlá krajina, třetina celé Asie, o třetinu větší nežli celá Evropa, slove Siberie. Jak prastarým Evropanům sloula, neznámo. Ale již Pliniovi, tuším, sluje Abarimon. Ze Pliniova udání souditi chtí někteří, že tu obývali přede věky Abari neboli Avaři, jenž také prý Sabeři slouli, a jméno to že je názvu Siberie příbuzno. Jiní jsou toho mínění, že Siberie starým byla známa pod jménem Iberie, z čehož, tuším, přiložením čteny S vzešlo jméno Siberie.“

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Alžběta nebo vypovězenci siberští*. Jičín 1830, s. VIII.

se ostatně sám svěřil ve své pamětnici s tím, že „zeměpisné obrazy nadevšecky jiné pěstují“.⁴²⁶

Stejně jako v případě *Johanity*, i u *Alžběty Vetešník* pozměnil některé reálie původního textu. Jméno *Alžbětina* otce *Pierra Springera* z francouzského originálu mu patrně přišlo pro slovanské prostředí příliš německé, a tak jej Vetešník poslovanštil na *Petra Spruhara*.⁴²⁷ A stejně tak i zde se setkáváme s neobvyklými neologismy a rusismy. Hned v první větě povídky čteme: „*Město Tobolsk, siberský vládohrad, leží u stoku řeky Irtiše a Tobolu; od severu ho zaklopují nesmírní lesové, jenž se táhnou až do moře ledovitého.*“ Již slovo „*vládohrad*“ je novotvar, zřejmě z dílny Vetešnickovy, s nímž se nesetkáváme ani v Jungmannově *Slovníku*.^{428 429}

S termínem „*buran*“, který Vetešník používá, se v originále rovněž nesetkáme. Cottinová použila pojem „*rafale*“, což znamená „*vítr*“ či „*poryv*“, podobně jako „*der Nordwind*“ v německém a „*the north winds*“ v anglickém překladu.⁴³⁰ Naopak se s ním běžně setkáváme ve Vetešnickových zápisech v pamětnici markvartické.⁴³¹

Jiným z novotvarů, s nímž se ve Vetešnickově překladu setkáme, je slovo „*broubíci*“ ve smyslu „*lemující*“ či „*ohraničující*“. Vetešník jej použil v pasáži, v níž popisuje kratochvíle Alžběty, trávící čas s otcem ve vyhnanství: „*Bavila se lezením po skálách broubících jezero a vybíráním vajec krahulčích a jestřábích, kteří tam v létě hnízdili.*“ Se stejným novotvarem se setkáváme pouze v Jungmannově překladu Chateaubriandovy novely *Atala* z roku 1805, a tak se dá předpokládat, že si jej Vetešník vypůjčil právě odtud.⁴³²

⁴²⁶ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 92.

⁴²⁷ RISTAUD-COTTIN, Sophie: *Alžběta nebo vypovězenci sibirsstj*. [Přel. František Matějovič Vetešník]. Jičín 1830, s. 8.

Srovnej s originálem Tatáž: *Élisabeth, ou les Exilés de Sibérie*. Seconde édition revue et corrigée. Paris 1816, s. 25.

⁴²⁸ Tatáž, *Alžběta nebo vypovězenci sibirsstj*, 1830, s. 3.

⁴²⁹ JUNGSMANN, Josef: *Slownjik česko-německý Josefa Jungmanna*. Djl V. W–Z. Praha 1839, s. 120.

⁴³⁰ Viz Vetešnickův překlad RISTAUD-COTTIN, *Alžběta nebo vypovězenci sibirsstj*, 1830, s. 8.

Srovnej s originálem Tatáž, *Élisabeth, ou les Exilés de Sibérie*, 1816, s. 26.

Též s německým překladem Tatáž, *Elisabeth oder die Verbannte nach Siberien*, 1809, s. 11.

Též s anglickým překladem Tatáž, *Elizabeth, or the Exiles of Siberia*, 1810, s. 9.

⁴³¹ Uvedme např. zápis z roku 1828: „*V noci od soboty na 10. neděli po sv. Duchu, to jest mezi 9. a 10. dnem měsíce srpna, tuhý buran zalehl do lesů, učinil mnoho vejvratu a zavadišské hospodě porazil kůlnu a smetl střechu ze stavení.*“ Zajímavý je také zápis ze zimy 1833–1834, v němž líčí jeho boj s buranem: „*Měsíce prosince tohoto 1833 roku stal se památný několikerým vichrem, jenž tu, onde přehrubých škod nadělal. [...] V Markvarticích pocuchal nětco střech a ve faře nahoře v pokoji od Syrovátkovy strany vyvrátil celé okno dne téhož 18. prosince večer o 9. hodině. Té chvíle vystoupiv z čeledníku a vkročiv do maličkého pokojíku, slyším v zadním pokoji cosi lupati; vejda a otvra dveře vidím, an okno buranu již se poddává, zvláště když jsem byl dveře otevřel, a tím světničního povětří odpor zeslabil.*“

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 36, 76–77.

⁴³² Srovnej s Jungmannovým využitím v *Atale*: „*Vyjdouce z lesa užíme dědinu, založenou na břehu jezera, uprostřed pousty květné. Přišli jsme tam průchodem skrze magnolie a zelené doubí, broubíci jednu z těch starodávných cest, které se nalézají na poušti.*“

Takto bychom mohli pokračovat i dále, což však není předmětem této práce. Postačí alespoň zmínit, že si kniha našla cestu i do osobní knihovny etnografa a mecenáše Vojtěcha Náprstka.⁴³³ Vetešníkův překlad Alžběty nacházíme také v katalogu Imperátorské veřejné knihovny v Petrohradě, dnes Ruské národní knihovny, z roku 1873.⁴³⁴

5.5 K osvětě mladých i dospělých

(20. léta 19.

století)

V jednom z Jungmannových listů Markovi z první poloviny dvacátých let nacházíme zajímavý vzkaz určený Vetešníkovi. Jungmann jej vyzýval, aby se držel dále od politiky a raději se věnoval osvětové činnosti: „*Našeho milého Vetešníka račte příležitostě pozdraviti; at jen politiky se odnikud netýká, nebo byla by marná práce jeho; raději nechť takového něco zamýšlí, co by k vychování mládeže neb jinak k poučení lidu sloužilo.*“⁴³⁵ Z celé zmínky máme pocit, jako by nešlo o všeobecnou, dobře míněnou radu, nýbrž jakoby jej Jungmann varoval a odrazoval od nějakého konkrétního úmyslu.

Na co konkrétné však Jungmann onou radou mířil, nevíme. Můžeme se jen domnívat. Tou dobou se Vetešník smířoval s nevydáním *Belizara*, je tedy možné, že se Jungmannovi svěřil s přípravou článku na obhajobu svého díla a Jungmann jej od toho odrazoval. Snad mohlo jít i o obranu Jungmanna spojenou s apologií analogického pravopisu, k němuž se Vetešník společně s Jungmannem a Markem přiklonil.⁴³⁶

JUNGSMANN, Josef: *Překlady*. Svazek II. Praha 1958, s. 37.

⁴³³ Viz katalog knihovny Vojtěcha Náprstka (1826-1894) vypracovaný Františkem Šlechtou roku 1872.

ŠLECHTA, František: *Knihovna V. Náprstka. I. Knihy české - Bohemica*. Praha 1872, s. 17.

⁴³⁴ Dodejme, že spolu s francouzským originálem a překlady do němčiny, angličtiny, italštiny, holandské, slovinštiny a polštiny.

Catalogue de la section des Russica. Écrits sur la Russie en langues étrangères. Tome I. A-M. St. Pétersbourg 1873, s. 259.

Srovnej se starší ruskojazyčnou verzi *Каталог книг Императорской публичной библиотеки, касающихся России, на разных славянских наречиях*. Санктпетербург 1867, s. 7.

⁴³⁵ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 22. dubna 1823.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 57, 1883, č. 1, s. 50.

⁴³⁶ Podstatou sporu o ortografii, který převážně ve dvacátých letech vedli zastánci bratrského pravopisu (tzv. *ypsilonisté*) v čele s Nejedlým a stoupenci analogického pravopisu (tzv. *jotisté*) v čele s Jungmannem, byla otázka, zda po souhláskách *c, s, z* psát *y* nebo *i*. Spor nabral velmi rychle na intenzitě a neobešel se bez ostrých výpadů, nařčení *iotistů* z rusofilství i žalob. Ačkoliv nemáme bližší informace o Vetešníkovi aktivním obhajování Jungmanna, pro Vetešníka mohl konflikt s Nejedlým skončit špatně. Nejedlý totiž proti *iotistům* využíval své autority a přátelských styků s cenzorem Zimmermannem. Hankovi, který se proti Nejedlému postavil, zamezil přednášení na univerzitě v Praze.

RYBIČKA, Antonín: *Přední křisitelé národa českého. Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*. Díl první. Praha 1883, s. 117.

Též PLESKALOVÁ, Jana a kol.: *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha 2007, s. 518.

Jakkoliv v této otázce nemáme zcela jasno, je zřejmé, že Vetešník Jungmannovy rady uposlechl. Nemáme sice zmínku o tom, že by byl podobně nadšeným hospodářem jako Marek, o němž už roku 1826 Čelakovský s ironickou výčitkou mínil, že se drží „jenom kopáče a kropáče“, ale důkazy o tom, že dbal Vetešník o hospodářskou osvětu, máme hned alespoň dva.⁴³⁷

Tím prvním je přímo Vetešníkova pamětnice markvartická, do níž si pro obecnou potřebu a k obecnému užitku zaznamenával teoretické rady a návody, jak pečovat o hospodářství. Když se v létě roku 1828 v Markvarticích vyskytl dobytčí mor, jemuž za oběť padlo v Markvarticích 22 a v nedaleké v Příkladu 16 kusů dobytka, Vetešník do své pamětnice k obecnému užitku zaznamenal obsáhlé návody a praktické rady jak dobytčí mor poznat, jak se šíří, jaké jsou jeho projevy u dobytka v jednotlivých fázích onemocnění, jaké prostředky používat k mírnění jeho projevů apod.⁴³⁸ Všechny přitom povypisoval z německých *Prager Zeitung*, přeložil do češtiny a doplnil i vlastními zkušenostmi.⁴³⁹ Tak čteme: „*Hlíza ta slove spráchnilka neboli speklina kněh, německy Löserdürre, a je pravý skotový neboli dobytčí mor. Čeho jsem se o moru tom v novinách dočetl, stůj zde ve stručném vejtahu. Kéžby při nastalé potřebě vejhodně prospělo!*“ Především Vetešník na základě výtahů zdůrazňuje nutnost udržovat dobytek i chlév v čistotě a separovat nemocné kusy dobytka od zdravých.

Vedle toho také Vetešník přeložil z němčiny do češtiny drobný osvětový spisek hospodářského charakteru od kosteckého vrchního Johanna Limbecka, který jej sepsal poté, co si jeden ze sousedů v Dolním Bousově opatřil nový typ pluhu, tzv. ruchadlo.⁴⁴⁰ Překlad vyšel pod názvem *Setba bez vláčení* roku 1837 v mladoboleslavské knihtiskárně Filipa Jeřábka.⁴⁴¹

⁴³⁷ Viz list Františka Ladislava Čelakovského Vlastimilu Kamarýtovi, 4. března 1826.

ČELAKOVSKÝ, F. L. *Čelakovského sebrané listy*, 1869, s. 191.

Více o Markově vztahu k hospodářství viz JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1896, s. 40, 74–75, 227.

⁴³⁸ Vetešník si poznamenal i jejich majitele včetně čísla domu.

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 32–36.

⁴³⁹ Odkaz na konkrétní čísla novin si Vetešník - jako obvykle - pečlivě zaznamenal: „*Všecka tato řada vytažena jest ze pražských německých novin roku tohoto 1828, a sice z nra. 193 v neděli druhou adventní 7. prosince, z nra. 194 v outerý dne 9. prosince, z nra. 195 ve čtvrtek dne 11. prosince a z nra. 196 v pátek dne 12. prosince.*“

Tamtéž, s. 35.

⁴⁴⁰ Ruchadlo bratřanců Františka (1799–1849) a Václava Verkových (1790–1849), druh pluhu, který zároveň kypřil a obracel půdu, bylo sice na světě již roku 1827, avšak jeho užívání se rozšířilo právě až ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století.

KOČÍ, *České národní obrození*, 1978, s. 324.

⁴⁴¹ BÍLEK, *Dolnobousovsko v literatuře a kultuře*, 2014, s. 16.

Jiným příkladem Vetešnickových snah o osvětu - tentokrát však již ne hospodářskou - je jeho působení roku 1832, kdy Sobotecko zachvátila cholera.⁴⁴² Dle údajů zaznamenaných Vetešníkem zemřelo na Sobotecku 36 lidí, přičemž některým lokalitám se cholera zcela vyhnula a v jiných - Voseku, Dolním a Horním Bousově - zemřela pouze jedna osoba.⁴⁴³ Přestože ke šťastným osadám, jež cholera minula, patřily i Markvartice, Vetešník přišel s nemocnými do styku při svých duchovních povinnostech. Z jeho zápisů se dovídáme, že když v blízkém Rakově onemocnělo sedm osob, z nichž dvě zaopatřoval, dal nemocným přiložit k chodidlům teplé cihly a doporučil užívat skořicové kapky, načež se nemocní záhy uzdravili.⁴⁴⁴

Větší problém než cholera samotná však představovaly konspirace, které se začaly šířit mezi lidem. Z Vídně totiž přicházely instrukce a nařízení, jak se proti choleře chránit, a jedním z nich bylo doporučení využívat k pročištění vzduchu chlorové vápno neboli solík. Lidé však podobným prostředkům nedůvěřovali a spatřovali v nich jed, šířený vládou za účelem umenšení populace, což Vetešník odmítl jako pověru „*trousenou zlomyslnými nájemníky anglických a francouzských buřičů*“.⁴⁴⁵ V důsledku toho Vetešník zaznamenal více než třetinový úbytek účastníků bohoslužeb, a když jednou po mši svaté „*vrhl kadidlo na řeřavé uhlí, ihned někteří, klečevše na stupni oltáře, prozřetelně cpali si nos a kradli se*

⁴⁴² Jak zjišťujeme z obsáhlého pojednání lékaře Josefa Arnošta Ryby (1795-1856), který pomáhal bojovat s epidemií v Praze, do českých zemí pronikla cholera roku 1832 údajně ze Slezska a první oběť v Praze si vyžádala 28. listopadu 1831. Není nezajímavé, že si z téže zprávy učinil Vetešník výpisky do své pamětnice.

RYBA, Josef Arnošt: *O nemoci choleře orientalnj*. ČČM, 6, 1832, č. 1, s. 91.

Dobové deníky uvádějí, že jen do 4. ledna 1832 onemocnělo v hlavním městě Čech 1023 osob, z nichž 471 osob nemoci podlehl, 255 se uzdravilo a u zbylých byl prozatím stav nejistý.

Oesterreich. Der Wanderer, č. 12, 12. ledna 1832, s. 17.

Těž *Böhmen*. Oesterreichischer Beobachter, č. 11, 11. ledna 1832, s. 52.

⁴⁴³ Vetešník se k tomu vyjadřuje s poetikou sobě vlastní: „*V měsíci dubnu připlížila se lidomorná cholera neboli dávivá úplavice na pansví kostecké. Nejvíce zamilovala si Sobotku, kde sobě zasnoubila 36 osob z obojího pohlaví. První skonala 21. dubna, Antonín Jonatka z nra. 227, a poslední, hrobník, 16. srpna, jenž jiným mnohým jámy kopal, až konečně i sám do jedné sklesl a touže žertvou tu hltavou nerůdu zasytil.*“

SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 54.

⁴⁴⁴ Skořice platila za účinný prostředek užívaný dle soudobé medicíny zejména k purgaci neboli očištění žaludku. Lékařský spis humanistického učence Heinricha Rantzaua, dočkavší se českého překladu teprve roku 1786, například radí užívat prostředek připravovaný též ze skořice pravidelně ráno a večer, „*dokudžby se dobře život neobměkčil a neotevřel*“.⁴⁴⁵ Pro jiný příklad nemusíme chodit daleko. I chatník Lacek z Klicperovy hry *Israelitka* volá na svou ženu Věchnu, aby mu přinesla na zklidnění žaludku něco medoviny se skořicí.

RANTZAU, Heinrich: *Weytah z Regimentu zdrawing od Henrycha Rantzowia rytjře, k vlastnj potřebě synům geho, w řeči latinské sepsaného, potom pak pro obecný vžitěk w gazyk český přeloženého a wydaného od Adama Hubera z Risenbachu, w vměnj lékařském doktora*. Praha 1786, s. 60.

KLICPERA, Václav Kliment: *Israelitka. Drama we čtweru dějstwj od W. K. Klicpery*. Praha 1847, s. 96.

⁴⁴⁵ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 54–55.

z kostela.“⁴⁴⁶ Podobně slýchal za svými zády podezření, že sám kostel vykuřuje solíkem, což sám, jak dodává, nečinil.

Podobné zvěsti o záměrném šíření cholery se skutečně šířily. Zalistujeme-li novinami *Österreichischer Beobachter* z 12. dubna 1832, neujde naší pozornosti zpráva o oběžníku policejního prefekta v Paříži, rozeslaného určeným komisariátům, v němž mimo jiné stojí: „*Výskyt asijské cholery v hlavním městě, událost, která všechny spořádané měšťany naplňuje četným znepojením a upřímným žalem, zavedla věčným nepřátelům pořádku novou příležitost rozšiřovat mezi obyvatelstvem skandální pomluvy proti vládě. Opovážili se roznášet, že cholera není nic jiného než otrava šířená vládními agenty za účelem umenšení obyvatelstva a odvrácení všeobecné pozornosti od politických otázek.*“⁴⁴⁷

A ačkoliv se proti nepravdivým zvěstem pokoušel Vetešník bojovat, poučoval lid o užívání solíku a vysvětloval mu jeho vlastnosti, učinilo konspiracím konec teprve odvrácení obávané epidemie. Svoje líčení Vetešník uzavírá slovy: „*Než jako věcem lidským se děje, že znikají, trvají, většinou, tak se konečně událo i klevetě této, neboť posléze omrzela i těch, jenž na počátku nejraději se ní bavili.*“⁴⁴⁸

Konečně velký zájem projevil Vetešník také o vzdělávání a výchovu markvartické mládeže. Aby motivoval žáky v dobrých mravech a zvěčnil pro budoucnost jména i těch nejmenších, založil roku 1820 školní knihu cti, do níž zaznamenával jména žáků, kteří se vyznamenali „*jak ze strany mravů a pěkného obcování ve škole i vně, tak ze strany pozornosti a bedlivého do školy chození*“, přičemž zvlášť zapisoval chlapce neboli pacholata, a zvlášť děvčata.⁴⁴⁹ Knihu vedl osobně až do roku 1828. Od následujícího roku vidíme zápisy jiné písarské ruky.

Hlavní impulz pro její založení zavedla Vetešníkovi pravděpodobně sbírka konaná počas mše ve prospěch pohořelého souseda Jana Pažouta, během níž vybrali školáci dva zlaté. Skutek Vetešníka tak dojal, že zprávu o něm zaznamenal hned na první stranu a opatřil jej slovy, v nichž můžeme spatřovat úmysl Vetešníkova založení knihy: „*Výteční a jmenovitě milosrdní skutkové, jimiž zvlášť outlého věku křesťané šlechetné srdce záhy najevo dávají, jsou netoliko obecní pochvaly hodni, nýbrž pro budoucí věky písebného poznamenání*

⁴⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁴⁷ *Frankreich*. *Oesterreichischer Beobachter*, č. 103, 12. dubna 1832, s. 511–512.

⁴⁴⁸ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 55.

⁴⁴⁹ SOkA Jičín, fond Základní škola Markvartice, kniha č. 6, *knihy cti*.

zasluhují, aby nimi i příští potomstvo a výslovně outlá mládež k podobnému jednání vzbuzována a v dobrotivosti, ku které se vede, utvrzena byla.“⁴⁵⁰

Vetešník si rovněž uvědomoval nezbytnost přístupu k české literatuře při výchově a vzdělávání mládeže, což byl nepochybně hlavní motiv k založení školní knihovny v Markvarticích, k čemuž došlo pravděpodobně v úzké spolupráci s markvartickým učitelem Janem Valentou roku 1835.⁴⁵¹ Zároveň, aby usnadnil žákům a studující mládeži učení v jazyku českém, sestrojil Vetešník učebnici nazvanou *Literatura česká dle Nejedlýho*, avšak nebyla vydaná a zůstala jen ve formě rukopisu.⁴⁵²

Co se týče Vetešnickových spolupráce s o tři roky starším učitelem Valentou, neměl si Vetešník důvod stěžovat. K Valentovu stručnému životopisu v pamětnici markvartické připojil vlastní zkušenost: „*Josef Valenta očekávání nezklamal, alebrž lepším způsobem mládež cvičiti započav i o rozšíření hudby zdařile se přičinil.*“⁴⁵³ Roku 1830 si také do pamětnice doslovně zaznamenal pochvalu za zásluhy o vzdělávání, kterou Valentovi udělil 14. září téhož roku turnovský vikář František Xaver Nigrin, a jen o rok později list z litoměřické konzistoře, v němž Václav Kára - již jako kanovník litoměřický - označil Valentu za vzorného učitele v turnovském vikariátu.⁴⁵⁴

V souvislosti s osvětou představují patrně nejrozsáhlejší Vetešníkuv počín knižní sbírky pro nově zřízenou knihovnu Slovanského ústavu při Evangelickém lyceu v Bratislavě.

Na Vetešníka se obrátili v listu z 11. listopadu 1828 studenti řečeného lycea, informovali jej o vzniku nové knihovny Slovanského ústavu a poprosili jej jako „milovníka a vzdělavatele umění literního a jmenovitě slovenské řeči“ o knižní příspěvek nově zřízené knihovny. List je psaný dvěma studenty teologie a bibliotekáři řečené knihovny, Štěpánem Caltíkem a Františkem Dianiškou, a zároveň je opatřený přípisem a podpisem Juraje Palkoviče, který obsah listu dosvědčuje.⁴⁵⁵

⁴⁵⁰ Tamtéž. Strana není uvedena, neboť kniha není stránkovaná ani ofoliována. Vetešníkuv zápis o požáru u Pažouta nacházíme také v pamětnici markvartické: „*Téhož roku 1820 dne 19. dubna o 2 hodině po půlnoci ulekány jsou Markvartice nenadálým ohněm, jenž Janovi Pažoutovi na ohradě pod n[umerem] 47 strávil stodolu a při ní sejkpu bez dalšího neštěstí, an povětří bylo tiché.*“ Všimněme si, že den požáru v knize cti (14. dubna 1820) neodpovídá dni uvedenému v pamětnici markvartické. Jelikož však knihu cti vedl průběžně a pamětnici markvartickou retrospektivně, jeví se pravděpodobnějším datum uvedené v knize cti. SOKA, fond Farní úřad Markvartice, *Farní pamětnice*, s. 9.

⁴⁵¹ *Knihovny a čtenáři českomoravští*. Světozor, 4, 1870, č. 23, s. 1.

⁴⁵² LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 42.

⁴⁵³ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 4.

⁴⁵⁴ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 47, 52.

⁴⁵⁵ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list z Evangelického lycea v Bratislavě Františku Matějoviči Vetešníkovi z 11. listopadu 1828.

Proč se Palkovič obrátil s žádostí právě na Vetešníka, není zcela zřejmé. Víme jen, že vedle Františka Vetešníka obdržel list stejného či podobného obsahu i Václav Hanka.⁴⁵⁶ Skutečnost, že se Palkovič obrátil právě na Vetešníka, nicméně svědčí o tom, že musel být již tou dobou známý nejen v českém, ale i slovenském prostředí, patrně díky svému publikování v Prvotinách. Snad je ale vysvětlení prozaičtější a o postavě markvartického kněze-slavianofila se dozvěděl Palkovič od Jungmanna, s nímž udržoval úzké literární styky. Případně mohl sehrát svou roli Šafárik, s nímž se Vetešník osobně znal.⁴⁵⁷ Va každém případě Vetešník žádost studentů neoslyšel. Nevíme sice, jakými knihami konkrétně přispěl, ale že se do sbírky aktivně zapojil a zaopatřené knihy studentům skutečně poslal, o tom svědčí zpráva Slovanského ústavu z roku 1837–1838 i následující vývoj.⁴⁵⁸

Tím Vetešníkovo spojení se slovenským národním životem neskončilo. Naopak se ještě přiblížilo díky postavě mladého Josefoviče, upřímným podporovatelem slovenského národního života. Se slovenským národem velmi souzněl, zamiloval si slovenštinu a z duše nenáviděl maďarský útlak Slováků.⁴⁵⁹ Také na Slovensku pod Tatrami spatřoval pravlast Slovanstva.⁴⁶⁰ Právě Josefovič se na Vetešníka v únoru roku 1830 obrátil s prosbou, zda by alespoň část jeho honoráře za *Johanitu*, který si Vetešník mohl vyzvednout v knižní podobě, mohl věnovat knihovně Slovanského ústavu v Bratislavě.⁴⁶¹

Vetešník s Josefovičovým úmyslem souhlasil a zřejmě se k této konkrétní sbírce připojili společně s Vetešníkem i Václav Hanka a Norbert Vaněk, neboť děkovaný list z Bratislavy,

---

⁴⁵⁶ FRANKOVÁ, Libuša: Národnoobránná spolupráca Čechov a Slovákov v 20.-30. rokoch 19. storočia. (K slovenskej a československej vzájomnosti). In: Dejiny - internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove. 1/2010. Prešov 2010, s. 54.

⁴⁵⁷ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878*.

⁴⁵⁸ *Zpráva o Ústavu slowanském při Ewangelickém lyceum w Prešporku na rok 1837/8 wydaná*. Prešpork 1839, s. 42.

⁴⁵⁹ List Markovi z 9. září 1822 vede Josefovič celý ve slovenštině: „*Keď po slovensku čítajem, aj po slovensku psáti budem*.“ V jiném, ze 17. října 1822, se těší na setkání s Markem, s nímž si porozpráví „*po slovensky, keď je ta slovenská take pekna reč, na mou pravdu a veru*“. Soudržnost se slovenským národem a odhodlání bojovat proti Maďarům a maďarizaci vyjadřuje v listu Markovi z 6. července 1832 a v listu Širovi z 30. listopadu 1832.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 37, 39, 203, 211.

⁴⁶⁰ Jak se sám vyjádřil v listu Jánů Kollárovi z 25. září 1824: „*Tam v Tatrách príroda nedobytnější chrám Slovanstvu zbuďovala, tam je síly a národnosti slovenské pramen a svatyně; zde v zapeklení českém cizoty domov a ošemetnosti rafinovaného světa politického*.“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 75.

⁴⁶¹ Prosbu Vetešníkovi předložil - jako obvykle - prostřednictvím listu Markovi ze 4. února 1830: „*Sbírám totiž pro čtenářskou společnost při universitě v Prešpurku knihy české, a mnohé ještě tam v té knihovně se nedostávají, které by velebný pán Vetešník jakožto honorár od Fetterlové požadovati mohl. Prosím tedy uctivě a snažně, by tu milost míti ráčil a mi dovolil, bych malou částku jeho honoráru tím způsobem k prospěchu Prešpuráků obrátil*.“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 169.

který následně dorazil, je nadepsaný právě třem výše jmenovaným dárcům.⁴⁶² V něm mimo jiné čteme: „*S nejuctivějším pozdravením oznamujice, že jsme všechny naší bibliotéce slovenské při Ev[angelickém] lyceum zdejší dobrotivě darované a skrze pana auskultanta Josefa Jungmanna nám poslané knihy ted' náležitě přijali, z takové zvláštní ochotnosti, štědrosti a k nám i k literatuře naší náklonnosti jménem svým i všech též bibliotécky oučastníků povinné a nejvroucnější díkůčinění tímto skládáme, žádajice z té duše, aby jim nebe to vynahraditi a jim ve všem žádaného prospěchu, štěstí i požehnání uděliti ráčilo.*“ List je datovaný 8. listopadu 1830 a nese jak podpis Juraje Palkoviče co profesora a správce knihovny Slovanského ústavu, tak jejich bibliotekářů Mateje Holka a Daniela Licharda.⁴⁶³

Zároveň Vetešníkovo jméno nacházíme v tištěné zprávě Slovanského ústavu při Evangelickém lyceu v Bratislavě na rok 1837–1838, kde je uveden spolu s Markem, Šírem, Jungmannem, Hankou, Vaňkem i jinými českými budítely v soupisu dárců.⁴⁶⁴ Zvláštní vzpomnutí se v ní dostalo i Josefoviči a jeho památce.⁴⁶⁵ Ten totiž na přelomu listopadu a prosince roku 1833 těžce onemocněl a na Štědrý den téhož roku nemoci podlehl. Pro jungmannovce představovala Josefovičova smrt mimořádnou ránu osudu, stejně jako pro otce Jungmanna, který sám zbytek roku těžce odstonal chrlením krve.⁴⁶⁶ Smutek nad ztrátou mladého jungmannovce, upřímného upevňovatele vzájemných českých a slovenských vztahů, vyjádřil i přední činitel slovenského národního obrození Ludovít Štúr, toho času zástupce neboli *námestník* Palkovičův na Evangelickém lyceu v Bratislavě, v básni *Žel Slovenska nad zvěčnělým Jozefem Jozefovičem Jungmannem*.⁴⁶⁷

⁴⁶² S Václavem Hankou (1791–1861), kustodem sbírek Vlasteneckého muzea v Praze, se Vetešník znal. Roku 1827, kdy se Vetešník zaobíral otázkou, bývala-li v jeho rodném Jizerním Vtelně fara (o čemž byl přesvědčen), žádal Hanku o nahlédnutí do církevních topografií.

LA PNP, fond Václav Hanka, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, *list Františka Matějoviče Vetešníka Václavu Hankovi z dubna 1827*.

O Vetešníkových vztazích s Norbertem Vaňkem (1781–1835), úředníkem univerzitní knihovny a překladatelem u pražského gubernia, nemáme zprávy.

SAK, Robert: *Rieger. Konzervativec nebo liberál?* Praha 2003, s. 19.

⁴⁶³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *opis listu Jura Palkoviča, Mateja Holka a Daniela Licharda páním Hankovi, Vaňkovi a Vetešníkovi z 8. listopadu 1830*.

⁴⁶⁴ *Zpráva o Ústavu slowanském při Ewangelickém lyceum w Prešporku na rok 1837/8 vydaná*. Prešpork 1839, s. 42.

⁴⁶⁵ Ve výše jmenované zprávě nacházíme soupis všech dárců, z nichž je na předním místě jmenovaný právě Josefovič: „*Jakmile toto vynasnažování i jiným v známost uvedeno bylo, hned se našli vlastensky smýšlející mužové, mezi nimiž zvláště zvěčnělého Joz. Jozefoviče Jungmanna jmenovati musíme, kteří je hořlivě napomáhali.*“

Tamtéž s. 41.

⁴⁶⁶ VOTOČKOVÁ–LAUERMANNOVÁ, *Bolestné vánoce Josefa Jungmanna*, Národní listy, č. 3, 3. ledna 1939, s. 1.

⁴⁶⁷ Báseň byla otištěna ve sbírce předních prací členů Ústavu československého v Bratislavě; v seznamu odběratelů najdeme i jméno Antonína Marka.

Zmíníme-li se alespoň krátce o dalších osudech knihovny Slovanského ústavu, svého vzestupu dosáhla v letech 1843–1844, avšak po suspendování čelního představitele slovenského národního života Ludovíta Štúra na konci roku 1843 ze Slovanského ústavu a následném odchodu části studentů do Levoči začalo využití a význam knihovny postupně upadat. Se smrtí Palkoviče roku 1850 navíc ztratila nenahraditelného podporovatele, a i když nadále fungovala, nedosáhla již takového významu jako dříve. Přesto sehrála významnou roli po stránce vzdělávací a zároveň přispěla k upevnění vzájemných českých a slovenských vztahů.⁴⁶⁸

5.6 Vetešník a národní život

(První třetina 19. století)

Doba Vetešníkova mládí byla poznamenána absencí národní společnosti, který by zaštitovala činnost českých buditelů, napomáhala vydávání a rozšiřování českých spisů, a realizovala potřebu vytvoření českého slovníku. Přestože se o její zformování pokoušela na konci 18. století generace buditelů první fáze národního obrození v čele s Františkem Matějem Pelclem, plán na její založení se nepodařilo uskutečnit.⁴⁶⁹

S novým pokusem o její založení přišel na konci prvního desetiletí 19. století Josef Jungmann, který se se svým úmyslem svěřil svým nejbližším přátelům, Markovi a Vetešníkovi. Oba Jungmannův úmysl natolik nadchl, že se oba mladí kaplani složili a poslali Jungmannovi jako základ pro Společnost 20 zlatých.⁴⁷⁰ Toho jejich nadšení doslova zaskočilo: „*Vy i mne zahanbujete. Než jsem já ještě rozmyslil, co na pomůcku Společnosti české budu dáti moci, vy již posíláte,*“ napsal v listu Markovi z 11. dubna 1811, „*Zatím, poněvadž ještě tuze brzo jest, nebo dokud se neusadí běh peněžný, kam jisto bude jistinu tak svatou složití? Komu nyní víra, jestliže i řízení k ní nestojí? Pročež napiši ovšem k svému místu o tom Vašem dárku, i onom p[ana] Vetešníka tolikéž obsahujícím, ale zatím jich u sebe ponechám, až se vyjasní docela nebe a slunce prosvítiti bude moci.*“⁴⁷¹ Zároveň oba kaplany ujistil, že pokud by se úmysl založení Společnosti nezdařil, vrátí peníze on či - přijde-li na to - jeho dědicové.

ŠTÚR, Ludovít: *Zel Slowenska nad zwěčnělým Jozefem Jozefovičem Jungmannem*. In: Plody Zboru učenců řeči českoslowanské prešporského. Bratislava 1836, s. 98–99.

⁴⁶⁸ PASIAR, Štefan: *Dejiny knižnic na Slovensku*. Bratislava 1977, s. 160–161.

⁴⁶⁹ TIEFTRUNK, Karel: *Dějiny Matice české*. Praha 1881, s. 2.

⁴⁷⁰ Tamtéž s. 4.

⁴⁷¹ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 30. prosince 1809.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 506.

Vetešník se také mezitím pustil do skládání ódy nazvané *Elegie na Čechy*, určené k veřejné deklamaci na oslavu založení Společnosti české. Podle jeho představ ji měl zpívat „jen básník vznešený, hodný mužův, o kterých jsem v básni se zmínil, nikoliv já, jehož zpěv začátečný jim jen k zlehčení jest, jakkoli z upřímného plyne srdce“.⁴⁷² Doba však pro vznik Společnosti nebyla připravena a celý projekt ztroskotat kvůli nedostatečné záštitě; Jungmann se již nemohl opřít o autoritu předních buditelů první fáze národního obrození - Františka Martina Pelcla, Václava Matěje Krameria a Františka Faustina Procházky - kteří za svého života sami o vznik podobné společnosti usilovali, avšak tou dobou již nežili.⁴⁷³ Peníze proto Jungmann společně s listem z 11. dubna 1811 Markovi a Vetešníkovi vrátil. Jak v něm píše: „*O Společnosti Rautenkranc nic nepíše, vaše peníze u mne zahálejí, pročez posílám jich zpět, až přijde čas, můžete dělati, co se vám zlíbí.*“⁴⁷⁴

Další pokus o založení české společnosti je spojen opět se jménem Josefa Jungmanna, Antonína Marka a snad i Františka Vetešníka, přičemž se vzorem měla stát Učená společnost baňského okolí (*Societas litteraria slavica montana*) založená 16. května 1810 v Kostolných Moravciach slovenským buditelem a evangelickým knězem Bohuslavem Tablicem.⁴⁷⁵ Sídliila v Banskej Štiavnici a kladla si za cíl probouzet národní vědomí slovenského národa a podporovat jeho mravní rozvoj.⁴⁷⁶ Její založení obdivoval Jungmann již krátce po jejím vzniku, kdy Markovi napsal: „*Hanba nám Čechům, že tak všecko váhavě jde! V Uhřích již opět jedna společnost na živě! Dne 16. máje 1810 držela první sezení v Kostelních Moravcích.*“⁴⁷⁷ Na stejných základech navrhl vystavět Společnost českou: „*Mohli bychom, zvláště duchovní, takového něco učiniti, jako učinil Tablic v Šťávnici. Tam každý oud 10 zl.*

⁴⁷² Jak se Vetešník v listu z 28. dubna 1811 svěřuje Nejedlému: „*K „Elegii na Čechy“ podal mi příležitost blud, který vzešel, že by Společnost česká zaražena býti měla. Přebudíž Bohu žel, že až dosud nic z toho býti nemohlo.*“

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *list Františka Matějoviče Vetešníka Janu Nejedlému z 28. dubna 1811.*

⁴⁷³ TIEFTRUNK, *Dějiny Matice české*, 1881, s. 6.

⁴⁷⁴ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 11. dubna 1811.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 520.

⁴⁷⁵ Bohuslav Tablic (1769-1832), slovenský buditel a básník, jak vyplývá z Jungmannovi korespondence s Markem, udržoval s Jungmannem literární kontakty. Co je však zvláště zajímavé, když roku 1803 vznikla na Evangelickém lyceu v Bratislavě Katedra řeči a literatury česko-slovanské, usiloval Tablic o založení podobné katedry v Brně.

BRTÁŇ, *Pri prameňoch slovenskej obrodeneckej literatúry*, 1970, s. 172–173.

⁴⁷⁶ FRANKOVÁ, Libuša - JURČIŠINOVÁ, Naděžda: *Slovenské národné hnutie 1780–1918. Kapitoly zo spoločenskopolitického národného života*. Prešov 2008, s. 37.

⁴⁷⁷ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 5. července 1810.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 515.

*klade na přijatou, z kterých peněz na knihy se náklad vede; mají i knihovnu založenou, kdežto již přemnoho vzácných kněh se nalézá...*⁴⁷⁸

Nejprve však bylo zapotřebí návrh takové společnosti vypracovat, a tak vyzval Marka, aby napsal přímo Tablicovi a požádal jej o pomoc s projektem. Zdali se v projektu nějak angažoval Vetešník, však tentokrát nevíme, ačkoliv se dá předpokládat, že zcela lhostejným nezůstal. Tablicova korespondence se nám bohužel v ucelené podobě s výjimkou drobných fragmentů nedochovala, a tak se již Markova listu nedopátráme.⁴⁷⁹ Z Markova listu Jungmannovi z 28. června 1815 však zjišťujeme, že Tablicovi skutečně napsal a ten ho „o základu své společnosti náležitě vyučil“, na základě čehož Marek vypracoval stanovy spolku s názvem „*Sbor podkrkonošských Čechův*“.⁴⁸⁰ Přestože i tento pokus patrně kvůli úředním a finančním překážkám ztroskotal, rozšířil povědomí o Tablicově slovenské společnosti mezi českými obrozenci a řada z nich - včetně Marka, Jana Svatopluka Presla, Václava Klimenta Klicpery, Jana Nepomuka Štěpánka či Jana Nejedlého - se stala jejími členy.^{481 482} I Jungmann projevoval zájem o členství ve slovenské společnosti, jak se sám svěřil Markovi, ale odrazovali jej vnitřní spory mezi Palkovičem a Tablicem.⁴⁸³

Teprve roku 1822 - tentokrát už bez účasti Vetešníka - se podařilo vznik Společnosti české realizovat s podporou hraběte Bedřicha Berchtolda, nadšeného přírodovědce, a konečně 23. prosince 1822 se uskutečnilo první mimořádné shromáždění Společnosti Vlastenského musea v Čechách neboli *Muzejní společnosti*.⁴⁸⁴ Když roku 1827 začal vycházet orgán Společnosti nazvaný *Časopis Společnosti vlastenského museum v Čechách*, známý také jako *Muzejník*, Vetešník patřil k jeho prvním odběratelům.⁴⁸⁵ Jednotlivé výtisky zasílal Josefovič společně se zakoupenými knihami do Libuně po vozkovi, kam si pro ně Vetešník chodil.⁴⁸⁶ Vedle toho Vetešník pravidelně přispíval nemalými finančními částkami do muzejního fondu na

⁴⁷⁸ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 15. února 1815.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 163–164.

⁴⁷⁹ BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769–1832). Život a dielo*. Bratislava 1974, s. 7.

⁴⁸⁰ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 28. června 1815.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 152.

⁴⁸¹ TIEFTRUNK, *Dějiny Matice české*, 1881, s. 4, 7–8.

⁴⁸² FRANKOVÁ – JURČIŠINOVÁ, *Slovenské národné hnutie 1780–1918*, 2008, s. 37.

⁴⁸³ Jak píše v listu Markovi z 16. října 1815: „*Mně též psal p. Tablic poděkování za zprávy jemu dané; až budu míti po chvíli, odpovím jemu a snad také k jich Společnosti přistoupím, aby jste Vy samotní z Čechův mezi nimi nebyli. Kdyby jen ti lidé mezi sebou svorni byli! Tablic žehrá na Palkoviče, a ten na onoho; ale Palkovič zdá se býti příliš svůj.*“

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 170.

⁴⁸⁴ HANUŠ, Josef: *Národní muzeum a naše obrození*. Praha 1923, s. 113.

⁴⁸⁵ *Gména p. p. předplatitelů*. Časopis Společnosti vlastenského museum w Čechách, 1, 1827, č. 1, s. [144].

⁴⁸⁶ Viz Josefovičovy listy Markovi z 15. ledna 1828, cca 1828, 4. února 1830, 7. května 1830, 13. ledna 1831, cca listopadu–prosince 1832, 30. března 1832, 6. dubna 1832, 11. října 1832, cca 1832, cca 1833. VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 132, 147, 169, 173, 176, 188, 197, 200, 207, 217, 223.

vydávání českých knih. Jeho jméno však v seznamu uvedené nenajdeme. Vyžádal si totiž, aby z rodinných důvodů jeho jméno nebylo uveřejňováno. Místo toho jej najdeme v pravidelných zprávách pod pseudonymem *Vtelenský*.^{487 488}

Vetešník patřil rovněž k prvním přispěvatelům neboli zakladatelům Matice české, fondu na vydávání vědeckých, obecně prospěšných knih, ale i beletristických knih, který se roku 1831 převážně z iniciativy Františka Palackého zformoval v rámci *Muzejního spolku*.⁴⁸⁹ Dle pravidel se mohl stát členem kdokoli po složení zakládacího příspěvku 50 zlatých, což však nemusel složit naráz, ale v libovolných lhůtách. Svě přistoupení k Matici české Vetešník neopomenul zmínit ve své pamětnici. V zápisu k roku 1832 čteme: „*Tohoto roku přistoupil jsem k Matici české neboli k ústavu dobrovolně a svornou myslí vyzdviženému na vydávání dobrých českých kněh, zapraviv 50 zl[atých] dobré monety...*“⁴⁹⁰ Jak dále zjišťujeme, nesložil vyžadovanou částku jednorázově, ale po částech v průběhu devíti měsíců.⁴⁹¹ Peníze neposílal přímo do Prahy, ale do Libuně Markovi, který je Matici odesílal až s příspěvky dalších podporovatelů z okolí.⁴⁹² Dodejme, že mezi členy sboru Matice české byl vedle Palackého, Jana Svatopluka Presla a knížete Rudolfa Kinského jmenován i Josef Jungmann.⁴⁹³

Zde nás napadá otázka, zdali se Vetešník někdy setkal s Palackým osobně. To sice nelze kvůli absenci přímých pramenů spolehlivě určit, ale víme, že Palacký Vetešníka poznal alespoň z doslechu či prostřednictvím Vetešnickovy literární tvorby. Zároveň jej reflektoval jako jednoho z pravých českých vlastenců a buditelů. Sám dokonce projevil zájem o osobní setkání s Vetešníkem, jak víme z Josefovičova nedatovaného listu Vetešníkovi, v němž Palacký prostřednictvím mladého Jungmanna vyslovuje Vetešníkovi svou poklonu a uctivé „*poručení*“, a dodává, že je velmi žádostiv „*všecky pravé vlastence poznati*“.⁴⁹⁴

⁴⁸⁷ Vetešnickovu žádost tlumočí Marek Jungmannovi v listu z 27. března 1832: „*P[an] Vetešník opět přiložil k svému základu 5 zl[atých] k[onvenční] m[ěny], žádá pak, aby se v tištěných oučtech jména jeho nevyjadřovalo, něbrž toliko pod jménem Vtelenský aby jeho vklad veden byl, maje k tomu tuším některé příčiny v straně příbuzných.*“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 389

⁴⁸⁸ Pod jménem *Vtelenský* můžeme skutečně najít Vetešníka mezi přispěvateli - např. dle zprávy z posledního kvartálu (říjen–prosinec) roku 1832 věnoval pod tímto pseudonymem *Muzejnímu spolku* 15 zlatých. *Zprávy o Wlastenském museum*. Časopis Českého museum, 6, 1832, č. 4, s. 488.

⁴⁸⁹ TIEFTRUNK, *Dějiny Matice české*, 1881, s. 26.

⁴⁹⁰ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 38.

⁴⁹¹ Nejprve odvedl dne 8. března 10 zlatých, dále 29. března 5 zlatých, 9. dubna 5 zlatých, 12. září 5 zlatých, 24. září 5 zlatých a konečně 5. listopadu 15 zlatých.

Tamtéž.

⁴⁹² Jak vidno z korespondence Marka a Jungmanna z 27. března 1832, 9. dubna 1832 či 11. května 1832.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 3, s. 389, 390, 391.

⁴⁹³ TIEFTRUNK, *Dějiny Matice české*, 1881, s. 27

⁴⁹⁴ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, *nedatovaný list Josefa Josefoviče Jungmanna Františku Matějoviči Vetešníkovi*.

Palacký navíc přišel s projektem české encyklopedie, která by po způsobu naučného slovníku soustředila znalosti ze všech vědních oborů. Svůj úmysl vyložil 4. října 1829 nejvyššímu purkrabímu hraběti Karlu Chotkovi. Nemělo jít o pouhý překlad cizích encyklopedií, ale dílo původní, kladoucí důraz především na oblast historie, statistiky, topografie a průmyslu.⁴⁹⁵ Projekt získal Chotkovu záštitu, takže mu Palacký mohl v dalším podání z 21. listopadu po poradě zainteresovaných členů *Muzejní společnosti* předložit jména spolupracovníků na projektu i s předmětem jejich odborného zájmu. Seznam obsahoval i jméno Františka Vetešníka, který měl vypracovávat hesla z geografie a statistiky.⁴⁹⁶ Jeho jméno mohl navrhnout Jungmann, sám byl spolu s Preslem a Palackým členem redakční komise.⁴⁹⁷

Projekt se však nezdařil, jak měl. Roku 1852, údajně z příčin nedostatku financí a aktivních spolupracovníků, odmítl sbor Matice české projekt dále zastřešovat.⁴⁹⁸ Materiály nashromážděné pro encyklopedii později od Matice levně odkoupil pražský knihkupec a nakladatel Ignác Kober, který jej v letech 1860-1874 vydal společně s Riegreem pod názvem *Slovník naučný*.⁴⁹⁹

5.7 Jungmannův Slovník česko-německý

(první třetina 19.

století)

Poněkud úspěšnější byl jiný, neméně rozsáhlý projekt, na němž se Vetešník podílel - pod záštitou Společnosti roku 1834 vyšel první svazek Jungmannova *Slovníku česko-německého*,

⁴⁹⁵ HANUŠ, Josef: *Národní museum a naše obrození*. Praha 1923, s. 406–407.

⁴⁹⁶ Úplný seznam sestával z následujících jmen a jim přiřazených oborů: Josef Jungmann - články z oboru českého jazyka a literatury; Antonín Jungmann - vědy lékařské, slovanská mytologie a archeologie; Jan Svatopluk Presl - přírodopis, zeměznanství, chemie atd.; Karel Bořivoj Presl - přírodopis; Václav Hanka - česká archeologie, dějiny slovanských zemí; Václav Alois Svoboda - teorie krásných umění; Norbert Vaněk - domácí právo a policie, ekonomie, fyzikální geografie; Karel Vinařický - jazyk a literatury vůbec, zvláště evropské; František Ladislav Čelakovský - řeč a literatura slovanská; Josef Chmelenský - státní vědy vůbec; Antonín Fährich - historie a zeměpis starého světa; Václav Jan Tomášek - teorie hudby; František Palacký - historie vůbec a domácí; Bedřich Všemír Berchtold - přírodopis; Václav Bergner - obchodnictví; Josef Chmela - řecká a římská archeologie; Jan Körner - dějiny církevní, teologie vůbec; Ján Kollár - uherské dějiny a topografie; Karel Simeon Macháček - teorie básnictví; Antonín Marek - filozofie teoretická i praktická; Milota Zdirad Polák - vědy vojenské vůbec; Vojtěch Sedláček - matematika, fyzika; Karel Šádek - mechanika; Pavol Jozef Šafárik - dějiny středověku, pravěk Slovanů; Josef Schön - topografie, biografie a genealogie vlasti; František Šír - archeologie a mytologie nordická i orientální; František Vetešník - zeměpis nový všeobecný a statistika.

DVOŘÁK, Rudolf: *Snahy Fr. Palackého o vydání české encyklopedie*. In: Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého. Praha 1898, s. 347–349.

⁴⁹⁷ HARTMANOVÁ, Dagmar: *Historie československé encyklopedistiky do roku 1945*. Národní knihovna. Knihovnická revue, 10, 2000, č. 1, s. 15–16.

⁴⁹⁸ DVOŘÁK, Snahy Fr. Palackého o vydání české encyklopedie, Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého, 1898, s. 365.

⁴⁹⁹ HARTMANOVÁ, *Historie československé encyklopedistiky do roku 1945*, Národní knihovna, 10, 2000, č. 1, s. 15–16.

na němž svůj podíl nesl i Vetešník. Jungmann jej o spolupráci požádal - jak měl ve zvyku - prostřednictvím Marka již v dubnu 1810, kdy Marka pobídnul, aby se pokusil Vetešníka získat pro společný podnik: „*Můžete-li p[ana] Vetešníka nebo některé tam k pomoci namluviti, učinite to, prosím Vás. Rozhorliž Vás ta myšlénka, že slovník národní jest první potřebnost a bez jednoty a svornosti úsilí se ničeho nezpůsobí.*“⁵⁰⁰ Vetešník svou pomoc přislíbil a skutečně se do projektu zapojil. Jungmann jej, stejně jako Marka a jiné bývalé studenty, pověřil excerpcemi z literatury, z nichž potom vytvářel slovníková hesla.⁵⁰¹

Pro Jungmanna zároveň mohla Vetešníkova a Markova spjatost s lidovým prostředím představovat pro slovníkářskou práci výhodu. Nacházíme se totiž v době, kdy obrozenci včetně Jungmanna začínají hledat těžiště národa nikoliv v měšťanských vrstvách, nýbrž právě v lidovém neboli selském prostředí.⁵⁰² A Vetešník s Markem, „připoutaní“ ke svým venkovským farám, přicházeli s lidovým prostředím každodenně do kontaktu. Jungmann je tedy mohl oprávněně nazývat „*synové zvolnosti*“.⁵⁰³

Bohužel nedostatek pramenů nám brání dopátrat se blíže charakteru excerpce, jimiž ho Jungmann pověřil. Pakliže si Jungmann již roku 1808 uvědomoval Vetešníkovo nadání pro statistiku, dalo by se předpokládat, že jej pověřil excerpce z statistických příruček a přehledů, případně z jiného, příbuzného oboru. Leč jistotu nemáme. Zatímco z Markovy korespondence máme dokonalý přehled o excerpce, jimiž ho Jungmann zaměstnal, v případě Vetešníka jsme odkázáni na drobné zmínky.

Tak víme, že jej v srpnu 1812 Jungmann pověřil excerpce z Dobrovského *Českých přísloví sbírky* z roku 1804.⁵⁰⁴ Již v listopadu si ale stěžuje Markovi na nedostatečnou podporu ze strany zainteresovaných a snad i na Vetešníkovo nedbalost: „*Ostatní se založenýma rukama na nás koukají a naše počínání - schvalují. Vetešník musí svou částku robotiti.*“⁵⁰⁵ Z toho vyplývá, že buď Vetešník na čas excerpční práce pozastavil, anebo se věnoval excerpce z jiné literatury, než z jaké jej Jungmann pověřil. Další zmínku máme až

⁵⁰⁰ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 10. dubna 1810.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, 55, 1881, č. 3, s. 511.

⁵⁰¹ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 118, 122.

⁵⁰² KUTNAR, *Sociálně myšlenková tvářnost obrozeneckého lidu*, 1948, s. 87.

⁵⁰³ Jungmann toto označení použil v listu Markovi z 28. ledna 1813: „*Ta elegie na Durycha všecku citedlnost srdce mého zbudila, a přicházím sobě v té lexicografické práci jako vězeň na galejích, který by rád, pouta roztrhna, tak svobodně kráčet, tak kvítiky sbíral, jako jiní synové zvolnosti, jako vy, třeba tak pěkných více nenašel, jako vy nacházíte. Opět základ nesmrtelnosti!*“ Vzpomeňme si též na Macurovu obrozeneckou analogii květin a literatury.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 30.

⁵⁰⁴ Jak stojí v listu Jungmanna Markovi z 16. srpna 1812: „*Já vytahuji Quadrilinguis Vel[eslavína] na slovo; pana Vetešníka jsem požádal, aby přísloví Dobr[ovského] vytáhl na cedulky...*“

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 55, 1881, č. 3, s. 529–530.

⁵⁰⁵ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 19. listopadu 1812.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 1, s. 28.

z dubna 1817. Dle ní Vetešníka pověřil excerpceci z blíže nekonkretizovaného herbáře: „*Našemu Františkovi přátelské pozdravení; doufám, že z herbáře výtahy dělati neopomine.*“⁵⁰⁶

Ani z poznámek v je Vetešníkovi pozůstalosti, které si vedl na nastříhaných lístcích, nejsme moudřejší. Část z nich se týká české historie a Vetešník ji zřejmě použil při práci na svém spisu *Fideikomiss herrschaft Kost und Rakow*. Část se týká chronologických tabulek, biblických událostí a geografie Palestiny, což Vetešník zřejmě jednak použil při práci na svém výpočtu a pojednání o roku narození Krista, jednak jde o materiál nashromážděný k české encyklopedii.

Jakkoliv však postrádáme konkrétní informace o Vetešníkovi excerpceci, jeho přínos pro Jungmannův *Slovník* nemohl být zanedbatelný, neboť jeho jméno nacházíme v předmluvě prvního dílu *Slovníku* mezi Jungmannovými předními spolupracovníky.⁵⁰⁷ A třeba říci, že podíl Jungmannových pomocníků rozhodně nebyl malý. Jungmann mohl těžit ze širokého okruhu svých stoupenců, a tak zatímco starých přátel - někdejších studentů z Litoměřic jako byl Vetešník a Marek - pověřoval excerpceci z pramenů a literatury, mladších studentů využíval k pomocným pracem a třídění archů.⁵⁰⁸

Práce na *Slovníku* se nakonec protáhly vlivem Jungmannových povinností, ale i tragické události, jakou představovala smrt jeho syna Josefoviče na Štědrý den roku 1833.⁵⁰⁹ Navíc se přidružily i finanční problémy. Jak zjišťujeme ze zprávy o jednání *Muzejního spolku* dne 14. dubna 1835, celkové náklady na jeho vydání dosáhly částky 437 zlatých a 45 krejcarů, což nebyl tohoroční příjem schopen pokrýt, a tak spolkový výbor povolil uhradit chybějící částku ze základních jistin.⁵¹⁰

Zprávu o vydání prvního svazku *Slovníku* přijali čeští vlastenci s nadšeným očekáváním. Dobová recenze Františka Palackého v *Muzejníku* okamžitě *Slovník* vyzdvihla a náležitě ocenila. S jeho pomocí se mohla česká literatura zařadit do kontextu evropských literatur a pro budoucí generace se měl *Slovník* stát „*památkou v literatuře národu*“

⁵⁰⁶ Z listu Josefa Jungmanna Antonínu Markovi, 17. dubna 1817.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 2, s. 177.

⁵⁰⁷ JUNGSMANN, Josef: *Slovník česko-německý*. Díl I. A-J. Praha 1835, s. IV.

⁵⁰⁸ Na pomoc Jungmannovi vzpomínal např. Jan Bojislav Pichl (1813–1888), jeden z jeho mladších studentů ze Staročeského gymnázia v Praze: „*Někteří z nás byli jsme poctěni od Jungmanna žádostí, abychom při spisování jeho slovníka, onoho monumentálního díla národního, chvílemi byli mu pomocní. Činili jsme to s velikou ochotou a pílí docházejíce častěji do bytu jeho, kde sbírku ohromného materiálu mu rovnati jsme pomáhali.*“

PICHL, Jan Bojislav: *Vlastenecké vzpomínky*. Praha 1936, s. 93.

⁵⁰⁹ VOTOČKOVÁ–LAUERMANNOVÁ, Olga: *Bolestné vánoce Josefa Jungmanna*. Národní listy, č. 3, 3. ledna 1939, s. 1.

⁵¹⁰ *Gednání Společnosti vlastenského museum*. Časopis Českého museum, 9, 1835, č. 1, s. 189.

československého“.⁵¹¹ Jiná recenze, uveřejněná v Pospíšilově časopisu *Květy české*, věnovala zase zvláštní pozornost přímo Jungmannovi, jehož nazvala „*obnovitelem naší literatury a světlým středem, z něhož všecko novější zdařilé vzdělávání československé spisovnické řeči vycházelo*“.⁵¹²

V předmluvě Jungmann nemohl pochopitelně zmínit všechny své spolupracovníky, kteří se rekrutovali t kruhů jeho současných i bývalých studentů, avšak jména svých nejbližších pomocníků uvedl - včetně Vetešníka: „*Nelze tuto vyčísti jmen jejich od té doby v rozličném důstojenství se stkvějících, jako Václava Káry, Josefa Kramáře, Fr. Vetešníka a j. m., výborného však Ant. Marka, známého vůbec v poetickém i filosofickém okrese spisovatele, přítele mého, s největší vděčností jmenovati dlužno, jelikož on sám tolik výtahů z knih rozličných a z obecního zvyku po mnohá léta nasbíral, že by z nich samých neskrovný slovník složen býti mohl.*“⁵¹³ Je příznačné, že všichni jmenovaní spolupracovníci - Marek, Kára, Kramář a Vetešník - jsou jeho bývalí studenti z Litoměřic.

Vedle Matice české fungoval však i jinž fond, a sice Dědictví svatojánské, který se konstituoval při příležitosti stoletého výročí od svatořečení Jana Nepomuckého jako spolek na vydávání a rozšiřování české katolické literatury náboženského a mravního charakteru.⁵¹⁴ Mělo jít vlastě o duchovního pokračovatele někdejšího Dědictví svatováclavského, založeného již roku 1669 jezuitou Matějem Štajerem. Z ročních příjmů tehdejšího Dědictví se hradil tisk nábožných a mravoučných knih, které se následně rozdávaly mezi prostý lid buď zdarma, anebo za symbolickou cenu. S rozpuštěním jezuitského řádu roku 1773 se skončila i činnost Dědictví svatováclavského a jeho jistina byla předána komornímu úřadu. Ačkoliv o tři roky později dvorský dekret vydaný na návrh arcibiskupa Příchofského nařizoval využití peněz k nákupu učebnic pro chudé žáky a zbožných knih pro prostý lid, peněz bylo využíváno k jiným účelům.⁵¹⁵

Za vznikem jeho pokračovatele, Dědictví svatojánského, stál bývalý jezuita Antonín Hanikýř, který v úmyslu založit spolek „*k vydávání laciných, dobrých a pouze českých knih katolických*“ sám složil základní jistinu ve výši 1000 zlatých na stříbře.⁵¹⁶ Údajně měl

⁵¹¹ PALACKÝ, František (jako F. P.): *Slownjk českoněmecký Jos. Jungmanna*. ČČM, 8, 1834, č. 3, s. 351.

⁵¹² *Slowo ku všem vlasti a materského gazyka milowným Čechoslowanům*. Kwěty české. Listy zábavné pro wseliký staw, 1, 1834, č. 27, s. 217.

⁵¹³ JUNGSMANN, *Slownjk česko-německý*, 1835, s. IV.

⁵¹⁴ *Základnj pravidla Dědictwj s. Jana Nepomuckého*. ČKD, 7, 1834, č. 1, s. 164.

⁵¹⁵ Stručnou historii Dědictví svatováclavského podává Ježek v kapitole věnované konsolidaci Dědictví svatojánského.

JEŽEK, Jan: *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou. (Od r. 1780–1880)*. Praha 1880, s. 47.

⁵¹⁶ Antonín Hanikýř (1753–1833) se slavností roku 1835 nedožil. Jeho životopis, sepsaný členem Dědictví a farářem v Poříčí nad Sázavou Alexandrem Pohanem, vyšel roku 1840 právě nákladem Dědictví svatojánského.

Hanikýř původně v úmyslu vydávat i knihy německé, ale úmysl mu rozmluvil Vlastimil Kamarýt, lokalista v Klokotech.⁵¹⁷

Jistunu společně s pravidly odevzdal pražské konzistoři a 26. října 1833 se dočkal císařského potvrzení.⁵¹⁸ Sám císař spolek zároveň obdaroval částkou 100 zlatých.⁵¹⁹

Členové Dědictví svatojánského se dělili do třech tříd podle výše příspěvků.⁵²⁰ Dle pravidel spolku mohl přistoupit kdokoliv po složení částky alespoň 10 zlatých, čímž se zařadil mezi členy neboli spoluúdy III. třídy s nárokem na jeden výtisk zdarma od každé knihy vydané nákladem Dědictví svatojánského ročně. Přijetí za člena II. třídy vyžadovalo složení částky 20 zlatých, ale dárci obdržel ročně výtisky dva. A konečně dárci částky ve výši 40 zlatých odebíral jako člen I. třídy tři výtisky ročně od každé knihy spolkem vydané. Nejvyšší formu účastenství představovalo spoluzakladatelství, přičemž za spoluzakladatele byl uznán dárci částky nad 100 zlatých. Takový dárci získal nárok na čtyři výtisky ročně; a pokud tak učinil v poslední vůli, byla za něj obětována zvláštní mše svatá u hrobu Jana Nepomuckého. Duchovní členové spolku měli navíc zvláštní povinnost pravidelně odsluhovat mezi oktávem sv. Jana Nepomuckého dvě mše - jednu za císařskou rodinu, a jednu za živé i zemřelé spoluúdy Dědictví svatojánského.⁵²¹

Vetešník přistoupil k Dědictví svatojánskému již v prvním roce od jeho založení, stal se tak jedním z prvních členů spolku, přičemž členství nechal zapsat svým jménem na markvartickou farní knihovnu. Dle účtu Dědictví svatojánského z roku 1835 se zaplacením požadované částky stal spoluúdem III. třídy s nárokem na jeden výtisk od každé knihy spolkem vydané ročně.⁵²² V účtech Dědictví svatojánského, pravidelně uveřejňovaných v *Časopisu pro katolické duchovenstvo*, je sice uvedena knihovna obecní, ale Vetešník na tento omyl ve své pamětnici upozornil.⁵²³ Stejná chyba je také uvedena v *Jubilejní knize* vydané k padesátiletému výročí od založení Dědictví svatojánského, kde je v uveřejněné

POHAN, Václav Alexandr: *Životopis welebného pana Antonjna Hanikýře, nábožného zakladatele ústawu Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w Praze*. Praha 1840.

⁵¹⁷ Jak se Kamarýt svěřuje svému příteli Čelakovskému v listu z dubna 1831: „*Ano ten dobrý stareček minil jeho základ také pro německé náb[ožné] knihy rozšířiti, což jsem jemu z dobrých příčin vyluvil, a sám teď svědčí, že jen pro pouze české to dává, a při smrti že ještě, co mu zbyde, k tomu přidá.*“

ČELAKOVSKÝ, F. L. *Čelakovského sebrané listy*, 1869, s. 165.

⁵¹⁸ POHAN, *Životopis welebného pana Antonjna Hanikýře, nábožného zakladatele ústawu Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w Praze*, 1840, s. 9–10.

⁵¹⁹ *Dědictwj swato-janské*. *Časopis pro katolické duchowenstwo*, 10, 1837, sv. 2, s. 342.

⁵²⁰ POHAN, Václav Alexander: *Životopis welebného pána Antonjna Hanikýře, nábožného zakladatele Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w Praze*. ČKD, 12, 1839, č. 2, s. 347–348.

⁵²¹ *Základnj prawidla Dědictwj s. Jana Nepomuckého*, ČKD, 7, 1834, č. 1, s. 167.

⁵²² Doslovný zápis zní: „*Vetešník Frant., farář v Markvarticích, pro tuto farní osadu svou.*“

Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w audech swých w Injm roce geho založenj 1835, ČKD, 9, 1836, č. 1, s. 182.

⁵²³ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 133.

matrice členů od založení roku 1835 uvedena pod pořadovým číslem 46 obec markvartická se jménem Vetešníka co dárece.⁵²⁴

I později v Sobotce - jen pár měsíců před smrtí - složil finanční částku pro děkanskou knihovnu, čímž jako člen II. třídy získala nárok na dva výtisky ročně. Dekret o přistoupení sobotecké knihovny jménem Vetešnickovým k Dědictví svatojánskému, vydaný v pražské arcibiskupské konzistoři 19. dubna 1849 nese podpisy Václava Michala Pešina, kanovníka pražského, konzistorního rady a redaktora *Časopisu pro katolické duchovenstvo*, a Jana Kaliny, pokladníka Dědictví svatojánského.⁵²⁵

Ještě do konce roku 1835 se podařilo Dědictví svatojánskému vybrat na příspěvcích a darech osm tisíc zlatých a počet členů vystoupal na 58.⁵²⁶ Během deseti let pak jejich počet vzrostl až na 880 fyzických i právnických osob.⁵²⁷ Dodejme, že své podporovatele našel spolek nejen v Čechách a na Moravě, ale i na Slovensku, zejména v osobách spišského biskupa Ladislava Zábojského a banskobystrického biskupa Štefana Moyzesa.⁵²⁸

5.8 Literární činnost

(20. a 30. léta 19.

století)

Dvěma pojednáními přispěl Vetešník do zábavníku *Jindy a nyní*, který v tom čase redigoval Josef Kajetán Tyl. Učinil tak, pokud budeme vycházet z dochovaných zmínek, opět na popud Josefoviče.⁵²⁹ V prvním, nazvaném *Ukrutnost národu tureckého za předešlých století ke Slovanům*, popisuje utrpení Slovanů - převážně Poláků a Jihoslovanů - pod osmanskou nadvládou a výpady, přičemž největší pozornost věnoval krutým popravám, jimiž Turkové popravovali své nepřátele.⁵³⁰ Vyjadřuje se zde i o islámu, který hodnotí jako chlípné náboženství zvrhlého národa: „*Mnohoženstvím lákaný k vilnému islamu vymíral i vymírá [turecký národ] ustavičně chlípnou rozkoší. Aby pak se udržela, dosadila i rozmohla zvrhlá*

⁵²⁴ Doslovný zápis zní: „*Markvartice, obec, (darem faráře p. Vetešníka). Lit. d.*“

Jubilejní kniha. K oslavě památky sv. Cyrilla a Metoděje jakož i k oslavě padesátiletého trvání Dědictví sv. Jana Nepomuckého vydaná. Praha 1885, s. 492.

⁵²⁵ SOKA Jičín, fond Děkanský úřad Sobotka, karton č. 2, duchovní správa - záležitosti farnosti - děkanská knihovna - certifikát nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého za štědrú podporu děkanské knihovny pro F. Vetešníka (1849).

⁵²⁶ *Der Verein „Dedictví svato-janské“ in Prag*. Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft, 1, 1852, č. 2, s. 66–67.

⁵²⁷ *Desjtiletj Dědictwj swatého Jana Nepomuckého*, ČKD, 18, 1845, č. 1, s. 208.

⁵²⁸ Tamtéž.

⁵²⁹ Lze tak soudit z Josefovičova listu Markovi z 1. března 1833, v němž se shání po potenciálních příspěvatelích pro časopis *Jindy a nyní*.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*, 1956, s. 220.

⁵³⁰ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Ukrutnost národu tureckého za předešlých stoletj ke Slowanům*. Gindy a nynj. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawu a Slowany w Uhřjch, 6, 1833, č. 18, s. 142–144.

jeho národnost, musel' ubohý Slovan po Asii a polední Evropě, této své předletopisné vlasti, za štěstí sobě pokládati, odvodem pátého dítěte moha vykoupiti bídný život od nejmilostivějšího tyrana. Ach, kamkoli Turek pokročil, veta po zpěvnosti slovanské.“ Jedná se o kompilát z více raně novověkých spisů, z nichž Vetešník vysloveně jmenuje spis „*O stavu rytířském*“ od Bartoloměje Paprockého a „*Zrcadlo knížecí*“ od Jana Jakuba Weingartena.⁵³¹ S oběma jmenovanými spisy musel Vetešník pracovat (ať už osobně nebo zprostředkovaně), neboť cituje přesné strany.

Druhý Vetešníkuv článek se nachází hned v následujícím čísle pod názvem *Heřman Černín z Chudenic*.⁵³² Jedná se o stručný životopisný článek věnovaný životu pána z Chudenic, cestovatele, diplomata a poutníka do Palestiny první poloviny 17. století. Co Vetešník v článku obzvláště zdůraznil, je útlak ze strany stavů a jeho boj za císaře se „*švástali na Bílé hoře*“. Zdroj, z něhož vycházel, tentokrát neuvádí.

Dlouhodobější spolupráci navázal Vetešník s Časopisem pro katolické duchovenstvo, jehož vznik inicioval Karel Vinařický, první redaktor časopisu, a který začal vycházet od roku 1828.⁵³³ Žádost o přistoupení „*v počet řádných spoludělníkův čili spisovatelův*“ nového bohosloveckého časopisu přišla Vetešníkovi písemně přímo z pražské arcibiskupské konzistoře dne 8. září 1827. Pro Vetešníka to byl nepochybně významný okamžik, list si přepsal v plném znění do pamětní knihy.⁵³⁴ Je datován 16. srpna 1827 a nese podpisy pomocného pražského biskupa Františka Pištěka a konzistorního rady Františka Tippmanna. Ti v něm po obsáhlém a obecném úvodu, v němž zdůrazňují potřebu rozšiřování českého jazyka mezi duchovenstvem, oznamují Vetešníkovi vznik nového bohosloveckého časopisu, „*v nějž by muži, o jejichž pravověrném smejšlení, mnohostranné vzdělanosti a dokonalé známosti jazyka českého ouplně přesvědčena se býti domnívá, své literární práce z veškerých částek bohosloví skládati mohli.*“ Zároveň Vetešníka vyzvali, aby svou spoluúčasť v případě zájmu potvrdil a pokud možno již se začátkem listopadu poslal Časopisu nějaké písemné pojednání. Na výzvu však Vetešník neodpověděl ihned, neboť ještě 14. listopadu tlumočí

⁵³¹ Jedná se o třetí díl *Diadocha* od polského letopisce Bartoloměje Paprockého (cca 1540–1614) z roku 1602 a o poučný spis českého právníka Jana Jakuba Weingartena (1629–1701), který vyšel v němčině pod jménem *Fürstenspiegel oder Monarchia des hochlöblichen Erzhauses Oesterreich* roku 1673.

⁵³² VETEŠNÍK, František Matějovič: *Heřman Černín z Chudenic*. Gindy a nynj. Národnj zábawnj pro Čechy, Morawu a Slowany w Uhřjch, 6, 1833, č. 19, s. 152.

⁵³³ BEDNAŘÍK – JIRÁK – KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, 2011, s. 84.

⁵³⁴ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 94–95.

Josefovič Markovi a Vetešníkovi výzvu Vinařického, aby se přihlásili u konzistoře za dopisovatele *Časopisu*.⁵³⁵

Vetešník na pobídku konzistoře kývl a zahájil svou spolupráci s *Časopisem pro katolické duchovenstvo*, do nějž během zbývajících necelých šestnácti let svého života přispěl třemi odbornými pojednáními (*O Ráji, Bitva u Jarmuku, Rok narození Páně*), dvěma podanými zprávami (*Z Algieru*), jedním překladem (*Albigenci a křižovnické s nimi válčení*), jednou polemikou (*Přímětek k poslednímu článku chronologického pořádku nejhlavnějších událostí po narození Páně*), jednou nábožnou povídkou (*Noc při novém roce*) a jednou básní (*Slovo štědrosti*).

Vetešníkova publikační činnost nezůstala ze strany jeho církevních představených neoceněna - povšiml si jí litoměřický biskup Hille a počátkem roku 1833 odeslal Vetešníkovi za jeho literární činnost pochvalný list, čímž ho zároveň podnítil k další tvorbě. O biskupské pochvaly Vetešníkovi se dovídáme z list Karla Vinařického Františku Slámovi: „Znamenitost našeho okolí jest ta, že tit[ulární] p[an] biskup litom[ěřický] dal p[anu] faráři Vetešníkovi doručiti skrze konsistoř pochvalu „Wegen literarischer Verwendung“ a „Das bischöfliche Wohlgefallen“; má mu býti podnětem, aby ve svých literárních pracích neustával. To V[ášn]osti bude jistě jakožto budoucího dioecésana litom[ěřického] především těšiti!“⁵³⁶

Jen se sháněním dopisovatelů měl Vetešník problém a nedařilo se mu příliš získávat nové spolupracovníky pro *Časopis*, z čehož byl Pešina co jeho redaktor náležitě rozmrzelý. Jeho list Vetešníkovi z října roku 1836 se nese v káravém duchu: „Bolestně to nesu, že z Vejmaru Vašeho, z toho okrsku jičínského, ve kterém nejčtetněji učených Čechů a výtečných vlastenců se nachází, tak málo příspěvní přichází. Je-li ten časopis k libosti, tak by [ho] měl každý svými schopnostmi podporovat, neb jaktě stát zůstanu, neb redakci pustím, není v kapitole naší žádný, který by se [k] té nesnadné práci podvolil; a tu by i tato sláva Čechů zašla.“⁵³⁷

Přesto se mu na konci téhož roku dostalo dosud největší pocty - biskup Augustin Bartoloměj Hille mu propůjčil osobní titul děkana. Zprávu o tom Vetešník obdržel v sobotu 10. prosince od vikariátního posla neboli „šlapáka“, který se „dobýval“ do fary s takovým nadšením, až markvartického faráře vyplašil. Vetešníkovi - dle jeho slov - delší dobu trvalo,

⁵³⁵ Viz Josefovičův list Markovi ze 14. listopadu 1827: „Pan Vinařický své úcty vzkazuje a prosí, aby se, velebný pane, a pán Vetešník ráčili prohlásiti ke zdejší konsistoři strany přispívání k časopisu theol[ogickému]; jakožto odpovědi na ono pozvání.“

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Josef Josefovič Jungmann. *Korespondence*, 1956, s. 127.

⁵³⁶ Víme tak z listu Karla Vinařického Františku Slámovi. List je bohužel nedatovaný, ale jde o odpověď na Slámův list z 20. února 1833.

SLAVÍK, Karla Aloisa Vinařického korespondence a spisy pamětní, 1903, s. 321.

⁵³⁷ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Václava Michala Pešiny Františku Matějoviči Vetešníkovi z 25. října 1836.

---

než se z překvapení vzpamatoval, a poté se jal, „*jak hlava stačila*“, odepsat poděkování turnovskému vikáři Františku Xaveru Nigrinovi a litoměřickému biskupovi Hillemu. Na odepsání a poděkování svému příteli ze studií Václavu Károvi, jak se svěřil pamětnici, ten den už neměl sil.⁵³⁸ Zprávu přijal s nadšením i jeho přítel Marek, který o novince poslal zprávu Jungmannovi do Prahy.⁵³⁹

6. Děkanem v Sobotce

6.1 Správa farnosti

(1838–1850)

---

⁵³⁸ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 156.

⁵³⁹ Jak stojí v Markově listu Jungmannovi ze 17. ledna 1837: „*Náš František markvartický učiněn jest - od p[ana] biskupa - děkanem! Z toho patrno, že Boží slunéčko svítívá na dobré i na zlé. Dej mu P[án] Bůh zdraví!*“

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 63, 1889, č. 2, s. 270.

Změna nastala roku 1838, kdy byl Vetešník po smrti soboteckého děkana Schauera - zemřel 10. srpna 1838 - se souhlasem patrona hraběte Netolického.⁵⁴⁰ V sobotu 22. listopadu opustil Vetešník Markvartice, kam si pro něj přijel až před faru kočár, do něhož nechal sobotecký poštovník Josef Svoboda zapřáhnout dva páry koní, a v doprovodu slavnostního selského banderia dorazil do Sobotky, kde se následující den v chrámu sv. Maří Magdaleny konala slavnostní mše spojená s uvedením nového děkana soboteckého. Vedl ji jako turnovský vikář Vetešníkův přítel Marek zároveň pronesl na počest nového děkana slavnostní projev.⁵⁴¹ Snad došlo i na recitaci básně se „zakódovaným“ chronogramem, kterou Vetešníkovi sestavili jeho farníci.⁵⁴²

Po skončené mši se Vetešník i jeho přátelé odebrali na děkanství, kde si po jeho prohlédnutí a krátkém odpočinku společně připili „*na zdraví všech těch, jenž vlasteneckého srdce v sobě neutratili*“.⁵⁴³ Oproti markvartické faře nabízelo Vetešníkovi sobotecké děkanství také mnohem více prostoru. Jak popsal Marek: „*má šest pokojů nahoře pro sebe, a vodu živou ve své zahrádce k vypíjení i k vykoupání. Hospodářské stavení jest odděleno - asi dvěma stěma kroky, ale rolností si nebude žaludek prtit - tu on pronajme a bude žít duchem tak, co by tělo nářek nevedlo.*“⁵⁴⁴

Více prostor však nebylo jedinou předností Vetešníkova nového působiště. Další výhoda spočívala též v geografickém umístění Sobotky. Zatímco Markvartice se svou nevýhodnou polohou mimo hlavní trasu z Prahy do Libuně a dále na Jičín představovaly pro Jungmanna cestujícího za Markem - a tam mířival nejčastěji - delší zajižďku, Sobotka, ležící přímo na cestě do Libuně, znamenala pro letitého profesora naopak vítanou zastávku během cesty za libušským přítelem. Marek ho tak mohl vybízet: „*Když ne pro Libuň a do Libuně, aspoň pro Sobotku a do Sobotky!*“⁵⁴⁵

K ruce měl Vetešník v Sobotce dva kaplany. Starší z nich, třicetiletý Antonín Učík, pocházel z východočeských Houtkovic, kde se narodil dne 18. října 1808, a na kněze byl vysvěcen 4. srpna 1834.⁵⁴⁶ Mladší, osmadvacetiletý Damián Šimůnek, narozený 19. února

⁵⁴⁰ Nr. 2822. *Das Absterben zweier Priester wird angezeigt.* Consistorial-Currenten für die leitmeritzer bischöfl. Diözesan-Geistlichkeit, 4, 1838, č. 3, s. 17.

⁵⁴¹ Zprávu zábavníku *Květy* podal dne 26. listopadu 1838 sobotecký kaplan Damián Šimůnek. *Dennj kronika.* Kwěty. Národnj zábawnjnk pro Čechy, Morawany a Slowáky, 5, 1838, č. 51, s. 408.

⁵⁴² Uveřejněna tamtéž. Celá báseň je též součástí příloh pod č. 5.

⁵⁴³ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 30. listopadu 1838.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 66, 1892, č. 2, s. 294–295.

⁵⁴⁴ Tamtéž.

⁵⁴⁵ Tamtéž.

⁵⁴⁶ Dle *Catalogu cleri diecéze lit.: „Učjk Ant. B. Houtkovic. Natus 18. Oct. 1808. Pres. ordin. 4. Aug. 1834.“* *Catalogus universi cleri Dioecesis Litomericensis*, 1837, s. 57.

1810 v severočeských Haraticích, obdržel kněžské svěcení dne 3. srpna 1833.⁵⁴⁷ Oba sdíleli Vetešníkovo vlastenecké přesvědčení, oba byli členy Dědictví svatojánského a oba, stejně jako Vetešník, odebírali české knihy.⁵⁴⁸

Co je však zajímavé, německá městská kronika vedená soboteckým radním a správcem obecní pokladny Franzem Steinbrennerem v letech 1836–1848 Vetešníkův slavnostní příchod zcela opomíjí.⁵⁴⁹

I v Sobotce, stejně jako v Markvarticích, dbal Vetešník na vzdělávání mládeže. Za obzvláště důležitou považoval výuku dějepisu, který měl v žácích posílit lásku k vlasti a českému jazyku. Proto vybízel učitele, aby žáky seznamovali s hlavními etapami národních dějin a jejich hybateli.⁵⁵⁰ Roku 1845 se mu podařilo dosáhnout otevření třetí třídy sobotecké školy s podporou patrona hraběte Netolického, který se navíc zavázal hradit po dobu dvou let veškeré náklady s novou třídou spojené.⁵⁵¹ Vedle toho zde začal budovat děkanskou knihovnu, kterou otevřel potřebám učitelů i žáků, jimž údajně sám knihy půjčoval.⁵⁵²

V čem se však Vetešník výrazně rozcházel s Markem, byl názor na užívání humanistického písma v literatuře. Navzdory Markovu přesvědčování a naléhání důrazně trval na výuce a užívání švabachu na škole v Sobotce, což se změnilo teprve za působení pozdějšího děkana Damiána Šimůnka.⁵⁵³ O Markovi naopak víme, že jako turnovský vikář a školdozorce propagoval mezi učiteli na školách ve svém vikariátu užívání latinského písma místo „německého“ švabachu, což se mu s velkým úspěchem dařilo a postupně jej vytlačil ze škol.⁵⁵⁴

6.2 Badatelem soboteckým

(40. léta 19.

století)

⁵⁴⁷ Dle *Catalogu cleri diecéze lit.: „Simunek Damian. B. Haratic. Natus 19. Febr. 1810. Pres. ordin. 3. Aug. 1833.“*

Catalogus universi cleri Dioecesis Litomericensis, 1837, s. 55.

⁵⁴⁸ Jména obou kaplanů najdeme spolu se jménem Vetešníkovým v nestránkovaných seznamech předplatitelů na konci Kollárových *Rozprav*, Chocholouškova trojdílného historického románu *Templáři v Čechách*, či Zapova *Zrcadlo života na východní Evropě*.

CHOCHOLOUŠEK, Prokop: *Templáři v Čechách. Historický román ve třech dílech*. Díl třetí. Praha 1843.

ZAP, Karel Vladislav: *Zrcadlo života na východní Evropě*. Swazek I. Praha 1843.

KOLLÁR, Ján: *Rozprawy o gmenách, počátkách i starožitnostech národu slawského a geho kmenů*. Budín 1830.

⁵⁴⁹ SOKA Jičín, fond Archiv města Sobotka, kniha č. 14, *knih pamětí (Memorabilien engelegt vom Franz Steinbrenner)*.

⁵⁵⁰ RÝDL, *Pedagogické úsilí podkrkonošských buditelů v první polovině 19. století*, Pedagogika, 1982, s. 74.

⁵⁵¹ MACOUNOVÁ, P. *František Matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 77.

⁵⁵² Viz RÝDL; více o ní níže.

⁵⁵³ TURNOVSKÝ, Josef Ladislav: *Paměti starého vlastence I*. Praha 1900, s. 52.

⁵⁵⁴ RÝDL, *Pedagogické úsilí podkrkonošských buditelů v první polovině 19. století*, Pedagogika, 1982, s. 70.

Vetešníkovo přeložení do Sobotky neumenšilo jeho badatelskou činnost. Naopak. Svou pozornost Vetešník obrátil k Sobotce. V první řadě prostudoval děkanskou pamětnici soboteckou, založenou jeho předchůdcem Františkem Schauerem. Jak seznal, Schauer sám se blíže zaobíral dějinami Sobotky, a tak na jeho práci mohl navázat.⁵⁵⁵ Dá se říci, že mu nové působiště svou historií imponovalo. Počátky Sobotky Vetešník kladl do dávných dob pohanských a její pojmenování odvozoval od obřadních ohňů a svatýň budovaných starými Slovany na počest pohanským bohyním Sobotkám. Jedna taková modla měla stávat dle Vetešníka i na kopci Humprecht nad Sobotkou. Sám o Sobotce do *České včely* napsal:⁵⁵⁶

„Pravím města starého, an již to vyznačuje název, jelikož Sobotky neboli Kupaly někdejší pohanským Slovanům slouly bohyně ovocní, jakož i svátky a slavnosti jim ke cti zasvěcené. Při slavnostech těch zažehnávaly se haldy dřevné a okolo ohňů plesávali jinoši a děvy, kvítím ověnění a přepásání, vesele zpívajíce; skákávali přes ně a přehánivali stáda, by Morusi a Vilodlaši (Fauni a Satyři) neměli k nim přístupu. Také modly stavívali a sochy, jimž Sobotky říkávali.“

Ať už je Vetešníkuv výklad správný nebo ne, svědčí o jeho rozhledu a snad i zájmu o slovanskou mytologii. Není nezajímavé, že stejně jako Vetešník - od pohanských slavností starých Slovanů zvaných Sobotky - vykládal český slavista a filolog Ignác Jan Hanuš název a původ polského města Sobótka v Dolním Slezsku.⁵⁵⁷ Obyčej pálení Sobotek také dosud přežíval v lidové tradici na Slovensku - Kollár ve své sbírce slovenských lidových písní uvádí i písně zpívané při pálení Sobotek v Turci, na Liptově, v Nových Hradech, ve Zvoleně a v Šariši.⁵⁵⁸

Nadále také Vetešník přispíval do Časopisu pro katolické duchovenstvo. Prvním Vetešníkovým příspěvkem v Sobotce je *Historická oprava. Albigenci a křížovnické s nimi válčení*, podané roku 1840, což je de facto doslovný překlad polemiky nazvané *Historische*

⁵⁵⁵ BÍLEK, Karol a kol.: *Malé dějiny Sobotecka*. I. díl. Sobotka 2008, s. 156.

⁵⁵⁶ VETEŠNÍK, František Matějovič: *Zlomek listu ze Sobotky dne 5. října 1840*. Česká včela, 7, 1840, č. 88, s. 351.

⁵⁵⁷ HANUŠ, Ignác Jan: *Die Wissenschaft des slawischen Mythus im weitesten, den altpreußisch-lithauischen Mythus mitumfassenden Sinne*. Lemberg – Stanislawów – Tarnow 1842, s. 289.

Těž *Przypisy do Sobótki*. In: Ziewonja. Noworocznik. Lwów 1834, s. 215.

⁵⁵⁸ KOLLÁR, Jan (ed.): *Národní zpiewanky čili pjsně swětské Slowáků w Uhrách*. Djl perwý. Wydánj hogné rozmnožené. Budín 1834, s. 16–18.

Berichtigungen. Die Albigenser und der Krezzug gegen sie z o dva roky staršího německého sborníku *Historisch-politische Blätter für das katholische Deutschland*.⁵⁵⁹

Roku 1842 podal *Časopisu* dvě zprávy, a sice jednu *Z Algieru* o vůbec prvním procesí Božího těla zde konaném, a druhou *Z tureckého Cařihradu, nebo z Konstantinopole* o odsouzení a průběhu slavnostní katolické bohoslužby přímo v Cařihradě s povolením a přispěním tureckých úřadů. Nejsou příliš obsáhlé a obě pocházejí z německého časopisu *Der Katholik*.⁵⁶⁰

Jediný příspěvek beletristického charakteru představuje značně sugestivní povídka *Noc při novém roce* (1843), v níž Vetešník vylíčil příběh mladého barona, který se raději vzdal sňatku s nekatoličkou, než by „zradil“ katolickou víru a upadl ve „věčné zavržení“.

V posledních letech Vetešníkova života jeho publikační činnost utichla, což zejména redaktor *Časopisu* Pešina nelibě nesl. V listu z října 1847 se mu dokonce Pešina svěřil s obavami, že navzdory rozšiřující se základně odběratelů může časopis pohřbit nedostatek kvalitních dopisovatelů: „*Jestli přejete, by Časopis náš nezanikl, tak vyslyšte prosbu mou a pamatuje na něj opět nějakým pojednáním. Žeň jest veliká, ale dělníků málo! Patres Vos – habemus paucos!*“⁵⁶¹ Ačkoliv se může zdát Pešinova rétorika a obavy ze zániku *teologického časopisu* do jisté míry nadnesená, není nepochopitelná. Tou dobou musel být Pešina již dobře obeznámen s rozhodnutím pražské konzistoře nahradit jej od roku 1848 ve vedení *Časopisu* novým redaktorem, pražským kanovníkem Jirsíkem, což mohlo u odcházejícího redaktora vyvolat obavy z nejisté budoucnosti periodika. Zároveň list svědčí o tom, že si Pešina Vetešníka jako spolupracovníka *teologického časopisu* velmi považoval.

6.3 Setkání se Srezněvským

(1840)

Rok 1840 se silně zapsal do Vetešníkova povědomí. Sobotku překvapila nenadálá návštěva z Ruska. Do Čech tehdy zavítal sedmadvacetiletý student Izmail Ivanovič Srezněvskij, student filologie na univerzitě v Charkově, cestující po slovanských zemích, aby se seznámil se

⁵⁵⁹ Autor pojednání se vymezuje proti soudobé německé historické literatuře odsuzující křížové výpravy proti katarům ve středověké Francii. Naopak obhajuje boj proti kacířství za užití všech prostředků, neboť v katarech spatřuje nepřátele přirozeného řádu.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Historická oprava. Albigenci a křížownické s nimi válčenj*. ČKD, 13, 1840, č. 3, s. 444–460.

Srovnej s *Historische Berichtigungen. Die Albigenser und der Krezzug gegen sie*. In: *Historisch-politische Blätter für das katholische Deutschland. Zweiter Band*. München 1838, s. 470–483.

⁵⁶⁰ VETEŠNÍK, František: *Z Algieru*. ČKD, 15, 1842, č. 1, s. 177–178.

VETEŠNÍK, František: *Z tureckého Cařihradu, nebo z Konstantinopole*. ČKD, 15, 1842, č. 1, s. 178–180.

⁵⁶¹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkovy korespondence pořizený Josefem Alexandrem Bernardem), list Václava Michala Pešiny Františku Matějoviči Vetešníkovi z října 1847.

slovanskými jazyky a literaturami.⁵⁶² Počátkem května se vydal z Prahy na cestu Českým rájem s úmyslem setkat se s místními buditeli.⁵⁶³ O svém putování a setkání s Vetešníkem, Šírem a Markem nám zanechal Srezněvskij zprávu ve dvou listech adresovaných matce, přičemž oba napsal během svého pobytu u Marka v Libuni.⁵⁶⁴

Do Sobotky Srezněvskij dorazil 3. května o čtvrté hodině odpoledne a po zastávce v hostinci zaklepal na dveře děkanství. Jakou radost a překvapení slovanská návštěva Vetešníkovi způsobila, vylíčil sám Srezněvskij v listu své matce psaném v Libuni ve středu 3. května: „*Vetešník se z ruského [hosta] radoval jako z příjezdu vlastního [bratra] a prosil mne, abych zůstal do rána.*“⁵⁶⁵ Snad by se byl Srezněvskij i zdržel, avšak když zjistil, že má Vetešník zrovna připravený povoz na cestu do Jičína, rozhodl se k němu přidat a navštívit jičínské profesory Šíra a Macháčka, účastníky libuňských *slovanských sněmů*.

Během celé cesty spolu Vetešník a Srezněvskij rozmlouvali - Vetešník se vyptával Srezněvského na Rusko a na oplátku mu zase vyprávěl o Čechách a zdejším lidu. Na Srezněvského zanechal dojem „*ctihodného a moudrého kmeta*“, milujícího Rusko jako rodnou zemi.⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ V Jičíně u Šíra vyvolalo setkání podobné emoce a nadšení. Šír i jeho žena pohostili návštěvníky vínem, společně si připili „*na zdraví Rusů, Čechů a všech Slovanů*“, a v družném rozhovoru strávili v Šírově bytě celé odpoledne až do večera.⁵⁶⁸ I Šír sice prosil Srezněvského, aby zůstal na noc, ale ten dal na Vetešníka, který navrhl, aby se ještě ten den vypravili k Markovi do Libuně.

⁵⁶² Izmail Ivanovič Srezněvskij (1812–1880), známý ruský slavista, se během svých poznávacích cest neomezil jen na Čechy. Roku 1842 procestoval i Slovensko, kde se setkal s předními obrozenci. Ve svých listech, které zasílal domů matce, například vzpomíná výstup na Kriváň, kam se vydal z Hýb společně s Bohušem Nosákem-Nezabudovem. Po svém návratu do Ruska téhož roku začal působit jako profesor slovanských dějin a literatury na univerzitě v Charkově a od roku 1846 na univerzitě v Petrohradě.

KNEIDL, Pravoslav: *Setkání s Prahou. Vztahy mezi městem a zahraničními umělci a vědci od Francesca Petrarcy po Allena Ginsberga*. Praha 2005, s. 137.

⁵⁶³ JIRÁSEK, *Rusko a my*, 1929, s. 198.

⁵⁶⁴ Edice Srezněvského listů matce, které jí napsal během svých cest, vyšla tiskem roku 1895.

СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович: Путевья письма Измаила Ивановича Срезневскаго из славянских земель. 1839–1842. С.-Петербург 1895.

⁵⁶⁵ Viz Srezněvského list matce z 3. května 1840: „*Въ 4 часа мы были въ Сobotкѣ. Оставивши верхній кабадъ и портфейль въ гостинницѣ я пошелъ къ Декану Ветешнику?, самъ не зная, останусь ли въ Сobotкѣ или далѣе поѣду, Ветешникъ обрадовался прїѣзду Русскаго, какъ роднаго, и упрашивалъ остаться до утра; но между тѣмъ у него уже было взято мѣсто въ дилижансъ до Ичина.*“ Tamtéž, s. 101–102.

⁵⁶⁶ Viz Srezněvského list matce z 3. května 1840: „*По дорогѣ говорили о Россіи и Чехіи. Я любовался видами, а Ветешникъ, почтенный, добрый и умный старикъ, рассказывалъ мнѣ о житьѣ-бытьѣ Чеховъ и требовалъ отъ меня въ замѣнь объясненій о Россіи. Онъ любитъ ее какъ родную землю.*“ Tamtéž, s. 102.

⁵⁶⁷ Nešlo však jen o Srezněvského dojem. Jak již bylo řečeno, Vetešník skutečně nazíral na Rusko jako součást jedné slovanské vlasti, původně jednotné, avšak nesváry roztržštěné. Viz jeho báseň *K vlasti*, spis *Sňatkové novohradští* či pojednání *Bajkal aneb Svaté jezero*.

⁵⁶⁸ Tamtéž.

Z Jičina vyšli o osmé hodině večer ve společnosti Šíra, který je doprovázel jen do poloviny cesty, a do Libuně dorazili až kolem půl jedenácté v noci, kdy již Marek spal. Z nenadálého probuzení musel být jistě rozrušen, ale radost ze setkání s ruskou návštěvou jej rozptýlila natolik, že velkou část noci strávil v bujném hovoru s oběma hosty. Vetešník pobyl s libuňským přítelem i ruským cestovatelem až do rána, kdy se musel vrátit zpět do Sobotky, neboť si vzpomněl, že musí oddávat. Přesto slíbil, že se kolem oběda vrátí.

Marek zanechal na ruského cestovatele o něco odlišný dojem než Vetešník. Srezněvskij jej popsal v listu matce jako „šedivého, ale svěžího starce“.⁵⁶⁹ Společně s ním se vydal ráno okolo sedmé po Vetešníkovi odchodu na nedaleké Trosky, kde v něm vedle přírody zanechala mocný dojem šikovnosti a hbitosti, s jakou tehdy stárnoucí Marek zdolával strmé skály, od nichž si sám Srezněvskij udržoval odstup. Jak sám píše, když mu Marek ukázal strmou cestu, kterou by se dalo vystoupat na jeden z vrchů Trosek, na což Srezněvskij zareagoval jen zakroucením hlavy a povzdychem: „Ale to je nemožné“, Marek ihned odložil svrchník a se slovy: „Ukážu Vám, že to možné je,“ se vyškrabal na strmou skálu, s čímž měl sám - sedmadvacetiletý student - velké problémy.⁵⁷⁰

Zpátky do Libuně se navrátili před polednem, kde na ně již čekal Vetešník se Šírem, načež po společném obědě dorazili z Jičina ještě Macháček s Hollmannem. Jak vyplývá ze Srezněvského listu, den uběhl vesele, čas trávili procházkami po okolí Libuně a večer se rozloučili s hosty. Dalšího průběhu se Vetešník pravděpodobně neúčastnil a vrátil se do Sobotky, neboť ještě ten večer vzal Marek Srezněvského do svého rodného Turnova, kde navštívili Markova bratra Františka a jeho synovce Michala Kotlera. Oba jako obchodníci s broušenými kameny podnikli několik obchodních cest do Ruska a ruštinu dobře ovládali.

U Michala Kotlera, příležitostného účastníka *libuňských sněmů*, se chvíli zastavme. První cestu do Ruska podnikl v necelých třiceti letech společně se svým strýcem roku 1829. Později sám jako obchodník s broušenými kameny uskutečnil několik dalších cest, z nichž domů vozil ruské knihy.⁵⁷¹ Když se roku 1841 vydal na patnáctiměsíční výpravu na Sibiř, kde se právě rozhořela zlatá horečka, pravidelně posílal do Libuně obsáhlé zprávy ze svých cest, které Marek předčítal hostům na *slovanských sněmech* a následně uveřejňoval v *Muzejniku* pod

---

⁵⁶⁹ Viz Srezněvského list matce z 3. května 1840: „Подошедши къ Троскамъ, Марекъ (свѣдой, хоть и свѣжій старикъ) указалъ мнѣ мѣсто, гдѣ взбираться на одну изъ нихъ. „Да это невозможно!“ сказалъ я. „Невозможно? Я вамъ покажу, что можно.“ Онъ снялъ сертукъ и пошелъ карабкаться на отвѣсную скалу. Я хотѣлъ было послѣдовать его примѣру; но сколько ни желалъ, сколько ни старался немогъ. Марекъ сползъ и мы пошли къ другой.“

Tamtéž, s. 102–103.

⁵⁷⁰ Tamtéž.

⁵⁷¹ JAKUBEC, Antonín Marek, 1896, s. 219.

názvem *Cestování Michala Kotlera v evropském Rusku a Sibirii*.⁵⁷² Přímé zmínky o jeho vztazích s Vetešníkem sice nemáme, ale že se znali osobně, je více než jisté. V listu z 15. listopadu 1841 Marek informuje Vetešníka, že „Kotler opět poslal dlouhé psaní“.⁵⁷³ Ačkoliv se mu na Sibiři podařilo nalézt zlatonosnou říčku, nezbohatl; zanechal však po sobě cenné zprávy o Sibiři a životě místních kmenů Tunguzů či Ostjaků.⁵⁷⁴

Portréty a busty „gosudara“, obrazy Petrohradu a Moskvy, stejně jako samovar, které Srezněvského uchvátily v domech obou Markových příbuzných, pocházely právě z těchto obchodních cest. V Turnově Srezněvskij přenocoval, zúčastnil se oběda na děkanství a slavnostního přípitku „na Slovanů“, a teprve večer se vypravil s Markem zpět do Libuně, kde strávil poslední noc.⁵⁷⁵

Druhý den se Srezněvskij rozloučil s Markem, který mu vepsal do památníku básně o šesti verších, a vydal se na cestu zpět do Prahy.⁵⁷⁶ Přitom se neopomenul zastavit v Jičíně u Šíra a Macháčka, a nezapomněl ani na Sobotku, kde se rozloučil s Vetešníkem. Poté vyrazil směrem na Mnichovo Hradiště.⁵⁷⁷ Ačkoliv se již Vetešník se Srezněvským nikdy nesetkal, na jeho jméno narážíme také roku 1867, kdy na půdě petrohradské akademie nauk - již jako profesor - přivítal delegace ze slovanských zemí a podal jim obsáhlou zprávu o přírůstcích v akademických sbírkách. Delegaci z Čech vedl tehdy František Palacký a Karel Jaromír Erben.⁵⁷⁸

6.4 Arcivévoda v Sobotce

(1840)

⁵⁷² KUČERA, Ctirad: *Cesty daleké i blízké. Kapitoly z dějin vzájemných vztahů severních Čech a SSSR*. Ústí nad Labem 1986, s. 49.

⁵⁷³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, list Antonína Marka Františku Matějoviči Vetešníkovu z 15. listopadu 1841.

⁵⁷⁴ JANKA, Otto: *Příběhy českých cestovatelů*. Třebíč 2001, s. 66.

⁵⁷⁵ Viz Srezněvského list matce ze 4. května 1840: „Объѣдали у Декана, гдѣ по случаю визитаціи школьъ благочиннымъ былъ обѣдъ для окольнаго духовенства.“
СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович: *Путевыя письма Измаила Ивановича Срезневскаго из славянскихъ земель*, 1895, s. 103.

⁵⁷⁶ PLCH, Antonín Marek, 1974, s. 60.

⁵⁷⁷ Viz Srezněvského list matce ze 6. května: „Въ Сobotкѣ я заходилъ къ Ветешнику проститься. Изъ Сobotки въ Градиште (Мюнхенъ грець) гдѣ въ 1833 г. былъ съгъздъ императоровъ Русскаго и Австрійскаго, и гдѣ въ капуцинскомъ храмѣ поклонился я тѣлу Вальштейна. Оттуда въ Болеславъ-Бенатки, Старую Болеславъ и Прагу – въ 9 часовъ вечера.“
СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович: *Путевыя письма Измаила Ивановича Срезневскаго из славянскихъ земель*, 1895, s. 104.

⁵⁷⁸ *Pouť Slovanův do Ruska roku 1867 a její význam*. Praha 1867, s. 24.

Téhož roku 1840 také Vetešník sehrál nikoli nevýznamnou roli při organizaci slavnostního přivítání arcivévody Františka Karla v Sobotce, bratra panujícího císaře Ferdinanda V. Ten se měl dne 3. října vracet z manévru u Terezína přes Litoměřice, Českou Lípu, Zákupy, Kuřívody, Mnichovo Hradiště a Sobotku na Jičín, přičemž v každém z měst mělo arcivévodu čekat okázalé přivítání.⁵⁷⁹

Již 27. září se na Vetešníka obrátil František Plaček, koncipista krajského úřadu v Mladé Boleslavi, s žádostí o pomoc při organizaci arcivévodova slavnostního přivítání v Sobotce.⁵⁸⁰ V českém prostředí se arcivévoda těšil pověsti milovníka českého jazyka, a tak, jak se z listu dovídáme, navrhl Plaček Vetešníkovi postavení slavobrány nesoucí ozdobným nápisem verš „*Nesiz Slávo chválu Jeho!*“, který arcivévoda užil ve své česky psané básni na počest svého otce, císaře Františka I., roku 1823.⁵⁸² Zároveň, aby bylo vítající obyvatelstvo obeznámeno s významem těchto slov, doporučil vytištění této básně v nákladu tisíc výtisků a jejich distribuci mezi obyvateli s tím, že výtěžek za jejich prodej připadne sobotecké školní knihovně.

Vetešník s úmyslem Plačkovým souhlasil a zaslal mu obratem list, na nějž potěšený Plaček reagoval o dva dny později zprávou se slovy: „*Vím, že i jinak v češtině lhostejní muži s výjevem tímto národním se srozumějí. Ať se přesvědčují lidé, posaváde Čechy neznající, že Čech si umí vážit pánů, kteří v něm nevinné a přirozené oblibování vlastního jazyka za věc přirozenou pokládají, a nahlížejí, že vláda nemá nevinné národu vzdělávání rušiti.*“⁵⁸³ Vedle toho také přislíbil nejen vyhotovení 250 výtisků básně zdarma u mladoboleslavského knihtiskaře Filipa Jeřábka, ale také jejich doručení do Sobotky.

---

⁵⁷⁹ *Inland*. Der Adler. Allgemeine Welt- und Nationalchronik, Unterhaltungsblatt, Literatur- und Kunstzeitung für die Oesterreichische Monarchie, č. 244, 13. října 1840, s. 1945.

⁵⁸⁰ S Františkem Plačkem (1809–1888) se později znovu setkáme a sice v letech 1848–1849, kdy se jako člen ústavního výboru zúčastnil říšského sněmu v Kroměříži. Od roku 1857 zastával úřad místopředsedatele rady a po odchodu do penze obdržel řád Železné koruny. Největší pocty se mu dostalo roku 1877, kdy byl císařem Františkem Josefem I. nobilitován.

Frant. rytíř Plaček. Zlatá Praha. Obrázkový časopis pro zábavu a poučení, 5, 1888, č. 42, s. 670–671.

⁵⁸¹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkova korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *list Františka Plačka Františku Matějoviči Vetešníkovi z 27. září 1840*.

⁵⁸² Báseň arcivévody Františka Karla (1802–1878), otce budoucího císaře Františka Josefa I., byla nejprve otištěna ve slovenském almanachu *Zora*, z něhož ji přejal český časopis *Květy*.

HABSBURSKO-LOTRINSKÝ, František Karel: *Prání nejjasnějšímu císaři a králi, mému nejmilostivějšímu i nejlaskavějšímu pánu a pánu otci*. In: *Zora*. Almanach na rok 1840. Budín 1840, s. VII–XVIII.

Tentýž: *Prání neygasnějšmu císaři a králi, mému nejmilostivějšmu i neylaskavějšmu pánu a panu otci*. *Květy*. Národní zábavník pro Čechy, Moravy a Slováky, 7, 1840, č. 32, s. 249–251.

⁵⁸³ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešníkova korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *list Františka Plačka Františku Matějoviči Vetešníkovi z 29. září 1840*.

Že se přípravy vydařily, svědčí průběh samotného příjezdu arcivévodý do Sobotky, o němž podal Vetešník do časopisu *Včela* obšírnou zprávu.⁵⁸⁴ Dne 3. října byl arcivévoda slavnostně přivítán na pomezí kosteckého panství představiteli vrchnosti a téhož dne o osmé hodině večerní dorazil do Sobotky. Hlavní ulice a domy při náměstí byly nasvíceny, stejně jako zámek Humprecht nad městem, a slavobrána, nesoucí navržený nápis, stála při severozápadním vjezdu na sobotecké náměstí, kde již čekala seřazená školní mládež, připravená k recitaci arcivévodovy básně.

Na náměstí byl arcivévoda slavnostně přivítán hrabětem Michnou, krajským komisařem z Mladé Boleslavi, představiteli města a zástupci soboteckého duchovenstva - Vetešníkem i oběma kaplany. Nechyběly zástupy lidu z města i okolí, které arcivévodu netrpělivě očekávaly. Přestože celá událost netrvala dlouze a arcivévoda ještě ten večer pokračoval na cestě do Jičína, na Vetešníka musela učinit mocný dojem, o čemž svědčí jeho vlastní slova: „*Všecko bylo okouzleno a opojeno radostí, vidouc milovné líce vznešeného cestovatele skvěle kvetoucí živostí, a mísilo veselé hlasy ke hlasům dobré mládeže, jenž od srdce vyzvukovala některé sloky z básně Jeho císařské výsosti, an i několik set otisků lidu se rozdávalo, pošlá péčí páně Plačkovou.*“⁵⁸⁵

6.5 Sociální uzavírání

(1838–1850)

Již 30. listopadu roku 1838, jen týden po Vetešníkově slavnostním uvedení v Sobotce, si Marek Junmannovi postěžoval na Vetešníkovo nezvyklé chování: „*Co se mi ale již na něm nelíbí, že od té doby v Libuni se ještě neukázal, nerád bych, aby i u něho pravdu vzalo propovědění: honores mutant.*“⁵⁸⁶ V průběhu čtyřicátých let přestával do Libuně docházet stále častěji, a to nejen na libuňské sněmy, ale také na tradiční martinská posvícení, kdy Marek svolával a hostil v Libuni přátele i známé ze širokého okolí.⁵⁸⁷ V listopadu 1841 se Marek podívoval nad Vetešníkovou nenadálou, neohlášenou neúčastí: „*Doufal sem, že nás navštívíte na sv. Martina a hle - nestalo se. Josef nemluvný mlčí o příčině, jenž by byla bránila. Naději se tedy, že nemoc nebyla v cestě, a že jiné překážky bránily.*“⁵⁸⁸ Ze vzpomínek

⁵⁸⁴ VETEŠNÍK, František Matějovič: Zlomek listu ze Sobotky dne 5. října 1840. *Česká včela*, 7, 1840, č. 88, s. 351–352.

⁵⁸⁵ Tamtéž.

⁵⁸⁶ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 30. listopadu 1838.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 66, 1892, č. 2, s. 294–295.

⁵⁸⁷ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878.*

⁵⁸⁸ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, *list Antonína Marka Františku Matějoviči Vetešníkovi z 15. listopadu 1841.*

Vetešnickových současníků ze Sobotky se nám vynořuje obraz samotáře, který „*nikam nechodil a neustále studoval*“, a ledva „*odslouživ mši svatou, odebral se do svého pokoje a většinu dne strávil vědeckými pracemi a velmi byl nerad, byl-li ve své práci rušen*.“⁵⁸⁹

Zhoršující se zdraví a snad i propadání trudnomyslnosti, jak jej naznačil Marek, jen znásobilo Vetešnickovo znechucení nad vývojem národního života.⁵⁹⁰ Liberální žurnalistika, zejména pod vlivem Karla Havlíčka Borovského, stupňovala své výpady jak proti katolické církvi, tak odsuzující slavjanofilství a pranýřující panslavismus, čímž nevybíravě atakovala Vetešnickovy nejnítěrnější hodnoty.⁵⁹¹ Boj proti sekularizačním tendencím sváděli především duchovní František Škorpík a Karel Šmídek, kteří se snažili výpady Borovského odrážet.⁵⁹² Přesto české hnutí začalo nabývat kontury, s nimiž se Vetešníkův světonázor nemohl shodovat.⁵⁹³ Zejména nemohl souhlasit s glorifikací období husitství jako vrcholu českých dějin a výkladem pobělohorského období a rekatolizace jako *doby temna*, jak je později uceleně koncipoval Palacký ve svém monumentálním díle *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, s čímž se naopak české národní hnutí ztotožňovalo.⁵⁹⁴

Svůj záporný vztah k husitství, české reformaci a období předbělohorskému dával Vetešník najevo ve svých pracích, byť tématicky vzdálených. Nejzřetelněji svůj odpor vyjádřil v pojednání o bitvě u Jarmúku roku 635, v němž nesvornost a neukázněnost byzantského vojska přirovnal k „*nešvarám*“ české reformace: „*Kdy, medle, tací svárové byli příznivi blahu lidskému? Svědč ty, nebohá vlasti česká! Ale nesvědč a mlč raději o těch dvoustoletých nešvarách svého dějepisu: kalichové ve praporcích tvé šlechty tak špatně prospěli vlasti jako Herakliovy eklese křesťanstvu na východě*.“⁵⁹⁵ V jiném ze svých článků, v drobné pasáži věnované historii Sobotky, nazývá její příklon ke kalichu v období husitských válek připojením se k „*záhubnému odboji*“.⁵⁹⁶ A konečně vzpomeňme na Vetešnickovo

⁵⁸⁹ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878*.

⁵⁹⁰ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 62.

⁵⁹¹ I Marek, jehož Jakubec označuje za nábožensky umírněného „*konsekventního josefinistu*“, se kriticky vymezoval vůči Havlíčkovým ostrým výpadům v jeho *Pražských novinách*. Z nejpálčivějších Havlíčkových článků jmenujme *Slovan a Čech*, uveřejněný v téže novinách roku 1846, v němž ostře napadl ideu panslavismu.

JAKUBEC, Antonín Marek, 1896, s. 199, 230–231.

⁵⁹² JEŽEK, Jan: *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou. Od r. 1780–1880*. Praha 1880, s. 101.

⁵⁹³ KUTNAR, František: *Obrozenské vlastenectví a nacionalismus*. Praha 2003, s. 85.

⁵⁹⁴ VÁCLAVÍK, David: *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha 2010, s. 58–59.

Těž PRAŽÁK, *České obrození*, 1948, s. 340.

Těž KOČÍ, *České národní obrození*, 1978, s. 452.

⁵⁹⁵ VETEŠNÍK, *Bitva u Jarmuku v měsíci listopadu léta 635*, ČKD, 9, 1836, č. 4, s. 745.

⁵⁹⁶ Tentýž, *Zlomek listu ze Sobotky dne 5. rjgna 1840*, Česká včela, 7, 1840, č. 88, s. 352.

přirovnání polského listopadového povstání roku 1831, které odsuzoval, k českému stavovskému povstání z let 1618–1620.⁵⁹⁷

Naopak období pobělohorské vnímal Vetešník jednoznačně pozitivně - jako období navrácení království k tradičnímu pořádku a pravé víře. Ve své pamětnici totiž zanechal obsáhlé pasáže věnované působení Albrechta z Valdštejna na Jičínsku, přičemž vyzdvihl jeho rekatolizační úsilí spojené s příchodem jezuitů. Jejich působení v českých zemích mělo - dle Vetešníka - vymístit „kacířskou hlízu“: „Nabyv Jičina, pomyslíl, aby zeň vyvrhl neřády kacířské, jimiž město bylo tak zaplaveno, že roku 1622 u příchodu jesuitů nenalezaly se v něm katolické leč jediné čtyry ještě osoby. K vyčištění té hlízy za nejvhodnější uznal jesuity, jelikož v učení náboženském a v opravě mravu jak pilností, tak zdařilým prospěchem beze všeho odporu nad jiné slyuli.“⁵⁹⁸

Od revolučního hnutí v letech 1848–1849 se Vetešník zcela distancoval.⁵⁹⁹ Hovořili-li jsme v úvodu, že postrádáme ve Vetešnickově korespondenci listy politického charakteru, pak je jedinou zlatou výjimkou list Václava Pešíny z 2. dubna 1848, v němž se Vetešníkovi svěřuje se svými obavami z vývoje revolučních událostí v Praze: „*Jak se nyní v Praze naši děje, nepřejte si věděti. Nám jde hlava kolem; s ouzkostí ulehmem, s ouzkostí vstanem, a slova opětujem, jaký toho náramného převratu bude konec?*“ Nejistotu projevil také vůči konstitučnímu hnutí: „*Jestli venkované budou moudřejší a zůstanou doma na pokoji, tak bude na všem dobře. Pomalu se to v pořádek vyvaří. Ted' z toho zdejší sami nejsou moudří. Nová depuaci je[st] opět ve Vídni. Přinese nyní zprávy více k upokojení. Nejvíce je se prvního sněmu báti, až urozenstvo, měšťanstvo a rolnictvo bude zákony a celý nový pořádek řízení zemského tvořit.*“⁶⁰⁰

Vetešník sám dal v jednom ze svých spisů najevo své sympatie k vládě absolutistické, navíc již známe jeho postoje z doby polského povstání, které považoval - jak již bylo řečeno - za dílo „západních liberalistů“.⁶⁰¹ S revolučním hnutím se neztotožňoval a veškerá jeho skončila u odsouzení slavnostní bohoslužby se zpívaným Te Deum dne 19. června 1848 na počest císaře Ferdinanda V. a jím vydané konstituce.⁶⁰² Paradoxní se může jevit, že se

⁵⁹⁷ Viz kapitola *Ve víru polského povstání*.

⁵⁹⁸ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, Farní pamětnice, s. 116.

⁵⁹⁹ *Literární silhouety*. Vesna. List pro belletristiku, umění a literaturu, 1, 1851, č. 71, s. 285.

⁶⁰⁰ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence cizí, Listy přátel děkana soboteckého p. Františka Vetešníka (opis Vetešnickovy korespondence pořízený Josefem Alexandrem Bernardem), *opis listu Václava Michala Pešíny Františku Matějoviči Vetešníkovi z 2. dubna 1848*

⁶⁰¹ Viz kapitola *Ve víru polského povstání*.

⁶⁰² SOKA Jičín, fond Archiv města Sobotka, kniha č. 14, *knih pamětí* (Memorabilien engelegt vom Franz Steinbrenner), fol. 14[r].

Vetešník nezúčastnil ani červnového Slovanského sjezdu v Praze roku 1848, na němž byl naopak Marek přijat za člena českoslovanského výboru.⁶⁰³

Vedle vývoje politického se neztotožňoval Vetešník ani s vývojem literárním. Mimo to, že jej hněvalo již zmíněné zavádění humanistického písma do české literatury namísto švabachu, nemohl se také smířit s novou reformou české ortografie a zaváděním tzv. skladného pravopisu, jak jej nastínil ve své přednášce Královské české společnosti nauk dne 2. června 1842 Pavol Jozef Šafárik.⁶⁰⁴ Reforma pravopisu, která měla „odstranit nejošklivější příškvary“ z české ortografie, de facto zavedla psaní písmena *j* ve významu *y* (koney, woley, podey...) a *g* (gablko, garo, gitro...), a zároveň ukončila jeho psaní ve významu *i* (wjce, wjra...).⁶⁰⁵ Skutečnost, že se od Jungmannova analogického pravopisu odvrátila k novému skladnému *i* Matice česká ve svých nově vydávaných spisech a Společnost Českého museum se svým *Muzejníkem* Vetešníka zklamala; údajně si roku 1842 posteskl: „Když pořád ten pravopis formují! Proč nezůstanou při starém!“⁶⁰⁶ Pouze *Časopis pro katolické duchovenstvo* zaujal nerozhodné stanovisko a svým dopisovatelům umožnil publikovat příspěvky v obou formách pravopisu.⁶⁰⁷

Neméně Vetešníka ranilo, když roku 1846 vydala Matice česká knihu *Doba prvního člověčenstva* od Jana Slavomíra Tomíčka, jíž později nazval smíchovský katecheta Jan Ježek „prvním smutným zjevem nevěreckým v naší až do té doby panenské a veskrze křesťanské literatuře“.^{608 609} Kontroverze provázely Tomíčkův spis od samého počátku. Proti vydání knihy se roku 1844 ostře postavil pražský arcibiskup Alois Josef Schrenk a žaloba dorazila i z Vídně od nejmenovaného kanovníka.⁶¹⁰ Po vydání se sám Tomíček musel na Matici domáhat vyplacení honoráře, a přestože kniha obdržela vesměs pozitivní kritiku, v církevních kruzích vyvolala velké pobouření.^{611 612}

⁶⁰³ TOUŽIMSKÝ, Josef Jakub: *Na úsvitě nové doby. Dějiny roku 1848 v zemích českých*. Praha 1898, s. 491.

⁶⁰⁴ GEBAUER, Jan: *Příspěvky k historii českého pravopisu a výslovnosti staročeské*. Praha 1871, s. 229–230.

⁶⁰⁵ ŠAFÁRIK, Pavol Jozef: *Slowo o českém pravopisu*. *Časopis Českého museum*, 17, 1843, č. 1, s. 3–12.

⁶⁰⁶ *Literární silhouetty*. Vesna. List pro belletristiku, umění a literaturu, 1, 1851, č. 71, s. 285.

⁶⁰⁷ *Skladný pravopis*. ČKD, 16, 1843, č. 4, s. 750; též pozdější *Prohlášenj*. ČKD, 18, 1845, č. 1, s. 259.

⁶⁰⁸ JEŽEK, *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou*, 1880, s. 101.

⁶⁰⁹ Jan Slavomír Tomíček (1806–1866), svobodomyšlný spisovatel a publicista, vstoupil do českého literárního povědomí zejména svou pověstnou recenzí Máchova *Máje* v *České včele* z 31. května 1836, v níž nazval Máchu „bídým rýmotepcem“ a jeho báseň *Máj* „škvárou, která z vymřelé sopky vyhozená, mezi květiny padla“.

VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga: *K. H. Máchu. Několik pohledů*. Praha 1936, s. 84–85.

⁶¹⁰ SAK, *Josef Jungmann*, 2007, s. 185.

⁶¹¹ Tamtéž.

⁶¹² ŠTORCH, Karel: *Jana Slavomíra Tomíčka Doba prvního člověčenstva, aneb úplnější vyličení stavu prvního pokolení lidského*. Kwěty. Národní zábavník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany, 13, 1846, č. 60, s. 241–242.

V celé knize nacházíme řadu sporných tvrzení, s nimiž Vetešník nemohl souhlasit. Např. v kapitole *O vznikání lidské společnosti* čteme: „Mezi tvory našeho světa stojí člověk na prvním místě; hodnosti té udílí mu jeho duch, onen v celém tvorstvu nejskvělejší úkaz.“⁶¹³ V tomto duchu se nese celá kniha, náboženství označuje za směs legend, ve svém líčení hebrejské historie zcela opomíjí Boží zásahy a v negativních lidských vlastnostech vnímá přirozenou protiváhu jeho dobré stránky.⁶¹⁴ Zároveň je nevnímá nutně jako zlo, nýbrž je považuje za přirozenou součást lidské existence, která žene lidstvo cestou pokroku.⁶¹⁵

Marek sám sice vydání spisu kritizoval, ale ze zcela jiného pohledu: „*Ne, není to horlivost duchovní, to jest německá závist pod zástěrou nábožnosti, jenž se na naše slabé literární počátky osupuje. Ona si najala to vysoké černoknězstvo k záhubě našich počátků. Jinak si to vysvětliti neumím.*“⁶¹⁶ Skutečnost, že Matice česká připustila vydání takového spisu pod jejím jménem, rozrušila Vetešníka natolik, že přerušil jak styky s Maticí, tak odběr dalších knih Maticí vydávaných.⁶¹⁷

Vetešníkovo společenské uzavření ovšem neznamena, že se od svých přátel zcela izoloval. František Cyril Kampelík vzpomíná ještě roku 1845 na svou návštěvu u Marka v Libuni, při níž se setkal i s Vetešníkem.⁶¹⁸ Také jej v Sobotce navštěvovali přátelé i známí - Marek, Šír, Vinařický, ale také Šafárik až z Prahy, což poukazuje na přátelské vztahy mezi ním a Vetešníkem.⁶¹⁹ Marka také do Sobotky přiváděly do Sobotky povinnosti turnovského vikáře. Svůj list Jungmannovi z 19. února 1844 psal právě v Sobotce: „*I dnes, drže péro v ruce, sedím na cizé lavici, ovšem ne tak cizí, aby se domovu některak nerovнала, sedě v Sobotce, kamž sem opět za povoláním úředním, maje kohosi scestného protokolovati, se ocítíl.*“⁶²⁰

⁶¹³ TOMÍČEK, Jan Slavomír: *Doba prvního člověčenstwa*. Praha 1846, s. 1.

⁶¹⁴ V kapitole věnované Židům neboli *Hebreům* Tomíček vykládá Mojžíšův rozhovor s Bohem na hoře Choréb jako pouhou myšlenku, propuštění Izraelitů z Egypta jako výsledek Mojžíšova přesvědčování, jejich čtyřicetileté putování po poušti jako důsledek neúspěšných bojů s usedlými Kanaanci, vstup Izraelitů do země zaslíbené jako násilnou invazi apod.

Tamtéž, s. 194–195.

⁶¹⁵ Tamtéž, s. 1.

⁶¹⁶ JAKUBEC, *Antonín Marek*, 1893, s. 203.

⁶¹⁷ *Literární silhouetty*. Vesna. List pro belletristiku, umění a literaturu, 1, 1851, č. 71, s. 285.

⁶¹⁸ Jak Kampelík (1805–1872) vzpomíná v únorovém čísle *Květy*: „*Příjemná povětrnost letošního ledna vyvábila mě na masopustní vycházku do Boleslavska. U našeho slovatného a vysoce zasloužilého veterána p. Ant. Marka, děkana a biskupského vikáře v Libuni, jsem zarazil s druhým slovatným veteránem p. Vetešníkem, děkanem soboteckým.*“

KAMPÉLÍK, František Cyril: *Škola w Libuni*. Kwěty. Národní zábavník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany, 12, 1845, č. 21, s. 82–83.

⁶¹⁹ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878*.

⁶²⁰ Z listu Antonína Marka Josefu Jungmannovi, 19. února 1844.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 66, 1892, č. 3, s. 466

Rovněž Vetešník zcela nerezignoval na okolní dění. Roku 1846 připojil Vetešník svůj podpis na děkovný list duchovních litoměřické diecéze kardinálu Mezzofantimu, známému polyglotovi a příznivci slovanských literatur.⁶²¹ České prostředí se s postavou kardinála-polyglota seznámilo prostřednictvím Palackého, který Mezzofantiho poznal jako správce vatikánské knihovny během svého studijního pobytu v Římě.⁶²² Povědomí o češtině známém kardinálovi, který „s krajany našimi rád česky rozmlouvá a po zasloužilých spisovatelích i po nových pokrocích naší literatury se poptává“, se záhy rozšířilo v literátských kruzích po celých Čechách a někteří spisovatelé mu dokonce zasílali svá díla darem.⁶²³

Impulz vyjádřit Mezzofantimu uznání a vděk za přízeň prokazovanou české literatuře vzešel poté, co se v litoměřické diecézi rozšířila zpráva o tom, že v Římě na přání řečeného kardinála shánějí znalce slovanských jazyků pro studium staroslovanských spisů.⁶²⁴ Následkem této zprávy se usneslo 24 duchovních litoměřické diecéze včetně Vetešníka odeslat Mezzofantimu jako projev zvláštní úcty děkovný list, v němž mimo jiné stojí: „*Slušné tedy díky vzdáváme za podobná laskavá dobrodiní, kterýchkoli Eminence Tvá udílela také našim krajanům. Honosíme se mimoto, že prelát purpuru církevního nejdůstojnější obzvláštní přízní oblíbiti sobě ráčil také řeč naši národní, [...] dospělou v živý a prospěšný nástroj ku vzdělání věrného lidu slovanského v Čechách, na Moravě i v části Uher a Slez.*“⁶²⁵

Spolu s listem obdržel Mezzofanti darem Jungmannův pětisvazkový *Slovník* ve drahé vazbě a oslavnou báseň nazvanou *Poklona českého duchovenstva Josefu Mezzofanti*,

⁶²¹ Kardinál Giuseppe Gasparo Mezzofanti (1774–1849), rodák z italské Bologni, proslul svého času jako milovník jazyků a nadaný polyglot hovořící plynule více než třemi desítkami jazyků - od klasických po současné, evropské i orientální, češtinu a slovenštinu nevyjímaje. Seznámil se s nimi během války první koalice, kdy pomáhal v provizorním lazaretu v Bologni raněným vojákům ze zemí podunajské monarchie.

RUSSEL, Charles William: *The Life of Cardinal Mezzofanti; With an Introductory Memoir of Eminent Linguists, Ancient and Modern*. London 1863, s. 153–154.

Též BELLESHEIM, Alphons: *Giuseppe Cardinal Mezzofanti. Ein Lebensbild aus der Kirchengeschichte des 18. und 19. Jahrhunderts*. Würzburg 1880, s. 101–102.

⁶²² Také připomeňme obsáhlou zprávu o kardinálovi Mezzofantim od Františka Kincla, faráře z Louky, uveřejněnou roku 1839 v *Časopisu pro katolické duchovenstvo*.

KINCEL, František: *Kardinál Mezzofanti*, ČKD, 12, 1839, č. 1, s. 184–186.

⁶²³ KRYŠTŮFEK, František Xaver: *Všeobecný církevní dějepis*. Díl třetí. Nový věk. Praha 1892, s. 844.

⁶²⁴ VINAŘICKÝ, Karel: *Česká pocta kardinálovi Mezzofanti*. Kwěty. Národní zábavník pro Čechy, Morawany, Slováky a Slezany, 13, 1846, č. 153–154, s. 617–618.

⁶²⁵ Znění listu včetně jmen podepsaných uveřejnil Vinařický v téže zprávě ve *Květech*. Kompletní seznam podpisatelů je následující: Augustin Bartoloměj Hille, biskup litoměřický; Václav Kára, děkan kapituly litoměřické a předseda biskupské konzistoře; Josef Nečásek, kanovník a konzistorní rada; Josef Pfeiffer, kanovník a konzistorní rada; Vojtěch Zuman, biskupský vikář, konzistorní rada a děkan v Chorušicích; Jan Durdík, biskupský vikář a děkan v Mladé Boleslavi; Josef Čermák, biskupský vikář a farář v Bělé; Antonín Marek, biskupský vikář a děkan v Libuni; Václav Kafka, vikariátní sekretář a děkan ve Strenicích; Antonín Hnojek, c. k. dvorní kaplan a děkan ve Mělnice; František Vetešník, děkan v Sobotce; Jiří Procházka, děkan na Skalsku; Jan Řehák, doktor bohosloví a děkan v Litoměřicích; Antonín Řehák, vicerektor biskupského semináře v Litoměřicích; Ruppert Lopata, rektor koleje mladoboleslavské; Hieronym Emler, převor v Bělé; Jan Zuman, farář v Šopce; Karel Vinařický, farář na Kováni; Josef Zimmerhackel, správce farní pod Bezdězí; Vincenc Procházka, sídelní kaplan v Bukovně; Norbert Lopata, kooperátor ve Strenicích; Jan Nigrin, kaplan v Bělé; František Pařík, kaplan v Mladé Boleslavi; František Teleš, kaplan na Skalsku.

vytištěnou zlatým písmem v arcibiskupské tiskárně v Praze. Na pořízení obou darů uspořádali duchovní mezi sebou sbírku, jejíž výtěžek nejen pokryl celé náklady na nákup knihy a opatření drahé vazby, ale ještě zbylo celých 30 zlatých, které byly následně darovány Matici české.⁶²⁶

Když se později, v letech 1848–1849, rozhořela revoluce v Uhrách, Vetešník přispěl materiální výpomocí císařské armádě a slovenským dobrovolníkům v boji s Maďary. Dle seznamu dárců zdravotnického materiálu na podporu bojující císařské armády, který uveřejnily 26. srpna 1849 *Wiener Zeitung*, daroval Vetešník prostřednictvím vrchního velení v Čechách vojsku dva sudy a jeden balík s 34,5 librami cupaniny, 3 libry a 7 lotů stahovadel, a 57 kusů obinadel. Dárcům za projev patriotismu složilo veřejný dík ministerstvo války: „*Ministerstvo války jmenuje tyto šlechetné dárce co výraz svého nejvřelejšího díku s poznamenáním tímto veřejně učiněným, že uvedené dary již dodány byly na místo svého určení.*“⁶²⁷

6.6 Děkanská knihovna sobotecká

(1838–1850)

Poslední léta trávil Vetešník o samotě. Často se uzavíral do své knihovny, kde nechtěl být rušen a zaobíral se studiem zejména knih o Palestině.⁶²⁸ Snad pro něj knihy představovaly jiný, lepší svět než ten, který se začal vymykat jeho představám.⁶²⁹ Ačkoliv základy knihovny položil již Schauer, svůj věhlas získala až díky Vetešníkovi. Vezmeme-li v úvahu, že původní knihovna, kterou po sobě zanechal Schauer, obsahovala pouze 14 církevních spisů v 29 svazcích, odvedl Vetešník vskutku úctyhodnou práci.⁶³⁰

Původně se Vetešníkova knihovna nacházela přímo v budově děkanství, kde ji Vetešník užíval téměř po celou dobu svého působení v Sobotce. Teprve roku 1848, tedy dva roky před smrtí, ji nechal přenést do věže kostela, kterou předtím nechal na vlastní náklady vyčistit a vybítit.⁶³¹ Vchod do věže vedl z kručty za varhanami a není nezajímavé, že právě v této věži byla za třicetileté války ukryta před švédskými vojsky vzácná monstrance, darovaná kostelu

⁶²⁶ Tamtéž.

⁶²⁷ *Patriotische Gaben*. Amtsblatt zur Wiener Zeitung, č. 203, 26. srpna 1849, s. 352.

⁶²⁸ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878.

⁶²⁹ Jak naznačil ještě jako kaplan ve své básni *Nině*: „*Knihami se ubírám / v krásné ideály.*“

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy vlastní, složka Básně, báseň *Nině*.

⁶³⁰ KOLOVRATNÍK - OPPELTOVÁ - SLAVÍKOVÁ, Zpráva o pořádání knihovny litoměřické kapituly, 2007, s. 95-96.

⁶³¹ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy cizí, *popis Vetešnickovy knihovny z r. 1850 (Bücherverzeichnisz der Decanal-Bibliothek zu Sobotka)*.

sv. Maří Magdalény svým zakladatelem Oldřichem Felixem z Lobkovic a jeho manželkou Annou.⁶³² Později sloužila jako úschovna pro sirotčí pokladnu.⁶³³

K přemístění došlo dle Macounové především z kapacitních důvodů, ovšem nabízí se i otázka, zda tak Vetešník neučinil z obavy před revolučními nepokoji, ačkoliv přímých důkazů pro toto tvrzení nemáme.⁶³⁴ Jisté je, že ji nechal velmi dobře zabezpečit - na kúr a do věže zasadil nové pobité dveře i s rámem a ke každým opatřil pevný zámek. Celková cena zabezpečení a spojených stavebních úprav se vyšplhala na 106 zlatých 31 krejcarů, k čemuž je třeba přičíst dalších 59 zlatých za nové police na knihy.⁶³⁵

Z mobiliáře uvádí popis knihovny z roku 1850 opracovaný stůl, malý kulatý stolek a dvě jemné černé židle, dále polstrované kanape, žebřík k policím s knihami a starý stůl se zásuvkami. Knihovnu také Vetešník ozdobil četnými portréty - nad dveře umístil podobizny svých přátel, Josefa Jungmanna a Antonína Marka, na volná místa nezakrytá policemi s knihami zavěsil portrét svůj, portrét irského bojovníka za emancipaci katolíků Daniela O'Connella a portrét Vincenta Eduarda Mildeho, litoměřického biskupa v letech 1823–1832.⁶³⁶

Učiníme-li drobnou vsuvku, s biskupem Mildem se Vetešník osobně setkal při biskupské vizitaci v Dolním Bousově 16. června 1829. Vetešník v pamětnici vzpomíná, jak po slavnostním přivítání biskupa a udělení požehnání v chrámu Páně přijímal hodnostář ve farním domě jednotlivé duchovní kosteckého panství. Vetešníkova audience netrvala dlouze, padla jediná otázka: „*Wie kommen sie mit den Herren Beamten aus?*“ Vetešník stručně odpověděl: „*Gut, Eu[er] bischöflichen Gnaden!*“, načež se vzájemně dvornou úklonou požehnali a tím se celá audience bez dalších průtahů skončila.⁶³⁷

Mildeho portrét, který Vetešník ve své knihovně sobotecké zavěsil, obdržel čtyři roky po oné audienci, kdy se Milde stal arcibiskupem vídeňským. Jak vidno z jiného Vetešníkova záznamu, velmi si daru považoval: „*Ano pamětliv své spokojenosti, ještě jako vídeňský kníže arcibiskup na důkaz šetrnosti roku 1832 z Vídně rozeslal své poprsní obrazy, z nichž jedním*

---

⁶³² Černý soboteckou monstranci popsal následovně: „*Tato monstrance jest z nejčistšího stříbra v krásném gotickém slohu zhotovena, přes jeden metr vysoká a má 5 kilo 36 dek. tíže.*“ Monstranci se však Švédům podařilo odhalit a padla jim do rukou jako válečná kořist.

ČERNÝ, Václav Jaromír: *Děje města Sobotky*. In: Památník soboteckých a okolních rodáků. K jich sjezdu na den 26., 27. a 28. srpna 1882 v Sobotce. Jičín 1882, s. 20.

⁶³³ MACOUNOVÁ, P. *František matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 77.

⁶³⁴ LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Rukopisy cizí, *popis Vetešníkovy knihovny z r. 1850 (Bücherverzeichnisz der Decanal-Bibliothek zu Sobotka)*.

⁶³⁵ Tamtéž.

⁶³⁶ Tamtéž.

⁶³⁷ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 30.

*také poctěna jest fara markvartická v outery po 20. neděli za sv. Duchem dne 30. října roku téhož 1832.*⁶³⁸

Po Vetešníkově smrti připadla knihovna děkanství, kde sloužila potřebám místních, dokud ještě kaplanoval Damián Šimůnek. Bohužel, po jeho smrti začalo být s knihami manipulováno, řada z nich byla rozpůjčována bez návratu. Po vzniku první republiky se o Vetešníkovu knihovnu začínalo zajímat ministerstvo školství a národní osvěty, které se na přelomu let 1922–1923 obrátilo s dotazem na stav děkanské knihovny v Sobotce na litoměřickou konzistoř. Ta odpověděla ministerstvu listem z 8. ledna 1923, v němž vědecký i národní význam sobotecké knihovny značně zbagatelizovala s ohledem na torzo, které z původní knižní sbírky příčinou značného rozkrádání v osmdesátých a devadesátých letech minulého století zůstalo. Odkládanou katalogizaci odůvodnila opravou budovy děkanství, v níž má být knihovna deponována, nicméně přislíbila do léta téhož roku nápravu.⁶³⁹

Ještě téhož dne obratem o všem informovala soboteckého děkana Františka Soukala s nařízením, aby provedl alespoň provizorní opravy a připravil se na případnou revizi z ministerstva vnitra nebo památkového úřadu. Zároveň Soukala instruovala, jak si počínat v případě, že revize z ministerstva shledá knihovnu v neuspokojivém stavu - v takovém případě má jen krátce prohlásit, že se chystá přenesení knihovny do městského muzea v Sobotce, které o ni projevuje „*zvláštní zřetel*“.⁶⁴⁰ Roku 1936 byla knihovna převezena do Litoměřic.⁶⁴¹

⁶³⁸ Tamtéž, s. 32.

⁶³⁹ Úplné znění listu litoměřické konzistoře ministerstvu školství a národní osvěty ČSR z 8. ledna 1923: „Z váženého přípisu dovoluujeme si sdělit, že se vědecký a národní význam děkanské knihovny sobotecké přeceňuje. V letech 80. a 90. a později byly různými „přáteli českého písemnictví“ knihy vypůjčovány, avšak vráceny nebyly. Tomuto olupování knihovny byla sice učiněna přítrž, avšak ku katalogizování a uspořádání knihovny ještě nedošlo, poněvadž se jednalo o opravě děkanské budovy, kde má, jak jsme v přípisu sdělili, býti knihovna řádně deponována. Počátkem léta bude za dozoru bisk[upské] konzistoře knihovna uvedena v pořádek, o čemž podám svého času vys[okému] ministerstvu zprávu.“

SOKA, fond Děkanský úřad Sobotka, karton č. 2, duchovní správa - záležitosti farnosti - děkanská knihovna - korespondence (1923).

⁶⁴⁰ Úplné znění listu litoměřické konzistoře soboteckému děkanovi Františku Soukalovi z 8. ledna 1923: „Žádáme pana děkana, aby dal okno ihned tak spraviti, aby ptactvo nemohlo do místnosti vnikati, a aby knihy aspoň svrchu od všeho trusu očistil a přístup pro každého do knihovny zamezil. Pan děkan musí počítati s náhlou revizí ministerstva aneb památkového úřadu, a kdyby byla knihovna nalezena ve stavu popsáném, prohlásí se krátce, že bude knihovna v zájmu ochrany česk[ého] písemnictví převezena do městského muzea, jež dle všeho obrací ku knihovně zvláštní zřetel. Žádáme pana děkana o další zprávy.“

Tamtéž.

⁶⁴¹ MACOUNOVÁ, P. *František Matějovič Vetešník*, Sobotka, 1948, s. 77.

6.7 Nemoc a úmrtí

(1850)

Poslední léta Vetešníkova života se nesla ve znamení stále se zhoršující dny. Začala se u něj ozývat v době jeho působení v Markvarticích, již okolo roku 1832, kdy ho trápila i několik týdnů po sobě. V listu z léta roku 1832 Marek Vetešníka lituje, že mu „není vykoupení ze šesti neděl“.⁶⁴² Mírnit projevy choroby pomáhala Vetešníkovi homeopatická léčba, s níž jej seznámil lékař Jan Sokol, který se roku 1831 přistěhoval do Markvartic.⁶⁴³ Přesto bychom stále častěji vidávali Vetešníka při cestách do Libuně s berličkou.⁶⁴⁴

Naplno se však nemoc rozvinula v Sobotce, a je otázkou, zda za Vetešníkovým uzavíráním se do sebe a izolací od vnějšího světa nestojí z větší části právě přetrvávající, stále agresivnější projevy choroby. Tehdy Vetešník přišel s novým léčebným prostředkem - podomácku připravovanou mastí, jejíž receptura se nám dochovala prostřednictvím Markova listu Jungmannovi. Toho totiž trápily již delší dobu silné bolesti v nohou a Marek přispěchal s radou, necht' zkusí osvědčený prostředek soboteckého děkana:

„Což by nemohlo prospěti, co prospívá panu děkanu soboteckému? On si chválívá svůj prostý prostředek a laciný. Možno, že by i Vám způsobil úlevu anebo úplně neduh ten zapudil. - Koupi se totiž za 3 groše terpentínové vodičky neb zázvorového oleje, za groš vosku, za groš jeleního loje, to se rozpustí a za tepla na bolné místo vtírá. Ze zkušenosti se svědčí, že se vždy bolest umenšila, ano i ztratila. Zkuste i Vy! Na škodu jistě nebude.“

Když už ani masti nezabíraly, uchýlil se Vetešník roku 1847 do lázní. Nevíme kam přesně, je to jediná zmínka, kterou máme, ale snad volil - podobně jako Marek a Jungmann - Karlovy

⁶⁴² List je nedatovaný, ale je možné jej časově zařadit díky tomu, že v něm Marek potvrzuje jmenování Augustina Bartoloměje Hilleho biskupem litoměřickým, k čemuž došlo roku 1832.

LA PNP, fond František Matějovič Vetešník, oddíl Korespondence vlastní, přijatá, nedatovaný list Antonína Marka Františku Matějoviči Vetešníkovi.

⁶⁴³ Vetešník se o tom zmiňuje v záznamu o příchodu lékaře Jana Sokola do Markvartic: „Roku 1831 dne 1. srpna, po odstěhování Jana Čapka do Sobotky, usazen jest Jan Josefovič Sokol, rodič z Červené Doubravice z n[ame]ra 106, narozen dne 22. října 1783, uznán od pražské lékařské fakulty za ranhojiče a porodního lékaře 1812, sedév na Březně u Mladého Boleslava od roku 1819. Ten mne seznámil s homeopatickým léčením, a tím mě pakostníci mnohou úlevu způsobil, zač mu vždy povinně vděčným zůstávám.“

SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, Farní pamětnice, s. 56.

⁶⁴⁴ Tuto zmínku nacházíme v nedatovaném listu Jana Černého Antonínu Markovi. Dopis můžeme časově zařadit do období Vetešníkova působení v Markvarticích díky tomu, že Černý nazývá Vetešníka „Františkem markvartickým“. Podobně činivali ve vzájemné korespondenci i Jungmann s Markem. EMLER, *Několik listů spisovatelů a vlastenců českých k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 61, 1887, č. 1, s. 66.

Vary, Libverdu nebo Šternberk.⁶⁴⁵ V listu, který Marek Vetešníkovi dne 26. července toho roku do lázní napsal, čteme: „*Těším se, že si libujete své pobyty v lázních a naději máte k svému zotavení!*“ Zároveň Vetešníkovi projevoval účastenství a připojil své požehnání slovy: „*Posilni Vás Bůh - a občerstvuj, abyste utěšenějších dnů ještě užítí mohli.*“

Poslední mši odsloužil Vetešník 2. listopadu 1849. Poté jej nemoc upoutala na lůžko, z něhož již nevstal. Dne 19. ledna ráno byl do Sobotky přivolán ze Samšiny farář Antonín Bičičtš, aby Vetešníka zaopatřil svátosmi umírajících, a o dvanácté hodině vydechl děkan sobotecký naposled. Ještě před smrtí nechal Vetešník sepsat poslední vůli, v níž odkázal děkanství svou knihovnu, kterou během svého života rozšířil z původních dvou desítek na téměř šestnáct set svazků; kostelu pak věnoval nová mešní roucha, stříbrný kalich a misál.⁶⁴⁶ Místo, kde chtěl být pohřben - za hlavním oltářem - stejně jako nápis na náhrobek si určil ještě za svého života. Pohřeb odvedl o dva dny později Vetešníkův přítel Marek. Ten také nechal hned po Vetešníkově úmrtí odnést dvě obsáhlé knihy s Vetešnickovými výpisky do Libuně, kde je uložil v děkanské knihovně k pozdějšímu prostudování.⁶⁴⁷

Co je ovšem velmi překvapivé, v českém literárním prostředí zůstalo Vetešníkovo úmrtí téměř nepovšimnuto. Z českých listů totiž jediná *Včela* pod redakcí Josefa Bojislava Pichla ve vydání z 23. března, tedy dva měsíce od smrti Vetešníka, vzpomenu krátkým oznámením odchod soboteckého děkana, svého někdejšího dopisovatele, a sice následujícími slovy: „*Opět jeden veterán na poli literatury české, p. F. Vetešník, nejposléz děkan sobotecký, ze života tohoto odešel. Žádáme četných přátel a důvěrníků zesnulého, by nám zevrubních dat o veškerém působení jeho poskytnuli.*“⁶⁴⁸ Lze jen dodat, že výzva redakce zůstala neoslyšena. V žádném z následujících čísel se žádné další připomenutí postavy Františka Vetešníka nenachází. Jako ironie osudu tak vyznívá skutečnost, že jedinou obsáhlejší zprávu o Vetešníkově úmrtí podal nám již dobře známý německý zábavník *Bohemia*.⁶⁴⁹

Že zprávu o Vetešníkově skonu neotiskly rozšířené *Národní noviny*, je pochopitelné - od 18. ledna 1850 byl jejich výdej zakázán.⁶⁵⁰ Že však ani *Časopis pro katolické duchovenstvo*, kam Vetešník několik let přispíval, za což obdržel i pochvalný dekret z pražské arcibiskupské

⁶⁴⁵ ZELENÝ, *Život Josefa Jungmanna*, 1873, s. 366–367.

⁶⁴⁶ Zde je třeba upozornit na jeden omyl. Německý časopis *Bohemia*, který uveřejnil zprávu o Vetešníkově úmrtí, uvádí, že svou knihovnu odkázal městu. My se však budeme držet svědectví Šimůnka, který byl s Vetešnickovou poslední vůlí bezpochyby dobře obeznámen.

LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878*.

⁶⁴⁷ LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784–1850), *opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878*.

⁶⁴⁸ *Denní zprávy*. *Včela*. Listy pro pospolitý život, vzdělání a zábavu, 3, 1850, č. 5, s. 20.

⁶⁴⁹ *Lokalzeitung*. *Bohemia*, 23, 1850, č. 46, s. 4.

⁶⁵⁰ BEDNARÍK – JIRÁK – KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, 2011, s. 101.

---

konzistoře, je více než překvapující. *Časopis* zpravidla v případě úmrtí „významnějších“ osob věnoval hned několik stran více či méně obsáhlému životopisnému medailonku; v případě „méně významných“ oznámil úmrtí alespoň stručnou zprávou v rubrice *Úmrtí*. Leč za celý ročník 1850 nacházíme pouze dvě zprávy o úmrtí - arcibiskupského konzistorního rady Antonína Burgera dne 16. února 1850 a budějovického biskupa Ondřeje Lindauera dne 4. června 1850.⁶⁵¹ Ani v následujících ročnících 1851 a 1852 nenacházíme žádný dodatečně uveřejněný životopis či alespoň krátké vzpomnutí úmrtí nebo života děkana Františka Vetešníka.

---

⁶⁵¹ Oznámení o úmrtí Antonína Burgera viz *Úmrtí*. ČKD, 23, 1850, č. 2, s. 190.
Oznámení o úmrtí Ondřeje Lindauera viz *Úmrtí*. ČKD, 23, 1850, č. 3, s. 198.

Tři pohledy současníků

Pohled Damiána Šimůnka

Drobné, leč cenné svědectví o osobě děkana nám podal Vetešníkův sobotecký kaplan Damian Šimůnek. Přesněji řečeno, podal jej v listu z 9. prosince 1878 psaném v Choustníku profesoru Alexandru Bernardovi, který v té době shromažďoval informace o Vetešníkovi a vzpomínky jeho vrstevníků.⁶⁵² Bohužel, jak Šimůnek píše, cíleně si životní osudy děkana Vetešníka nepoznamenával, a i to málo, co si tu a tam poznamenal, shořelo spolu s téměř celou jeho knihovnou při požáru 18. října 1874.

Z Šimůnkova listu se dovídáme zejména o Vetešníkových badatelských kvalitách a učenosti - mladší kaplan jej vzpomíná především jako sečtělého muže a pilného badatele: „*František Vetešník byl muž, při němž především pilnost vynikala. Ve dne nezahálel nikdy; buď něco četl neb psal, knihy vědecké kupoval, neb se je i dlužil, pilně je čítal a z nich výtahy dělal. Těchto výtahů měl ve dvou knihách tlustých in folio, kterých při jeho úmrtí P. T. pan Antonín Marek do libuňské farní biblioteky odnésti dal.*“

Rovněž se od něj Šimůnka dovídáme zajímavou věc - Vetešník měl v úmyslu všechny své poznámky psané na lístcích a útrzcích dopisů uspořádat, ale v realizaci mu zabránila smrt. Vetešníka dále Šimůnek líčí jako vzorného kněze, který důsledně plnil své povinnosti vůči Bohu i farníkům,

Vedle toho měl prý Vetešník neobvyklý zvyk oslovovat nejen své přátele, ale i cizí osoby oslovením „holoubek“. K tomuto nikoliv zle míněnému, leč poněkud familiárnímu oslovení se pojí kuriózní událost, která Vetešníka přiměla používání tohoto oslovení, běžně užívaného při jeho hovorech v Markvarticích, ze dne na den zanechat. Po svém jmenování děkanem soboteckým a příchodu do Sobotky takto totiž Vetešník jednou oslovil neznámého člověka, který se na zaskočeného Vetešníka obořil slovy: „*Já nejsem žádný holoubek!*“ Od té doby Vetešník, jistě nemálo pohnutý, přestal oslovení „holoubku“ zcela užívat.⁶⁵³

Co je ovšem zajímavé, Šimůnek se ve svém zcela zdržel hodnocení Vetešníka jako člověka. Vetešníka popisuje jako vynikajícího učence a kněze plnícího důsledně všechny své

⁶⁵² LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Rukopisy vlastní, Sobotečtí rodáci a občané, Vetešník František Matějovič (1784-1850), opis listu Damiána Šimůnka Josefu Alexandru Bernardovi z 9. prosince 1878.

⁶⁵³ Tato zajímavost se nám dochovala prostřednictvím již zmíněného listu kaplana Damiána Šimůnka.

pastorační povinnosti, ale obratně se vyhnul jakémukoliv hodnocení Vetešníka jako člověka. Ani slovem se nezmiňuje o povaze a charakterových vlastnostech.⁶⁵⁴

Pohled Antonína Učíka

To, co patrně mělo z pohledu Šimůnka zůstat skryto, nám podkryl druhý Vetešníkův kaplan ze Sobotky, Antonín Učík. Ten se po Vetešníkově smrti dostal za faráře do Markvartic, kde narazil na Vetešníkovu pamětní knihu. Sám do ní začal zapisovat a první zápis, který do ní učinil, věnoval právě úmrtí soboteckého děkana. Z něj víme o posledních dnech Františka Vetešníka a podrobnostech o jeho nemoci. K zápisu o úmrtí Učík následně připojil své osobní hodnocení zemřelého: „*Pilný to jinák pán, a přísný, však k jiným zásad samovládových; kuchařce své Anně provdané Šolcové - jenž jiné lidi dobře u něho obouzeti uměla, by sama důvěrou poctěna s ním vládla - příliš věřící.*“⁶⁵⁵ Jak z toho vidno, oba kaplani - Šimůnek i Učík - se shodovali na Vetešníkově pilnosti i přísnosti. Nadto Učík přisuzuje Vetešníkovi novou vlastnost - důvěřivost. Zároveň ale opět spatřujeme to, co jsme viděli u Šimůnka - jakousi snahu odsunout do pozadí jiné lidské stránky. Stránky, které zřejmě dle Šimůnka a zprvu i Učíka měly zůstat skryté..

Čeho si Učík všímal především, a co jej patrně dráždilo nejvíce, byly zcela evidentně Vetešníkovy projevy loajality až servilnosti vůči nadřízeným. Vetešník nikde neopomínal uvádět celé titulatury a důsledně si přepisoval pochvalné listy, kterých se mu dostávalo od vikariátních vizitací. Ostrý komentář připsal Učík k zápisu, v němž Vetešník líčil své překvapení a dojetí ve chvíli, kdy mu vikariátní posel čili „šlapák“ předával zprávu o udělení osobní děkanské hodnosti: „*Jaké přetváření a pokrytství! Hrubý k nižším a nevšímavý - podlézavý a plazivý před vyššími!*“ Tamtéž, když Vetešník líčí se slovy plnými pokory své překvapení a potěšení z udělení osobního děkanského titulu, připsal Učík: „*Jináč to bylo v Sobotce 1839*“.⁶⁵⁶

Nejkritičtěji vyličil Učík proměnu Vetešníka od jeho příchodu do Sobotky roku 1838. Vepsal ji na větší volný prostor přímo mezi Vetešníkovy zápisky, které nechal Vetešník prázdný mezi lety 1836 a 1837: „*Rouškou té největší pokory zakrýval v Markvarticích svou vysokomyslnost co farář markv[artický], kterou co děkan sobotecký odhodil a ukázal světu, co jest. S p[anem] vikářem Nigrinem při jídle ani mluvit nechtěl, ano ani s p[anem] vikářem*

⁶⁵⁴ Na tuto skutečnost upozornil ve svých poznámkách již Miroslav Vlach.

LA PNP, fond Miroslav Vlach, oddíl Cizí rukopisy a přepisy cizích autorů, PÍCEK, Josef: *Sobotecký jemnostpán*, s. 83.

⁶⁵⁵ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, Farní pamětnice, s. 204.

⁶⁵⁶ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s.156.

*Markem nestál v takovém přátelském poměru jako dříve.*⁶⁵⁷ Učíkově výpovědi o chladnutí vztahů s Markem by nasvědčovala skutečnost, že jméno Vetešníkovo téměř mizí z Markovy a Jungmannovy korespondence. Jungmann se svého přítele z Libuně ptá jen na Šíra a nesetkáváme se ani s drobnými pozdravy, které Jungmann nechával Vetešníkovi v době jeho působení v Markvarticích běžně vyřizovat.

Učík nicméně ve svém neúprosném soudu Vetešníka pokračuje dále: „*František dostal, co chtěl, a pak odejděte. Každý se divil té proměně v chování p[ana] děkana Vetešníka, an se viděl.*

Škaredý, mrzutý nad domácností a světem, zalézával na kůr, kde knihovnu zřídil, zamkl se tam a čítával knihy o Palestině, z novin a z knih hojných výpisů činiv. V Markvarticích hovorný a pln dobrého rozmaru, v Sobotce záдумčivý, nemluvný, nelidský - holoubek - zemřel po delší chorobě 1850.“

I pokud odhlédneme od Učíkových přípisků, jednotlivé střípky z Vetešníkova života nám vytváří obraz člověka pilného a učeného, ale také lehce dotknutelného, ne-li přímo urážlivého. Jakým jiným způsobem si můžeme vysvětlit postupné chladnutí vztahů s Markem a Jungmannem? Proč se nepustil do práce na metodickém pojednání o vedení farních knih pamětních, o něž redaktor *teologického časopisu* Vinařický, vkládaje do Vetešníka tolik nadějí, žádal? A konečně, proč dovolil, aby vydání Tomíčkovy spisu zcela zpřetrhalo jeho vazby na Maticí českou, kterou tak podporoval?

Pohled Josefa Václava Friče

Frič nebyl soboteckým rodákem, jak bychom si mohli zpočátku myslet, nýbrž pocházel z Prahy, kde se narodil roku 1829. Jeho otec Josef, doktor práv a zemský advokát, se osobně poznal s Jungmannem i Markem, a on sám pak studoval na Staročeském gymnáziu, kde Jungmann působil, toho času již ve funkci prefekta. Roku 1842 se tehdy dvanáctiletý Frič odebral spolu s Michalem Čakrtem, synem soboteckého obecního účetního, na prázdniny do Sobotky, kde pobýval u Čakrtových, a jak ve svých pamětech uvádí, poznal i Vetešníka, kterému o nedělích ministrovával.⁶⁵⁸

Jak dále Frič uvádí, setkával se s Vetešníkem i na děkanství, kam jej Vetešník zval, hostil a nechával si vyprávět o Praze a pražských přátelích. Svá setkání s Vetešníkem Frič později vylíčil ve svých pamětech následovně: „*O polednách byl jsem zván na faru nebo snad*

⁶⁵⁷ SOkA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s.158.

⁶⁵⁸ FRIČ, Josef Václav: *Paměti Josefa V. Friče*. Druhé vydání. Svazek I. Praha 1891, s. 145.

---

*na děkanství u dotčeného, kdysi na slovo vzatého vlastence nejstarší vrstvy, druhá to chrudimského děkana i konsistoriálního rady Jos. Lib. Zieglera. Vetešník rozhovořil se rád se mnou o Praze, o Matici a o známých mu předních vlastencích, ale měl ten nevčasný zvyk, že, rozjařiv se dobrým soustem a chutnou pitkou, pouštěl se do latiny tak hbitě, že mu ledva můj dobře kovaný praeceptor stačiti mohl, kdežto mně neokovanému vystával při tom studený pot na čele.*⁶⁵⁹

Frič také vzpomíná, jak Vetešník nikdy neopomenul obdarovat tuláky či „bludné žáky“, kteří tu a tam zaklepali na dveře děkanství. Obzvláště, když za ním přišel některý s latinskou básní: „Obyčejně objevoval se tam ve dveřích některý z těch „bludných žáků“, již notně přišedivělých, jenž počal vzletnou latinskou ódu na slovutného duchovního pastýře hlasitě odříkávati - načež ji na ošumělém půlarchu papíru s náramnými klikami-háky zřetelně načmáranou a sáhodlouhými tituly osloveného proslavence opatřenou se vši skroušeností a tisícerymi poklonami na talíř pokládal, začož dostalo se mu stříbrného dvacetníčka neb i půlzlatníka.“⁶⁶⁰

Spolu s Fričovým krátkým, ale cenným svědectvím nabývá obraz Vetešníka nových kontur. Poznáváme z něj především jeho lidskou stránku - se svými zlozvyky i ctnostmi. Patrně si potrpěl na dobré jídlo a snad se i rád napil, což si vybralo svou daň v podobě „nemoci králů“, kterou ochorel ještě před dovršením padesáti let svého života.⁶⁶¹

---

⁶⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁶⁰ Tamtéž.

⁶⁶¹ Viz kapitola *Nemoc a úmrtí*.

Závěr

V předchozích kapitolách jsme si shrnuli Vetešníkův život v nejdůležitějších kapitolách. Kaplanování v Mcelích - období plné ideálů a představ, snění, ale také smutku a toužení po příteli, přes kaplanování v Bousově - období prvních nárazů, prvních neúspěchů a konfliktů, které vedly k problémům s cenzurou, přes farářské působení v Markvarticích prodchnuté národním životem až po jeho poslední období v Sobotce spojené s uzavíráním.

Bohužel, Vetešníkův život nabral pod vlivem událostí čtyřicátých let rychlý spád. Formování konstitučního hnutí a vytvářené české politické scény, liberalizace poměrů a sekularizace společnosti - s tím vším se Vetešník nemohl smířit. Před Vetešníkem ležely dvě možnosti - přizpůsobit se, následovat Markova příkladu, přijmout politické změny a zapojit se do národního života; anebo vzdorovat, nereflektovat společenské procesy a distancovat se od měnící se společnosti. Vetešník si zvolil možnost druhou a ta výrazně přispěla k jeho upadnutí do pozapomenutí. Úmyslně nepíšeme zapomenutí, neboť bychom nereflekovali úsilí nemalého počtu badatelů vzkřísit jméno Františka Vetešníka. Vetešník se de facto vyčlenil z národního života, zvláště pokud jde o spřetrhání svazků s Maticí českou.⁶⁶²

Na samotný závěr se nám nabízí ještě jeden pohled na Vetešníka. Pohled dosud nereflektovaný, ačkoliv jej naznačil již Miroslav Vlach v doslovu ke svému strojopisnému přepisu Píckova medailonu *Sobotecký jemnostpán*. Pohled, který by nám - s trochou nadsázky řečeno - představil odvrácenou tvář soboteckého děkana.

Při procesu s Feslem si všimněme jedné zásadní věci. Marek, stejně jako Jungmann, odsuzuje Fesla pouze jako nepřítele Čechů a češtiny. Zatímco Jungmann jej nazývá „záštitou němčiny v Litoměřicích“, Marek „tupitelem češtiny“.⁶⁶³ Bolzanovu suspendování a penzionování roku 1820, které tolik pobouřilo řadu tehdejších obrozenců, Marek schvaluje, ale opět jen proto, že potkalo „českého ducha záhubce“ a Jungmannova protivníka.⁶⁶⁴ Naproti tomu v korespondenci Marka a Jungmanna nenacházíme náznaky odsouzení nebo odmítnutí Bolzanových a Feslových náboženských názorů. Marek naopak považuje žaloby zaslané

---

⁶⁶² Kutnar toto „vydědění“ charakterizuje následovně: „Kdo z Čechů nejde s vlastenci, vyřazuje se sám svým myšlením, cítěním a jednáním z národa, vyděduje se ze společného vlastnictví a není pravým Čechem podle srdce a mysli.“

KUTNAR, *Obrozenské vlastenectví a nacionalismus*, 2003, s. 169.

⁶⁶³ Viz Jungmannův list Markovi z 5. března 1818 a Markův list Jungmannovi ze 14. února 1820.

EMLER, *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*, ČMKČ, 56, 1882, č. 3, s. 447.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 168.

⁶⁶⁴ Tamtéž.

biskupovi Hurdálkovi od papeže za přehnané a neváhá o nich dokonce hovořit jako o „černém mraku z Říma“.⁶⁶⁵

Ne tak Vetešník. Pro konzervativního Vetešníka byl Fesl nepřijatelný hned dvakrát - v rovině politické, stejně jako v případě Jungmanna a Marka, a v rovině náboženské. Proč? Vzpomeňme na Vetešníkův zápis v pamětní knize, v němž ostře odsoudil celé Bolzanovo obrodné hnutí jako protikatolické spiknutí „zahraničních protestantských křiklounů“.⁶⁶⁶ V rovině politické odsoudil Fesla jako „poněmčilce“ stejně jako Marek s Jungmannem, avšak zároveň v rovině náboženské vyčetl Feslovi morální rozklad litoměřického semináře: „/Fesl/ znaje převahu své způsobilosti a učenosti, jakž to pohříchu u takových bývá, a povědom přízně i ochrany biskupovy, již i slabší kanovníky, jenž se panem nynějším biskupem, hned od časů biskupa předešlého, na nejlepší stání nebyli, nešetrně urouhávati a žákovstvu lehčiti se neostýchal.“⁶⁶⁷

I na pozdvižení kolem Tomíčkovy spisu nahlížel Marek prizmatem národním a celou věc posuzoval principiálně - pokud mohou vycházet bez jakýchkoliv překážek mnohem „nekatoličtější a bezbožnější“ díla německých filozofů a protestantských teologů, proč by neměla vycházet bez jakýchkoliv zábran česká díla, byť „na každé stránce nezavání katechismem Kanisiovým“.⁶⁶⁸ Do jaké míry tento Vetešníkův fanatický postoj koresponduje se zásadami náboženské svobody, jak ji zaručoval toleranční patent z roku 1781?⁶⁶⁹

I Josef Pícek si byl vědom Vetešníkova místy až vypjatého konzervatismu a pokoušel se jej ve své apologii Vetešníka *Sobotecký jemnostpán* skrýt za jeho duchovní povolání katolického kněze. Odvolával se přitom na svědectví nejmenovaného současníka, který o Vetešníkovi prohlásil: „Vetešník jsa katolickým duchovním, nemohl souhlasiti s liberálním směrem Tomíčkovým, viděl v člověku obraz boží, v kterém šlechtnost, dobro a láska obrážeti se má.“⁶⁷⁰

Miroslav Vlach, autor strojopisného přepisu Píckovy práce, však tento zkreslený pohled odhalil a ve svých poznámkách - jakémsi doslovu svého přepisu - podrobil neúprosné kritice.

⁶⁶⁵ Viz nedatovaný list Antonína Marka Josefu Jungmannovi, Emlerem datovaný do období cca 1819–1820.

EMLER, *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*, ČMKČ, 62, 1888, č. 2, s. 167.

⁶⁶⁶ SOKA Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, *Farní pamětnice*, s. 11–12.

⁶⁶⁷ Tamtéž, s. 12.

⁶⁶⁸ JAKUBEC, Antonín Marek, 1896, s. 203–204.

⁶⁶⁹ K tomu hovoří Tretera: „Konfesionální předpisy v českých a rakouských zemích i předpisy uherské nedovolovaly pro ty, kdo přecházeli k tolerovaným církvím, používat kanonických výrazů „odpadlíci“, „bludaři“ či „rozkolníci“ (apostaté, heretici, schismatici), ale stanovily závaznost použití výrazu „přestupující“; právní akt, kterým přestupující do tolerované církve přešel, se nazýval „přestup“.“

TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří 2002, s. 23.

⁶⁷⁰ LA PNP, fond Josef Pícek, oddíl Rukopisy vlastní, *Sobotecký Jemnostpán. Památní medailon k počtě buditele P. Fr. M. Vetešníka*, s. 70.

Vyslovil přesvědčení, že se Vetešník pro svoje náboženské zaujetí sám dobrovolně vzdal svého podílu na českém národním životě, což demonstroval právě vystoupením z Matice české: „*Pícek vlastně zcela zamlčel tuto tak závažnou okolnost, že Vetešník vystoupil z České matice, a že se tím nezbytně distancoval od české národní a kulturní společnosti. Pícek tak činí patrně záměrně, neboť musil retušovat všecko, co by porušovalo jeho idealizovaný, apologetický portrét jemnostpána soboteckého. Pícek usiloval, aby jeho medailon vyšel aspoň trochu adekvátní k jemnostpánu v Libuni.*“⁶⁷¹

Zároveň Píckův úmysl - ztotožnění Vetešníka co *soboteckého jemnostpána* s Markem co *jemnostpánem libušským* - rezolutně odmítl, přičemž postavil do kontrastu Markovo „češství“ a Vetešníkovo „katolictví: „*Marek byl a zůstal po celý dlouhý svůj život především Čechem. Vyznání Vetešníkova života však bylo římské, to znamená římskokatolické; byla to neúchylná věrnost církvi.*“⁶⁷² Vlachovu kritiku můžeme uzavřít následujícím zhodnocením Vetešníkova působení v Sobotce dle Vlacha: „*Děkan Vetešník byl posléze děkan, církevní hodnostář hlavně, a s hlediska národního a kulturního rozpolcený člověk, který se ve stáří neuměl orientovat v českém životě, nerozuměl mu, zaspal pokrok národního života, a nakonec se od něj odtáhl, zalezl do své ulity a možná, že nebyl ani spokojen a usmířen s minulostí svou vlastní.*“⁶⁷³

Přesto, postava Františka Vetešníka, jakkoliv může budit kontroverze, zanechala v regionální historii svou stopu. Věříme, že nadále zůstává zahalena tajemstvím, ačkoliv snad alespoň trochu tato práce napomohla podkrytí příběhu jednoho pozapomenutého buditele.

---

⁶⁷¹ Tamtéž, s. 84.

⁶⁷² Tamtéž, s. 83.

⁶⁷³ Tamtéž.

---

2. Seznam pramenů a literatury

2.1 Archivní prameny

Archiv Biskupství litoměřického

Archiv far I

Karton č. 133, Sobotka – inventář z roku 1850

Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze

Osobní fond František Matějovič Vetešník

Osobní fond Antonín Marek

Osobní fond Václav Hanka

Osobní fond Karel Vinařický

Osobní fond Josef Myslimír Ludvík

Osobní fond Josef Pícek

Osobní fond Miroslav Vlach

Státní oblastní archiv v Praze

Sbírka matrik (Benátky nad Jizerou, Krnsko, Mcely, Dolní Bousov)

Státní oblastní archiv v Zámrsku

Sbírka matrik (Markvartice, Sobotka)

Státní okresní archiv v Jičíně

Fond Archiv města Sobotka

Kniha č. 14, kniha paměti (Memorabilien engelegt vom Franz Steinbrenner).

Fond Děkanský úřad Sobotka

Karton č. 2, duchovní správa - záležitosti farnosti - děkanská knihovna - certifikát nakladatelství Dědictví sv. Jana Nepomuckého za štědrou podporu děkanské knihovny pro F. Vetešníka (1849); korespondence (1923).

Karton č. 11, ilustrační materiál - výpisky a opisy dokumentů týkající se minulosti i současnosti děkanství (od F. Schauera a od F. Vetešníka).

Karton č. 12, ilustrační materiál - obecné historické výpisky (od děkana Fr. Vetešníka a jiných - genealogické vývody, rodokmeny, srovnávací tabulky, poznámky, výpisky).

Karton č. 12, ilustrační materiál - výpisky a opisy dokumentů týkající se minulosti i současnosti Kosteckého panství a města Sobotky (od F. Schauera a od F. Vetešníka).

Fond Farní úřad Markvartice

SOka Jičín, fond Farní úřad Markvartice, kniha č. 1, farní pamětnice.

Fond Základní škola Markvartice

SOka Jičín, fond Základní škola Markvartice, kniha č. 6, kniha cti.

2.1 Tištěné prameny a edice

Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in sammtlichen kaiserl. königl. Erbländern d. d. Wien den 6ten December 1774. Wien 1774.

AMBRUŠ, Jozef (ed.): *Korešpondencia Jána Hollého.* Martin 1967.

AUDERSKY, Eduard: *Der hohe Clerus der österreichischen Monarchie. Nach seiner Gradual-Vorrückung vom Jahre 1800 bis auf die neuesten Zeiten.* Wien 1844.

BAYER, František: *Kalendář vlastenecký čili dnové památní pro národ náš.* Koleda. Čtení pro náš lid, 1, 1876, č. 2, s. 28–29.

Belisar. Archiv für Natus, Kunst, Wissenschaft und Leben, 3, 1837, č. 5, s. 17–20.

Biblia sacra, to gest: Biblj swatá, aneb wssecka Swatá pjsma Starého i Nowého zákona, se wssj pilnostj opět přehlédnutá, ponaprawená a w nowě wydaná. Berlín 1860.

BOLZANO, Bernard: *Erbauungsreden an die akademische Jugend.* Zweiter Band. Prag 1850. *Böhmen.* Oesterreichischer Beobachter, č. 11, 11. ledna 1832, s. 52.

Catalogue de la section des Russica. Écrits sur la Russie en langues étrangères. Tome I. A-M. St. Pétersbourg 1873.

Catalogus universi cleri Dioecese Litomericensis. Litomericii 1837.

Consignation des sammentlichen hohen Adels männlichen Geschlechts im Königreich Böhmeim pro anno MDCCXXII. Wien 1722.

COCHRANE, John Dundas: *Fußreise durch Rußland und die sibirische Tartarey, und von der chinesischen Gränze nach dem Eismeere und nach Kamtschatka.* Wien 1826.

COCHRANE, John Dundas: *Narrative of a Pedestrian Journey Through Russia and Siberian Tartary, from the Frontiers of China to the Frozen Sea and Kamtchatka.* London 1824.

ČÁDA, František (ed.): *Filosofické spisy Vincence Zahradníka. Díl III. Zahradníkovy dopisy z let 1831–1836.* Praha 1915.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav: *F. L. Čelakovského sebrané listy.* Praha 1869.

ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ, Marie: *Vzpomínky z mladých let dr. F. L. Riegra*. Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice, 33, 1903, č. 6, s. 481–497; č. 7, s. 575–585; č. 9, s. 765–781.

Česká bibliografie na rok 1846. Pautník. Časopis obrázkový pro každého, 1, Praha 1846, s. 63–64.

Dennj kronika. Kwěty. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawany a Slowáky, 5, 1838, č. 51, s. 408.

Dennj zprávy. Včela. Listy pro pospolitj život, vzdělání a zábavu, 3, 1850, č. 5, s. 20.

Der Verein „Dedictví svato-janské“ in Prag. Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft, 1, 1852, č. 2, s. 65–67.

Desjtiletj Dědictwj swatého Jana Nepomuckého. Časopis pro katolické duchowenstwo, 18, 1845, č. 1, s. 208–212.

Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w audech swých w Injm roce geho založenj 1835. Časopis pro katolické duchowenstwo, 9, 1836, č. 1, s. 182.

DOLEŽAL, Augustín: *Weselost rolj božj hybské pod rakauským sskřiwánkem. Zpěw při přjležitosti wydané od cýsaře Jozeffa II. tolerancy L. P. 1781 složený od Augustýna Doležala*. In: Slowensstj Werssowcy. Collecta revirescunt. Skalica 1805, s. 92–100.

DOUCHA, František: *Douchův knihopisný slovník česko-slovenský. Seznam knih, map, obrazů a hudebnin. 1774–1864*. Praha 1865.

EMLER, Josef (ed.): *Ještě několik listů Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. Časopis Musea království českého, 60, 1886, č. 3, s. 434–444.

EMLER, Josef (ed.): *Listy Antonína Marka k Josefu Jungmannovi*. Časopis Musea království českého, 62, 1888, č. 2, s. 151–169; č. 3, s. 385–405; 63, 1889, č. 2, s. 264–274; 66, 1892, č. 2, s. 292–304, č. 3, s. 457–482.

EMLER, Josef (ed.): *Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi*. Časopis Musea království českého, 55, 1881, č. 3, s. 499–530; 56, 1882, č. 1, s. 26–44; č. 2, s. 161–184; č. 3, s. 445–476; 57, 1883, č. 1, s. 45–59; č. 2, s. 330–353; č. 3, s. 496–512; 58, 1884, č. 1, s. 54–70; č. 2, s. 285–297; č. 3, s. 405–425.

EMLER, Josef (ed.): *Zápisky Josefa Jungmanna*. Praha 1872.

FRIČ, Josef Václav: *Paměti Josefa V. Friče*. Druhé vydání. Svazek I. Praha 1891.

Gednánj Společnosti vlastenského museum. Časopis Českého museum, 9, 1835, č. 1, s. 189.

HABSBURSKO-LOTRINSKÝ, František Karel: *Prání nejjasnějšímu císaři a králi, mému nejmilostiwějšímu i nejlaskawějšímu pánu a pánu otci*. In: Zora. Almanach na rok 1840. Budín 1840, s. VII–XVIII.

HABSBURSKO-LOTRINSKÝ, František Karel: *Přánj neygasněgšjmu cjsaři a králi, mému neymlostiwěgšjmu i neylaskawěgšjmu pánu a panu otci*. Kwěty. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawany a Slowáky, 7, 1840, č. 32, s. 249–251.

Handbüchlein der neuesten Literatur des Katholizismus und zunächst der katholischen Theologie oder schematisches Verzeichniß der von 1836–1842 erschienenen katholischen Werke, welche in der Hurter'schen Buchhandlung in Schaffhausen zu haben sind. Schaffhausen 1842

HANSGIRG, Antonín: *Katalog českých knih od l. 1774 až do konce r. 1839*. Praha 1840.

HAVEL, Rudolf (ed.): *Ze vzájemné korespondence Josefa Jungmanna a Antonína Marka*. In: Literární archiv. Sborník Památníku národního písemnictví. 8–9. Praha 1974, s. 5–34.

HAVRÁNEK, František: *Chronologický pořádek neyhlawněgšjch událostj po narozenj Páně*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 19, 1846, č. 4, s. 591–605.

HÁJEK, Václav: *Kronyka czeská*. S. 1. 1819.

HERDER, Johann Gottfried: *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*. Vierter Theil. Riga – Leipzig 1791.

Historische Berichtigungen. Die Albigenser und der Krezzug gegen sie. In: Historisch-politische Blätter für das katholische Deutschland. Zweiter Band. München 1838, s. 470–483.

Hof- und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums. I. Theil. Wien 1838.

IDELER, Christian Ludwig: *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie*. Zweiter Band. Berlin 1826.

Inland. Der Adler. Allgemeine Welt- und Nationalchronik, Unterhaltungsblatt, Literatur- und Kunstzeitung für die Oesterreichische Monarchie, č. 244, 13. října 1840, s. 1945.

Jizeran, spolek akademiků býv. kraje mladoboleslavského [...]. Jizeran, 1, 1880, č. 1, s. 4.

JUNGMANN, Josef: *O gazyku českém*. Hlasatel český, 1, 1806, č. 1, s. 43–49; č. 3, s. 321–354.

JUNGMANN, Josef: *Překlady*. Svazek II. Praha 1958.

JUNGMANN, Josef: *Slownjk česko-německý*. Djl I. A–J. Praha 1835.

JUNGMANN, Josef: *Slownjk česko-německý*. Djl V. W–Z. Praha 1839.

K Dědictwj sw. Jana Nepomuckého přistaupili... Časopis pro katolické duchowenstwo, 10, 1837, č. 2, s. 343–345.

Kaiserlich königlicher Schematismus für das Königreich Böhmeim auf das Jahr 1795. Prag 1795.

Kaiserlich königlicher Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1827. Prag 1827.

KAMPELÍK, František Cyril: *Škola w Libuni*. Kwěty. Národní zábavník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany, 12, 1845, č. 21, s. 82–83.

KAŠPAR, Ludvík Bohumil: *Památník reformované církve českomoravské obsahující popsání všech sborů evanjelických h. v. v Čechách a na Moravě v jubilejním roce 1881. stávajících*. Praha 1881.

Каталог книг Императорской публичной библиотеки, касающихся России, на разных славянских наречиях. Санктпетербург 1867.

KOLLÁR, Jan (ed.): *Národní zpiewanky čili pjsně světské Slowáků w Uhrách*. Djl perwý. Wydánj hogné rozmnožené. Budín 1834.

KROSNOWSKI, Adolf Tabasz: *Almanach historique ou souvenir de l'émigration polonaise*. Paris 1846.

Lokalzeitung. Bohemia. Unterhaltungsblätter, 23, 1850, č. 46, s. 4.

Lokalzeitung. Bohemia. Unterhaltungsblätter, 23, 1850, č. 127, s. 3.

MAREK, Antonín: *Pjseň k pokogi*. Prwotiny pěkných vměnj neb liternj přjlohy k cýsařským král. Wjdeňským nowinám na rok 1814, 2, 1814, č. 8, s. 49–50.

MAREK, Antonín: *Vtrpné práwo*. Prwotiny pěkných vměnj, neb liternj prjloh k cýsařským král. Wjdeňským nowinám na rok 1813, 1, 1813, č. 33, s. 136.

MARMONTEL, Jean-François: *La Bergère des Alpes. Pastorale en trois actes et en vers, mêlée de chant*. Paris 1766.

MARMONTEL, Jean-François: *Memoirs of Marmontel, Written by Himself. Containing His Literary and Political Life, and Anecdotes of the Principal Characters of the Eighteenth Century*. Vol II. London 1826.

NEJEDLÝ, Jan: *O lásce k vlasti*. Hlasatel český, 1, 1806, č. 1, s. 5–42.

NEJEDLÝ, Jan: *Promluwenj k Hlasateli*. Hlasatel český, 1, 1806, č. 1, s. 3–4.

Neue Entdeckung fossiler Menschenknochen. Das Ausland. Ein Tagblatt für Kunde des geistigen und fittlichen Lebens der Völker, 15, 1842, č. 267, s. 1068.

Nr. 2822. Das Absterben zweier Priester wird angezeigt. Consistorial-Currenden für die leitmeritzer bischöfl. Diözesan-Geistlichkeit, 4, 1838, č. 3, s. 17.

Nr. 4311. Erledigtes Beneficium. Consistorial-Currenden für die leitmeritzer bischöfl. Diözesan-Geistlichkeit, 4, 1838, č. 4, s. 22.

O slowanských nářečjch, a prostředcých gim se navčiti. Prwotiny pěkných vměnj, 1, 1813, č. 22, s. 83–86; č. 23, s. 89–90.

Oesterreich. Der Wanderer, č. 12, 12. ledna 1832, s. 17.

PALACKÝ, František (jako F. P.): *Slownjk českoněmecký Jos. Jungmanna*. Časopis Českého museum, 8, 1834, č. 3, s. 351.

PEŠINA, Václav Michal (nepodepsaný): *Odstupujícího redaktora poslední slowo*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 20, 1847, č. 4, s. 785–789.

PEŠINA, Václav Michal (nepodepsaný): *Omluwa redaktorowa*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 20, 1847, sv. 4, s. 603.

PICHL, Jan Bojislav: *Vlastenecké vzpomínky*. Praha 1936.

Pouť Slovanův do Ruska roku 1867 a její význam. Praha 1867.

Prohlášenj. Časopis pro katolické duchowenstwo, 18, 1845, č. 1, s. 259.

Přednešení jednatele ve valném shromáždění Společnosti Musea království českého dne 20. května 1871. Časopis Musea království českého, 45, 1871, č. 2, s. 103–123.

Připomenutj. Časopis pro katolické duchowenstwo, 10, 1837, č. 3, s. 530–531.

RISTAUD-COTTIN, Sophie: *Alžběta nebo wypowiedzenci sifersstj*. [Přel. František Matějovič Vetešník]. Jičín 1830.

RISTAUD-COTTIN, Sophie: *Elisabeth oder die Verbannte nach Siberien*. Leipzig 1809.

RISTAUD-COTTIN, Sophie: *Elizabeth, or the Exiles of Siberia*. London 1810.

RISTAUD-COTTIN, Sophie: *Élisabeth, ou les Exilés de Siberie*. Seconde édition revue et corrigée. Paris 1816.

Skladný prawopis. Časopis pro katolické duchowenstwo, 16, 1843, č. 4, s. 750.

SLAVÍK, Václav Otakar (ed.): *Karla Aloisa Vinařického korrespondence a spisy pamětní. I. Korrespondence od roku 1820–1833*. Praha 1903.

Slowo ku všem vlasti a materského gazyka milowným Čechoslowanům. Kwěty české. Listy zábavné pro wseliký staw, 1, 1834, č. 27, s. 217.

СРЕЗНЕВСКИЙ, Измаил Иванович: *Путевыя письма Измаила Ивановича Срезневскаго из славианских земель. 1839–1842*. С.-Петербург 1895.

ŠAFÁRIK, Pavol Jozef: *Slowo o českém prawopisu*. Časopis Českého museum, 17, 1843, č. 1, s. 3–12.

ŠLECHTA, František: *Knihovna V. Náprstka. I. Knihy české - Bohemica*. Praha 1872.

ŠTORCH, Karel: *Jana Slawomira Tomička Doba prwního člowěčenstwa, aneb ouplnějši wylíčení stawu prwního pokolení lidského*. Kwěty. Národní zábawník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany, 13, 1846, č. 60, s. 241–242.

ŠTŮR, Ludovít: *Zel Slowenska nad zwěčnělým Jozefem Jozefovičem Jungmannem*. In: *Plody Zboru učenců řeči českoslowanské přešporského*. Bratislava 1836, s. 98–99.

Učiliště (heslo). In: Slownjk česko-německý Josefa Jungmanna. Djl IV. S–U. Praha 1838, s. 699.

Úmrtí. Časopis pro katolické duchowenstwo, 23, 1850, č. 2, s. 190.

Úmrtí. Časopis pro katolické duchowenstwo, 23, 1850, č. 3, s. 198.

VAN DER VELDE, Karl Franz: *Der Maltheser*. Zweite verbesserte Auflage. Dresden 1822.

VAN DER VELDE, Karl Franz: *Johannita. Powjodka z druhé polowice sedmnáctého stoletj*. [Přel. František Matějovič Vetešník]. Praha 1829.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *D. p. Jozefowi Fialowi D. L. D. S. od mládeže m. 1812*. Liternej přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 3, s. 21–22.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Dávivá úplavice neb cholera roku 1832. Ze zápisníku † Frant. Vetešníka, t. č. faráře v Markvarticích*. Časopis lékařův českých, 17, 1878, č. 43, s. 344.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Gela*. Liternej přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 5, s. 37–38.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Heřman Černin z Chudenic*. Gindy a nynj. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawu a Slowany w Uhřjch, 6, 1833, č. 19, s. 152.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Historická oprawa. Albigenci a křižownické s nimi wálčenj*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 13, 1840, č. 3, s. 444–460.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Hněwsa ze Stránowa*. Liternej přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 36–37, s. 211–216.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Ke měsýčku*. In: Pautnjk slowanský. Sbjrka spisů zábawných a ponavčných, týkagjých se zwlásstě literatury, hystorye, technyky a hospodářstwj. Djl sedmý. Praha 1827, s. 69.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Lebka*. Liternej přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 4, s. 28–29.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Medwěd w cizjch gazycjch zběhlý*. Liternej přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 19–20, s. 121–122.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Na lakomce. Wedlé Horácowy ody 18^{té}, z knihy II*. Liternej přjlohy k cýsařským králowským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 42, s. 254

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Náhrobek chudému advokátowi*. Liternej přjlohy k cýsařským králofským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 25, s. 149

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Pastýřka v Tauridském údolj. Podle Marmontela*. In: Dennice aneb Noworočenka. Hradec Králové 1825, s. 90–136.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Podliska mému Jungmannowi*. Liternej přjlohy k cýsařským králofským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 6, s. 45.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Přímětek k poslednímu článku chronologického pořádku nejhlawnějšich událostí po narození Páně od Fr. Hawránka, křižowníka, kaplana u sw. Petra w Praze, obsaženému w Časopise pro katolické duchowenstwo 1846. IV. 604., podanému dne 27. měsíce února 1847*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 20, 1847, č. 1, s. 162–164.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Přjsnému kritikowi nestrannému*. Liternej přjlohy k cýsařským králofským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 17, s. 103.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Siný holoubek. Dle ruského*. Liternej přjlohy k cýsařským králofským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 18, s. 108–109.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Ukrutnost národu tureckého za předesslých stoletj ke Slowanům*. Gindy a nynj. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawu a Slowany w Uhřjch, 6, 1833, č. 18, s. 142–144.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *W. Károwi přjchozjmu z Litoměřic 29. kwětna 1811*. Liternej přjlohy k cýsařským králofským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 3, 1815, č. 40, s. 238–239.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *W nemocy Délie*. In: Pautnj slowanský. Sbjrka spisů zábawných a ponavčných, týkagjých se zwlástě literatury, hystorye, technyky a hospodářstw. Djl sedmý. Praha 1827, s. 70.

VETEŠNÍK, František Matějovič: *Wetessnj M*kowi*. Liternej přjlohy k cýsařským králofským Wjdeňským nowinám pro národ český a slowenský na rok 1815, 2, 1814, č. 15, s. 118–119.

VETEŠNÍK, František: *Z Algieru*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 15, 1842, č. 1, s. 177–178.

VETEŠNÍK, František: *Z tureckého Cařihradu, nebo z Konstantinopole*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 15, 1842, č. 1, s. 178–180.

- VETEŠNÍK, František Matějovič: *Zlomek listu ze Sobotky dne 5. října 1840*. Česká včela, 7, 1840, č. 88, s. 351–352.
- VINAŘICKÝ, Karel: *Česká pocta kardinálowi Mezzofanti*. Kwěty. Národní zábavník pro Čechy, Morawany, Slowáky a Slezany, 13, 1846, č. 153–154, s. 617–618.
- VODIČKA, Felix (ed.): *Boj o obrození národa. Výbor z díla Josefa Jungmanna*. Praha 1948.
- VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga (ed.): *Josef Josefovič Jungmann. Korespondence*. Praha 1956.
- WALKER, William Sidney (ed.): *Corpus poetarum latinorum*. Londini 1849.
- Widno (heslo)*. In: *Slownjk česko-německý Josefa Jungmanna*. Djl V. W–Z. Praha 1839, s. 98.
- Z Mladé Boleslavi*. Lumír. Belletristický týdeník, 9, 1859, č. 51, s. 1220.
- Základnj pravidla Dědictwj s. Jana Nepomuckého*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 7, *Zpráva o Museu král. českého od 1. září do konce listopadu 1869*. Časopis Musea království českého, 43, 1869, sv. 4, s. 416–418.
- Zpráwy o Wlastenském museum*. Časopis Českého museum, 6, 1832, č. 4, s. 484–488.
- Žádosti*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 13, 1840, č. 1, s. 189.

2.1 Literatura

- BAČKOVSKÝ, František: *Několik rozprav o Frant. Lad. Čelakovském*. Praha 1887.
- BAŤHA, František: *František Vetešník (1784–1850). Literární pozůstalost číslo 794a*. Praha 1966.
- BEDNÁROVÁ, Katarína: *Rukoväť dejín prekladu na Slovensku I. (18. a 19. storočie)*. Bratislava 2015.
- BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*. Praha 2011.
- BELLESHEIM, Alphons: *Giuseppe Cardinal Mezzofanti. Ein Lebensbild aus der Kirchengeschichte des 18. und 19. Jahrhunderts*. Würzburg 1880.
- BENEŠ, Luděk: *Mladoboleslavsko v proměnách času*. Mladá Boleslav 1997.
- BÍLEK, Karol: *Dolnobousovsko v literatuře a kultuře*. Dolní Bousov 2014.
- BÍLEK, Karol: *František Matějovič Vetešník (1784–1850). Literární pozůstalost*. Praha 1975.
- BÍLEK, Karol: *Sto let od úmrtí prof. Alexandra Bernarda*. Zpravodaj Šrámkovy Sobotky, 49, 2012, č. 2, s. 12–13.
- BÍLEK, Karol a kol.: *Malé dějiny Sobotecka*. I. díl. Sobotka 2008.

BORECKÝ, Jaromír: *Almanahy české 1820–1848*. Pokroková revue. Měsíčník pro politiku, národohospodářství a život kulturní, 6, 1909, č. 2, s. 96–103; č. 3, s. 179–187; č. 5, s. 276–286.

BORECKÝ, Jaromír: *František Věnceslav Jeřábek*. Máj, 4, 1906, č. 50, s. s. 789–792.

BRTÁŇ, Rudo: *Bohuslav Tablic (1769–1832). Život a dielo*. Bratislava 1974.

Bývalá censura. Svoboda. Politický časopis, 3, 1869, č. 3, s. 75–78; č. 4, s. 115–118.

COTTIN, *Sophie Ristaud (heslo)*. In: *The Encyclopædia Americana. A popular dictionary of arts, sciences, literature, history, politics and biography, brought down to the present time; including a copious collection of original articles in American biography; on the basis of the 7th ed. of the German Conversations-Lexicon. Vol. III. Boston 1854, s. 571–572.*

Czechische Sprache (heslo). In: ERSCH, Johann Samuel-GRUBER, Johann Gottfried: *Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste. Neunzehnter Theil. Conami-Corythus. Leipzig 1829, s. 440–448.*

ČÁŇOVÁ, Eliška: *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848–1918*. Praha 1995.

ČERNÝ, Václav Jaromír: *Děje města Sobotky*. In: *Památník soboteckých a okolních rodáků. K jich sjezdu na den 26., 27. a 28. srpna 1882 v Sobotce. Jičín 1882, s. 3–53.*

Dr. Franz Sartori und sein Werk über die österreichische Literatur. In: *Austria. Zeitschrift für Oesterreich und Teutschland. Erster Band. Leipzig 1833, s. 90–111.*

DVOŘÁK, Rudolf: *Snahy Fr. Palackého o vydání české encyklopedie*. In: *Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého. Praha 1898, s. 337–366.*

FRANKOVÁ, Libuša – JURČIŠINOVÁ, Naděžda: *Slovenské národné hnutie 1780–1918. Kapitoly zo spoločenskopolitického národného života*. Prešov 2008.

Frant. rytíř Plaček. Zlatá Praha. Obrázkový časopis pro zábavu a poučení, 5, 1888, č. 42, s. 670–671.

František Šír. Světozor, 3, 1869, č. 19, s. 158–159.

FRIND, Anton: *Kurze Geschichte der Bischöfe von Leitmeritz*. Komotau 1867.

GEBAUER, Jan: *Příspěvky k historii českého pravopisu a výslovnosti staročeské*. Praha 1871.

HANUSCH, Ignaz Johann: *Die Wissenschaft des slawischen Mythus im weitesten, den altpreußisch-lithauischen Mythus mitumfaßenden Sinne*. Lemberg – Stanislawów – Tarnow 1842.

HANUŠ, Josef: *Literatura česká devatenáctého století. Od josefinského obrození až po českou modernu*. Díl I. Praha 1902.

HANUŠ, Josef: *Národní museum a naše obrození*. Praha 1923.

HARTMANOVÁ, Dagmar: *Historie československé encyklopedistiky do roku 1945*. Národní knihovna. Knihovnická revue, 10, 2000, č. 1, s. 15–21.

HELLMUTH-BRAUNER, Vladimír – LENDEROVÁ, Milena: *Paměti rodu*. Praha 2000.

HNĚVKOVSKÝ, Šebestián: *Život Jana Negedlého*. In: NEJEDLÝ, Vojtěch: Wáclaw. Praha 1837, s. 5–20.

HOMOLOVÁ, Květa a kol.: *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století. Slovníková příručka*. Praha 1982.

HORČICE, Josef Prokop: *Historické popsánj milostného obrazu a pautnického chrámu blahoslavené Panny Marie w Staré Boleslawi; s přidanými modlitbami rannjmi, ke mssi sw., k sw. zpowědi, k swatému přigjmánj, s pjsněmi a ostatnj pobožnostj, kteráž se na tom sw. mjstě wykonáwá*. Praha 1837.

Hund (heslo). In: PIERER, Heinrich August: *Universal-Lexikon oder vollständiges encyklopädisches Wörterbuch. Neunter Band. Háma bis Husquarn. Altenburg 1835, s. 714–718*.

HÝSEK, Miloslav: *Jungmannova škola kritická*. In: *Listy filologické. Ročník 41*. Praha 1914, s. 230–270.

CHOCHOLOUŠEK, Prokop: *Templáři v Čechách. Historický román ve třech dílech. Díl třetí*. Praha 1843.

JAHN, Jiljí Vratislav: *František Ladislav Rieger*. Praha 1889.

JAKUBEC, Jan: *Dějiny literatury české. Od nejstarších dob do probuzení politického*. Praha 1911.

JAKUBEC, Jan: *Sebrané básně Antonína Marka*. Praha 1935.

JANKA, Otto: *Příběhy českých cestovatelů*. Třebíč 2001.

JANKŮ, Radka: *Městský archiv Sobotka /1928/ 1943–1960. Inventář*. Jičín 1999.

JEŽEK, Jan: *Fr. Al. Vacek*. Týdenník pro učitele a přátele školství národního, 12, 1880, č. 23, s. 305–308; č. 24, s. 321–323; č. 26, s. 349–351.

JEŽEK, Jan: *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou. Od r. 1780–1880*. Praha 1880.

JIRÁSEK, Josef: *Rusko a my. Studie vztahů československo-ruských od počátku 19. století do r. 1867*. Praha 1929.

Jungmanovo smýšlení slovanské. Moravská orlice, č. 32, 10. února 1875, s. 1–2.

Karel Al. Vinařický. Časopis katolického duchovenstva, 10, 1869, sv. 1, s. 47–65; sv. 2, s. 218–228.

KAVANAGH, Julia: *French Women of Letters. Biographical Sketches*. Leipzig 1862.

-
- KÁBOVÁ, Hana: *Mladý sedmdesátník Karol Bílek*. In: *Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník*. 22. Semily – Turnov 2009, s. 279–291.
- KEEFE, Simon P.: *Mozart's Requiem. Reception, Work, Completion*. Cambridge 2012.
- KINCEL, František: *Kardinál Mezzofanti*. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 12, 1839, č. 1, s. 184–186.
- KLICPERA, Václav Kliment: *Israelitka. Drama we čtweru dějstwi od W. K. Klicpery*. Praha 1847, s. 96.
- KNEIDL, Pravoslav: *Setkání s Prahou. Vztahy mezi městem a zahraničními umělci a vědci od Francesca Petrarcy po Allena Ginsberga*. Praha 2005.
- KOČÍ, Josef: *České národní obrození*. Praha 1978.
- KOLLÁR, Ján: *Rozprawy o gmenách, počátkách i starožitnostech národu slawského a geho kmenů*. Budín 1830.
- KOLOVRATNÍK, Miloš – OPPELTOVÁ, Jana – SLAVÍKOVÁ, Věra: *Zpráva o pořádání knihovny litoměřické kapituly. Několik poznámek k historii knihovny, jejímu uspořádání a skladbě fondu*. In: *Litoměřická kapitula. 950 let od založení. Ústí nad Labem 2007*, s. 81–100.
- KOUPIL, Ondřej: *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha 2015.
- KRCZEK, Franciszek: *Przyjaciel Jungmanna o Polsce i Polakach*. Tydzień. Dodatek literacki „Kurjera lwowskiego“, 3, 1895, č. 15, s. 113–114.
- Krček Franciszek (heslo)*. In: *Wielka encyklopedya powszechna ilustrowana. Serya I. Tom 39. Körös – Krajewski Henryk*. Warszawa 1905, s. 822–824.
- KROLMUS, Václav: *Kronyka čili dějepis wssech powodnj poslaupných let, suchých a mokrých, aurodných a neaurodných na obilj, owoce a wjna, hladů, morů a giných pohrom w králowstwj českém*. Praha 1845.
- KRONBAUER, Rudolf Jaroslav: *Starý vlastenec. J. L. Turnovský*. Máj, 4, 1906, č. 50, s. 793–795.
- KROUSKÝ, František Karel: *Vojanský soud v Praze roku 1849*. Svoboda. Politický časopis, 7, 1873, č. 8, s. 225–230; č. 9, s. 258–263.
- KRYŠTŮFEK, František Xaver: *Všeobecný církevní dějepis*. Díl třetí. Nový věk. Praha 1892.
- KUČERA, Ctirad: *Cesty daleké i blízké. Kapitoly z dějin vzájemných vztahů severních Čech a SSSR*. Ústí nad Labem 1986.
- KUTNAR, František: *Sociálně myšlenková tvářnost obrozenského lidu. Trojí pohled na český obrozenský lid jako příspěvek k jeho duchovním dějinám*. Praha 1948.
-

Le Kef (heslo). In: International Dictionary of Historic Places. Volume 4. Middle East and Africa. Chicago – London 1996, s. 456–459.

LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*. Praha 2013.

LEVÝ, Jiří: *Neznámá literární činnost Josefoviče Jungmanna*. Česká literatura, 5, 1957, č. 1, s. 215–218.

Lexikon české literatury. Česká literatura, 36, 1988, č. 1, s. 54–70.

Literární silhouetty. Vesna. List pro belletristiku, umění a literaturu, 1, 1851, č. 71, s. 285.

LOUŽIL, Jaromír: *Bernard Bolzano, Josef Jungmann und die Anfänge der tschechischen Nationalbewegung*. In: RUMPLER, Helmut (ed.): *Bernard Bolzano und die Politik. Staat, Nation und Religion als Herausforderung für die Philosophie im Kontext von Spätaufklärung, Frühnationalismus und Restauration*. Wien – Köln – Graz 2000, s. 181–200.

MACEK, Jaroslav: *Biskupství litoměřické*. Kostelní Vydří 2005.

MACOUNOVÁ, Milada: *P. František Matějovič Vetešník*. In: Sobotka. Jubilejní sborník k 450. výročí povýšení na město. 1498–1948. Sobotka 1948, s. 76–79.

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození*. Praha 1895.

MÁCHAL, Jan Hanuš: *O českém románu novodobém*. Praha 1902.

Michal Kotler. Světozor, 6, 1872, č. 11, s. 126; č. 12, s. 138; č. 13, s. 147–148; č. 16, s. 186.

M. U. Dr. Vladislav Štír, český spisovatel. Národní listy, č. 114, 26. dubna 1889, s. 2.

NAVRÁTIL, Ivo: *Karol Bilek sedmdesátiletý*. Archivní časopis, 59, 2009, č. 2, s. 182–185.

NOVÁK, Jan Václav – NOVÁK, Arne: *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. IV. přepracované a rozšířené vydání. Olomouc 1936.

NOVÁK, Ladislav: *K třetímu sjezdu rodáků soboteckých*. Máj, 4, 1906, č. 50, s. 797–799.

NOVOTNÝ, Jakub – HEMELÍK, Martin: *František Marek. Portrét českého učitele, vědce, překladatele a spisovatele*. Jihlava 2013.

NOVOTNÝ, František: *Kronyka mlado-boleslawská od přjsstj Čechů do země české až do nyněgssjch časů pomocý rukopisů y giných spisů a paměťj podlé lét prowedená s některými na mjstech swých poznamenánjmi pracý Frantisska Nowotnýho z Luže*. Praha 1822.

OTRUBA, Mojmír: *Tylova vlastenecká povídka ve vývoji české prózy*. Česká literatura, 5, 1957, č. 1, s. 111–128.

PAROLEK, Radegast – HONZÍK, Jiří: *Ruská klasická literatura*. Praha 1977.

PASJAR, Štefan: *Dejiny knižnic na Slovensku*. Bratislava 1977.

PATOČKA, Jan: *Náš národní program*. Praha 1990.

- PAUL, Karel: *Z listů doby národního obrození*. Československo-jihoslovanská liga, 1, 1921, č. 7–8, s. 49–50; č. 10–12, s. 79–80.
- PAULIZKY, Heinrich Felix: *Domácj lékař, aneb kniha o ssetřenj zdrawj, zwlásstě pro lid wenkowský, w njž se ukazuge, gak obyčegné nemoci snadně a lehkými léky, přede wssjm pak dobrým chowánjm odvráceny a léčeny býti mohau*. Praha 1833.
- PEKAŘ, Josef: *Knihá o Kosti. Kus české historie*. Praha 1998.
- PETRŮ, Václav – POŠÍK, Bedřich: *Česká poetika*. Klatovy 1870.
- PINI, Tadeusz: *Franciszek Krczek. Wspomnienie pośmrtne*. Lwów 1916.
- PLESKALOVÁ, Jana a kol.: *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha 2007.
- PLCH, Jaromír: *Antonín Marek*. Praha 1974.
- PLCH, Jaromír: *Písně domova. Z básnického odkazu rodáků Sobotecka*. In: Sobotka 1958. Vlastivědný sborník. Sobotka 1958, s. 10–11.
- PLOTHO, Karl von: *Die Kosaken, oder Geschichte derselben von ihrem Ursprungt bis auf die Gegenwart, mit einer Schilderung ihrer Verfassung und ihrer Wohnplätze*. Berlin 1811.
- POHAN, Václav Alexander: *Gak by se mohla farnj listowna uspořádati?* Časopis pro katolické duchovenstvo, 16, 1843, č. 2, s. 332–339.
- POHAN, Václav Alexander: *Žiwotopis welebného pana Antonjna Hanikýře, nábožného zakladatele ústawu Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w Praze*. Praha 1840.
- POHAN, Václav Alexander: *Žiwotopis welebného pána Antonjna Hanikýře, nábožného zakladatele Dědictwj swatého Jana Nepomuckého w Praze*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 12, 1839, č. 2, s. 335–354.
- PRAŽÁK, Albert: *České obrození*. Praha 1948.
- PRAŽÁK, Albert: *Duch naší obrozenské literatury*. Praha 1938.
- Przypisy do Sobótki*. In: Ziewonja. Noworocznik. Lwów 1834, s. 215–220.
- RAINOLD, Karl Eduard: *Verzeichniss aller im Königreich Böhmen befindlichen Ortschaften. Bunzlauer Kreis*. Prag 1820.
- RAK, Jiří: *Bývali Čechové...* Praha 1994.
- RANTZAU, Heinrich: *Weytah z Regimentu zdrawj od Henrycha Rantzowia rytjře, k vlastnj potřebě synům geho, w řeči latinské sepsaného, potom pak pro obecny vžitek w gazyk český přeloženého a wydaného od Adama Hubera z Risenbachu, w vměnj lékařském doktora*. Praha 1786, s. 60.
- RIEGGER, Joseph Anton: *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*. V. Heft. Leipzig – Prag 1788, s. 199.

- ROSENBAUM, Karol: *Josef Josefovič Jungmann, Korespondence*. Slovenská literatúra, 4, 1957, č. 1, s. 99–101.
- RUSSEL, Charles William: *The Life of Cardinal Mezzofanti; With an Introductory Memoir of Eminent Linguists, Ancient and Modern*. London 1863.
- RYBA, Josef Arnost: *O nemoci choleře orientalnĵ*. Časopis Českého museum 6 1832 č. 1 s. 82–104.
- RYBIČKA, Antonín: *Přední křisitelé národa českého. Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*. Díl první. Praha 1883.
- RYBIČKA, Antonín: *Zpomínka na Vincence Zahradníka*. Časopis Musea království českého, 45, 1871, č. 1, s. 29–37.
- RÝDL, Karel: *Pedagogické úsilí podkrkonošských buditelů v první polovině 19. století*. Pedagogika. Časopis pro pedagogické vědy, 32, 1982, č. 2, s. 69–75.
- RÝDL, Karel: *Vlastenecká výchovná činnost na jičínském gymnáziu v 1. pol. 19. století*. Pedagogika. Časopis pro pedagogické vědy, 32, 1982, č. 2, s. 179–195.
- SAK, Robert: *Josef Jungmann. Život obrozence*. Praha 2007.
- SAK, Robert: *Rieger. Konzervativec nebo liberál?* Praha 2003.
- SCHALLER, Joseph Franz Jaroslaus: *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten*. Zweyter Band. Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag. Prag 1795.
- SCHALLER, Joseph Franz Jaroslaus: *Topographie des Königreichs Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlößer, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlößer und Städte unter den ehemaligen, und jetzigen Benennungen samt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden*. Vierter Theil. Bunzlauer Kreis. Prag 1786.
- Schematismus des Königreiches Böhmen für das Jahr 1842*. Prag 1842.
- Schematismus für das Königreich Böhmen für das Jahr 1805, welches ein gemeines Jahr ist, und 365 Tage hat*. Erster Theil. Prag 1805.
- SCHILLER, Friedrich: *Gedichte*. Erster Theil. Dritte von neuem durchgesehene Auflage. Leipzig 1807.
- SCHIRNDING, Ferdinand Leopold von: *Böhmens Zukunft und Österreichs Politik vom Standpunkte der Vergangenheit und Gegenwart*. Erster Band. Leipzig 1844.
- SCHLECHT, Leopold: *Gratian Marx, Studien-Reformator in Österreich*. Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst, 2, 1830, č. 89, s. 701–705.
- SCHLOSSER, Friedrich Christoph: *Neuere Geschichte*. Neunter Theil. Frankfurt am Main 1855.

SKLENÁŘ, Karel: *Archeolog Václav Krolmus na Litoměřicku a Roudnicku*. In: Vlastivědný sborník. Litoměřicko. 1967. Litoměřice 1967, s. 64–69.

SOBOTKA, Primus: *Rostlinstvo a jeho význam v národních písních, pověstech, bájích, obřadech a pověrách slovanských. Příspěvek k slovanské symbolice*. Praha 1879.

SOJKA, Jan Erazim: *Naši mužové. Biografie a charakteristiky mužův slovanských*. Praha 1862.

SOMMER, Johann Gottfried: *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt von Johann Gottfried Sommer. Zweiter Band. Bunzlauer Kreis*. Prag 1834.

SVÁTEK, Josef: *Anna z Kunštatu. Historická povídka z časů Vladislava II. Jagellonce*. Praha 1860.

ŠAFÁRIK, Pavol Jozef: *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*. Ofen 1826.

ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*. Praha 2002.

ŠVANKMAJER, Milan: *Ohlas války roku 1812 v Čechách*. In: Kapitoly z dějin vzájemných vztahů národů ČSR a SSSR. Svazek 2. Praha 1960, s. 119–136.

ŠVANKMAJER, Milan – VEBER, Václav – SLÁDEK, Zdeněk – MOULIS, Vladimír: *Dějiny Ruska*. Praha 1995.

TIEFTRUNK, Karel: *Naše národní počátky*. České noviny, č. 47, 24. února 1882, s. 1; č. 49, 26. února 1882, s. 1; č. 52, 2. března 1882, s. 1; č. 57, 8. března 1882, s. 1; č. 59, 10. března 1882, s. 1.

TOEWS, John Edward: *Hegelianism. The Path Toward Dialectical Humanism, 1805–1841*. Cambridge – London – New York – New Rochelle – Melbourne – Sydney 1980.

TOMEK, Václav Vladivoj: *Geschichte der Prager Universität. Zur Feier der fünfhundertjährigen Gründung derselben*. Prag 1849.

TOUŽIMSKÝ, Josef Jakub: *Na úsvitě nové doby. Dějiny roku 1848 v zemích českých*. Praha 1898.

TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří 2002.

TRUHLÁŘ, Antonín: *František Šír. Pokus životopisný*. Jičín 1882.

TRUHLÁŘ, Antonín: *Josef Chmela. Pokus životopisný*. Časopis Musea království českého, 56, 1882, č. 2, s. 185–201.

TURNOVSKÝ, Josef Ladislav: *Paměti starého vlastence I*. Praha 1900.

Učiliště. Naše řeč. Listy pro vzdělávání a třibení jazyka českého, 7, 1923, č. 4, s. 128.

- Učiliště*. Naše řeč. Listy pro vzdělávání a tříbení jazyka českého, 19, 1935, č. 4, s. 128.
- Van der Velde, Carl Franz (heslo)*. In: LACY, J. Norris (ed.): *The New Arthurian Encyclopedia*. New Edition. 2013 (digitální verze), s. 486.
- Václav Krolmus*. Obecné listy. Politický týdeník, č. 35, 29. listopadu 1861, s. 417–418.
- VÁCLAVÍK, David: *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha 2010.
- Verzeichniß der jetzt lebenden czechischen Schriftsteller*. Erneuerte vaterländische Blätter für den österreichischen Kaiserstaat, 12, 1820, č. 105, s. 417–418.
- Vetešník, František (heslo)*. In: Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl VII. Š–Ž. Praha 1933, s. 637.
- Vetešník, František (heslo)*. In: RIEGER, František Ladislav: *Slovník naučný*. Díl devátý. Š–Vzývání svatých. Praha 1872, s. 1033.
- Vetešník František (heslo)*. In: RANK, Josef: *Příručný slovník všeobecných vědomostí*. Díl II. K–Ž. Praha 1887.
- Vidno*. Naše řeč. Listy pro vzdělávání a tříbení jazyka českého, 3, 1919, č. 10, s. 307–310.
- VITKE, Josef: *K dějinám gymnasia jičínského. II.* (samost. čísl. příl.) In: Výroční zpráva c. k. stát. vyššího gymnasia v Jičíně za školní rok 1902–3. Jičín 1903, s. 3–52.
- VLČEK, Jaroslav: *Dějiny české literatury IV. K letům čtyřicátým století devatenáctého*. Druhé, doplněné vydání. Praha 1931.
- VODIČKA, Felix a kol.: *Dějiny české literatury II. Literatura národního obrození*. Praha 1960.
- VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga: *Bolestné vánoce Josefa Jungmanna*. Národní listy, č. 3, 3. ledna 1939, s. 1.
- VOTOČKOVÁ-LAUERMANNOVÁ, Olga: *Nejmilejší dítě Jungmannovo. Sto let od úmrtí Johanky Jungmannovy*. Národní listy, č. 342, 15. prosince 1939, s. 2.
- WALDHAUSER, Jiří: *Problém tzv. Viereckschanzen (keltských čtyřúhelníkových valů) a nově zjištěné oppidum v severních Čechách*. In: Archeologické rozhledy. Ročník 22. Praha 1970, s. 327–334.
- WEININGER, Kašpar Valentin: *Památná starobylost kostelů w králowstwj českém*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 1, 1828, sv. 2, s. 247–269.
- WEISCHEDEL, Wilhelm: *Zadní schodiště filosofie*. Praha 1973.
- ZAHRADNÍK, Vincenc: *O životu a powaze zesnulého w Pánu, býwalého litoměřického biskupa, Josefa Františka Hurdálka*. Časopis pro katolické duchowenstwo, 7, 1834, č. 1, s. 104–130.
- ZAP, Karel Vladislav: *Zrcadlo života na východní Ewropě*. Swazek I. Praha 1843.

1834, č. 1, s. 164–167.

ZÁKREJS, František: *Josef Jungmann*. Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice, 3, 1873, č. 9, s. 656–676.

ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin. VI. Doba probuzenského katolicismu (1848–1918)*. Olomouc 2009.

ŽÁČEK, Václav a kol.: *Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstarších dob do roku 1918*. Praha 1975.

3. Review

In following chapters, the thesis describes the most important episodes from František Matějovič Vetešník's (1784–1858) life. Vetešník was a catholic priest, nearly-forgotten person of Czech national revival second (offensive) phase and a close friend of most famous Czech revivalists, as were e.g. Josef Jungmann and Antonín Marek.

Vetešník was borned in 1784 in Jizerní Vtelno, located in the middle Bohemia. He had been attending gymnasium in Mladá Boleslav. Afterwards, he had been studying philosophy in Prague. After his seminar studies in Litoměřice, he was priested in 1808.

Vetešník began his pastoral service as a chaplain in Mcely, where he also began his poetical activities. By his publications, he announced himself as a supporter of Czech national movement ideas. From 1815 to 1819, he had been working as a chaplain in Dolní Bousov, where he dedicated himself to translations from French to Czech. By censorship, publication of his Marmontel's *Belisaire* translation wasn't allowed because of frequently used russisms (and suspicion of panslavism).

In 1819, he became a parish priest in Markvartice. He mainly dedicated himself to regional history, translations from French and German to Czech and writing special essays for Czech educational journals (*Krok, Jindy a nyní, Časopis pro katolické duchovenstvo*). He also supported Slovak national life. He gathered with Marek and Šír - Czech revivalists and his friends - in famous "Slavonic parliaments" in Libuň. It influenced national life of his region. After repression of Polish rebellion in August 1831, he had been helping polish refugees.

Since 1838, he had been acting as a provost in Sobotka, where he advanced his literary activities and regional research. In Sobotka, he met with Izmail Ivanovič Srezněvský (Russian

---

slavist, philologist and professor in Kharkov and Saint Petersburg) in 1840. This period is also related to development of large provost library with more than 1700 books. Last years of Vetešník's life are remarked with his social ingrown and isolation of national life. He had been declining ortography reform and ideas of 1848–1849 revolutionary movement. In 1850, he died without attention of contemporary media.

In the theoretical part, the thesis exposes evidences and overviews of Vetešník's activities. The objective of the thesis is a summary introduction of Vetešník's life and his activities. Appreciation of his life is up to reader. For those readers, the thesis brings resources for further study of Vetešník's life.